

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน

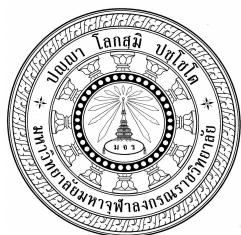
วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE ACCORDING TO
SUFFICIENCY ECONOMY: A CASE STUDY OF COMMUNITY OF
WAT TRIRATTANARAM, BANGKHEN DISTRICT, BANGKOK

พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

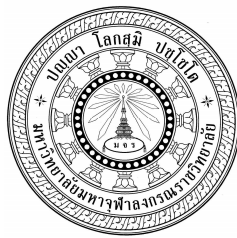
การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน
วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Development of Quality of Life According to Sufficiency
Economy: A case Study of Community of Wat
Trirattanaram, Bangkok District, Bangkok

Phramaha Chanchai Thitamedhī (Noothong)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขต บางเขน กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.จากรวรรณ ขำเพชร)

กรรมการ

(รศ.ดร.วรวุฒิ โรมรัตน์พันธุ์)

กรรมการ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล

ประธานกรรมการ

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาชาญชัย จิตเมธี)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
- ผู้วิจัย** : พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล, ร.บ. (รัฐศาสตร์), พช.ม. (การพัฒนาชุมชน), ป.ด. (พัฒนศึกษา)
 - : พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., ป.ธ. ๗, ร.บ. (รัฐศาสตร์) พช.ม. (การพัฒนาชุมชน), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือเจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์กร ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ของชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขนกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑,๕๖๐ คน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๘ คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน (Taro Yamane) วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Scheffe's post hoc comparison) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๙ คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัยพบว่า

๑.การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๑๖ ด้านความมีเหตุผล ๔.๐๗ ด้านความรู้ ๔.๐๔ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔.๐๑ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความพอประมาณ ๓.๙๘ ตามลำดับ

๒.ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐาน ส่วนประชาชนที่มี เพศ สถานภาพ ตำแหน่งในชุมชน การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐาน

๓.ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า การออมและการทำบัญชีในครัวเรือน ทำให้ก่อให้เกิดการประหยัด อดออม รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ และการส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชนเพื่อไปเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

Thesis Title : The Development of Quality of Life according to sufficiency Economy: A case study of Wat Trirattanaram, Bangdhen District, Bangkok

Researcher : Phramaha Chanchai Thitamedhī (Noothong)

Degree : Master of Art (Social Development)

Thesis Supervisor Committee

- : Dr. Wasan Limrattanapattarakul, B.A. (Political Science), M.Sc. (Community Development), Ph.D. (Education Development)
- : Assoc. Prof. Dr. Phrasuthirattanabandit, Pali VII, B.A. (Political Science), M.Sc. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : February 25, 2019

Abstract

The research consisted of three main objectives, namely, i) to study the development of quality of life according to sufficiency economy : A Case Study of Wat Trai Rattanaram community, Bangkhen District, Bangkok, ii) to study the factors related to the development of quality of life according to sufficiency economy: A Case Study of Wat Trai Rattanaram community, Bangkhen District, Bangkok, and iii) to study the problems, obstacles and suggestions about the development of quality of life according to sufficiency economy: A Case Study of Wat Trai Rattanaram community, Bangkhen District, Bangkok. This research employed mixed method research using quantitative research methods which is a survey research. Data were collected through 308 sample who were randomly drawn from 1,560 people living in Wat Trirattanaram community, Bangkhen District, Bangkok, by Taro Yamane's sample size. The gathered data were analyzed by employing statistical techniques such as frequencies, percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, F-test (One-way ANOVA) and to compare the differences of paired means, the Scheffe's post hoc comparison was employed. The data collected from 9 key informants through In-depth interview were analyzed by contents analysis technique.

The findings of the research were concluded as follows:

1. The development of quality of life according to sufficiency economy of Wat Trirattanaram community, Bangkhen District, Bangkok. When considering all 5 aspects, it was found that the virtue aspect obtained the highest mean of 4.16, the reasonableness of 4.07, the knowledge of 4.04, good self-immunity of 4.01, respectively, and the lowest mean value was the aspect of tolerable 3.98.

2. The hypothesis testing found that age, education level, occupation and monthly income of respondents had relationship significantly with the development of quality of life at 0.05 level of confidence which meet the said hypotheses, whereas sex, status, position in the community, learning/training on Sufficiency Economy Philosophy, being a member of the community, the study of sufficiency economy study and determination to live according to sufficiency economy were not related significantly to the development of quality of life according to sufficiency economy at 0.05 level of confidence, which do not meet the hypotheses.

3. The recommendations for the development of quality of life according to sufficiency economy of Wat Trirattanaram community, Bangkhen District, Bangkok, revealed that saving and accounting in the household Resulting in savings, frugality and sufficiency and promoting the development of each community leaders to disseminate knowledge to the community. The promoting the creation of values for the community to accept the goodness of people from morality, ethics. The promoting community to be self-reliant and reducing, abstaining and all kinds of drugs and promoting the community to provide people with holistic health care with intellect. There should established a learning center for living according to sufficiency economy.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์จาก ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ., ดร. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย รศ.ดร.จารุวรรณ ขำเพชร, รศ.ดร.วรุฒิ โรมรัตนพันธุ์ ที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกทั้งได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย และคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้บรรยายประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่านที่สั่งสอนและประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้าได้นำเอาความรู้เหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้จนสำเร็จไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาที่ได้ให้คำแนะนำที่ดีตลอดมา และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ และเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้กับข้าพเจ้า

ผลสำเร็จและคุณประโยชน์อันได้เกิดจากการทำวิจัยในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมบูชา พระคุณแห่งบิดา มารดา ผู้ให้ชีวิตแก่ข้าพเจ้า ขอน้อมบูชาครูบาอาจารย์ผู้ให้สติ ให้ปัญญา และเหล่าบุคคลผู้อันเป็นที่รัก คณาจารย์ผู้เขียนตำราที่ข้าพเจ้าได้ทำการศึกษา ที่คอยให้ความอุปถัมภ์แก่ข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา

พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง)

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ณ)
สารบัญภาพ	(ฐ)
สารบัญแผนภาพแผนภูมิ	(ฑ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๘
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม	๑๐
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๒๒
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม	๓๔
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๔๙
๒.๕ ข้อมูลพื้นที่วิจัย	๗๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๕
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๙๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๙๕
๓.๑ รูปแบบการดำเนินการวิจัย	๙๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๖
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๐
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๐
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๑๐๔
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม	๑๐๖
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๑๑๒
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๑๘
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการคุณภาพชีวิต	๑๔๔
๔.๕ ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิต	๑๔๗
๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๗๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๑๗๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๗๙
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๘๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๙๓
บรรณานุกรม	๑๙๕
ภาคผนวก	๒๐๓
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๐๔
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๑๒
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๒๑๖
ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)	๒๒๐
ภาคผนวก จ รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๒๒๔
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ	๒๒๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
ภาคผนวก ข	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๒๓๒
ภาคผนวก ซ	หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเก็บข้อมูล	๒๓๔
ภาคผนวก ฌ	หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๒๓๖
ภาคผนวก ญ	ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๒๔๖
ประวัติผู้วิจัย		๒๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๖
๔.๑	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	๑๐๖
๔.๒	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	๑๐๖
๔.๓	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา	๑๐๗
๔.๔	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ	๑๐๗
๔.๕	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ	๑๐๘
๔.๖	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๐๘
๔.๗	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่งในชุมชน	๑๐๙
๔.๘	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	๑๐๙
๔.๙	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามที่เคยได้รับการเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	๑๑๐
๔.๑๐	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการเป็นสมาชิก	๑๑๐
๔.๑๑	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง	๑๑๑
๔.๑๒	แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๑๑
๔.๑๓	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม	๑๑๒
๔.๑๔	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ	๑๑๒
๔.๑๕	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล	๑๑๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๖	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	๑๑๔
๔.๑๗	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้	๑๑๖
๔.๑๘	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม	๑๑๗
๔.๑๙	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๑๘
๔.๒๐	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๑๙
๔.๒๑	การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามอายุ	๑๒๐
๔.๒๒	การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามอายุ	๑๒๑
๔.๒๓	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการศึกษา ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๒๒
๔.๒๔	การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามการศึกษา	๑๒๓
๔.๒๕	การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามการศึกษา	๑๒๓
๔.๒๖	การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามการศึกษา	๑๒๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๗	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๒๕
๔.๒๘	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีอาชีพ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๒๖
๔.๒๙	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามอาชีพ	๑๒๗
๔.๓๐	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามอาชีพ	๑๒๘
๔.๓๑	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีรายได้ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๒๙
๔.๓๒	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๓๐
๔.๓๓	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๓๑
๔.๓๔	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๓๒
๔.๓๕	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ เป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๓๓
๔.๓๖	การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม เป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๓๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๓๗	การทดสอบสมมติฐานที่ว่าประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๓๕
๔.๓๘	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๓๖
๔.๓๙	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการเป็นสมาชิกในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๓๗
๔.๔๐	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการศึกษาดูงาน ด้านเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๓๘
๔.๔๑	การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน	๑๓๙
๔.๔๒	ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ	๑๔๐
๔.๔๓	ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล	๑๔๑
๔.๔๔	ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	๑๔๑
๔.๔๕	ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้	๑๔๒
๔.๔๖	ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม	๑๔๒

สารบัญภาพ

รูปภาพ		หน้า
๑	สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม	๒๔๗
๒	สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส	๒๔๘
๓	สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่องแผ้ว อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	๒๔๙
๔	สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา	๒๕๐
๕	สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัศวิน หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช	๒๕๑
๖	สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน	๒๕๒
๗	สัมภาษณ์ นางเพ็ญใจ ผ่องแผ้ว วิทยากรเศรษฐกิจพอเพียง ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน/กรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน กรุงเทพมหานคร	๒๕๓
๘	สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม	๒๕๔
๙	สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์ อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย	๒๕๕

สารบัญแผนภาพภูมิ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข	๕๖
๒.๒ กรอบแนวคิดในการศึกษา	๙๔
แผนภูมิที่	
๔.๑ แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย	๑๗๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐–๒๕๖๔) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัญชาทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙–๑๑ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน^๑

ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ซึ่งเป็นแผนแม่บท หลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”^๒

การยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคมเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็น

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔, (ม.ป.ป.), หน้า ๑.

^๒ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สโตร์สรีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑๐.

เลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ^๓

การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้มีความสำคัญกับการจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากไร้ในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินทำกิน สนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และสนับสนุนการเพิ่มผลผลิต ผู้ด้อยโอกาสสตรี และผู้สูงอายุ รวมทั้งกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุน ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน โดยมุ่งบรรลุเป้าหมายสำคัญในการยกระดับรายได้ประชากรกลุ่ม ร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำสุด^๔

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนต้องยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ใช้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุล ผลมีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ชุมชนรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพ และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์^๕

^๓ ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘.

^๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔, หน้า ๕.

^๕ อภิชัย พันธเสน และคณะ, การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

ตลอดระยะเวลามากกว่า ๓๐ ปี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตมากมายแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะหลักการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้นั้น พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ชนบทก่อนพื้นที่อื่นใดทั้งสิ้น ก็เพื่อจะทรงช่วยเหลือและพัฒนาให้ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้กล่าวคือมีพระประสงค์จะพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดนั่นเอง ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไป...”^๖

เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทชี้แนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนชนบทไว้ว่า การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ปัญหาหลักของชนบท ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเพื่อสู่การพึ่งตนเอง โดยเน้นการรวมตัวกันในรูปของสหกรณ์ ทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ชุมชน เผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จะเห็นได้ว่ากลุ่มสหกรณ์เป็นโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จในหลายโครงการ พัฒนาขึ้นมาจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็ก ๆ และพระองค์ทรงเน้นการพัฒนาโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นแกนนำในการพัฒนา และทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอปปาติกะ ความเป็นผู้บำเพ็ญในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยกระตุ้นผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นโดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือด้วย ในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญก็จะเกิดขึ้นแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน^๗

ประชาชนทั้งกลุ่มคนเมืองและชนบทเดินตามกระแสแห่งความทันสมัย ละทิ้งรากฐานแห่งความเป็นจริงว่า ประเทศชาติของเราเป็นประเทศเกษตรกรรมซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีมากจนเกินความจำเป็น จนเป็นความเคยชิน กลายเป็นทาสเทคโนโลยี ปัญหาต่าง ๆ จึงถาโถมเข้ามาเนื่องจากปัญหาการไม่รู้จักพอเพียงในการใช้จ่าย ทั้งปัญหารายจ่ายที่มีมาก

^๖ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คณะทำงานจัดทำหนังสือเรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๔), หน้า ๒๖.

^๗ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรบุรี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๘-๑๖๐.

เพิ่มขึ้น ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาความยากจน ทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้ และสามารถพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้ ด้วยการบริหารจัดการที่ดีทั้งในระดับประเทศจนถึงชุมชน โดยให้ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการแก้ไข เช่น นักวิชาการ นักวางแผน นักบริหารระดับต่าง ๆ เข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เขตบางเขน เป็น ๑ ใน ๕๐ เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร อยู่ในกลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ ซึ่งถือเป็นเขตที่อยู่อาศัยรองรับการขยายตัวของเมือง ทางทิศตะวันออก (ตอนเหนือ) ของกรุงเทพมหานคร และเป็นเขตที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ ๔ ในกรุงเทพมหานคร รองจากเขตบางแค เขตบางเขนเดิมมีฐานะเป็น อำเภอบางเขน จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ขึ้นอยู่กับจังหวัดพระนคร เดิมทิศตะวันตกของอำเภอมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีโดยใช้แนวคลองเปรมประชากรเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด จนกระทั่งในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ทางราชการได้อโอนพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ทางฟากตะวันตกของคลองนี้ (ได้แก่ ตำบลทุ่งสองห้องจากอำเภอปากเกร็ด และหมู่ที่ ๑-๓ ของตำบลลาดโตนดจากอำเภอนนทบุรี) มาอยู่ในท้องที่ปกครองของอำเภอบางเขน เพื่อความสะดวกในการตรวจตราของเจ้าหน้าที่และความสะดวกในการติดต่อราชการของประชาชนในท้องที่ดังกล่าว คลองประปาจึงกลายเป็นแนวแบ่งเขตการปกครองระหว่างทั้งสองจังหวัดแทนนับแต่นั้น^๔

เนื่องจากอำเภอบางเขนมีอาณาเขตกว้างขวางมาก ประกอบกับมีชุมชนหนาแน่น ย่านการค้าและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในท้องที่ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ กระทรวงมหาดไทยจึงได้แบ่งพื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบลสายไหมตั้งเป็นตำบลลอเงิน รวมพื้นที่บางส่วนของตำบลอนุสาวรีย์และตำบลตลาดบางเขนตั้งเป็นตำบลคลองถนน และแบ่งพื้นที่ทางทิศเหนือของตำบลทุ่งสองห้องตั้งเป็นตำบลสีกัน และได้จัดตั้งสุขาภิบาลอนุสาวรีย์ขึ้นในบางส่วนของตำบลอนุสาวรีย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ (ภายหลังได้ขยายเขตครอบคลุมทั้งอำเภอ จนกระทั่งเทศบาลนครกรุงเทพได้อโอนเอาตำบลลาดยาวเข้าไปอยู่ในท้องที่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕ มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองภูมิภาคไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี กล่าวคือ รวมจังหวัดทั้งสองเข้าด้วยกันเป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และเปลี่ยนเป็นกรุงเทพมหานคร ยุบการปกครองแบบเทศบาลและสุขาภิบาล รวมทั้งแบ่งหน่วยการปกครองออกเป็นเขตและแขวงแทนอำเภอและตำบล อำเภอบางเขนจึงเปลี่ยนฐานะเป็น เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น ๘ แขวง

ต่อมาเมื่อมีประชากรหนาแน่นขึ้นเนื่องจากความเจริญทางเศรษฐกิจและสาธารณูปโภค รวมทั้งท้องที่บางแห่งอยู่ไกลจากสำนักงานเขต เพื่อสะดวกแก่การปกครองและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กระทรวงมหาดไทยจึงมีประกาศแบ่งพื้นที่ทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียง

^๔ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

ใต้ของเขตไปจัดตั้งเป็นเขตดอนเมืองและเขตจตุจักรในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็ได้แบ่งพื้นที่ทิศเหนือของเขตไปจัดตั้งเป็นเขตสายไหม แต่ในเวลาเดียวกันก็ได้รับพื้นที่บางส่วนของแขวงจระเข้บัว เขตลาดพร้าว มาอยู่ในการปกครอง โดยปัจจุบันมีฐานะเป็นหมู่ที่ ๘-๑๐ ของแขวงท่าแร้ง

ท้องที่สำนักงานเขตบางเขนแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น ๒ แขวง (khwaeng) ได้แก่ ๑.แขวงอนุสาวรีย์ มีพื้นที่ ๑๘.๔๐๖ ตร.กม. มีประชากร(ธันวาคม ๒๕๖๐) ๙๔,๘๓๘ คน ๒.แขวงท่าแร้ง มีพื้นที่ ๒๓.๗๑๗ ตร.กม. มีประชากร(ธันวาคม ๒๕๖๐) ๙๕,๘๔๓ คน ทั้ง ๒ แขวงรวมกันจะมีพื้นที่ ๔๒.๑๒๓ ตร.กม. มีประชากร(ธันวาคม ๒๕๖๐) ๑๙๐,๖๘๑ คน^๙

ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งตามประกาศกรุงเทพมหานคร ในพื้นที่เขตบางเขน จำนวน ๗๗ ชุมชน แบ่งกลุ่มการบริหารเป็น ๘ โซน ประกอบด้วย ๑.แขวงอนุสาวรีย์ ๔๘ ชุมชน ๒.แขวงท่าแร้ง ๒๙ ชุมชน^{๑๐} ชุมชนวัดไตรรัตนาราม ตั้งอยู่ในเขตบางเขน ซึ่งเป็นชุมชนประเภทชานเมือง ประกาศเป็นชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙ ชุมชนตั้งอยู่ที่ถนนรามอินทรา ซอย ๘ และถนนลาดปลาเค้า ซอย๖๖ และ ซอย๗๒ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน ซึ่งเป็นกลุ่มเขต ๓ กลุ่มกรุงเทพเหนือ ชุมชนวัดไตรรัตนาราม มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๕๗๓ ครัวเรือน โดยมีบ้านจำนวน ๔๕๐ หลัง มีจำนวนประชากร ๑,๕๖๐ คน ชุมชนวัดไตรรัตนาราม มีกรรมการชุมชน ๒๒ คน^{๑๑}

อย่างไรก็ตามสำหรับผลของการพัฒนาชุมชนในด้านบวกนั้น ทำให้การเพิ่มขึ้นของอัตรา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่ กระจายไปถึงคนในชุมชน แต่ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชุมชน ได้ส่งผลให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิง ตลาดและพ่อค้าคนกลางในการสั่งสินค้าทุน และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการ ทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูก ลืมเลือนและเริ่มสูญหายไป สิ่งสำคัญก็คือความพอเพียงในการดำรงชีวิต^{๑๒}

^๙ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/๑๐_กุมภาพันธ์_๒๕๖๑.

^{๑๐} สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangkok.go.th/bangkhen/page/sub/1613/ชื่อชุมชน> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *เรียนรู้หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คณะทำงานจัดทำหนังสือเรียนรู้หลักการ ทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๔), หน้า ๒๖.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน จนเป็นแนวทางนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๓.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน หรือไม่ อย่างไร

๓.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง

๔. ขอบเขตการวิจัย

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตรวมถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน

กรุงเทพมหานคร มาจากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๓๓} คือ ๑. ด้านความพอประมาณ ๒. ด้านความมีเหตุผล ๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔. ด้านความรู้ ๕. ด้านคุณธรรม

๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรต้น และ ตัวแปรตาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๗ ข้อ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน และจำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใน ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๑. ด้านความพอประมาณ
๒. ด้านความมีเหตุผล
๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
๔. ด้านความรู้
๕. ด้านคุณธรรม

๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๓.๑ ประชากร (Population) ได้แก่ เจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์กร ผู้นำชุมชน และประชาชน ซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ของชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขนกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑,๕๖๐ คน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๘ คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ดังปรากฏในตารางที่ ๓.๑

๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๙ รูป/คน

๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเขตภายในพื้นที่ ชุมชนวัดไตรรัตนาราม ตั้งอยู่ที่ถนนรามอินทรา ซอย ๘ และถนนลาดปลาเค้า ซอย ๖๖ และ ซอย ๗๒ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

^{๓๓} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๕. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนมีปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนมีปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๖. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๖.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คุณภาพชีวิตเป็นชีวิตของบุคคลที่ไม่เป็นภาระ และไม่ก่อปัญหาให้เกิดกับสังคมเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความเพียบพร้อมสามารถดำรงสถานภาพ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่ซับซ้อนได้ สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ภายหน้าได้ถูกต้องและสามารถดำเนินวิถีชีวิตที่ชอบธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์ ภายใต้อำนาจมือคือทรัพยากรที่มีอยู่

๖.๒ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังความเจริญแบบก้าวกระโดด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ

๖.๓ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความพอประมาณ ได้แก่ เรียบง่ายประหยัด การทำการอะไรที่พอเหมาะพอควร สมดุลกับอัตรภาพศักยภาพของตนและสภาวะแวดล้อม

๖.๔ ความมีเหตุผล หมายถึง การคิดการฟังการปฏิบัติ และการตัดสินใจคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่อยู่ในระดับของความพอดีเป็นไปอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของศักยภาพที่มีอยู่ของตน ได้แก่ พุนทางทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม

โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

๖.๕ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ไม่ประมาท การออมทรัพย์ และมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็งรวมทั้ง มีทางเลือกพร้อมรับการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๖.๖ เจือ้นไขความรู้ หมายถึง การที่บุคคลประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาใช้ให้เชื่อมโยงกันเพื่อ ประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๖.๗ เจือ้นไขคุณธรรม หมายถึง การที่บุคคลจะต้องเสริมสร้างคุณธรรมให้เกิดมีในตนเอง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน พากเพียรสำนึก รับผิดชอบ และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๗. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๗.๑ ทำให้ทราบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัด ไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๗.๒ ทำให้ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีการเกี่ยวกับแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๕ ข้อมูลพื้นที่วิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม เป็นการทำบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวกับสังคม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นกระบวนการที่เป็นความเคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่ง เปลี่ยนแปลง ซึ่งการพัฒนาสังคมนั้นไม่จำกัดเฉพาะ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ แต่รวมถึงมนุษย์ก็ควรได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกัน เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งผู้ศึกษาได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางใน การวิจัย ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายเชิงปรัชญาของการพัฒนาสังคม

คำว่า พัฒนา เริ่มใช้มาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๓ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คำว่า พัฒนา แปลว่า เจริญ อย่างไรก็ตาม ตามแนวพระพุทธศาสนาแยกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคนไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายหรือจิตใจก็ตาม เรียกว่า ภาวนา ส่วนการพัฒนาอย่างอื่น ๆ เช่น พัฒนาวัตถุพัฒนาสภาพแวดล้อม เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา^๑ โดยคำว่า พัฒนา ในภาษาไทย มาจาก วทณ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๒๒.

ในภาษาบาลี และ วรรณ ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^๒ หรือจำเริญ ได้แก่ เติบโต งอกงาม มากขึ้น หรือสมบูรณ์^๓

การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้นที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) หรืออาจให้คำจำกัดความของการพัฒนาได้ว่าเป็นกระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่องภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว เนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนั้นการดำเนินงานควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นกระบวนการระยะยาว

ปรัชญาการพัฒนาอาจจัดได้เป็น ๓ ประการ^๔ ดังนี้

๑) การพัฒนาจะต้องไม่เน้นแต่เศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เพราะประชากรที่เป็นรากหญ้า (root grass) ส่วนใหญ่ยังรอรับการจัดสรรคุณค่า (values) ในทุก ๆ ด้านอย่างเสมอภาคจากรัฐ

๒) การพัฒนานับว่าเป็นนามธรรมที่เคลื่อนไหวไปอย่างไม่หยุด แม้จะไม่สามารถหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงได้ ก็จะต้องตระหนักถึงการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของสังคม อีกทั้งการคิดคำนึงถึงความยั่งยืนด้วยการไม่บริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนทำให้เสียความสมดุลทางธรรมชาติอันเป็นการสร้างภาระให้แก่คนรุ่นหลังแบกรับ

๓) ประเทศที่มั่งคั่งและมีความเป็นอารยะ จะต้องมีความสุจริตธรรมและจะไม่ใช้ความมีอำนาจบังคับขู่เข็ญเอาเปรียบกับประเทศที่ด้อยกว่า ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ ควรพึงระลึกเสมอว่าประเทศที่พัฒนาแล้วมีความศิวิไลซ์ (civilize) อยู่กันอย่างสุขสบายได้ ก็เพราะประเทศด้อยพัฒนาผลิตทรัพยากรด้วยหยาตเหงื่อป้อนให้ จึงไม่ควรจะดูแคลนและหยามเหยียดว่าเขาเหล่านั้นด้อยกว่า

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญซึ่งเกิดจากความตั้งใจหรือมีเจตนาของการกระทำเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยในทัศนะของพระพุทธศาสนาจะใช้คำว่าภาวนาสำหรับการพัฒนาในมนุษย์ และใช้คำว่าพัฒนาหรือ

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๘๒๗.

^๓ สนธยา พลศรี, ทัศนคติและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒-๕.

^๔ เมตต์ เมตต์การุณจิต. ยุทธศาสตร์การพัฒนา: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก, (นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓-๑๔.

วัฒนา สำหรับการการพัฒนาอื่นที่ไม่ใช่การพัฒนามนุษย์ และโดยนิยามความหมายของ คำว่า พัฒนา มีความแตกต่างกันไปในศาสตร์แต่ละสาขา ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายหลักของศาสตร์นั้น ๆ แต่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เป็นลักษณะของการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิม

๒.๑.๒ การพัฒนาในความหมายที่มาจากการศึกษา

ความหมายของการพัฒนาจะสามารถตีความความหมายได้ ๒ นัยยะ คือ

๑) การพัฒนาในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ ซึ่งหมายถึงการทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบ และในด้านของเชิงปริมาณ เช่น ถนน ที่พักอาศัย หรือดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

๒) การพัฒนาในมุมมองของพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาคนในมุมมองของปัจเจกชนซึ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาในด้านของจิตใจเป็นอันดับแรก ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางกายมุ่งเน้นในด้านของคุณภาพชีวิต และความถูกต้องพอดี ไม่ทำลายสมดุลของธรรมชาติและสภาพแวดล้อมโดยการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน คือมีความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การพัฒนาสังคมในความหมายของนักวิชาการ

คำว่า “การพัฒนาสังคม” ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ในหลากหลายมุมมอง โดยมุ่งเน้นนัยยะทางความหมายที่แสดงถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า แบ่งได้เป็น ๒ นัยยะของความหมาย คือ

๑) นัยยะของกระบวนการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่า

๒) นัยยะของกระบวนการที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า การพัฒนา หมายถึงความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ นั่นคือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น^๕

๒.๑.๓ ความหมายของการพัฒนาสังคม

ในยุคแรกของการพัฒนา ความหมายของการพัฒนาจะมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งคนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) หมายถึง การพัฒนาสังคม นั้นแสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาที่เป็นกระแสหลักของสภาพสังคมมุ่งหมายไปที่การดัชนีชี้วัดการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งในเวลาต่อมาในการวางแผนการพัฒนาสังคมจะหันมาให้ความสำคัญในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้าน

^๕ T.R. Batten. *Community and Their Development*, (London: Oxford University, 1959), p. 18.

สิ่งแวดล้อม และยังหมายรวมไปถึงในด้านการเมืองการปกครอง ทำให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจไม่ได้เป็นเป้าหมายหลักเพียงเป้าหมายเดียวในการพัฒนาสังคม

จากมุมมองที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า การพัฒนาสังคม เป็นการสร้างความตื่นตัวให้กับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น ๆ ไม่ใช่เพียงแค่ด้านใดด้านหนึ่ง แต่ได้เชื่อมโยงไปในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม เช่นอุดมการณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมบรรทัดฐานทางสังคมต่าง ๆ กฎระเบียบพื้นฐานทางสังคม สถาบันทางสังคมต่าง ๆ การเมือง เศรษฐกิจ รวมไปถึงความเชื่อ ศาสนา เหล่านี้ล้วนต้องมีการเปลี่ยนแปลงโดยมีการวางแผนและกำหนดทิศทางที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อที่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นเจริญขึ้น และสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

อีกประการหนึ่ง การพัฒนาสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เช่นเดียวกับแนวคิดในการพัฒนา การพัฒนาเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งได้มีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ในหลายรูปแบบ

การพัฒนาเป็นกระบวนการ (process) ที่ได้รับการตีค่าในระดับสูงส่งผลให้สิ่งที่ตรงกันข้ามกับกระบวนการนี้ไม่ได้รับการตีค่ากลายเป็น “ความด้อยพัฒนา” สิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวคิด “การพัฒนา” ที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งอาจยากที่จะประเมินคุณค่าหลายอย่าง เช่น เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่สิ่งที่ตรงกันข้ามกับความสมัยใหม่จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำหรืออาจจะไม่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา และใช้ประโยชน์ได้เลย ซึ่งการพัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม ล้วนมีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ^๖ คือ

๑) การพัฒนาเป็นกระบวนการ (process) การพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นบูรณาการ และอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัวชุมชน สังคม ไปจนถึงระดับประเทศ

๒) การพัฒนาเป็นวิธีการ (method) การพัฒนา ประกอบด้วย วิธีการในการจัดการระบบทรัพยากรต่าง ๆ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง วิธีการพัฒนานี้รวมเอาการสร้างองค์การพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความรู้ของประชาชนในสังคมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น

๓) การพัฒนาคือการเคลื่อนไหว (movement) การพัฒนามีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

^๖ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: เทพพิญยานิสัย, ๒๕๔๙) หน้า ๑๕-๑๖.

การระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในการแสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหา ความต้องการรวมตัวและตระหนักรู้ถึงปัญหาความต้องการพื้นฐานร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ขณะเดียวกันการพัฒนามีความจำเป็นที่จะให้กลุ่มบุคคลภายใต้โครงการพัฒนาต่าง ๆ เข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มบุคคลจะต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย

๔) การพัฒนาคือการจัดทำโครงการหรือโปรแกรม (project or program) โครงการหรือโปรแกรมเป็นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งของการพัฒนาสังคม โครงการพัฒนาต่าง ๆ ทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นจริงขึ้นมาได้ โครงการพัฒนาที่ได้รับผลสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจสังคม และสติปัญญาในองค์กรกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ประกอบด้วยบุคคลทุกระดับชั้น นับตั้งแต่กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ จนถึงกลุ่มผู้รักษาความสะอาด และรักษาความสงบเรียบร้อยในองค์กร

๕) การพัฒนาคือการให้โอกาส (opportunity) การให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนาชีวิตสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็น คนที่จะได้รับโอกาสมากยิ่งขึ้น คือ คนยากจนหรือคนด้อยโอกาส ยิ่งด้อยโอกาสมากที่สุดยิ่งควรได้รับโอกาสมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้การได้รับสิทธิมากขึ้นในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (social justice) และการพัฒนาคุณภาพของคน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร ดร. ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ๖ ขั้นตอนดังนี้^๗

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรภาคประชาเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหภายในท้องที่ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชนด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กิจกรรมการพัฒนา รวมทั้งกำหนดวิธีการ แนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการพัฒนา ตัวอย่างเช่น องค์กรชุมชนและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแม่บทชุมชนและแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น

^๗ พระมหาสุทิตย์ อาภากร, “การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายการพัฒนาชุมชน” “เอกสารประกอบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม”, (กรุงเทพมหานคร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓-๑๔.

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหาร ประสานงานและดำเนินการเพื่อให้กิจการเพื่อให้กิจกรรมลุล่วง เช่น องค์กรชุมชนเข้าไปดำเนินการพัฒนาระบบสหกรณ์ของชุมชนและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา เป็นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อันพึงจะได้รับจากการพัฒนาทั้งทางวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ใครได้รับผลประโยชน์ มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งในการประเมินผลนั้น อาจจะเป็นการประเมินผลการก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปแบบประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของการดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่ ๖ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ประสพการณ์ทำงาน และการสรุปบทเรียน เพื่อให้คนชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ทบทวนการทำงานของตนเอง และหาแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระยะยาว

สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาชนบท หลักการสำคัญหรือหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือจะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชน ถูกกระทบจากสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ทำให้เกิดสภาพการต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจต่อสังคมรอบข้าง ทำให้มีปัญหาตามมาหลายด้าน ที่นับว่าจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างตรงกับความต้องการของคนส่วนใหญ่

๒.๑.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของสังคม

นับเป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้วที่นักปรัชญาได้พยายามตอบคำถามว่า กลุ่มและสังคมกำเนิดขึ้นมาได้อย่างไร แต่เนื่องจากไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แน่นอน นักปรัชญาจึงได้พยายามตั้งข้อสมมติฐานหรือทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดของกลุ่มและสังคมไว้หลายประการ บางทฤษฎีก็เป็นเรื่องที่เพ้อฝันเชื่อได้ยาก บางทฤษฎีก็หละหลวมไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงมาก แต่อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการกำเนิดของกลุ่มหรือสังคม มีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาแนวความคิดของการ

รวมกลุ่ม ชุมชน และสังคม ทั้งในสมัยดั้งเดิมและสมัยใหม่ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สังคม ซึ่งในที่นี้ จะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญ ๆ ดังนี้^๔

ทฤษฎีธรรมชาติ (The natural theory) อริสโตเติล เป็นนักปรัชญาสังคมเชื่อว่า มนุษย์โดยพื้นฐานแล้วมีความดีอยู่ในตัวเองและต้องการค้นหา “ชีวิตจิตใจที่สมบูรณ์ (moral perfection)” ซึ่งมนุษย์บางครั้งก็ไม่แน่ใจว่าจะค้นพบได้ แต่จะอย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็ยังคงค้นหาชีวิตจิตใจที่สมบูรณ์นี้ โดยถือว่าเป็นความฝันอันสูงส่งของชีวิต ตามความเชื่อของอริสโตเติล มนุษย์โดยธรรมชาติแล้วเป็นสัตว์สังคม (social beings by nature) ซึ่งต้องรวมกันอยู่ในกลุ่มและมีความสัมพันธ์ต่อกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การรวมกลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ซึ่งเรียกว่ารัฐ (state) จึงมาจากความต้องการและความสมัครใจตามธรรมชาติของมนุษย์ทั้งสิ้น อริสโตเติลกล่าวต่อไปอีกว่า มนุษย์จะมีความเป็นมนุษย์ก็ต่อเมื่ออาศัยอยู่ในกลุ่มเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ กลุ่มมิใช่เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสมัครใจตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน แต่เป็นเครื่องนำไปสู่ชีวิตจิตใจที่สมบูรณ์ของแต่ละคนอีกด้วย แนวความคิดตามทฤษฎีธรรมชาติ กล่าวว่า การรวมกลุ่มเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ กลุ่มเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเผชิญ กลุ่มทำให้มนุษย์สมบูรณ์ขึ้น^๕

ทฤษฎีสัญญาประชาคม (The social contract theory) แนวความคิดที่ว่า กลุ่มและสังคมกำเนิดจากสัญญาเป็นความคิดเก่าแก่ความคิดหนึ่ง การแปลความหมายของคำว่า “สัญญา” นั้นแตกต่างกันไปตามกาลสมัย แต่ก็เป็นการแปลความหมายที่สนับสนุนทฤษฎีนี้เป็นส่วนมาก เช่น การรวมกลุ่มเกิดจากความยินยอม (consent) ของประชาชนที่จะมาอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกันนั้น เป็นที่แพร่หลายและยอมรับกันมาตลอดเวลา ทฤษฎีสัญญาประชาคม ได้กล่าวถึงการกำเนิดของกลุ่มและการยอมอยู่ภายใต้การปกครองของตัวแทนของประชาชนซึ่งเป็นการสนับสนุนการใช้อำนาจอย่างมีขอบเขตของตัวแทน และเป็นการสนับสนุนหลักการที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ทฤษฎีนี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ กลุ่มที่มีกำเนิดมาจากทฤษฎีสัญญาประชาคมนี้ มีรากฐานมาจากความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างกลุ่ม โดยการที่มนุษย์ยินยอมร่วมกันทำสัญญาประชาคม (social contract) ขึ้น ดังนั้น กลุ่มจึงเป็นผลของสัญญาที่มนุษย์ตกลงจัดทำขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อความสมบูรณ์และความมีระเบียบของมนุษย์เอง

^๔ พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น บรรณาธิการ, การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดและการบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, บริษัทดีไซน์ ดีไลต์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗-๖๒.

^๕ วิรัช เตียงหงษากุล, การพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนักปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๘-๒๐.

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มก็เพื่อขจัดความชั่วร้าย ความสับสนวุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งมีความธรรมชาติของมนุษย์ก่อนที่จะมารวมกันอยู่ในกลุ่ม^{๑๐}

ทฤษฎีสัญญาประชาคมนี้ เน้นถึงสภาพธรรมชาติ (state of nature) โดยเชื่อว่ามนุษย์แต่ดั้งเดิมนั้นมิได้รวมกันอยู่ในกลุ่มเช่นในสังคมปัจจุบัน หากแต่ได้อาศัยอยู่ตามสภาพธรรมชาติเนื่องจากความชั่วร้าย ความยุ่งยากสับสน การเพิ่มจำนวนของมนุษย์ ตลอดจนอารยธรรมเป็นเหตุให้มนุษย์จำเป็นต้องละทิ้งสภาพธรรมชาติและมาทำสัญญากันเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในกลุ่มทั้งนี้โดยมุ่งหวังจะได้รับความคุ้มครองและได้รับประโยชน์เป็นการตอบแทน สาละสำคัญของ การกำเนิดกลุ่มตามทฤษฎีสัญญาประชาคม มีดังนี้

- ๑) กลุ่ม/สังคมมีกำเนิดมาจากมนุษย์ หรือมนุษย์เป็นผู้สร้างกลุ่ม/สังคม
- ๒) มนุษย์มีความสมัครใจ และมีเจตจำนงแน่วแน่ที่สร้างกลุ่มขึ้นมา
- ๓) มนุษย์ยอมสละสิทธิบางประการ เช่น เสรีภาพส่วนบุคคลบางอย่างให้แก่กลุ่มเพื่อมาอยู่ภายใต้กลุ่มอย่างมีระเบียบ
- ๔) กลุ่มที่เกิดขึ้นและผู้ปกครองกลุ่มจะต้องกระทำการใด ๆ เพื่อตอบสนองและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ร่วมทำสัญญา คือ ประชาชน

ทฤษฎีมนุษย์นิเวศ (Human Ecology Theory) โดยทฤษฎีนี้อธิบายว่า ชุมชนและสังคมแต่ละแห่งนั้นจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับที่อยู่อาศัย ส่วนวัฒนธรรมจะถูกสร้างขึ้นโดยขึ้นอยู่กับสังคมย่อย ๆ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่กับการสัมพันธ์ระหว่างพืชสัตว์ในท้องถิ่นที่อยู่ นั้น ๆ นักมนุษยนิยมมีความเชื่อว่า สภาพความสมดุลของสังคมอยู่ที่การปรับตัวของประชากรในชุมชนที่อยู่อาศัยหนึ่ง ๆ ซึ่งจะมีความแตกต่าง ๆ กันในทางวัฒนธรรม โดยคนจะปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมและการเรียนรู้ ทฤษฎีนี้ มีข้อสมมติฐาน ๓ ประการ คือ^{๑๑}

- ๑) ชุมชนของสังคมกลุ่มย่อย ๆ ประกอบด้วยพื้นที่ซึ่งจะจัดระเบียบประชากรไว้
- ๒) ลักษณะของประชากรจะขึ้นอยู่กับพื้นที่ดินซึ่งครอบครองอยู่
- ๓) บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนหนึ่ง จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยชุมชนมีกลไกเพื่อให้เกิดความสมดุลในระหว่างสิ่งมีชีวิตที่ต้องแข่งขันกัน

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion Theory of Innovation) นำเสนอโดยนักวิชาการชาวอเมริกัน Rogers (1983: 1-34) เขาให้ความหมายของคำว่า การเผยแพร่ หรือการแพร่กระจาย (diffusion) คือ กระบวนการซึ่งนวัตกรรม

^{๑๐} Irwin T. Sanders, The Community, an Introduction to a Social System, Second Edition, (New York: Published by Ronald Press Company, 1966), p.49.

^{๑๑} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๖๗.

ถูกสื่อสารผ่านช่องทางในช่วงเวลาหนึ่งระหว่างสมาชิกต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบสังคม Rogers ได้อธิบายส่วนประกอบของการเผยแพร่นวัตกรรมไว้ ๔ ประการ^{๑๒} คือ

ก. นวัตกรรม (the innovation) มีนวัตกรรมเกิดขึ้น
 ข. ช่องทางการสื่อสาร (communication channels) ใช้สื่อเป็นช่องทางในการส่งผ่านนวัตกรรมนั้น

ค. เวลา (time) ช่วงระยะเวลาที่เกิดแพร่กระจาย

ง. ระบบสังคม (a social system) การส่งผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง

นวัตกรรม (innovation) หมายถึง ความรู้ ความคิดใหม่ เทคนิควิธีการใหม่ หรือวัสดุสิ่งของสิ่งใหม่ในสังคมหนึ่งสังคมใด ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ทฤษฎีระบุถึงปัจจัยที่ต้องพิจารณาในการยอมรับหรือไม่ยอมรับ การรับนวัตกรรมเร็วหรือช้าก็ขึ้นอยู่กับตัวนวัตกรรม ๕ ประการ คือ ๑) ความได้เปรียบ ๒) การเข้ากับสังคมวัฒนธรรมได้ ๓) ความสลับซับซ้อน ๔) การแบ่งทดลองใช้ได้หรือไม่ และ ๕) ความเข้าใจง่ายง่าย

นวัตกรรมที่มีลักษณะทางบวกย่อมจะแพร่กระจายได้ง่ายกว่าในขณะที่นวัตกรรมทางลบ ได้แก่ ไม่ดีกว่าของเดิม เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไม่ได้หรือได้ไม่ดี มีโครงสร้างสลับซับซ้อน แบ่งทดสอบไม่ได้ และเข้าใจได้ยาก นวัตกรรมเหล่านี้มักไม่ได้รับการยอมรับและเผยแพร่ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการรับนวัตกรรม ได้แก่ ปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลแต่ละคนเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับนวัตกรรม บางคนรับนวัตกรรมเร็ว บางคนช้า แม้จะอยู่ในสังคม หรือชุมชนเดียวกันก็ตาม

คนที่มีภาวะนวัตกรรมสูง (high innovativeness) จะเป็นผู้รับนวัตกรรมได้เร็ว กลายเป็นนวัตกรรม (innovators) แต่คนที่มีภาวะการรับนวัตกรรมต่ำ (low innovativeness) จะเป็นผู้ล่าช้า (laggards)^{๑๓}

ช่องทางการสื่อสาร (communication channels) การสื่อสารเป็นกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้าย การได้รับหรือไม่ได้รับนวัตกรรมยังคงอยู่ที่การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งผ่านนวัตกรรมเป็นผู้นำที่มีความคิด เป็นผู้นำหัวก้าวหน้า และมีสมาชิกในชุมชนสังคมนั้นอยู่ในภาวะวัยทำงาน มีการศึกษาสูง กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม การรับนวัตกรรมก็จะเร็ว หากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำเป็นผู้ที่มีหัวก้าวหน้า แต่สมาชิกในชุมชนสังคมเป็นผู้ล่าช้า การรับนวัตกรรมก็ช้าหรือไม่มีการรับนวัตกรรมเลย

^{๑๒} Rogers, E. M. *Diffusion of Innovations*. (3rd ed). (New York: The Free Press of Macmillan Publishing, 1983), P.1-34.

^{๑๓} สัณญา สัณญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓-๒๖.

เวลา (time) ช่วงระยะเวลาที่เกิดแพร่กระจายก่อให้เกิด ภาวะนวัตกรรม (innovativeness) บุคคล ๆ หนึ่งต้องตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับนวัตกรรม เขาจะต้องใช้เวลาพิจารณา นวัตกรรมระยะหนึ่งหากไม่มีเวลาเขาคงตัดสินใจไม่ได้ เวลาจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม

ระบบสังคม (a social system) การส่งผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง โดย ทฤษฎีนี้ได้แบ่งสังคมออกเป็นสองประเภท คือ สังคมสมัยใหม่ และสังคมประเพณี สังคมสมัยใหม่จะ รับนวัตกรรมเร็วและรับปริมาณมากกว่าสังคมแบบประเพณี เนื่องด้วยสังคมสมัยใหม่มีระบบค่านิยม และบรรทัดฐานสังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า โดยเฉพาะทางด้านวัตถุ ดังนั้น เมื่อมีอะไรมาใหม่ๆ ก็จะสนับสนุนและรับมาทดลองใช้ ในขณะที่สังคม ประเพณีไม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมเช่นนี้จึงไม่สนับสนุนการรับนวัตกรรม

ดังนั้น ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม สังคมจะเกิดการรับและนำนวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งที่เป็นด้านความรู้ ความคิด หรือวัตถุมาใช้ นั้น จึงต้องอาศัยตัวนวัตกรรมที่ต้องสอดคล้องเหมาะสม อาศัยช่องทางการสื่อสารจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิก ต้องอาศัยระยะเวลา และรูปแบบ ของระบบสังคมซึ่งเป็นสังคมสมัยใหม่ หากชุมชนหรือสังคมมีความพร้อมในสิ่งเหล่านี้ก็จะเกิดการรับ และแพร่กระจายนวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมในอนาคต

ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) แนวคิดทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในยุคที่โลก มีการจัดแบ่งประเทศต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มๆ ประกอบไปด้วยกลุ่มประเทศตะวันออก กลุ่มประเทศ ตะวันตก กลุ่มประเทศทุนนิยม และกลุ่มประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรืออาจแบ่งเป็นสองกลุ่ม ประเทศใหญ่ๆ คือ กลุ่มประเทศที่ร่ำรวย และกับกลุ่มประเทศที่ยากจน ซึ่งในจุดนี้มีผู้ที่ยพยายามจะหา ตัวชี้วัดต่าง ๆ (Indicators) เพื่อนำมาอธิบาย เช่น การเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องของรายได้ เฉลี่ยต่อหัว (Average Income)

แนวคิดในการพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและ บริบทของสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประเทศ ภายใต้อาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกได้รับอิสรภาพ และกลายเป็นประเทศเกิดใหม่ (emergent states) ในขณะที่สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นศูนย์กลางอำนาจที่ได้ขยายอิทธิพลทางด้าน เศรษฐกิจและการเมือง

เมื่อประธานาธิบดี Harry Truman ได้แถลงในสภาองเกรส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ (ค.ศ. 1949) ว่าชาติมหาอำนาจจะต้องให้ความช่วยเหลือชาติที่เกิดขึ้นใหม่ที่ล้าหลังและ “ไม่ศิวิไลซ์” ด้วยการ “ช่วยเหลือ” ภายใต้อิทธิพลของ “การพัฒนา” นับตั้งแต่นั้นแนวทาง “การพัฒนา” ตามตัว แบบความทันสมัย (modernization model) จึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในหลายประเทศ แนวคิดใน การเพิ่มบทบาทของภาครัฐด้วยการวางแผนและการจัดองค์กร โดยมี วอลท์ ดับเบิลยู รัสทาว (Walt

W. Rostow) นักเศรษฐศาสตร์พัฒนาการชาวอเมริกัน เป็นแกนนำสำคัญ ซึ่งเขาได้แบ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นลำดับ ๕ ขั้น ซึ่งต้องพัฒนาจากขั้นที่หนึ่งเรื่อยไปจนถึงขั้นที่ ๕^{๑๔} คือ

๑) ขั้นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม (traditional society) ที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่ก้าวหน้า โครงสร้างทางสังคมแบ่งเป็นชนชั้น และเกษตรกรรมเป็นสาขาใหญ่ของระบบเศรษฐกิจ

๒) ขั้นเตรียมการพัฒนา (pre-condition for take-off) คือระยะที่สังคมมีการลงทุนพื้นฐานอย่างกว้างขวาง มีการปฏิวัติทางการเกษตรและการขยายตัวของสินค้าเข้า

๓) ขั้นทะยานขึ้น (take-off stage) คือ ระยะของการเพิ่มการลงทุนการผลิตมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำ มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง และมีสถาบันทางสังคมเพื่อส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

๔) ขั้นเข้าสู่วุฒิภาวะ (drive to maturity) คือ ระยะที่สังคมมีการประยุกต์เทคโนโลยีแผนใหม่ในการจัดสรรและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานเปลี่ยนเป็นแรงงานที่มีฝีมือและมีความต้องการสิ่งใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

๕) ขั้นอุดมสมบูรณ์ (high mass consumption stage) คือ ระยะที่ประชาชนมีการบริโภค อุปโภคอย่างสมบูรณ์ถ้วนหน้า มีสภาพการจ้างงานเต็มที่และประชาชนมีความมั่นคง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กล่าวถึงหลักการของทฤษฎีความทันสมัย ซึ่งการพัฒนาให้ทันสมัยต้องดำเนินการไปพร้อมกันอย่างน้อย ๓ เรื่อง^{๑๕} ได้แก่

๑) ความทันสมัยทางเศรษฐกิจ (economic modernization) หมายถึง การที่ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากแบบอย่างการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคตามประเพณีดั้งเดิมไปสู่ระบบการผลิตที่ใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม โดยมีการพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความทันสมัยทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีการเน้นการบริโภคของมวลชนและการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชาติในระดับสูงขึ้น รวมทั้งการกำจัดความยากจน ความทันสมัยทางเศรษฐกิจและรวมการเพิ่มผลผลิตซึ่งจะช่วยให้สังคมพัฒนาตามไปด้วย

๒) ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม (social and cultural modernization) รวมเอาความทันสมัยของระบบเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางสังคม และความเป็นประชาธิปไตยในสังคมการเมือง และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระบบการศึกษาเป็นต้น ความทันสมัยทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขอบเขตของวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็น

^{๑๔} ศุภชัย เจริญวงศ์, **ถอดรหัสการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

^{๑๕} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, **ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘-๒๑.

กระบวนการที่ระเบียบสังคมตามแบบอย่างประเพณีหรือกึ่งประเพณีเปลี่ยนแปลงไปสู่ความพึงพอใจ โดยเทคโนโลยีสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม และสัมพันธ์กับค่านิยมและบรรทัดฐานต่าง ๆ ในสังคม ความทันสมัยทางวัฒนธรรมเป็นความพยายามที่จะปรับตัวเข้ากับกระแสค่านิยม สมัยนิยม (fashions) ศิลปะและวิถีชีวิต ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ในขณะนั้น ๆ ความทันสมัยทางวัฒนธรรมอาจไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงก็ได้ และอาจเป็นความทุกข์ของมนุษย์ก็ได้ ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรมอาจรวมถึงการปฏิรูประบบการเมืองการปกครอง การปฏิรูประบบราชการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูปกฎหมาย การพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการแสดงความสามารถ และการแข่งขันอย่างยุติธรรม การเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทางสังคม (social mobility) โดยอิสระ การกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ระดับท้องถิ่น การสร้างหน่วยงานที่เป็นที่เชื่อถือได้ของประชาชน

๓) ความทันสมัยทางจิตวิทยา (psychological modernization) มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตวิทยาของมนุษย์ โดยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ บุคลิกภาพ ประสิทธิภาพ และคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์

ดังนั้น ความทันสมัยทางจิตวิทยาจึงหมายถึงบุคคลที่ทันสมัยซึ่งคือบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เปลี่ยนแปลงวิธีการคิด ความรู้สึกและการกระทำบางอย่าง การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ จะไม่สามารถบรรลุถึงได้ ถ้ายังไม่พัฒนาทัศนคติของบุคคลให้ทันสมัยเสียก่อน กุนนาร์ ไมร์ดัล (Gunnar Myrdal) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ทันสมัยที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมือง^{๑๖} มีดังนี้

- ๑) ความมีประสิทธิภาพ
- ๒) ความขยัน
- ๓) ความเป็นระเบียบ
- ๔) ความตรงต่อเวลา
- ๕) ความซื่อสัตย์
- ๖) ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ
- ๗) การเตรียมตัวพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง
- ๘) การตื่นตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในโลกอย่างมีสติ
- ๙) ความกล้าในการลงทุน
- ๑๐) การรู้จักพึ่งตนเองและการควบคุมตนเอง
- ๑๑) การร่วมมือกับบุคคลอื่น

^{๑๖} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙-๒๐.

๑๒) ความตั้งใจที่จะหวังผลในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น

๑๓) การรู้จักคาดคะเนในเรื่องการค้าการคลังการผลิตทางธุรกิจการงานต่าง ๆ

อีกประการหนึ่ง ทฤษฎีภาวะทันสมัยแบ่งสังคมออกเป็นสองรูปแบบ กล่าวคือ สังคมประเพณีที่ด้อยพัฒนากับสังคมทันสมัยที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization) เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางเดียว และเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ระบบต่าง ๆ ในสังคมมีโอกาสได้ปรับตัวไปพร้อมกับการรักษาสมดุลภาพ (Equilibrium) และความมั่นคง (Stability) ของสังคมซึ่งรูปจำลองของการพัฒนา (Development Models) ก็คือรูปแบบของสังคมเมืองที่ทันสมัย และพุ่งประเด็นไปที่เป้าหมายแรกของการพัฒนานั้นคือ ความเจริญทางเศรษฐกิจ (Development Equates Economic Growth) โดยใช้ดัชนีชี้วัดที่สำคัญของการพัฒนา (Development Indicators) นั่นก็คือ รายได้ประชาชาตินั่นเอง สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแต่เฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Change For The Better) เท่านั้นจึงจะเรียกว่า การพัฒนา ซึ่งต้องเกิดมาจากการวางแผน และการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนที่พึงประสงค์ และต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมด้วย การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย กระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization Process) โดยมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นสองระดับ คือระดับสังคมและระดับบุคคล^{๑๗}

การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับอิทธิพลจากการแผ่ขยายอำนาจของประเทศตะวันตก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างรวดเร็ว เช่น ถนน สาธารณูปโภคต่าง ๆ โรงพยาบาล และโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และลักษณะพื้นฐานของท้องถิ่น ปัญหาที่ตามมาคือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เห็นคุณค่า การเกิดมลภาวะ ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมต่าง ๆ อีกมากมาย

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นเรื่องที่ถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะปัญหาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ก็มีสาเหตุมาจากมนุษย์นั่นเอง เช่น ปัญหาจำนวนประชากรมากเกินไป ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสังคม รวมถึงค่านิยมต่าง ๆ ของสังคม การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเริ่มจากการมีจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองก่อน เพราะคุณภาพชีวิตที่

^{๑๗} พชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์ เพื่อการพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖๖.

ด้นั้นเริ่มมาจากการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นหากจะกล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งมีผู้ศึกษาได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ปรับปรุงการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคตคุณภาพชีวิตเป็นชีวิตของบุคคลที่ไม่เป็นภาระ และไม่ก่อปัญหาให้เกิดกับสังคมเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความเพียบพร้อมสามารถดำรงสถานภาพ ทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของสังคมได้ ทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่ซับซ้อนได้ สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ข้างหน้าได้ถูกต้องและสามารถดำเนินวิถีชีวิตที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์ภายใต้เครื่องมือคือทรัพยากรที่มีอยู่ มินักริชาการได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

มินักริชาการได้ให้ความหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ว่าสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียงเกียรติยศเงินทองการยอมรับจากวงสังคม และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่มีใครเลยจะสามารถปฏิเสธได้ว่า ในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรน ขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนพึงปรารถนาเพื่อให้ได้มา ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ มิติดังต่อไปนี้^{๑๘}

๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ รู้จักบริโภค อาหารอย่างถูกสุขลักษณะและครบ ๕ หมู่ หาเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกาย ที่แข็งแรงสมบูรณ์

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอารมณ์ เป็นการสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี รู้จักควบคุม อารมณ์ โดยการหมั่นฝึกให้ทาน การทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ การฝึก สมาธิ เป็นต้น

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม เป็นการสร้างการยอมรับ และยกย่องจากสังคมอื่น ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ หรือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น การใช้เวลาร่วมบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อชุมชนและการปฏิบัติตนโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

^{๑๘} อาทิตยา มากคงเฮียง, ทบทวนวรรณกรรม "การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต", [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/480595> [๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑].

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญา เป็นการเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง อาทิเช่น การอ่านหนังสือ การเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ การศึกษาข้อมูลด้วยตนเองจากสื่อสารสนเทศ วิทยุ โทรศัพท์ ฯลฯ

สอดคล้องกับความหมายที่ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ความพึงพอใจ และการรับรู้สถานะด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อมของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม การพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงควรพัฒนาสุขภาพในด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ การพัฒนาทางด้านอารมณ์ ได้แก่ การเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ การพัฒนาด้านสังคม อันได้แก่ การใช้เวลาวางบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน การปฏิบัติโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ได้แก่ การเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง การเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ การศึกษาข้อมูลด้วยตนเองจากสื่อสารสนเทศ การเข้าถึงการหัดสังเกตและติดตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม^{๑๙}

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาและเสริมสร้างคุณสมบัติทั้งปวงของกายและจิตที่ตอบสนองความต้องการ และสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับตัวของเราเอง

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการศึกษาชีวิตตน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้มีคุณภาพ เพราะผู้ที่สร้างชีวิตให้มีคุณภาพเท่านั้นจึงจะสร้างความสำเร็จให้กับชีวิตตนได้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ “ความเชื่อในความเป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้หรือเชื่อในความเป็นมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ จะทำให้เกิดจิตสำนึกที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองซึ่งแสดงอาการออกด้วยการเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อันชี้บ่งถึงความเป็นผู้พร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จิตสำนึกในการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนาตน จะทำใหบุคคลมีท่าทีต่อประสบการณ์ทั้งหลายอย่างหลากหลายที่เรียกว่า มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตน” จากความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต จะเห็นว่ามนุษย์มีลักษณะสำคัญ คือ ความสามารถที่พัฒนาได้ และเมื่อพัฒนาแล้วจะมีความสมบูรณ์

^{๑๙} วรรณภา กุมารจันทร์, “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตภาคใต้ตอนบน”, วิทยานิพนธ์พยาบาล ศาตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑.

ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดี และมีความสุขบนพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ ดังนั้นประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงสรุปได้ดังนี้^{๒๐}

๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ช่วยทำให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโดยมีแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขไปด้วย

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิต กระตุ้นให้บุคคลและสังคมเกิดความกระตือรือร้นคิดที่จะปรับปรุงตัวเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้บุคคลรู้จักใช้ปัญญา มีเหตุผล ความมีคุณธรรม จริยธรรม หลักจิตวิทยา หลักการบริหาร เพื่อมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลและสังคมมีการอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และปัญหาสังคม

สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า มิติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่^{๒๑}

๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ บริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ เป็นการพัฒนาให้ร่างกายมีความแข็งแรง สมส่วน และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอารมณ์ ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพจิตใจที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ โดยการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วยการให้ทาน การทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ การฝึกสมาธิ การผ่อนคลายด้วยการฟังเพลง การพักผ่อน การท่องเที่ยว เป็นต้น

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม เป็นการสร้างการยอมรับ และยกย่องจากสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคม หรือหน่วยงานต่าง ๆ ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน ให้ความร่วมมือกับสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติตนโดยยึดหลักของกฎหมาย และคุณธรรมจริยธรรม

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญา เป็นการเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง ได้แก่ การอ่านหนังสือ การเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านต่าง ๆ การศึกษาข้อมูลสารสนเทศจากสื่อต่าง ๆ การสังเกต และติดตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลจะต้องเริ่มต้นด้วยตัวเอง เปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเอง การพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องมีความพร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง แล้วจะ

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

^{๒๑} รศ.ดร.มานพ นักรเรียน, พระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/gem2kk/word-of-the-week/schadenfreudesah-dn-froi-duhnoun> [๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑].

ทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้ชีวิตร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งแตกต่างจากกับแนวคิดที่ว่ากรอบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการในประเทศเกาหลี โดย Civil Service Commission ได้กำหนดไว้ ๑๐ มิติ ดังนี้^{๒๒}

- ๑) ด้านการเดินทาง (Commuting) ตัวชี้วัด ได้แก่ ระยะเวลาในการเดินทางมาทำงาน
- ๒) ด้านการทำงาน (Work) ตัวชี้วัด ได้แก่ รายได้ ชั่วโมงการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความมั่นคงในงาน
- ๓) ด้านสุขภาพ (Health) ตัวชี้วัด ได้แก่ สถานะสุขภาพในปัจจุบัน ความเครียดและความกังวล
- ๔) ด้านครอบครัว (Family) ตัวชี้วัด ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส
- ๕) ด้านฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว (Family finances) ตัวชี้วัด ได้แก่ รายได้เฉลี่ยสุทธิ ของครอบครัว สถานะทางการเงินของครอบครัว
- ๖) ด้านที่พักอาศัย (Housing) ตัวชี้วัด ได้แก่ การครอบครองที่พักอาศัย
- ๗) ด้านการพักผ่อน (Leisure) ตัวชี้วัด ได้แก่ จำนวนวันหยุดพักผ่อน จำนวนวันลาพักร้อน
- ๘) ด้านสังคม (Social life) ตัวชี้วัด ได้แก่ จำนวนเพื่อนที่มีการพบปะสังสรรค์
- ๙) ด้านชุมชน (Community) ตัวชี้วัด ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน
- ๑๐) ด้านประเทศ (Country) ตัวชี้วัด ได้แก่ ความภูมิใจในประเทศตนเอง และความคิดที่ ย้ายถิ่นไปต่างประเทศ

ประเภทของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตประกอบไปด้วยความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในการดำรงชีวิตของบุคคล เพื่อให้การดำรงชีวิตในสังคมเป็นไปอย่างมีความสุขและยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงจำเป็นที่จะต้องทราบถึงประเภทของคุณภาพชีวิตด้วย เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถตอบสนองความต้องการการพัฒนาได้อย่างแท้จริง มีนักวิชาการได้ให้ แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม โดยทางร่างกาย คือ บุคคลจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจาก ปัจจัยพื้นฐาน ทางด้านจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใสไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเอง

^{๒๒} Kim, M. and Cho, K.H., “Quality among government employees”, **Social Indicators Research**, 2003: 387-409.

ครอบครัว และสังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิต และทางด้านสังคม คือบุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมในฐานะเป็น สมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข^{๒๓}

ดังนั้นอาจพอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ถือได้ว่าความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ทั้ง ๓ ด้านนี้จะต้อง ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ตัวชี้วัดในการวัดคุณภาพชีวิต

การชี้วัดคุณภาพชีวิต เป็นการทดสอบการมีคุณภาพชีวิตในลักษณะใดลักษณะหนึ่งของบุคคล ซึ่งอาจรวมไปถึงสังคมด้วย ในการตอบโจทย์ว่าคุณภาพชีวิตเป็นเช่นไร เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านที่ยังขาดหรือยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีพอ มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับตัวชี้วัดในการวัดคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้

นักวิชาการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับตัวชี้วัดในการวัดคุณภาพชีวิตไว้ว่า การวัดคุณภาพชีวิตควรมียอดประกอบของดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญจำแนกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่^{๒๔}

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มุ่งไปที่วัตถุ รายได้ของชาติหรือครัวเรือนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยรายได้ของชาติและข้อมูลทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่เข้าใจได้โดยทั่วไปและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง แท้ที่จริงแล้ว การทำความเข้าใจตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยไม่ใช่เรื่องซับซ้อน ตัวอย่างของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยได้แก่ อัตราการอ่านออกเขียนได้ อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ประเภทของที่อยู่อาศัย และค่าครองชีพ ผู้วางนโยบายมักใช้ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยวัดคุณภาพชีวิตของระดับครัวเรือน ชุมชนเมืองและประเทศ การประเมินตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยมักจะเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติอย่างใดก็ตาม ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยไม่สามารถอธิบายสังคมได้อย่างแท้จริง

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจ ความรู้สึก ทัศนคติ และความเข้าใจในระดับบุคคล ซึ่งดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เนื่องจากมีความยากในการกำหนดและวัด ตัวชี้วัดนี้ถูกออกแบบมาเพื่อวัดความสุขและความพึงพอใจของมนุษย์

^{๒๓} ศิริ ฮามสุโพธิ์, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔.

^{๒๔} ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, คุณภาพชีวิต การทำงานและความสุข, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗-๑๙.

แนวคิดของตัวชีวิตทางสังคมเชิงอัตวิสัย สัมพันธ์กับความเข้าใจและทัศนคติในเรื่องของชีวิตที่เป็นสุข ทั้งด้านครอบครัวเพื่อนฝูง และมาตรฐานความเป็นอยู่ การศึกษาของแอนดริวและวิทธีเป็นตัวอย่งที่ดีของการพัฒนาตัวชีวิตทางสังคมเชิงอัตวิสัยที่สมบูรณ์ได้แก่ ตัวชีวิตในเรื่องของการประสบความสำเร็จ ความปลอดภัยและความสนุกสนาน รวมถึงชีวิตการทำงานและครอบครัว การประเมินเชิงอัตวิสัยอยู่บนพื้นฐานของการรายงานความเข้าใจ ความรู้สึก และการตอบสนองของบุคคลโดยทั่วไป ตัวชีวิตทางสังคมเชิงอัตวิสัย ได้แก่ ความรู้สึกที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีและความรู้สึกผาสุก เป็นตัวชีวิตที่สำคัญ และขึ้นอยู่กับว่านักวิจัยต้องการศึกษาอะไร ดังนั้น ตัวชีวิตเชิงอัตวิสัยอยู่บนพื้นฐานของแบบสอบถาม ที่อยู่ในรูปของการให้คะแนนความพึงพอใจ การประเมินความพึงพอใจและสภาพชีวิต

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ตัวชีวิตคุณภาพชีวิตนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ ตัวชีวิตทางสังคมเชิงภาวะวิสัย เป็นการชีวิตในเรื่องของเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และตัวชีวิตทางสังคมเชิงอัตวิสัย เป็นการชีวิตเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้สึก ทัศนคติ ของตัวบุคคลเป็นหลัก

องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุข

ความอยู่ดีมีสุข เป็นส่วนหนึ่งของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ความอยู่ดีมีสุขนี้สามารถใช้เป็นตัววัดความสำเร็จในการดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ด้วย เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์หรือประชาชนในสังคม มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขไว้ดังนี้

มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะขององค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขไว้ว่า ความอยู่ดีมีสุขแบ่งออกเป็น ๗ ด้าน ประกอบด้วย^{๒๕}

๑. ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ซึ่งยังประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยอีก ๔ ด้าน คือ ความยืนยาวของอายุ การปลอดจากโรคร้ายไข้เจ็บ โภชนาการและการให้บริการสาธารณสุข

๒. การศึกษา ซึ่งครอบคลุมสาระต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ความรู้พื้นฐานและทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการเข้าถึงบริการและคุณภาพการศึกษา

๓. ชีวิตการทำงาน เนื่องจากประชาชนจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการทำงาน การพิจารณาสภาพแวดล้อมการทำงานจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก และชีวิตการทำงานที่มีคุณภาพก็จะเกี่ยวข้องกับการจ้างงานและความไม่พอใจในค่าจ้างที่ได้รับ องค์ประกอบด้านนี้ยังรวมถึงปัจจัยองค์ประกอบย่อยในด้านการใช้แรงงานเด็กและผู้หญิงและระบบประกันสังคมด้วย

๔. ชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความ อยู่ดีมีสุข โครงสร้างและขนาดของครอบครัวเป็นตัวกำหนดระดับความเป็นอยู่ของสมาชิก

^{๒๕} สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, คุณภาพชีวิตของคนในเขตเมืองภาคกลาง, (กรุงเทพมหานคร:ทิพเนตรการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๘-๑๐.

ครอบครัว ที่มีความรักความอบอุ่น ต้องรับรู้ความต้องการของสมาชิกแต่ละคน และดูแลสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๕. การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความยากจน การกระจายรายได้และสวัสดิการ เป็นเครื่องมือ สำคัญที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายความอยู่ดีมีสุข ฉะนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยสำคัญของ ความอยู่ดีมีสุข การมีปัญหาคความยากจนที่รุนแรง และความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ในระดับสูง สะท้อนการอยู่อย่างมีทุกข์ในสังคม ประเด็นเหล่านี้จึงนับเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของเครื่องชี้วัด ความอยู่ดีมีสุขด้วย

๖. สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย การดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น สิ่งจำเป็นต่อความอยู่ดีมีสุข เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ประกอบนี้รวมถึงประเด็นด้านที่อยู่อาศัย การอนามัย สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะจากปัญหาอาชญากรรม

๗. ด้านประชาธิปไตย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันจะนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุข การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มพูนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มขีดความสามารถ ซึ่งเป็นเครื่องมือของการยกระดับความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้จะรวมประเด็นเรื่องความยุติธรรม สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ

ดังนั้นอาจพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นปัจจัยที่สามารถชี้วัดคุณภาพชีวิตได้ เพราะในแต่ละองค์ประกอบล้วนแล้วแต่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ โดยเฉพาะด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา ชีวิตครอบครัว เพราะถือเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานของคุณภาพชีวิตและการอยู่ดีมีสุข เพื่อให้คุณภาพชีวิตได้รับการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อคุณภาพชีวิตอันพึงปรารถนาของแต่ละคนที่จะส่งผลต่อคุณภาพโดยรวมของสังคมด้วย ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์นี้เป็นของนักคิดนักทฤษฎีชาวตะวันตก ชื่อ มาสโลว์ ได้คิดทฤษฎีนี้ขึ้นมาเพื่อตอบโจทย์ที่ว่า มนุษย์มีความต้องการอะไรบ้าง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเองในอันที่จะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นซึ่งก็หมายถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเองมีนักวิชาการได้สรุปแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

มีนักวิชาการได้สรุปทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ขั้น ดังนี้^{๒๖}

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยนอกจากนี้ยังมีความต้องการพักผ่อน การขับถ่าย ความต้องการทางเพศ ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการพื้นฐานถ้ามนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนอง มนุษย์จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน การให้ได้มาซึ่งปัจจัย ๔ จำต้องแลกเปลี่ยนด้วยเงิน ฉะนั้นมนุษย์ทุกคนจึงต้องทำงานมีรายได้เพื่อตอบสนองความต้องการนี้เมื่อสิ่งเหล่านี้ได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว จึงจะแสวงหาความต้องการด้านอื่นในระดับสูงต่อไป ความต้องการระดับต่ำนี้ มีการเพียงพอหรือยุติได้ด้วยการพิจารณาของตนเอง ถ้ายังไม่เพียงพอจะไม่นึกถึงความต้องการระดับสูงขึ้นไป

๒. ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (Safety and Security Needs) ความต้องการขั้นนี้เป็นการสร้างขวัญหรือกำลังใจในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ต้องการความปลอดภัย ความมั่นคงในอาชีพการทำงาน ต้องการระเบียบวินัย ต้องการทำนายอนาคต มนุษย์มีความต้องการความปลอดภัยทางด้านร่างกาย โดยไม่ถูกทำร้าย ความต้องการความปลอดภัยมีอิทธิพลต่อมนุษย์ทุกคน แม้จะเป็นผู้ใหญ่มีเกียรติในสังคม เช่น แพทย์ต้องการความปลอดภัยจากการติดเชื้อในการรักษาคนไข้ ผู้บริหารต้องการความปลอดภัยเรื่องการรักษาเงิน รักษาการปฏิบัติตามระเบียบวินัย เป็นต้นการทำงานไม่ได้ต้องการเพียงได้เงิน เพื่อใช้จ่ายสำหรับการตอบสนองความต้องการปัจจัย ๔ เพียงอย่างเดียว หากแต่มนุษย์ต้องการความมั่นคง ความมีเสถียรภาพ เป็นหลักประกันให้กับชีวิตและการสร้างครอบครัวใหม่ ด้วยเหตุนี้บางครั้งจะพบว่า การทำงานในภาครัฐบาลอาจจะได้รับเงินเดือนน้อยกว่าภาคเอกชน แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยพยายามที่จะเข้ามาทำงานในหน่วยงานราชการ เพียงเพื่อให้ความมั่นคงตามที่ต้องการแล้วมนุษย์ไม่หยุดความต้องการเพียงเท่านี้ แต่มีความต้องการขั้นสูงขึ้นอีกด้วย

๓. ความต้องการความรักและการร่วมกิจกรรมในสังคม (Belonging and Social Activity Needs) ความต้องการขั้นนี้ คือ มนุษย์ต้องการแสดงตัวในสังคมต้องการเพื่อน ต้องการผู้ร่วมงาน ต้องการครอบครัว ต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม รวมทั้งความต้องการใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม มนุษย์เป็นสัตว์สังคมชอบการรวมกลุ่ม มีเพื่อนฝูง มีคนรัก ได้เป็นสมาชิกของสังคมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม ยิ่งในสังคมปัจจุบันการปกครองประเทศเป็นแบบประชาธิปไตยทำให้เกิดการรวมกลุ่มชน เป็นสมาชิกพรรคการเมือง แสดงพลังของกลุ่ม จะด้วยรูปแบบหรือวิธีการแบบใดก็ตามจะเป็นการแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็นสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่ดีหรือเลว มนุษย์ต้องการ

^{๒๖} Dicaprio, Nicholas S., **Personality Theories: guide to Living**, (London: W.B. Saunders Company, 1974), p. 243.

ความเป็นส่วนรวมของกลุ่มสังคมเสมอ เมื่อมนุษย์สามารถรวมกลุ่มสังคมได้ดี ก็ย่อมมีพลังในการสร้างสรรค์และการต่อสู้ที่เข้มแข็ง

๔. ความต้องการเกียรติยศและชื่อเสียง (Esteem Needs) เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองใน ๓ ขั้นแรกแล้วมักจะมาสนใจความเป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะความภาคภูมิใจกับความสำเร็จในชีวิต ครอบครัวและหน้าที่การงาน จึงอยากให้บุคคลอื่นยอมรับนับถือตนเอง มองตัวเองอย่างมีความหมาย มีคุณค่า อาจกล่าวได้ว่าต้องการความมั่นคงซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเห็นของคน โดยทั่วไปต้องการความพอใจ นิยมชมชอบความมั่นใจในตนเอง ความมีศักดิ์ศรีแห่งตน มีความรู้ความสามารถเหนือคนอื่น ความต้องการลักษณะนี้เหมาะสมกับบุคคลที่มีความพร้อมจากความต้องการขั้นที่ผ่านมาแล้ว

๕. ความต้องการประสบความสำเร็จและสมหวังในชีวิต (Self – Actualization Needs) ขั้นนี้นับว่าเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งมีคนจำนวนไม่มากนักที่จะสามารถทำได้เป็นความสามารถที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถที่สร้างสมไว้ในตัวของตัวเอง เป็นความปรารถนาให้มีความสำเร็จในชีวิตตามอุดมการณ์หรือความหลังที่ตั้งใจเอาไว้ เมื่อทำได้ประสบผลสำเร็จทุกประการแล้วแสดงว่าบุคคลนั้นได้ทุ่มเทความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ จึงได้รับการตอบสนองคือความสำเร็จในชีวิตนั้นได้ เช่น นักการเมืองที่มีชื่อเสียงของประเทศที่เขาสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับประชาชนในประเทศ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจสูงสุดในชีวิต นับว่าบุคคลนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการได้ถึงขั้นสูงสุด และสามารถแผ่แผ่ความสุขให้แก่ผู้อื่นได้

ดังนั้นอาจพอสรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นส่วนใหญ่แล้วเป็นความต้องการทางด้านร่างกายเป็นสำคัญ ซึ่งจะเน้นไปเพื่อตนเองมากกว่าผู้อื่นหรือสังคม แต่กลับพยายามใช้สังคมเป็นเครื่องมือในการสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นมาจากความกลัว เช่น ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับตนเองก่อน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมไปสู่ความต้องการในด้านอื่น ๆ ต่อไป

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตเป็นรูปแบบของชีวิตที่มีความสุข องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตอาจจำแนกโดยง่ายเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านความพึงพอใจในชีวิต เป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาวะภายนอกที่ได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังของคน บุคลิกลักษณะ สิ่งแวดล้อม และสถานะทางสุขภาพ สิ่งที่คุณคนรับรู้ถึงสิ่งที่ตนเองครองอยู่ ซึ่งอยู่ระหว่างความต้องการ ความปรารถนาและความสำเร็จที่ได้รับ

๒) ด้านอัตมโนทัศน์ เป็นความเชื่อและความรู้สึกที่คน ๆ หนึ่งมีต่อตนเอง ความรู้สึกเหล่านี้มาจากการรับรู้ โดยเฉพาะการรับรู้ปฏิกิริยาของผู้อื่นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งเกี่ยวกับตนเองในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

๓) ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยนอกจากจะประเมินอาการทางคลินิกแล้ว ยังประเมินในเรื่องการรับรู้ภาวะสุขภาพของบุคคล สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสังคม และยังต้องพิจารณาถึงอิทธิพลทางสังคม สิ่งแวดล้อมและการเมืองด้วย

๔) ด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการประเมินการประกอบอาชีพ การศึกษา และรายได้ ซึ่งถูกกำหนดเป็นมาตรฐานของสังคม^{๒๗}

เดิมที องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้จัดกลุ่มองค์ประกอบคุณภาพชีวิตออกเป็น ๖ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอิสระของบุคคล ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อส่วนบุคคล ดังนี้

๑) ด้านร่างกาย คือ การรับรู้ทางสภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน รวมถึงการรับรู้เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งการรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

๒) ด้านจิตใจ คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ และการตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน และการรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการความเศร้าหรือความกังวล เป็นต้น

๓) ด้านความเป็นอิสระของบุคคล คือ การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ได้ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าตนไม่ต้องพึ่งพาอาศัยต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ เป็นต้น

^{๒๗} Zhan, L, "Quality of Life: Conceptual and Measurement issues", *Journal of Advanced Nursing*, 17 (July 1992): 795-800.

๔) ด้านระดับความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์เพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

๕) ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าตนเองมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัย และมีความมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่ามีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่ามีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

๖) ด้านความเชื่อส่วนบุคคล คือ รวมไปถึงการรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๙๖ องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้จัดองค์ประกอบใหม่โดยรวมองค์ประกอบบางด้านเข้าด้วยกันให้เหลือเพียง ๔ ด้าน ดังนี้

๑) สุขภาพกาย (Physical Domain) หมายถึง การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของตนเอง ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิต การมีสุขภาพกายที่ดีทำให้บุคคลรับรู้ว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย การมีสุขภาพที่ดีเป็นที่ต้องการของทุกคนทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตและส่งผลดีทางด้านจิตใจด้วย

๒) สภาพจิตใจ (Psychological Domain) หมายถึง การรับรู้สภาพจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของคุณภาพชีวิต เพราะถ้าร่างกายเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย ถ้ามีจิตใจที่ไม่เข้มแข็งพอก็อาจทำให้อาการต่าง ๆ แย่ลงได้ แต่หากมีจิตใจที่เข้มแข็งพอจะสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ซึ่งส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิต

๓) ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) หมายถึง การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย ทำให้รับรู้ความเป็นไปของบุคคลแต่ละคนและจะทำให้สามารถปรับตัวได้รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า ไม่เหงา ซึ่งปกติมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายย่อมต้องมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

๔) สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ถ้าสภาพแวดล้อมดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีบริการทางสังคมที่ดี สามารถรับรู้ข่าวสารได้หลาย ๆ ช่องทาง มีกิจกรรมนันทนาการในกลุ่มของ

ตนเอง ไม่มีมลภาวะที่เป็นพิษต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวก็จะส่งผลดีต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย^{๒๘}

ปัจจุบัน องค์การอนามัยโลก (WHO) จำแนกคุณภาพชีวิตไว้ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ สุขภาพกาย สภาพจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตาม โดยความเป็นจริง แต่ละบุคคลย่อมมีแนวทางในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละถิ่น ซึ่งไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวเสมอเหมือนกัน ดังนั้น มาตรฐานของคุณภาพชีวิตของบุคคลในแต่ละสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมการดำรงชีวิตและพื้นฐานความพึงพอใจของบุคคลนั้น ๆ ด้วย

ดังนั้น สรุปได้ว่า แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ เป็นการพัฒนาคนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา จิตใจ คุณธรรม ความพร้อมในการดำรงชีวิตในสังคม ความสามารถในการประกอบอาชีพ รวมถึงการพัฒนาในทุกขั้นตอนของชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็กจนถึง วัยสูงอายุเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งส่วนบุคคล สังคม และประเทศชาติ

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

แนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะกล่าวถึงสาเหตุของการแพร่กระจาย โดยเกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งเป็นช่วงที่ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionism) ของ Edward B. Tylor และ Lewis H. Morgan กำลังโด่งดัง สามารถรวบรวมแนวคิดในเรื่องนี้เป็นกลุ่มๆ ที่เน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งผู้ศึกษาได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ความหมายของ “วัฒนธรรม” ในทางมานุษยวิทยา คือความสามารถของมนุษย์ในการจัดระเบียบและให้ความหมายต่อประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ และสื่อสารประสบการณ์เหล่านั้นออกไปในเชิงสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้ รวมถึงการแสดงออกทางสังคม ความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ สุนทรียะของมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในวัตถุสิ่งของ พิธีกรรม ประเพณี กฎระเบียบ ธรรมเนียมและการปฏิบัติต่าง ๆ นักมานุษยวิทยาต้องการเข้าใจแบบแผนทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในที่ต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

นักมานุษยวิทยา เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (๑๘๙๗) เคยอธิบายว่าวัฒนธรรม หรืออารยธรรม คือความซับซ้อนที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม

^{๒๘} สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ “เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุดย่อ ๑๐๐ ตัวชี้วัด และ ๒๖ ตัวชี้วัด”, วารสารกรมสุขภาพจิต, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (มิถุนายน-กันยายน ๒๕๔๑): ๑๐-๑๑.

ประเพณี นิสัย พฤติกรรมและความสามารถต่าง ๆ ที่มนุษย์จะพึงมีและใช้เพื่อดำรงชีวิตในสังคม อย่างไรก็ตาม คำอธิบายดังกล่าวคือนิยามของชาวตะวันตกที่พยายามใช้โลกทัศน์ของตนเองแบ่งแยกสิ่งที่แตกต่างกันระหว่าง “วัฒนธรรม” กับ “ธรรมชาติ” โดยมองว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างและพัฒนาเพื่อให้ตัวเองมีชีวิตที่ดีขึ้น ส่วนธรรมชาติเป็นสิ่งที่มียู่ในตัวมันเอง และมนุษย์จะเข้าไปใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อสร้างวัตถุสิ่งของ^{๒๙}

นักมานุษยวิทยามักเชื่อว่า “วัฒนธรรม” คือธรรมชาติของมนุษย์ หมายถึง มนุษย์มีสติปัญญาและมีความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในเชิงสัญลักษณ์ และสามารถถ่ายทอดสื่อสารและเรียนรู้ความคิดในเชิงนามธรรมโดยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือ ความสามารถนี้แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาได้ นักมานุษยวิทยาถือว่าวัฒนธรรมของมนุษย์จะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ยาวนาน ซึ่งมนุษย์ในแต่ละพื้นที่จะมีวิธีการเรียนรู้ต่างกัน และแบบแผนทางวัฒนธรรมก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงอยู่

อย่างไรก็ตาม ในเชิงแนวคิดทฤษฎี นิยามของวัฒนธรรมที่นักมานุษยวิทยาสร้างขึ้นสัมพันธ์กับกระบวนการทัศน์ที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้น ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ วิชามานุษยวิทยาอาศัยมุมมองความคิดแบบวิทยาศาสตร์มาอธิบายวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบกับการเมืองในยุคอาณานิคมที่ชาวตะวันตกพยายามใช้อำนาจของตัวเองเข้าไปปกครองดินแดนอื่น ๆ ที่มีความเจริญทางวัตถุน้อยกว่าตน ส่งผลให้การมองวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการแบ่งแยกและจัดช่วงชั้นของมนุษย์ นำไปสู่การมองวัฒนธรรมตะวันตกเป็นความเจริญก้าวหน้าและมองวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเป็นความล้าหลังและป่าเถื่อน

ไทเลอร์คิดว่าวัฒนธรรมเป็นเอกภาพเป็นการสะสมความสำเร็จ และการเก็บรวบรวมสิ่งมีค่าของมนุษย์ ในขณะเดียวกันสังคมอาจมีลำดับขั้นสูงต่ำ หรือมีวัฒนธรรมที่ก้าวหน้า หรือล้าหลังได้ ความคิดของไทเลอร์คล้ายกับลิวอิส เฮอร์น มอร์แกน ในเรื่อง Ancient Society ซึ่งตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับพัฒนาการ ๓ ช่วงของวัฒนธรรม โดยเริ่มจากความเป็นสัตว์ป่า (Savagery) ไปสู่สังคมที่ไร้ความเจริญ (barbarism) และอารยธรรมสูงสุด (civilization) ในขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นขั้นที่พบได้ในยุโรป ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของไทเลอร์และมอร์แกน คือตัวอย่างวิธีคิดแบบเหตุผล และมองโลกในแง่ดีของยุค Enlightenment สิ่งที่ไทเลอร์ให้คุณค่าสำหรับการศึกษาวัฒนธรรมก็คือ การจัดระเบียบวัฒนธรรม^{๓๐}

^{๒๙} Clifford, James and George E. Marcus, **Writing culture: the poetics and politics of ethnography**, (Berkeley: University of California Press, 1986), p. 45.

^{๓๐} Tylor, Edward, **Ancient Society, Primitive Culture**. Vol 1. New York: J.P. Putnam's Sons. (1920): 33.

คำในภาษาอังกฤษเรียกวัฒนธรรมว่า culture มารากศัพท์มาจากภาษาลาตินคำว่า colo หมายถึง การเพาะปลูก ซึ่งมีได้หมายถึงการขุดดินเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการปลูกฝังดูแลเอาใจใส่ต่อสิ่งต่าง ๆ การให้การศึกษา ให้ความเคารพ และให้เกียรติ นักคิดรุ่นเก่าใช้คำนี้เปรียบเทียบกับ การพัฒนาตัวเองของบุคคล การเปรียบวัฒนธรรมเหมือนการเพาะปลูก บ่งบอกให้ทราบว่ามีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็วัฒนธรรมชาติกับวัฒนธรรม สิ่งที่เป็สัญชาติญาณตามธรรมชาติของมนุษย์กับ ความเป็นมนุษย์ที่ได้รับการอบรมสั่งสอน นักคิดในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ หลายคนเชื่อว่า ความแตกต่างนี้คือพื้นฐานที่สำคัญ พจนานุกรมอังกฤษฉบับออกซ์ฟอร์ด ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยวิกตอเรีย อธิบายคำว่าวัฒนธรรมว่าหมายถึง การบูชา การทำงานเพาะปลูก การฝึกฝน การพัฒนา การขัดเกลา จิตใจ รสนิยม กิริยาอาการ และความเจริญทางปัญญาของอารยธรรม ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ข้อสังเกตเกี่ยวกับวัฒนธรรมในความหมายของการบ่มเพาะถูกขยายขอบเขตออกไป จนกลายเป็น เรื่องนามธรรมและการหาความสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งเป็นคุณลักษณะเชิงอุดมคติสำหรับการดำรงชีวิตทาง สังคม

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรม เรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” (Historical Particularism) นักมานุษยวิทยา ในแนวความคิดนี้คือ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas)^{๓๑} เป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันทำงานใน ตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เน้นว่า “การแพร่กระจายทาง วัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีควัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้ โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและพิจารณาคุณลักษณะ ที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือ เลวกว่ากัน”^{๓๒}

เอช.จี. บาร์เน็ต (H.G. Barnett)^{๓๓} นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้ซึ่งสนใจศึกษาใน ประเด็นที่เกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) ที่ถือว่าเป็นตัวแทนจากวัฒนธรรมหนึ่งและมีการถ่ายทอด ไปยังวัฒนธรรมอื่น ในงานเขียนชื่อ “Innovation : The Basis of Cultural Change” (1953) กล่าว ไว้ว่านวัตกรรมก็คือ ความคิดหรือพฤติกรรมหรือสิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นของใหม่ เพราะมันแตกต่าง

^{๓๑} Boas, Franz, *The Mind of Primitive Man*, (New York: Free Press, 1911), p. 158.

^{๓๒} https://www.baanjommyut.com/library_2/anthropolog/09.html เข้าถึงข้อมูล วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑

^{๓๓} “Innovation: The Basis of Cultural Change” (1953).

ทางด้านคุณภาพไปจากรูปแบบที่มีอยู่ บาร์เนทเชื่อว่า “วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะนวัตกรรม แต่ขณะเดียวกันวัฒนธรรมบางวัฒนธรรมอาจเป็นตัวถ่วงหรือไม่สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมก็ได้ ฉะนั้นเขาจึงเสนอว่าจำเป็นต้องมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรม”

เอฟเวอเรท เอ็ม. โรเจอร์ (Everett M. Rogers) ผู้เขียนงานชื่อ “Diffusion of Innovations” ได้เน้นว่า “การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคม และนวัตกรรม (Innovation) ที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิด (Idea) ซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Adoption) ถ่ายทอดได้ยาก หรืออาจเป็นวัตถุ (Object) ที่รับมาในรูปการกระทำ (Action Adoption) ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า” โรเจอร์ ยังได้กล่าวอีกว่า “นวัตกรรมที่จะยอมรับกันได้ง่าย ต้องมีลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) มีประโยชน์มากกว่าของเดิม (Relative Advantage) (๒) สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับ (Compatibility) (๓) ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก (Less Complexity) (๔) สามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราวได้ (Divisibility) และ (๕) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย (Visibility) นอกจากนี้ โรเจอร์ยังได้นำเสนอขั้นตอนการตัดสินใจรับเอานวัตกรรมใหม่อีก ๕ ขั้นตอนได้แก่ (๑) ขั้นตอนในการรับรู้นวัตกรรม (Awareness) (๒) เกิดความสนใจในนวัตกรรมนั้น ๆ (Interest) (๓) ประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation) (๔) ทดลองใช้นวัตกรรม (Trial) และ (๕) การรับหรือไม่รับเอานวัตกรรม (Adoption or Rejection) โดยผู้รับนวัตกรรมอาจมีทั้งผู้รับเร็วหรือช้าแตกต่างกันไป”^{๓๔}

แนวคิดเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในเรื่องนี้เป็นกลุ่มๆ ที่เน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ต่อการเปลี่ยนแปลง ได้ดังนี้^{๓๕}

สำนักอังกฤษ (British School)

สำนักเยอรมัน (German School)

สำนักอเมริกัน (American School)

สำนัก อังกฤษ (British School) นักมานุษยวิทยากลุ่มแรกเป็นชาวอังกฤษ นำโดย สมิท (G. Elliot Smith), เพอร์รี (William j. Perry) และริเวอร์ส์ (W.H.R. Rivers) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมต่างเกิดได้เองด้วยตัวเองไม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในสำนักนี้มีความเห็นว่าคนมีลักษณะทางชีวภาพพื้นฐานเหมือนกัน ดังนั้น ถ้าคนจะสร้างวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันวัฒนธรรมก็จะต้องเหมือนกันในส่วนพื้นฐาน แต่ความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า อารยะธรรมชั้นสูงมีจุดกำเนิดในประเทศอียิปต์ แล้วจึงแพร่กระจายไปยัง

^{๓๔} Rogers, Everett, *Diffusion of innovations*, (New York: Free Press of Glencoe, Macmillan Company, 1962), p.69

^{๓๕} http://sucheepost.blogspot.com/2009/05/blog-post_29.html เข้าถึงข้อมูล วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ส่วนต่าง ๆ ของโลก กลุ่มและชนชาติต่าง ๆ ซึ่งมีการติดต่อหรือค้าขายกับชาวอียิปต์ ได้นำเอาความรู้ด้านเกษตรกรรม การทำภาชนะ การหลอมเหล็ก การทอผ้าและการก่อสร้างไปใช้ ทำให้ศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ แพร่กระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก

สำนักเยอรมัน (German School) นักมานุษยวิทยาสนใจในแนวคิด เรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน และออสเตรีย เช่น ฟรีตซ์ เกรบ (Fritz Graeb) และ วิลเฮล์ม ชมิทท์ (Wilhelm Schmidt) โดยสำนักนี้มีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ไม่ชอบสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเอง แต่ชอบยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน วัฒนธรรมนั้นเมื่อแพร่กระจายไป วัฒนธรรมที่ปลายทางจะต้องเหมือนกับวัฒนธรรมต้นกำเนิดไม่มากนักน้อย อาจเหมือนในเชิงปริมาณหรือรูปลักษณะ ซึ่งอาจเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของผู้คน และเป็นแนวคิดที่เน้นการหยิบยืม (Borrowing) ทางวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมใหม่ (Invention) นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมนั้นมีได้มีเพียงจุดเดียว หากมีหลายจุด แต่ละจุดก็แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลม เรียกว่า Culture Circle หรือ Kulturkreis

ดูเหมือนว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่ม จะวางสมมติฐานว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ แต่มักคอยลอกเลียนจากผู้อื่นอยู่เสมอ แนวความคิดของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มนี้ ได้รับการโจมตีจากนักมานุษยวิทยาอเมริกันในเวลาต่อมา และเสื่อมความนิยมลง

สำนักอเมริกัน (American School) ค่ายนี้นำโดย Clark Wissler และ Alfred Kroeber ซึ่งมีความน่าเชื่อถือในแง่ที่ว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่มๆ และแพร่กระจายไปทุก ๆ ที่ ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึงได้ ดังนั้นรูปแบบของการกระจายตัวจึงไม่ใช่วงกลม สำนักอเมริกันใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะช่วง ๑๙๔๐-๑๙๕๐ ซึ่งมีการศึกษาชนเผ่าอินเดียนแดง และชนกลุ่มน้อยทั้งในและนอกประเทศที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง วิธีการศึกษาการแพร่กระจายของสำนักอเมริกันมีดังนี้ คือ

๑) ใช้หลักภูมิศาสตร์ คือแกะรอยไปตามเขตพื้นที่ ในวิธีนี้ต้องดูสถานที่อาณาเขตรอยต่อของวัฒนธรรมซึ่งคนมีพฤติกรรมแบบผสมผสานกัน ดูภูมิประเทศโดยรอบ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยวิเคราะห์การพัฒนาของวัฒนธรรม

๒) ใช้ประวัติศาสตร์สืบย้อน วิธีนี้สำคัญมาก และหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยสำหรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเพราะวิธีการนี้ จะช่วยให้รู้ความเป็นมาของลักษณะและยุคสมัยของสิ่งที่พบ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตีความได้มาก

๓) การขุดค้นทางโบราณคดี เพราะได้เห็นในสิ่งที่เป็กรูปธรรมในแง่ที่ว่ามันเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่ การพิสูจน์ชั้นดิน เนื้อดิน วัสดุที่ใช้ทำสิ่งของ ลวดลาย รูปทรงและองค์ประกอบอื่น ชั้นดินและเนื้อวัตถุจะบอกถึงยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ส่วนลักษณะภายนอกจะบอกถึงพฤติกรรมของคนผู้สร้างสิ่งของนั้น ๆ ขึ้นมา

๔) การศึกษาพัฒนาการของวัฒนธรรม เป็นการศึกษาเพื่อดูว่าวัฒนธรรมเติบโตมาอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง หากใช้วิธีทั้ง ๔ ดังกล่าวมาศึกษาวัฒนธรรมจะช่วยให้ทราบได้ว่ามันเป็นวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ วัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมแม่

หลักของการแพร่กระจาย

วัฒนธรรมหนึ่งๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักว่า วัฒนธรรม คือ ความคิด และพฤติกรรม (ผลของความคิด) ที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น ดังนั้น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

๑. หลักภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่น ไม่มีภูเขาสูง ทะเลกว้าง ทะเลทรายหิมะป่าทึบเป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว

๒. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันส่วนมาก เนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่ แต่ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปส่งสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

๓. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การสนใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษาถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร่ และการแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่น เพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม และความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ เช่น ข้าวยากหมากแพง แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกราน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

๔. การคมนาคมที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสาร และการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนัก ล้วนแล้วแต่เป็นการเร่งการแพร่กระจายที่ดีอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหรือวิธีการทางการแพร่กระจายนี้ในสมัยต่อ ๆ มา ไม่ใคร่ได้รับความนิยมนัก เพราะมีจุดอ่อนหลายประการ คือ

ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปยังอีกสังคมหนึ่งได้อย่างไร

แหล่งใหม่ยอมรับ ปฏิเสธ และผสมผสานวัฒนธรรมที่แพร่กระจายเข้ามาใหม่กับวัฒนธรรมเก่าได้อย่างไร

เป็นการไม่ถูกต้องเสมอไปว่า สังคมหนึ่งจะยับยั้งวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านเสมอ ตัวอย่างเช่น ไทยไม่ได้รับวัฒนธรรมจากเวียดนามแต่กลับไปมีรูปแบบวัฒนธรรมคล้ายของอินเดีย ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยอยู่ติดกับประเทศเวียดนาม

ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าวัฒนธรรมใดแพร่กระจายไปสู่วัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมต้นกำเนิดซึ่งจากการศึกษาของสำนักอเมริกัน ทำให้สามารถแบ่งเขตวัฒนธรรมออกเป็นกลุ่มๆ ตามยุคสมัยได้ ๓ กลุ่ม คือ

วัฒนธรรมดั้งเดิม (Primitive Culture) วัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมพื้นฐาน มีเห็นได้ใน ๓ พื้นที่ คือ ๑) วัฒนธรรม Pymies ในแอฟริกา และเอเชีย (พวก Semang และ Sakai) ๒) วัฒนธรรมอาร์กติก (Arctic Primitives) ได้แก่พวกเอสกีโม และแลปส์ ๓) วัฒนธรรมของเผ่าออสเตรเลียบอริจินีส กับชนเผ่าอื่น ๆ ที่คล้ายๆ กัน วัฒนธรรมระดับนี้เป็นวัฒนธรรมในยุคต้นสุดของวิวัฒนาการของวัฒนธรรมของ Morgan และ Tylor

วัฒนธรรมปฐมภูมิ (Primitive Culture) คือวัฒนธรรมขั้นต้นได้แก่ (๑) กลุ่มเก็บผักหักฝืนที่ค่อนข้างเจริญ มีกรรมวิธีที่ดีขึ้น ระดับ Horticulture หรือเพาะปลูกขั้นต้น ซึ่งมนุษย์รู้จักใช้เครื่องมือแล้ว (๒) ชนเผ่าเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ (Nomads) (๓) กลุ่มชาวสวนสืบสกุลทางแม่ขั้นต้น (Matrilinal Descent) ได้แก่ การรู้ว่ามีญาติแต่เพียงแม่คนเดียว ยังไม่รู้จักการมีเครือญาติอื่น

วัฒนธรรมทุติยภูมิ (Secondary Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมขั้นเจริญขึ้นแล้ว ซึ่งเป็นระดับที่กำลังจะก้าวมาสู่ยุคศิวิไลซ์ แบ่งเป็น (๑) กลุ่มที่เพาะปลูกขั้นสูง (๒) เผ่าที่สืบสกุลทางแม่ขั้นสูงขึ้น หรือเจริญแล้ว มีระบบระเบียบดีขึ้นกว่าเดิม (๓) ชนเผ่าที่สืบสกุลทางพ่อ (Patrilinal Descent)

นักแพร่กระจายชาวอเมริกันไม่ไปไกลมากเหมือนนักแพร่กระจายชาวยุโรป โดยที่ชาวอเมริกันจะค้นหาแหล่งกำเนิด และการแพร่กระจายของส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เฉพาะคือในหมู่ชาวอินเดียนแดงของทวีปอเมริกาเหนือ นักทฤษฎีประวัติศาสตร์อเมริกัน เช่น โลว์ วิลเลอร์ โครเบอร์ และโบแอส ต่างเชื่อว่าจะค้นหากฎเกณฑ์ของกระบวนการทางวัฒนธรรมได้ดีที่สุด โดยการสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เฉพาะขึ้นมา ความพยายามของนักทฤษฎีดังกล่าวนำไปสู่การกำหนด "เขตวัฒนธรรม" สำหรับทวีปอเมริกาเหนือ และการศึกษาที่เด่น ๆ เกี่ยวกับพวกชนดั้งเดิมในทวีปอเมริกาเหนือ หรือพวกอินเดียนแดง

ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas, 1858-1942) ซึ่งเป็นผู้นำของนักมานุษยวิทยาสมัยนั้น วิพากษ์วิจารณ์ทั้งแนวทางนิรนัย (deductive approach) ของนักทฤษฎีวิวัฒนาการและแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมแบบขึ้นเล็กขึ้นน้อยของนักทฤษฎีแพร่กระจายชาวยุโรป และตัวโบแอสเองได้ทำวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา (anthropological fieldwork) อย่างลึกซึ้ง และยาวนานในสังคมต่าง ๆ ของอินเดียนแดงในอเมริกาเหนือ โบแอสมองเห็นว่าส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น

หม้อใบหนึ่งหรือพิธีกรรมอย่างหนึ่ง จะต้องถูกเข้าใจโดยพิจารณาถึงวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะวัฒนธรรมเป็นระบบที่ส่วนต่าง ๆ สัมพันธ์กัน เพราะประชากรในสังคมต่าง ๆ ไม่ได้ยอมรับส่วนใหม่ๆ ของวัฒนธรรมที่เห็นๆ กันอยู่ เมื่อส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่ง ความหมายและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดมันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว โบแอสให้ความสนใจกับปัจจัยต่าง ๆ ทางจิตวิทยาและประวัติศาสตร์ ที่มีผลทำให้เกิดความเหมือนหรือความแตกต่างกันในแบบแผนวัฒนธรรมของสังคมเฉพาะแห่ง

ต่อมาโบแอสเริ่มเพิ่มความสงสัยเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะค้นพบกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ ที่กำหนดกระบวนการทางวัฒนธรรม และคิดว่าการค้นหาแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมไม่มีประโยชน์อะไร ตัวเขาเองกระตุ้นนักมานุษยวิทยาให้ทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยามากยิ่งขึ้น ก่อนที่จะค้นหากฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ตัวเขาเองผลิตผลงานมากมายเกี่ยวกับอินเดียนแดงของทวีปอเมริกาเหนือสำหรับโบแอสแล้ว สถานภาพของมานุษยวิทยาในฐานะเป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง จะต้องขึ้นอยู่กับ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาของวัฒนธรรมเฉพาะ แห่งอย่างสมบูรณ์และเป็นวิทยาศาสตร์ไม่ใช่การค้นหาสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น

ในที่สุดโบแอสถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เขาชะลอการพัฒนาวิชามานุษยวิทยาในฐานะเป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง โดยการต่อต้านการค้นหากฎเกณฑ์ทั่วไปของพัฒนาการทางวัฒนธรรมแต่อย่างใดก็ตาม นักมานุษยวิทยาส่วนมากยอมรับว่าโบแอสช่วยพัฒนาวิชามานุษยวิทยาหลายอย่าง เช่น โดยการที่เขาเปลี่ยนจุดเน้นในมานุษยวิทยาจากการศึกษาส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกนำออกนอกบริบท มาศึกษาวัฒนธรรมในฐานะเป็นระบบที่ส่วนต่าง ๆ สัมพันธ์กันโบแอสทำให้มานุษยวิทยาเป็นสาขาที่น่าฟัง โดยการเน้นการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา และเป็นการยกระดับมาตรฐานของชาติพันธุ์วรรณาให้สูงขึ้นเพื่อชนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นความสนใจในจิตวิทยาของโบแอสทำให้เกิดผลงานในสาขาย่อยของมานุษยวิทยาคือวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ นอกจากนี้ การที่โบแอสย้ำเน้นให้มองวัฒนธรรมโดยค้นหาความหมายที่มีอยู่ในวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ทำให้เกิดผลงานใหม่ๆ ทางภาษาศาสตร์ขึ้น รวมทั้งการที่โบแอสเน้นความสำคัญของมโนภาพ "วัฒนธรรมสัมพัทธ์" (Cultural Relativism) คือการไม่นำวัฒนธรรมของตนไปเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นในงานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาด้วย

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ ได้เขียนไว้ในการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมว่า ความคิดเรื่อง “การแพร่กระจาย”^{๓๖} ทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) หมายถึงการกระจายตัวของแบบแผนทางวัฒนธรรมจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่อื่น เช่น ภาษา การแต่งกาย ศาสนา เทคโนโลยี วัตถุสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือความคิดความเชื่อ ซึ่ง ลีโอ โพรปีเนียส เป็นผู้นำเสนอความคิดนี้ครั้งแรกในปี

^{๓๖} นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, การแพร่กระจาย [ออนไลน์], <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/35> [๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

๑๘๙๗ รูปแบบการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมี ๕ ลักษณะ คือ ๑. การแพร่จากที่หนึ่งไปยังที่อื่น โดยวัฒนธรรมในที่เดิมยังคงมีพลังและแพร่ออกไปมีพลังในที่อื่นด้วย ๒. การแพร่แบบเปลี่ยนพื้นที่ โดยกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่งย้ายถิ่นอาศัยไปอยู่ในที่ใหม่ ๓. การแพร่แบบลำดับขั้น เป็นการนำวัฒนธรรมของชนชั้นสูงแพร่ไปสู่ชนชั้นล่าง ๔. การแพร่ผ่านบุคคล ซึ่งคนๆหนึ่งจะนำวัฒนธรรมติดตัวไปและเผยแพร่ไปสู่คนอื่นหนึ่งแบบตัวต่อตัว และ ๕. การแพร่แบบมีตัวกระตุ้น เป็นการแพร่วัฒนธรรมผ่านบางสิ่งบางอย่าง หรืออาศัยความคิดบางอย่างเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่

นอกจากนั้น หากพิจารณาจากกลไกที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรม อาจแบ่งกลไกออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑. การแพร่กระจายโดยอาศัยอำนาจบังคับ ซึ่งผู้นำทางการเมืองจะเข้าไปปกครองดินแดนที่ด้อยกว่า เช่น ชาวตะวันตกเข้าไปปกครองชนพื้นเมือง ๒. การแพร่กระจายโดยการตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน และ ๓. การแพร่กระจายทางอ้อม โดยอาศัยคนกลางที่นำวัฒนธรรมหนึ่งไปเผยแพร่ในพื้นที่อื่นที่มีใช้ต้นกำเนิดของวัฒนธรรม

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แตกต่างจากการหลอมรวมวัฒนธรรม (acculturation) ซึ่งอธิบายกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบโดยมีสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่าเข้าไปเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมที่ด้อยกว่า กราฟตัน เอลเลียต สมิธ^{๓๗} อธิบายว่าอียิปต์คือต้นกำเนิดของวัฒนธรรมชั้นสูง และเป็นแหล่งสร้างอารยธรรมให้กับอินเดียในสมัยโบราณ และต่อไปถึงดินแดนอื่น ๆ ในเอเชียหมู่เกาะในมหาสมุทรและอเมริกา สมิธยังกล่าวถึงเทคนิคการทำมัมมี่ การสร้างอนุสาวรีย์แห่งหิน การบูชาดวงอาทิตย์ การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการเกษตรกรรม สิ่งเหล่านี้ยังเป็นปริศนาว่ามีการแพร่กระจายหรือไม่ ส่วนนักทฤษฎีชาวเยอรมันและออสเตรีย กล่าวถึงวงจรของวัฒนธรรม โดยอธิบายว่าวัฒนธรรมมีศูนย์กลาง และแผ่ขยายออกไปยังที่อื่น ๆ ความเชื่อนี้นำไปสู่ทฤษฎี Hyperdiffusionism ซึ่งมองว่าวัฒนธรรมของมนุษย์เติบโตมาจากศูนย์กลางที่เดียวกัน ตรงข้ามกับทฤษฎีการกระจายวัฒนธรรมจากหลายแหล่ง หรือ Culture circles diffusionism อธิบายว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นจากศูนย์กลางหลายแหล่ง

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นักมานุษยวิทยาใช้ทฤษฎีวิวัฒนาการเพื่อหักล้างแนวคิดการแพร่กระจาย โดยอธิบายการพัฒนาทางวัฒนธรรมของโลกมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับขั้น โดยมองว่าการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เป็นเรื่องปกติของมนุษย์ทุกสังคม มนุษย์คือนักประดิษฐ์ และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ภายในสังคมของตัวเอง ตรงข้ามกับทฤษฎีการแพร่กระจาย ที่สันนิษฐานว่ามนุษย์เป็นผู้ที่เฉื่อยชาและไม่รู้จักการสร้างสิ่งต่าง ๆ

^{๓๗} Kroeber, Alfred L, "Stimulus diffusion.", American Anthropologist 42(1), Jan.-Mar., (1940), p. 1-20.

ถึงแม้ว่าทฤษฎีการแพร่กระจายจะถูกอธิบายว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม นักมานุษยวิทยาอเมริกันอย่างฟรานซ์ โบแอส ,โรเบิร์ต เลวี และรالف ลินตัน^{๓๘} ก็ยังเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นทั้งการคิดเอาเองและเหตุบังเอิญ เพราะแต่ละสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากหลายแหล่ง และสร้างวัฒนธรรมแบบผสมผสาน คล้ายกับนำสิ่งของต่าง ๆ มารวมกัน

ถึงแม้ว่าการศึกษามานุษยวิทยาในมิติประวัติศาสตร์จะสนใจศึกษารายละเอียดของแบบแผนทางวัฒนธรรมซึ่งนำความคิดการแพร่กระจายมาอธิบาย แต่ต่อมาการศึกษาาก็เริ่มมององค์รวมมากขึ้น และมีการตีความทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นทฤษฎีแพร่กระจายยังนำไปสู่แนวคิดแบบ acculturation การศึกษารูปแบบทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับบุคลิกลักษณะ ในทศวรรษที่ ๑๙๔๐ แนวทฤษฎีวิวัฒนาการทำให้เกิดการศึกษาประเด็นนิเวศน์วัฒนธรรมและการปรับตัว ทำให้แนวคิดการแพร่กระจายเริ่มเสื่อมคลาย เพราะไม่อาจอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้

รالف ลินตัน (Ralph Linton) อธิบายว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมรวมกันและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกันเมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้วสังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้และในทำนองเดียวกันสังคมที่ด้อยกว่า อาจจะรับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่^{๓๙} แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคมหรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

วัฒนธรรมหนึ่งจะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักว่าวัฒนธรรมคือความคิดและพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมไปถึงที่นั่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของบุคคลด้วยเช่นกัน การแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยใช้การแบ่งกลุ่มพื้นที่เชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยหน่วยต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานรวมทั้งลักษณะภูมิอากาศ ประวัติศาสตร์ภาษา หรืออื่น ๆ^{๔๐}

^{๓๘} Robert H. Wintrop, *Dictionary of Concepts in Cultural Anthropology*. (Greenwood Press, New York, 1991), p.82-84.

^{๓๙} สันญา สันญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

^{๔๐} พัฒนาศ พิชิตกุล และคณะ, *ขอบข่ายภูมิศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมพรวัว, ๒๕๓๑), หน้า ๒๐-๔๘.

การปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมนี้เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง หรือทั้งสองนี้อาจเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

๑) การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เข้ามาสู่อาณาบริเวณที่มีชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมอื่นอยู่แล้ว ถ้าการอพยพย้ายถิ่นนี้ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการก็สามารถเกิดความขัดแย้งขึ้นได้

๒) การขยายดินแดนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อเสริมอาณาเขตของตน เป็นการรุกรานกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว

๓) การล่าอาณานิคมของสังคมตะวันตกโดยกลุ่มที่มีอำนาจสามารถเข้าไปครอบครองและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนด้วย

๔) เกิดจากการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยการสื่อสารถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน ระบบการศึกษาและเทคโนโลยีต่าง ๆ

การแพร่กระจายวัฒนธรรมเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง ๒ กลุ่มคน ที่มีสังคมวัฒนธรรมต่างกันและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากันคนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้ม ที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งและพบว่า กลุ่มที่มีพลังทางวัฒนธรรมน้อยมักถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีพลังวัฒนธรรมมากกว่า ขณะเดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้^{๔๑}

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมนี้ อาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของฝ่ายที่มีอำนาจก็ได้ทำให้สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันโดยไม่จำเป็นว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน เมื่อวัฒนธรรมแพร่จากศูนย์กลางไปมีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้างเคียงที่มีอยู่แล้ว ย่อมมีการเรียนรู้และรับรู้ซึ่งกันและกัน ระยะแรกอาจรับวัฒนธรรมใหม่ชั่วคราวเรียกว่า “การยืมวัฒนธรรม” และต่อมาจึงรับไว้เป็นวัฒนธรรมของตน ภายใต้วิถีทางในการดำรงชีวิตของการอยู่ร่วมกันการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมทั้งในและนอกสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา เพื่อให้มีความกลมกลืนกับความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้จรรโลงให้สังคมอยู่ร่วมกันได้เป็นสิ่งที่สมาชิกทุกคนพึงจะกระทำร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบแบบแผนการเชื่อมโยงลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในหน้าที่ที่ต่างกัน ความสลับซับซ้อนของบุคคลแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ จะทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง^{๔๒} ความหลากหลายที่เกิดจากการแพร่วัฒนธรรมจะสังเกตได้จาก

^{๔๑} อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์:วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^{๔๒} นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรณศิริ, มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. สี่พวง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๕.

๑) สังคมวัฒนธรรมชุดใดชุดหนึ่ง (Culture complex) มีศูนย์กลางอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง และแพร่กระจายออกไป ขยายอิทธิพลใหญ่ขึ้นจนครอบคลุมพื้นที่ในวงกว้างศูนย์กลางของวัฒนธรรมมีหลายศูนย์กลางและเมื่อต่างฝ่ายต่างขยายอิทธิพลก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงและยอมรับซึ่งกันและกัน เมื่อใดที่อิทธิพลการแพร่กระจายจากวัฒนธรรมศูนย์กลางของวัฒนธรรมอ่อนแอหรือกว้างขวางมากไป ได้ไม่เต็มที่ก็จะมีคามเข้มข้นน้อยลง เช่นวัฒนธรรมหลวงกับวัฒนธรรมราษฎร์

๒) เนื่องจากสังคมที่มีความหลากหลายทางคุณลักษณะและรูปแบบ วัฒนธรรมแต่ละชุดย่อมมีเหตุผลของการเกิดและมีคุณค่าสำหรับสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมแต่ละชุดมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมของตน

๓) เมื่อวัฒนธรรมแพร่กระจายจากศูนย์กลาง (Cultural diffusion) และไปมีสัมพันธกับวัฒนธรรมข้างเคียงอยู่แล้ว (Cultural interaction) ย่อมมีการเรียนรู้และการรับรู้ซึ่งกันและกัน กระบวนการและการปฏิสัมพันธ์มีหลายลักษณะ ในกรณีที่วัฒนธรรมมีคุณลักษณะใกล้เคียงกันก็พอยอมรับซึ่งกันและกันได้ แต่ถ้าวัฒนธรรมทั้งสองชุดมีความขัดแย้งไม่สามารถปรับรับหรือยอมรับกันและต่างฝ่ายต่างไม่ยอมให้ฝ่ายหนึ่งครอบงำ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมนี้อาจมีผลทำให้เกิดกรณีพิพาทและก่อให้เกิดสงครามได้^{๔๓}

ซึ่งโบแอสมองว่า ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นหม้อใบหนึ่งหรือพิธีกรรมอย่างหนึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กันเพราะว่าวัฒนธรรมเป็นระบบที่ส่วนต่าง ๆ ต้องสัมพันธ์กัน การแพร่กระจายไม่ใช่เป็นผลโดยอัตโนมัติของการติดต่อทางวัฒนธรรม เพราะประชากรในส่วนต่าง ๆ ต้องยอมรับในส่วนใหม่ๆ ของวัฒนธรรมที่เห็น ๆ กันอยู่ เมื่อส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งความหมายและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดมันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว^{๔๔}

การยอมรับวัฒนธรรมจะเกิดการสัมพันธ์และพัฒนาการที่ไม่เท่ากันในสังคมด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมและสมาชิกภายในสังคม ซึ่งจะมีทั้งสอดคล้องและความขัดแย้งส่วนเหล่านี้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการปรับตัวการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การบูรณาการทางวัฒนธรรมดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑) การปรับตัว (Adaptation) เป็นความหมายของการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ตัวโดยพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

^{๔๓} อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ การวิเคราะห์สังคมไทยในแนวมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑.

^{๔๔} งามพิศ สัตย์สวณ, การวิจัยทางมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒-๗.

- การปรับตัวด้านองค์ประกอบด้านศิลปะวัฒนธรรม เช่น วรรณคดีดนตรี การแสดง และ ศิลปกรรม รวมทั้งสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ

- องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่เป็นองค์รวม มี ลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม

- การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมของตนเองและทำ ให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อความคงอยู่ของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ

- วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อความหมาย ที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง

- การดำเนินชีวิตต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรม เป็นการ เปลี่ยนแปลงในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคลการสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไป อีกรุ่นหนึ่ง เป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

- พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถ ปรับเปลี่ยนได้เลย

-การถ่ายทอดวัฒนธรรมมีจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน

การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีมนุษย์เป็นตัวควบคุม ปรากฏการณ์นี้ สภาพแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรมที่ต่างกัน ใน สภาพแวดล้อมที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบของการพัฒนาการที่เหมือนกัน สภาพแวดล้อมคือ ตัวการ กำหนดวัฒนธรรมที่มีรูปแบบหลากหลาย เพราะเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมแบบ หนึ่งอาจปรับตัวได้ดีกว่าอีกแบบหนึ่ง ดนตรีเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีขึ้นและเป็นตัวชี้วัดในด้านความ เสื่อมและความเจริญรวมทั้งความสงบของสังคม ดนตรีเป็นทางหนึ่งในการถูกเลือกเป็นผู้รับใช้สังคมใน รูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความบันเทิง ด้านพิธีกรรม หรือรวมทั้งอาจถูกรับใช้ในการเมืองด้วย เช่นกัน บทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมจึงมีผลสะท้อนต่อสังคม และเป็นภูมิปัญญาในการบอก เรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมที่ปรากฏ^{๔๕}

๒) บูรณการทางวัฒนธรรม (Cultural integration) การยอมรับความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมนั้น เกิดจากการนำวัฒนธรรมเข้ามาบูรณการเข้า ด้วยกันความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือการยอมรับความหลากหลายร่วมกันและไม่ได้มีการ พยายามมาครอบงำ ซึ่งกันและกัน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่มีลักษณะยอมรับ ซึ่งกันและกัน ย่อมหมายความว่าเกิดการบูรณการทางวัฒนธรรม การบูรณการวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

^{๔๕} ธนพชร นุตสาระ, มานุษยวิทยาทางดนตรี, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๔๐.

ทำให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมของตนเองกับวัฒนธรรมของกลุ่มอื่น พื้นที่กับกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน การบูรณาการทางวัฒนธรรมพื้นที่เป็นส่วนหนึ่ง ที่มีความหมายแนบชิดสนิทกันมาก ลักษณะทางชาติพันธุ์สามารถเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับยุทธวิธีการเมืองศาสนาความเชื่อและการตีความประวัติศาสตร์วัฒนธรรมแต่ละแห่งเป็นภาพรวมที่เฉพาะของส่วนต่าง ๆ ที่ผสมกลมกลืนกันที่ส่วนรวมทั้งหมดถูกหลอมหล่อโดยคติทางวัฒนธรรมที่เฉพาะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ศาสนาครอบครัวเศรษฐกิจและสถาบันการเมืองการปกครอง ต่างเข้ากันได้ดีเพื่อกลายมาเป็นภาพรวมที่เฉพาะ^{๔๖}

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและเกิดการปรับตัว การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม และการบูรณาการที่ชัดเจน การยอมรับวัฒนธรรมดนตรีต่างถิ่นเข้ามาเป็นวัฒนธรรมดนตรีเดียวกับตนเองนั้นมีปัจจัยที่สืบเนื่องมาจากเทคโนโลยีสื่อ นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าทำให้วัฒนธรรมมีการเคลื่อนที่ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกต่างวัฒนธรรมเกิดการเรียนรู้และการรับรู้ที่รวดเร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีที่เป็นวัฒนธรรมต่างถิ่นที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วเป็นผลจากสื่อทางเทคโนโลยี

การผสมผสานทางวัฒนธรรม

คำว่า acculturation เป็นคำที่คิดขึ้นโดย เจ ดับบลิว พาวเวลล์ ในปี ๑๘๘๐ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ทางอารมณ์ความคิดที่เป็นผลมาจากการผสมผสานแลกเปลี่ยนหรือผนวกรวมสองวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งวัฒนธรรมหนึ่งอาจเจริญกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ผลที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมนั้นอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและระดับสังคมที่สัดส่วนที่ต่างกัน กล่าวคือในระดับสังคม ผลที่เกิดขึ้นอาจดูได้จากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา และโครงสร้างทางสังคม ส่วนระดับบุคคล อาจพบได้ในการแสดงออกทางพฤติกรรม การปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก อารมณ์ ทักษะคิดต่าง ๆ เป็นต้น^{๔๗}

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันเกิดจากการผสมผสานของสองวัฒนธรรม ได้รับความสนใจในแวดวงวิชาการตะวันตกในช่วงทศวรรษ ๑๙๑๐ โดยเฉพาะในสาขาวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ซึ่งแต่ละศาสตร์ต่างอธิบายแนวคิด acculturation แตกต่างกันไป แต่ข้อถกเถียงสำคัญก็คือเรื่องการปรับตัวของมนุษย์ให้อยู่ในวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานได้ เช่น การปรับตัวของผู้อพยพ ผู้ย้ายถิ่นฐาน ชนกลุ่มน้อย และชนเผ่าต่าง ๆ ที่ตกอยู่ใต้อำนาจทางวัฒนธรรมของชาวตะวันตก

^{๔๖} งามพิศ สัตย์สรวง, การวิจัยทางมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒-๗.

^{๔๗} Berry, John W, "Immigration, Acculturation, and Adaptation", *Applied Psychology*, Vol 46 No.1 (1997): 10.

นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ฟรานซ์ โบแอส เคยตั้งข้อสังเกตว่า ผลกระทบจากอารยธรรมยุโรป และอเมริกาที่มีต่อชนพื้นเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ของพฤติกรรมคุณค่าและวิธีการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจของวัฒนธรรมสองแห่งที่ต่างกัน วัฒนธรรมที่ด้อยกว่าหรือเจริณน้อยกว่าจะกลายเป็นเป้าหมายในการตรวจสอบว่ามีวัฒนธรรมอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง

ในปี ๑๙๓๖ โรเบิร์ต เรดฟิลด์, ราล์ฟ ลินตัน, เมลวิลล์ เฮอร์สโกวิทส์ อธิบายคำว่า acculturation หมายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาพบเจอกัน และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามมาภายหลัง ซึ่งอาจเปลี่ยนทั้งสองกลุ่มหรือกลุ่มเดียวก็ได้ นักมานุษยวิทยาอเมริกันมักจะนำแนวคิดนี้ไปศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองในอเมริกา ในช่วงทศวรรษ ๑๙๓๐-๑๙๔๐ การศึกษาจะให้ความสำคัญเรื่องจิตวิทยา และตั้งคำถามว่ากระบวนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลหรือไม่ หรือคุณค่าทางวัฒนธรรมตามจารีตประเพณีจะส่งผลต่อวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปอย่างไร นักวิจัยบางคนสนใจประเด็นเกี่ยวกับการตอบรับต่อการเปลี่ยนแปลงและการแตกสลายทางวัฒนธรรม เช่น การเกิดขึ้นของกระบวนการทางศาสนาของผู้มีบุญ การเต้นรำ Ghost dance ของชาวอินเดียนในอเมริกา และ ลัทธิแบบ cargo cult ในเมลานีเซีย^{๔๘}

จอห์น ดับบลิว เบอร์รี(๑๙๙๗) ชี้ให้เห็นคุณลักษณะสำคัญ ๔ ประการของ acculturation ประกอบด้วย หนึ่ง การรับเอาวัฒนธรรมที่เหนือกว่ามาใช้และละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตัวเอง สอง การแยกส่วนระหว่างวัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตัวเอง สาม การผนวกรวมวัฒนธรรมใหม่เข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิม และสี่ การไม่ยอมรับทั้งวัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมดั้งเดิม คุณลักษณะทั้งสี่ประการนี้ บุคคลจะเลือกปฏิบัติแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการดำเนินชีวิตและบริบทพื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะ เช่น บุคคลอาจปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่ในพื้นที่ส่วนตัวแต่จะยอมรับวัฒนธรรมใหม่เมื่ออยู่ในพื้นที่สาธารณะ อาจกล่าวได้ว่าในกระบวนการผนวกรวมและการปะทะกันของสองวัฒนธรรมจะมีกระบวนการเลือกรับและปฏิเสธภายใต้เงื่อนไขที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นเรื่องที่คาดเดาได้ยากว่าภายใต้กระบวนการ acculturation จะนำไปสู่การทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือการตกอยู่ใต้อำนาจวัฒนธรรมใหม่แบบสิ้นเชิง^{๔๙}

ในสังคมที่ให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรม การผนวกรวมวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายจะมีความสำคัญ ในขณะที่สังคมที่มีการแบ่งแยกกีดกันเชื้อชาติและชาติพันธุ์ การผนวก

^{๔๘} Redfield, Robert; Linton, Ralph; Herskovits, Melville J, "Memorandum for the Study of Acculturation", *American Anthropologist* 38 (1) (1936): 149–152.

^{๔๙} Rudmin, Floyd, "Critical history of the acculturation psychology of assimilation, separation, integration, and marginalization.", *Review of General Psychology* 7 (1) (2003): 3.

รวมวัฒนธรรมเข้าด้วยกันเป็นสิ่งที่อันตรายและเกิดขึ้นได้ยาก อย่างไรก็ตาม คอลลีน วอร์ด (2008) ตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษานี้แนวคิด acculturation ภายใต้คุณลักษณะ ๔ ประการที่กล่าวมาข้างต้นอาจจะหายากเกินไปในปัจจุบัน เพราะบุคคลจะมีวิธีการใกล้เคียงต่อการรองรับการเลือกรับและปฏิเสธวัฒนธรรมในแบบที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง^{๕๐}

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ซึ่งมีผู้ศึกษาได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของหลักเศรษฐกิจพอเพียง

หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาแนวคิดสำคัญที่สุดในการสอนคน ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีใจความว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” และนับจากนั้นเป็นต้นมา พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการพัฒนาหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนทรงเตือนสติพวงชนชาวไทยไม่ให้ประมาท มีความตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต^{๕๑}

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ นับว่าเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ส่วนใหญ่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาสังคมที่ไม่ได้คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ

^{๕๐} Winthrop, Robert H., *Dictionary of Concepts in Cultural Anthropology*, (Greenwood Press, New York, 1991) pp.3-5.

^{๕๑} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

หรือความพร้อมของคนและระบบ และอีกส่วนหนึ่งนั้น การหวังพึ่งพิงจากต่างประเทศมากเกินไปทั้งในด้านความรู้ เงินลงทุน หรือตลาด โดยไม่ได้เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มีความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและภายนอก บทเรียนจากการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ประชาชนคนไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ หันกลับมาทบทวนแนวทางการพัฒนาและการดำเนินชีวิตของคนในชาติ แล้วมุ่งให้ความสำคัญกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องการพัฒนาและการดำเนินชีวิตแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในเชิงกรอบแนวคิดทางทฤษฎี และใช้เป็นแนวในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มีนักวิชาการได้ความหมายหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนคือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ^{๕๒} ต่างจากความหมายที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินี้ขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยม ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน ก้าวไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจ ซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุม ๔ ด้าน คือ^{๕๓}

๑) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

๒) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจ ในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่ มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

^{๕๒} สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอสเพรส จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

^{๕๓} สมพร เทพสิทธิ, ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙-๓๒.

๓) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน

๔) มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลาย ความมั่นคงของชาติ

สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และต้องมีพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกัน คือ^{๕๔}

- ๑) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- ๒) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้
- ๓) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้

๔) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

๕) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

๖) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์กัน อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรมีสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

๗) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบเดียวเดียวรวบแบบกะทันหัน เดียวตงงานไม่มีกินมิใช่ ถ้าเป็นแบบนั้นประสาทมนุษย์คงรับไม่ได้กับความผันผวนที่เร็วเกินไป จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยนรุนแรง ฆ่าตัวตาย ตัดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงจะทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการหรือเศรษฐกิจศีลธรรม และนี่คือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่า เศรษฐกิจเป็นคำที่มีความหมายที่ดี ที่หมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยงจิตใจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้า

^{๕๔} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกพื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๐), หน้า ๕-๗.

ด้วยกัน แต่ได้มีการเอาคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่น ๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติ

โดยมีประเด็นที่แตกต่าง คือ เศรษฐกิจพอเพียง มิได้หมายถึง แค่การใช้จ่ายอย่างประหยัด การห้ามไม่ให้เบียดเบียน การเป็นอยู่โดยไม่เกี่ยวข้องกับใคร การไม่ชวนชวนทำอะไร ๆ อย่างเต็มที่ เหตุผลเพื่อใช้ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่^{๕๕}

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความหมายของหลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้พยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

๒.๔.๒ แนวคิดและทฤษฎีหลักเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดของหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๕๖}

^{๕๕} พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงอะไร, (สถาบันไทยพัฒนา: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๕๖} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...ความพอเพียง นี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องผลิตอาหารของตัวเองจะพอใส่เองอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...”^{๕๗}

พระราชดำรัสที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง... คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข... พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

และอีกพระราชดำรัสที่พระองค์พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่ พอกิน มีความสงบ และทำงาน ตั้งใจฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้... ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกันช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดี กินดี พอสมควร ขอย้ำพอควร พออยู่ พอกินมีความสงบไม่ให้อันอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิต และเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่างสังคมระดับท้องถิ่นและตลาดระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้ คือ แนวทางที่สมดุล โดยใช้หลักธรรมชาติที่เป็นเหตุผล

^{๕๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*, ๒๕๕๑, หน้า ๒๙.

อย่างเชื่อมโยงพัฒนาให้ทันสมัยและก้าวสู่ความเป็นสากลได้เหมือนนานาประเทศทั่วโลกโดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐ เมื่อปีที่ประเทศไทยต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพื่อยืนหยัดในการพึ่งตนเอง และพัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ซึ่งคนไทยจะสามารถเลี้ยงชีพโดยอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง และการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ก็ได้ผ่านการทดลองในพระตำหนักสวนจิตรลดาโรฐาน และโครงการในภูมิภาคต่าง ๆ หลายโครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า มันไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC) พระองค์ได้ทรงอธิบายว่า ความพอเพียงและการพึ่งตนเองคือ ทางสายกลางที่จะป้องกันการเปลี่ยนแปลงความไม่มั่นคงของประเทศได้ และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีปัจจัย ๒ อย่าง คือ

๑. การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณผลผลิตและการบริโภค
๒. ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเองอย่างครบวงจร ผลที่เกิดขึ้น คือ

๒.๑ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะคงไว้ซึ่งขนาดของประชากรที่ได้สัดส่วน

๒.๒ ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

๒.๓ รักษาสมดุลของระบบนิเวศ และปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก^{๕๘}

ในปัจจุบันนี้ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการนำไปใช้เป็นนโยบายของรัฐบาล และปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในส่วนที่ ๓ แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา ๗๘ (๑) ว่า “การบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ”^{๕๙}

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

^{๕๘} ศราวุธ บวรณเจริญ, จ่านง หนูนิล และพัฒน์สุตา สอนชื่อ, หนังสือเรียนสาระกับทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง (ทช ๒๑๐๐๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๔, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๕๙} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

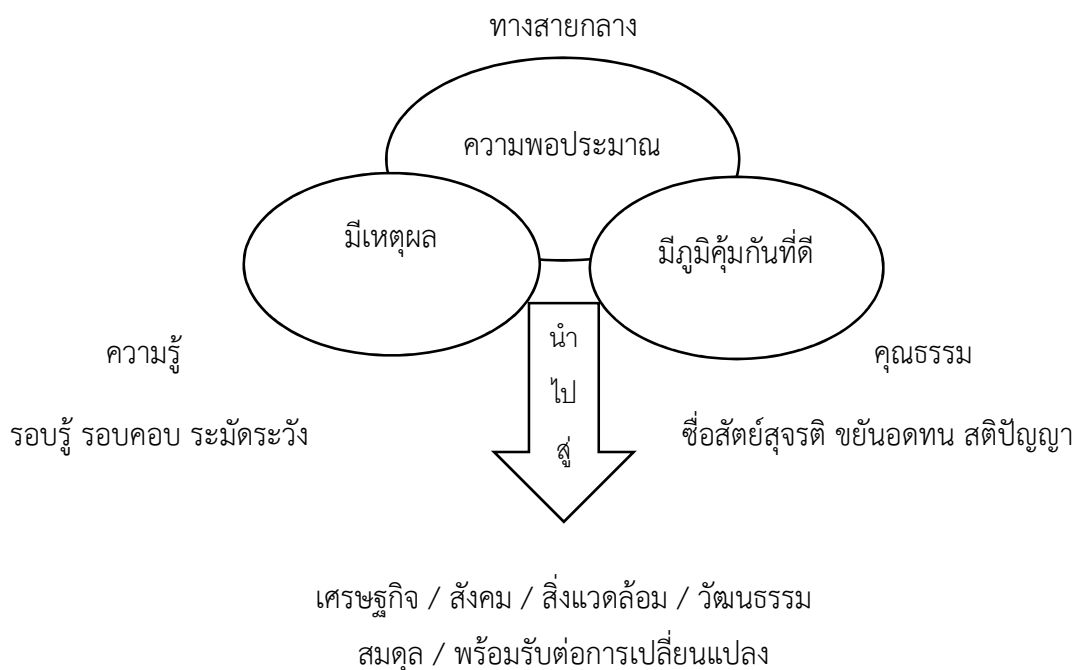
มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ยึดหลักทางสายกลาง ที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง มีความพอเพียง และมีความพร้อมที่จะจัดการต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ทั้งนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้สามารถอยู่ได้แม้ในโลก โลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง

วันชัย ทรงเมตตา ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาคน เพราะเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของการพัฒนา ให้ความสำคัญต่อเรื่องความอยู่ดีมีสุขมากกว่าความมั่งคั่ง และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการใช้คุณธรรมนำความรู้ เพราะว่าคนผู้ซึ่งเป็นผู้สร้างแวดล้อมของตนทำให้เกิดความพอเพียงได้ด้วยการรักษาความสมดุลในชีวิตของแต่ละคน แต่ละชุมชน แต่ละองค์กร และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ การพัฒนาคนให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูกพูดให้ถูก ปฏิบัติให้ถูกอย่างมีสติ และใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน อิ่มสุขตนเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อีกทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข^{๖๐}

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ยึดหลักทางสายกลาง ที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง มีความพอเพียง และมีความพร้อมที่จะจัดการต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ทั้งนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้สามารถอยู่ได้แม้ในโลก โลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง

^{๖๐} วันชัย ทรงเมตตา, “พุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๓๙.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ ๒.๑ แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงปรับปรุงพระราชทานเป็นที่มาของนิยาม "๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข" ที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำมาใช้ในการรณรงค์เผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยความ "พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน" บนเงื่อนไข "ความรู้" และ "คุณธรรม"^{๖๑}

สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ปรัชญาการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. ๒๕๔๐) และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นจากความยากจน

^{๖๑} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่าง ๆ^{๖๒}

รวมถึงแนวคิดที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบละคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่พอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัยความรู้ และคุณธรรม เป็นเงื่อนไขพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่าง ๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน เป็นต้น ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญา^{๖๓}

ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานเนื่องในโอกาสวันปิดภาคเรียนของโรงเรียนจิตรลดา ปีการศึกษา ๒๕๑๔ ณ ศาลาภาภิรมย์ พระราชวังดุสิตเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๑๕ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...ความรู้ในวิชาการเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ และทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ เป็นคนที่สามารถ เป็นคนที่จะมีความพอใจได้ในตัวว่า ทำประโยชน์แก่ตนเองและแก่ส่วนรวม นอกจากวิชาความรู้ ก็จะต้องฝึกฝนในสิ่งที่ตัวจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคม สอดคล้องกับสมัย และสอดคล้องกับศีลธรรมที่ดีงาม ถ้าได้ทั้งวิชาการทั้งความรู้รอบตัว และความรู้ในชีวิต ก็จะทำให้เป็นคนที่ครบคน...”^{๖๔}

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นมีหลักพิจารณาเริ่มแรกเป็นกรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่

^{๖๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓.

^{๖๓} จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, “คำปรารภ” ใน **คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพระดาบส, ๒๕๕๑), หน้า ๘.

^{๖๔} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๒), หน้า ๔๗.

ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาทั้งนี้ คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนความพอเพียงนั้นจะประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ ดังนี้^{๖๕}

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ

๓. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เป็นวิถีชีวิตที่สามารถใช้ได้กับทุกคนทุกอาชีพ เพื่อให้ดำรงตนและปฏิบัติตนให้สมดุล ทั้งชีวิตส่วนตัวครอบครัวการทำงาน ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม หลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เศรษฐกิจ แต่เป็นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เช่น เป็นผู้บริโภครู้พอเพียง การพูด การคิดต้องพอเพียง อย่าให้ความคิดกระจาย ซึ่งเราสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำงานได้ง่าย ๆ ดังนี้^{๖๖}

ความพอประมาณ ได้แก่ เรียบง่ายประหยัดการทำอะไรที่พอเหมาะพอควรสมดุลกับอัตรภาพ ศักยภาพของตนและสภาวะแวดล้อม ตามความสามารถของแต่ละคน พอประมาณกับภูมิสังคม สิ่งแวดล้อม สถานการณ์ การทำงานทุกอย่างต้องเรียบง่าย ประหยัด อย่าทำงานให้ยุ่ง ทำให้ยากต่อการเข้าใจ มีกำหนดการทำงานตามลำดับขั้นตอนและมีการปฏิบัติชัดเจน เช่น การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ต้องรู้ว่าคุณศึกษต้องการอะไร ผู้ใช้บัณฑิตต้องการอะไร เพราะทุกกิจกรรมทุกงานที่มีต้นทุน อย่าทำงานทิ้งๆ ขว้าง ๆ การทำงานต้องมีประโยชน์มีผลผลิตที่เกิดขึ้น

ความมีเหตุผล คือ การคิด ฟัง ปฏิบัติ การทำงานต้องใช้หลักความรู้ในการทำงานวางแผนงานต้องระมัดระวังต้องใช้หลักวิชาการช่วยสนับสนุนอย่าใช้ความรู้สึกและอารมณ์ในการ

^{๖๕} ดวงศักดิ์ ชื่นสินธุ, “หมู่บ้านต้นแบบดีเด่นเศรษฐกิจพอเพียง ๗๕ จังหวัด”, มติชน, (๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๙), ๓๓.

^{๖๖} ภูษณิศ นวลสกุล, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการทำงาน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.ubu.ac.th/web/files_up/46f2013061213054435.doc [๒ เมษายน ๒๕๖๑].

ทำงานทุกคนมีศักยภาพในการทำงาน การพัฒนาตัวเองต้องเกิดขึ้นจากภายในตัวเองของแต่ละคน จึงต้องแสดงศักยภาพออกมาให้ได้

มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ ต้องมีแผนกลยุทธ์ เช่น เป็นอาจารย์ต้องมีแผนการสอน องค์กรต้องมีแผนกลยุทธ์ เป็นต้น การทำงานต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องมองภาพรวมทุกคนมีส่วนร่วม คือการประสานงาน และการบูรณาการปรับวิธีการทำงาน หน่วยงานองค์กรต้องมีธรรมาภิบาล เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันภายในตัว

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิดหลักหรือปรัชญาการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง พออยู่พอกินในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมโดยใช้หลักทางศีลธรรมจรรยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อันมั่นคงและยั่งยืนแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

๒.๔.๓ ความสำคัญเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นแนวคิดที่เริ่มขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านมีความคิดเห็นสนับสนุนแนวพระราชดำรินี้ และได้ให้ความหมายพร้อมอธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

ประเวศ วะสี ได้อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชนว่า ถ้าสังคมไทยทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานกันอย่างทั่วถึง เราสามารถจัดความยากจนของคนทั่วประเทศพร้อม ๆ กับสร้างฐานทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ความเข้มแข็งที่เป็นพื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับบนมั่นคงและยั่งยืน เศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสถึงเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ มีความคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน

เศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคม ก็คือชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจชุมชน คืออย่างเดียวกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียง ก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่า เศรษฐกิจสมดุลก็ได้เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิกฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ

ลักษณะ ๕ ประการ ของเศรษฐกิจพื้นฐาน

๑. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อยแต่ทิ้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน
๒. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน
๓. มีบูรณาการ คือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดด ๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป
๔. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง
๕. การจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง^{๖๗}

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในการประชุมชี้แจงแนวทางการบริหารประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้ให้ประชาชนได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็เป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ... การพัฒนาต้องเริ่มจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน การที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ เราต้องรู้จักประมาณตน และทำทุกอย่างด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังไม่ประมาท สิ่งเหล่านี้จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเราต่อไปด้วย หลักการสำคัญของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่จะทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่รีบร้อนไม่ก้าวกระโดด ไม่ประมาท รู้จักการเลือกสรร และการใช้อย่างเหมาะสม ระมัดระวัง มีความพอดีพอเหมาะ พอควร ซึ่งใช้คำสรุปรวมว่า “พอเพียง”^{๖๘}

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในการสัมมนาเรื่องเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ “ทางสายกลาง” ไม่สุดโต่ง ซึ่งมีอยู่ในคำสอนของทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ พราหมณ์ ฮินดู อิสลาม และศาสนาซิกข์ การใช้ชีวิตนั้น อย่าสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง แต่ให้อยู่ในทางสายกลาง เช่น การใช้เงินระดับบุคคล นักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือครูก็ใช้ให้พอเพียง พอประมาณหากสุดโต่งข้างหนึ่ง คือ ตระหนี่ หรือซี้เหินยว ตระหนี่ ก็คือไม่ใช้เงิน แม้ว่าจำเป็นต้องใช้เงิน ก็ไม่ยอมใช้ แล้วไปสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง คนในครอบครัว หรือคนในโรงเรียน ส่วนสุดโต่งอีกด้านคือ ฟุ้งเฟ้อ ทุ่มเทยอ ใช้เงินในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องใช้ และไม่มีเหตุผลความจำเป็นต้องใช้ เห็นเขามีก็อยากมีตามเขา เขามีเงิน

^{๖๗} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พินธเนศ พรินต์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐-๒๒.

^{๖๘} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒-๑๓.

เป็นแสนล้าน เราจะไปมีตามเขาได้อย่างไร ในเมื่อเงินเดือนเราหมื่นสอง...ซึ่งปรัชญาฯ นี้ต้องการสอนเราว่า การที่จะใช้ชีวิต ใช้เงินทอง หรือตัดสินใจบริหารโรงเรียน ต้องวางอยู่บนความพอเพียง

ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ได้ให้สัมภาษณ์พิเศษแก่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๐ โดยกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นของความก้าวหน้าอย่างสมดุลและมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายโดยย่อว่า ๓ ห่วง และ ๒ เงื่อนไข ๓ ห่วง ซึ่งก็คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วน ๒ เงื่อนไข คือ เงื่อนไขด้านความรู้ และเงื่อนไขด้านคุณธรรม ด้านความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ส่วนคุณธรรม คือความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยัน อดทน การใช้สติ ปัญญา ความเพียร และมีการแบ่งปัน

ส่วนสำคัญเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนะนำให้มีการดำเนินการต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งมี ๒ ขั้นตอน คือ “เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน” กับ “เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า”

เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน หมายถึง พอกิน พอใช้ พึ่งตนเอง ถ้าเมื่อไรมีความพร้อมเราก็สามารถก้าวไปสู่ “ขั้นก้าวหน้า” ได้ คือ ก้าวสู่ระบบตลาดและก้าวสู่โลกภายนอก ถ้ามองลักษณะนี้ จะเห็นได้ชัดว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรับการเปลี่ยนแปลง และมองโอกาสของการเปลี่ยนแปลง แต่ว่าเราจะต้องก้าวไปสู่โลกภายนอกอย่างมีความพร้อม

ประเวศ วะสี ได้กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่ง ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เพียงพอในอย่างน้อย ๗ ประการ คือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
๒. จิตใจเพียงพอ ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก
๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
๔. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาคนยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
๕. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิรูปและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นมาจากฐานทางวัฒนธรรมจึงมั่นคง

๗. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่บูบวบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวย แบบกะทันหัน เดี่ยวตงงานไม่มีกิน ไม่มีใช้ ซึ่งประสาหมนุษย์คงทนไม่ไหว สุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยนรุนแรง ช้ำตัวตายติดยาเสพติด แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี^{๖๙}

ศรายุทธ์ บุณฺเฐริญ จํานง หนุณิล และพัฒน์สุตา สอนชื้อ ได้กล่าวถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑๐ ประการ ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาคน ดังนี้

๑. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

๒. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ

๓. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

๔. หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

๕. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

๖. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

๗. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์มีความพออยู่ พอกิน พอใช้ พึ่งตนเองได้ และมีความสุขตามอัตภาพ

๘. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนเสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตาและจิตสาธารณะ

๙. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

^{๖๙} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๐), หน้า ๔-๗.

๑๐. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล/สังคม^{๗๐}

๒.๔.๔ หลักการเศรษฐกิจพอเพียง

ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้อธิบายหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังต่อไปนี้

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในประเทศจะต้องมีการใช้อย่างสมดุล หมายถึง การขุดค้นทรัพยากรเพื่อใช้ในการผลิต จะไม่ทำให้มีผลกระทบต่อชุมชนและประชาชน เช่น ควรหลีกเลี่ยงการสร้างมลภาวะ น้ำเน่าเสีย หรืออากาศเป็นฝุ่นละอองในชุมชน เป็นต้น ควรใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และป้องกันรักษามิให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในเชิงลบ

ในรอบ ๓๐ ปีที่ผ่านมา การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เน้นอัตราผลตอบแทนต่อส่วนผู้ถือหุ้นในองค์กร จึงมีการลงทุนเป็นจำนวนค่อนข้างมาก จะเป็นการเสี่ยงเพราะกู้เงินสถาบันการเงิน แต่อาจมีปัญหาชำระคืนเงินกู้ไม่ได้ นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรด้านพลังงานก็ไม่ได้คำนึงถึงปฏิกิริยาเรือนกระจก มีผลเสียทำให้โลกร้อน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ชาวนาเดือดร้อน ดังนั้น โลกใบนี้ควรเปลี่ยนทัศนคติของนักธุรกิจที่จะเร่งทำการผลิต เพื่อป้อนสินค้าให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งต้องการเพียงการบริโภคสินค้าอันเป็นความต้องการระยะสั้น โดยไม่คำนึงถึงผลเสียต่อสภาพแวดล้อมในระยะยาว

หลักการเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังนี้

ก) ให้เดินทางสายกลาง ประชาชนควรบริโภคสินค้าหรือบริการเท่าที่ทรัพยากรในประเทศจะเอื้ออำนวยหรือผลิตได้

ข) ภายในประเทศจะต้องป้องกันตัว และปรับตัวให้อยู่รอดจากภาวะไม่สมดุล ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น สินค้าขาดตลาดทั่วโลก หรือเศรษฐกิจในยุโรปอ่อนแอ เป็นต้น

ค) ธุรกิจ จะต้องช่วยรักษาทรัพยากรและไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของโลก เช่นการปล่อยภาวะเรือนกระจก ควรใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง พึงระลึกไว้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายถึง การอยู่อย่างปลื้มใจโดยไม่ทำการค้าขายกับต่างประเทศ เศรษฐกิจพอเพียงสนับสนุนให้อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เหลือไว้คู่กับโลกอย่างยั่งยืน^{๗๑}

^{๗๐} ศราวุธ บวรณเจริญ, จ่านอง หนูนิด และพัฒน์สุตา สอนชื่อ, หนังสือเรียนสาระกับทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง (ทช ๒๑๐๐๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๔, หน้า ๑๖-๑๗.

^{๗๑} Chirayu Isarangkun Na Ayuthaya, His majesty the King and the Royal Initiatives towards Balancing Thailand's Development, Translated by Sawanee Nivasabutr, (Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs, Ministry of Foreign Affairs, n.d.), pp. 4-5.

จากคำดังกล่าวข้างต้นนั้น มีความสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ มีความตอนหนึ่งว่า

...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด ดังเห็นได้ ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...^{๗๒}

และเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ มีพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ เพื่อทรงเตือนสติคนไทยเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ภาวะเศรษฐกิจของไทย เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต มีความตอนหนึ่งว่า “...การจะเป็นเช่นนั้น มันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง...”^{๗๓}

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงว่า การพัฒนาชุมชนในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการใช้ “คน” เป็นเป้าหมาย และเน้น “การพัฒนาแบบองค์รวม” หรือ “การพัฒนาอย่างบูรณาการ” ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง ฯลฯ โดยใช้พลังทางสังคมขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของกลุ่ม เครือข่าย หรือประชาสังคมกล่าวคือเป็นการผนึกกำลังของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” (แปลว่า หลายฝ่าย) ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน... กล่าวโดยสรุป คือเศรษฐกิจพอเพียง ก็หมายถึงการหันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง ๕ ประการ คือ

๑. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น จึงควรที่สร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจอีกheimต่อสู่ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม มิพึงควรท้อแท้ ให้พยายามต่อไป พึงยึดพระราชดำรัส “การพัฒนาคน” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนัก

^{๗๒} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพระดาบส, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๕.

^{๗๓} จุมพล วิเชียรศิลป์, “ระบบเศรษฐกิจพอเพียง Sufficiency Economy”, ใน เอกสารการสัมมนาในการประชุมทางวิชาการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ของสมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, (เชียงใหม่: สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

แน่นมันคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมกันด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

๒. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอด และเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า “...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหล่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

๓. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ การส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง สิ่งดีก็คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

๔. พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลองทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริที่ว่า “...จุดประสงค์ของศูนย์การศึกษาฯ คือเป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพฝนฟ้า อากาศ และประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนเดิม...”

๕. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมิขำว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปได้ด้วย การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

๕.๑ ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำริที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”

๕.๒ ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความสุจริตธรรม ดังพระราชดำริที่ว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

๕.๓ ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในการการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสถึงเรื่องนี้ว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนจากผู้อื่น...”

๕.๔ ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่เป็นอยู่ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังพระราช

คำรัสต่อนหนึ่งที่ให้ความชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

๕.๕ ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ดังพระราโชวาทที่ว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...”^{๗๔}

ประสิทธิ์ ทองอุ่น ได้กล่าวอ้างถึงทัศนะที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งอธิบายถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

๑. มองอย่างวัตถุนิยม ด้านภายนอก ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอตามอัตภาพหมายถึงการพึ่งตนเอง

๒. มองอย่างจิตนิยม ด้านภายในจิตใจ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเงินเป็นล้านๆ ก็ไม่เพียงพอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิต

นอกจากนี้ ประสิทธิ์ ทองอุ่น ยังได้กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริว่า มีความสอดคล้องกับธัมมิกสังคมของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเน้นในเรื่องของจิตใจมากกว่ารูปธรรมด้านเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธของ อี.เอฟ. ชูเมกเกอร์ ที่เน้นเรื่องความพอเพียงทางเทคโนโลยีในระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญของคนมากกว่าผลผลิต เป้าหมายที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือต้องการให้ประชาชน หรือชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ สร้างรากฐานที่เข้มแข็งและมั่นคง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะเศรษฐกิจพอเพียงไม่แค่สร้างความมั่นคงทางวัตถุหรือทางกายให้คนพอมีพอกินเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิต ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางเลือกที่ควรนำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมีนัยที่สำคัญ

สรุปได้ว่า หลักการเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นหลักการที่สอนให้คนทุกระดับทุกฝ่ายรู้จักการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม คือ ให้เดินสายกลาง ไม่สร้างผลกระทบที่เสียหายทั้งแก่ตนและส่วนรวม โดยเฉพาะมุ่งถึงการพัฒนาแบบองค์รวม ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ตลอดจนการเมือง การปกครอง ใช้พลังทางสังคมขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปแบบของกลุ่ม เครือข่าย หรือประชาสังคม ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

^{๗๔} สุเมธ ตันติเวชกุล, “ชีวิตพอเพียง”, พุทธธรรม, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๓๓๘ (ตุลาคม ๒๕๕๔): ๒๒-๒๔.

๒.๔.๕ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดชทรงชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนแบบทางสายกลางของประชาชนทุกระดับ โดยทรงเน้นให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพต่าง ๆ มีนักวิชาการหลายท่านได้สนับสนุนแนวพระราชดำรินี้ ดังต่อไปนี้

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้อธิบายถึงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า พื้นฐานของประเทศไทย เป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นการฟื้นฟู และขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนอันเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินไปจนถึงการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพ และทักษะวิชาการซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ละขั้นตอนเป็นลำดับ ในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงเทคโนโลยีที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นมาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติและที่จะเรียนรู้จากโลกภายนอกด้วย

เศรษฐกิจพื้นฐาน ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ

- ๑) เป็นเศรษฐกิจของคนทั้งมวล
- ๒) มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ
- ๓) มีความเป็นบูรณาการเข้มแข็งไปพร้อม ๆ กันหมด ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม
- ๔) เติบโตบนพื้นฐานที่เข้มแข็งของเราเอง เช่น ด้านเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม สมุนไพร อาหาร การท่องเที่ยว เป็นต้น
- ๕) มีการจัดการที่ดีเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมการเกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ให้สามารถนำมาใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาประเทศ มิได้มีแบบอย่างตายตัวตามตำรา หากแต่ต้องเป็นไปตามสภาพภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา วัฒนธรรมชุมชน ที่มีความหลากหลาย ในขณะเดียวกันเราก็ต้องเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ควบคู่ไปกับการพยายามหาแนวทางหรือวิธีการที่จะดำรงชีวิตตามหลักการพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ดำเนินไปได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยอาศัยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบที่ชุมชนอาจจะได้รับ ไม่ให้กระแสเหล่านั้นมาทำลายเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนจนต้องล่มสลายไป

จากแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่ให้ประชาชนดำเนินตามวิถีแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ สันติสุข โดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ และใจตนเป็นที่สำคัญ ซึ่งก็คือ วิถีชีวิตไทย ที่ยึดเส้นทางสายกลางของความพอดี ในหลักของการพึ่งพาตนเอง ๕ ประการ คือ

๑. ความพอดีด้านจิตใจ เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

๒. ความพอดีด้านสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จัก ผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

๓. ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด และรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคง เป็นขั้นเป็นตอนไป

๔. ความพอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อ สภาพแวดล้อมของเราเอง

๕. ความพอดีด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอสมควร พออยู่พอ กินตามอัตภาพ และฐานะของตนเอง^{๗๕}

จากคำ ดังกล่าวนี้นี้สอดคล้องกับทัศนะของ ศราวุธ บวรณเจริญ จ่านง หนูนิลและพัฒน์ สุดา สอนชื่อ ที่ได้กล่าวว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ มีหลักสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. โดยพื้นฐาน ก็คือ การพึ่งพาตนเองเป็นหลัก การทำอะไรเป็นขั้นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง

๒. พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความ เปลี่ยนแปลง

๓. การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วน แต่ละระดับ

๔. ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึง เศรษฐกิจ

ทศ คนนาพร ได้กล่าวถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ นายธนินท์ เจียรวนนท์ ที่ได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจว่า ความพอเพียงนั้น คือ วิถีชีวิตที่ดี และถูกกับชีวิต ของคนไทยอย่างแท้จริง การมีชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักตนเอง มีชีวิตที่อยู่กับความเป็นจริงไม่ฟุ้งเพื่อ รู้จักที่จะลงทุนอย่างพอเพียงตามกำลังที่มีอยู่ และทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วง ไม่มากเกินไปแต่ก็ไม่น้อย จนเกินไปจนเกิดผลเสีย รู้ต้นตอของปัญหาที่แท้จริง และแก้ไขได้ตรงจุด เราทุกคนจะฝ่าวิกฤตนี้ได้^{๗๖}

^{๗๕} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=6582 [๒๘ ก.ย. ๒๕๖๑].

^{๗๖} ทศ คนนาพร, พลิกกลยุทธ์ฝ่าวิกฤตเศรษฐกิจ สไตส์เจ้าสัวธนินท์ เจียรวนนท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลิน, ๒๕๕๒), หน้า ๕๓.

อุษณีย์ เกษมสันต์ฯ ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัวและระดับชุมชน โดยอธิบายคำว่า “พอ” ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ พอมี พอกิน เป็นการผลิตเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังข้อความที่ว่า “กินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกทุกอย่างที่กิน” พึ่งเงินให้น้อยที่สุด เพราะเป็นสิ่งหายากโดยเริ่มจากการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของ เพื่อจะได้เห็นส่วนที่เป็นรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย เกินความพอดีเกินความต้องการ จะได้หาทางแก้ไขด้วยการลดในส่วนนั้น ๆ และอะไรที่สามารถผลิตได้เอง ก็ลองผลิตดู เช่น การปลูกผักสวนครัวในบ้าน การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ไว้กินไข่ การทำปุ๋ยชีวภาพจากวัสดุเหลือใช้ในบ้าน แทนการซื้อปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และการทำสบู่เหลวไว้ใช้เอง เป็นต้น ซึ่งบุคคลทุกกลุ่มอาชีพสามารถทำได้ ถ้าเป็นเกษตรกร ก็หาทางบริหารจัดการพื้นที่ตามแนวทฤษฎีใหม่เป็นหลัก คนเราถ้าไม่โลภมาก ชีวิตก็มีความสุข ยิ่งปลดหนี้ได้ ความสุขก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

ขั้นที่ ๒ อยู่ดี กินดี เป็นขั้นของการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนและในสังคมใกล้เคียงเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดพลัง ก่อให้เกิดการผลิต เพื่อบ่มเพาะเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด การแปรรูปวัตถุดิบของชุมชนให้เป็นสินค้า และบริการเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น เช่น ผลผลิตของข้าวแปรรูปเป็นโจ๊กของสำเร็จรูป การนำสมุนไพรที่ปลูกได้มาอบแห้งบรรจุแคปซูล การทำปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ ปุ๋ยน้ำและสารไล่แมลงบรรจุขวด เป็นต้น ซึ่งการจะทำเช่นนี้ได้ จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มให้เข้มแข็งมีการสร้างเครือข่ายของการพัฒนา และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้สูงขึ้น

ขั้นที่ ๓ มั่งมี ศรีสุข ขั้นนี้เป็นการดำเนินธุรกิจชุมชนที่เกิดจากพลังสร้างสรรค์จากเครือข่ายสหกรณ์ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมผลิต และการจำหน่ายเพื่อก่อให้เกิดอำนาจในการต่อรองในทุก ๆ เรื่อง โดยประชาชนในชุมชนและในสังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเอง เช่น เป็นเจ้าของโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โรงสีกลาง กิจการขนส่ง และเจ้าของตลาดกลางการเกษตร เป็นต้น จะได้สามารถกำหนดราคาสินค้า และบริการได้เอง อันจะนำไปสู่ความมั่งมี ศรีสุขในที่สุด และเป็นความมั่งมี ความสุขที่ยั่งยืนด้วย เพราะใช้หลักการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนฐานของความไม่มีหนี้สิน^{๗๗}

๒.๔.๖ หลักธรรมในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นชัดเจนในโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ หลากหลายที่มีขึ้นเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นนั้นประการแรก คือ ความพออยู่ – พอกิน และพอเพียงใน

^{๗๗} อุษณีย์ เกษมสันต์ฯ, “ศาสตร์แห่งธรรมราชา สร้างคุณค่าแห่งชีวิต”, นิตยสารข่าวทางเดิน, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๔๙ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๓): ๕๑-๕๒.

การดำรงชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมในข้อต่าง ๆ อันมีหลักแห่งการเดินทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นต้น

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์^{๗๘} นอกไปจากนี้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี รวมถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานไว้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตนั้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งปวง นอกจากช่วยให้ประชาชนมีพอกินและพอเพียงอย่างมีเหตุผลแล้ว ยังเน้นถึงเรื่องการไม่เบียดเบียนและการพึงอิงอาศัยกันระหว่างคนกับคนและกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยให้บังเกิดมีความเกื้อกูลประสานประโยชน์กันระหว่าง “ชีวิต” กับ “ธรรมชาติ” เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีและยั่งยืนทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าปรัชญาหลักของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ได้น้อมนำเอาหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนามาใช้เป็นรากฐานสำคัญ

เกสัชกร สุรพล ไกรสรารุณ ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับหลักพุทธธรรมว่า หลักที่เป็นรากฐานของ“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามที่ทรงพระราชทาน กล่าวโดยสรุป มี ๓ หัวข้อใหญ่ คือ

๑. ความพอประมาณ
๒. ความมีเหตุผล
๓. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทาน และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์...

เมื่อพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับหลักธรรม คือ“สัปปุริสธรรม ๗” ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นอย่างดี อาจกล่าวได้ว่า“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นการอธิบายสัปปุริสธรรม ๗ ในลักษณะประยุกต์นั่นเอง“สัปปุริสธรรม ๗” ได้จำแนก ดังนี้

๑. ัมมมัญญตา ความรู้จักเหตุ คือ รู้ถึงหลักความจริงหรือเหตุปัจจัยที่เป็นกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขของสิ่งต่าง ๆ
๒. อัตถัญญตา ความรู้จักผล คือ รู้ถึงความมุ่งหมาย หรืออรรถประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ
๓. อัตตัญญตา ความรู้จักตน คือ รู้ถึงฐานะหรือกำลังในด้านต่าง ๆ ของตนที่มีอยู่ เช่น วัย เพศ นิสัย สถานภาพทางสังคม กำลังทรัพย์ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น

^{๗๘} มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ , ประทีปแห่งแผ่นดิน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เทวนที เซ็นจูรี, ๒๕๓๖), หน้า ๒๒.

๔. มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ คือ รู้ถึงความพอเหมาะพอดีในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่มากเกินไป หรือไม่น้อยเกินไป

๕. กาลัญญูตา ความรู้จักกาล คือ รู้จักใช้เวลาให้ถูกต้อง ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ฯลฯ เป็นต้น

๖. ปริสัณญูตา ความรู้จักชุมชน คือ รู้จักในเรื่องความเชื่อขนบประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน หรือรู้เท่าทันความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคม

๗. ปุคคัลัญญูตา ความรู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น โดยอหยาตัย ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น โดยสามารถนำมาเปรียบเทียบกับกันได้ ดังนี้

๑) ความพอประมาณ คือ ความรู้จักตน + ความรู้จักประมาณ

๒) ความมีเหตุผล คือ ความรู้จักเหตุ + ความรู้จักผล

๓) ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ ความรู้จักกาล (ยุคสมัย) + ความรู้จักชุมชน (สังคม) + ความรู้จักบุคคล (บุคคล)

นอกจากนี้ เกสัชกร สุรพล ไกรสรารุณ ยังได้กล่าวอีกว่า ในแง่มุมมองของสัปปริสธรรม ๗ ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในอีกลักษณะหนึ่ง คือ เป็นกระบวนการใช้ปัญญาเพื่อสร้างสรรค์ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หมายความว่า การจะกระทำอะไรหรืออย่างไรในกรณีหนึ่งๆ การกระทำนั้นๆ ไม่ใช่มาจากความอยาก หรือความรู้สึกของตน แต่ให้มาจากผลลัพธ์ของการประมวลความรู้ทั้ง ๗ ประการดังกล่าว ซึ่งจะให้ผลที่เหมาะสมและตรงกับสถานการณ์นั้นๆ

หลักมัชฌิมาปฏิปทา กับ เศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกี่ยวข้องกับอย่างสำคัญกับหลักธรรม มัชฌิมาปฏิปทาเป็นลำดับแรกและเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๗๙} พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ อีกทั้งพุทธธรรมนั้นก็มีใช้เป็นเพียงปรัชญาของนักปรัชญาหรือเรื่องของนักคิดที่กำลังคิดค้นหาความจริง โดยใช้เหตุผลเชิงตรรกวิทยาหักล้างพิสูจน์ความจริงกันอยู่ หากแต่พุทธธรรมเป็นเรื่องของ “การปฏิบัติ” หรือเป็นการปฏิบัติของผู้ทรงปัญญา ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของมนุษย์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์ และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์ จึงไม่ทรงสนับสนุนการพยายามเข้าถึง “สัจธรรม” ด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง

^{๗๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: บ.เอส อาร์พริ้นติ้ง แมสโปรดักจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๓.

ความเป็น “พุทธธรรม” จึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วยและก็ด้วยเหตุที่ว่า “พุทธธรรม” เป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ได้วางแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์และดำเนินไปสู่ชีวิตอันประเสริฐทั้งในระดับโลกียะธรรมและโลกุตระธรรมนี้เอง

กล่าวสำหรับพุทธธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” อันมีอริยมรรค ๘ ประการเป็นองค์ประกอบ ซึ่งมีทั้งในส่วนที่เป็นในระดับ โลกุตระและโลกียะธรรม ซึ่งมีความหมายกว้างขวาง ลุ่มลึก และมีความละเอียดซับซ้อนอยู่เป็นอันมาก ฉะนั้น ควรทำความเข้าใจว่ามีใช้ความประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดของสาระสำคัญที่ครอบคลุมไว้ทั้งหมดได้ หากแต่มีความปรารถนาเพียงเทียบเคียงอริยมรรค บางหัวข้อที่เป็นพื้นฐาน หรือสอดคล้องต้องกันกับแนวคิดเศรษฐกิจในระดับจริยธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้เห็นเป็นประเด็นชัดเจน เพื่อที่จะได้มีการขยายความต่อไปให้ชัดเจนที่สุดเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป ทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ ๘ อย่างคือ “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “ทางสายกลางนั้น” เป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยแท้ ไม่ว่าจะเป็นพิจารณาในแง่ใด “ความพออยู่ – พอกิน พอเพียงและพอดี” นั้นเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่มีความหมายลึกซึ้ง เป็นพระ “ปัญญา” อันเฉียบคมที่ได้พระราชทานไว้เพื่อเป็นแนวทางแก้ไข และบรรเทาปัญหา อันเนื่องมาจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ แนวคิดและทฤษฎีในเรื่องดังกล่าวนี้ความจริงไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นหลักในการดำเนินงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเวลาหลายทศวรรษมาแล้ว โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิด

ดังนั้น “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) ในความหมายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีความหมายว่า ความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภ และไม่เบียดเบียนผู้อื่นนั้น จึงเป็นตรงกันข้ามกับ “ตรรกะ” ของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกที่มุ่งเน้น “การได้” มากกว่า “การให้” ซึ่งครั้งหนึ่งทรงมีรับสั่งว่าการ “ขาดทุน” คือ “กำไร” นักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปคงไม่เห็นด้วยและยอมรับไม่ได้ ซึ่งนั่นก็ย่อมหมายความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” มีหลักและปรัชญาที่แตกต่างไปจากของโลกตะวันตกนั้นคือการเป็นเศรษฐกิจที่มีจริยธรรมกำกับ ความเป็น “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ก็คือหลักธรรมสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาและเป็นหลักแห่งการดำรงอยู่ของชีวิตทั้งของฆราวาสและคฤหัสถ์ใน “พรหมจรรย์” แห่งพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั่วประเทศถูกบ่มเพาะมานานพร้อมกับการเป็นชาตินั้นเอง^{๔๐}

หลัก “การพึ่งตนเอง” กับเศรษฐกิจพอเพียง

พระอาจารย์ชา สุภทโท พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญและส่งเสริมการปฏิบัติทั้งทางกาย และใจเพื่อการพึ่งตนเองทุกระดับเป็นอย่างดี

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๗.

มาก เช่นเดียวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้และยืนอยู่บนขาของตนเองได้ เพื่อให้มีความแข็งแรงมั่นคงเพียงพอที่จะ “พัฒนาตน” ไปสู่ระดับที่สูง ขึ้นต่อไป การพัฒนาตนนี้ย่อมหมายถึงการพัฒนาตนทั้งภายนอกและภายใน คือ พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจและมีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ ที่จะสามารถฝึกตนให้พ้นจากห่วงโซ่ของ กระแสบริโภคนิยมโดยยึดถือและปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมตามพื้นฐานของหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่แล้ว^{๘๑}

หลักธรรมว่าด้วยการพึ่งพาตนเอง หรือ พึ่งตนเองในพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่หลาย ประการ เป็นการเฉพาะเช่น นาคกรณธรรม ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรมสำคัญ ๑๐ ข้อ ว่าด้วยธรรมอัน เป็นการสร้างที่พึงคุณธรรมอันทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ประกอบด้วย ๑) ศีล ๒) พาหุสัจจะ ๓) กัลยาณมิตตตา ๔) โสวจิตตา ๕) กิงกรณียสุ ทุกขตา ๖) ธัมมกามตา ๗) วิริยารัมภะ ๘) สันตุฏฐิ ๙) สติ และ ๑๐) ปัญญา องค์ธรรมอันเป็นการ “สร้างที่พึ่ง” นี้ เป็นธรรมมีอุปการะมาก เป็นคุณธรรมอัน ทำให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จและเป็นกำลังหนุนในการบำเพ็ญ คุณงามความดีทั้งหลายด้วย^{๘๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), “การพึ่งตนเองได้” ในกระบวนทัศน์ของเศรษฐกิจพอเพียง นั้นกินความหมาย ถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไว้ด้วย การพึ่งตนเองได้จึงไม่ได้มี ความหมายเฉพาะ การพึ่งตนเองได้ทางด้านวัตถุเท่านั้น แต่หมายความกว้างขวางถึงการควบคุมตนเอง ให้เป็นอิสระปลอดโปร่งจากอำนาจของกิเลส และสามารถข่มตน ข่มใจ ให้เกิดปัญญาในการมีชีวิตอยู่ อย่างมีคุณค่ารู้จักทุกข์ รู้เท่าทันทุกข์และมีความสุขตามอัตภาพได้ด้วย^{๘๓}

นอกเหนือไปจากหลัก “การพึ่งตนเอง” ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอิงหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาที่ว่า ธรรมอันเป็นการสร้างที่พึ่ง (นาคกรณธรรม) นี้แล้ว ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ เกี่ยวเนื่องด้วยการพึ่งตนเองซึ่งสามารถหยิบยกมากล่าวถึงได้อีก เช่น ในเรื่องที่พระพุทธศาสนา สอน ให้บุคคลพึงทำตัวเป็นที่พึ่งของตน ให้ช่วยตนเองก่อนที่จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เป็นการ เตรียม “เหตุ” ประกอบ “เหตุ” ให้ดีที่สุดเพื่อให้ได้รับ “ผลดี” ที่ปรารถนา เป็นการกำหนดการกระทำ ที่ดีของตนโดยผ่านการควบคุมการกระทำและความประพฤติตามหลักธรรม อันเป็นการสร้างที่พึ่ง

^{๘๑} พระอาจารย์ชา สุภทฺโท, **นอกเหตุเหนือผล**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

^{๘๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสื่อตะวัน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๑.

^{๘๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓.

เมื่อพิจารณาถึงหลักเศรษฐกิจกระแสหลัก ซึ่งถือเป็นแนวความคิดที่ทันสมัย จะเห็นได้ชัดเจนว่า เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ มีสมมติฐานว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุดและไม่เพียงพอ ดังคำกล่าวที่ว่า “นตฺถิ ตณฺหาสมา นทึ” แม่น้ำเสมอด้วยต้นหาไม่มี ดังนั้นจึงเร่งระดมสนองความต้องการด้วยการขยายการผลิต เพื่อเร่งให้คนบริโภคอย่างไม่มีประมาณ โดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด และหมดสิ้นไปได้ ทางด้านพระพุทธศาสนานั้น แม้จะรับว่า ต้นหาและความต้องการของมนุษย์ไม่มีสิ้นสุดเช่นเดียวกันนั้น แต่ก็เห็นว่าต้นหาและความโลภสามารถแก้ไข ลด ละ และเบาบางลงได้ โดยการใช้สติปัญญาตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาถือเป็นรากฐานและแนวทางที่สำคัญดังกล่าวแล้ว

หลัก “สันโดษ” (สันตุนฺธิ) กับเศรษฐกิจพอเพียง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๔๔} หลักพุทธธรรมในเรื่องสันโดษ ดูจะเป็นหัวข้อธรรมที่ถูกนำไปตีความและอธิบายความหมายให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ ส่วนใหญ่แล้วมักจะนำไปเทียบกับความหมายของการเฉื่อยชา มักน้อย ขาดความกระตือรือร้นและขาดวิริยะในการประกอบการทั้งปวง ประเทศไทยเราเองแม้ว่ารากฐานสำคัญทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคือ พระพุทธศาสนา แต่มีบางครั้งที่รัฐบาลและผู้นำประเทศซึ่งศรัทธาเชื่อมั่นในแนวคิดและปรัชญาตามแนวตะวันตก จะตามกระแสไปโดยมองข้ามสิ่งดีมีคุณค่าของพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนไทยไป และเข้าใจความหมายของคำว่าสันโดษคลาดเคลื่อนจนถึงกับมีมติฐานว่า สันโดษเป็นการทำลายความเจริญก้าวหน้าของประเทศไปเสียอีก ดังที่ครั้งหนึ่งเคยมีสาส์นเป็นทางการจากหัวหน้ารัฐบาล ขอให้ที่ประชุมสงฆ์(ที่ประชุมสัมมนาดนา (สัมมนา) พระคณาธิการทั่วราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๐๓) เลิกสอนหลักธรรมเรื่อง สันโดษ เนื่องจากคำสอนเรื่อง สันโดษ ทำให้คนมักน้อย ไม่อยากทำอะไร ไม่อยากได้อะไร ไม่จำเป็นต้องขวนขวาย เนื่องจากตายแล้วก็เอาไปไม่ได้ ฯลฯ คำสอนเหล่านี้ ไม่เหมาะสมกับกาลของสมัยปฏิบัติ ซึ่งต้องการการพัฒนาและความขวนขวายหาทางก้าวหน้า (ดังคำมุ่งหมายที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาว่า “การปฏิบัติครั้งนี้จะได้ผลสำเร็จหรือล้มเหลวก็อยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจนี้เอง”) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักธรรมเรื่องสันโดษจึงไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งก็น่าเห็นใจและต้องยอมรับกันว่า ปัญหาอยู่ที่ฐานความคิด ความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะ ทัศนคติ ที่เป็นฐานความคิดทั้งปวง

แม้จะพยายามวิเคราะห์ว่า “สันโดษ” อาจมีความหมายถึง “ความเป็นปัจเจกนิยม” (Individualism) ซึ่งความสันโดษในความหมายหนึ่งอาจหมายถึงการแยกตัวโดดเดี่ยวเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน และไม่นำพาต่อประโยชน์ส่วนรวมชุมชนและสังคมแต่ในความหมายที่แท้จริงทางพุทธธรรมแล้ว “สันโดษ” ห่างไกลจากความเป็น “ปัจเจกนิยม” ในระบบทุนนิยมโดยสิ้นเชิง เนื่องด้วยโดย

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมล คีมทอง, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

ที่ลัทธิปัจเจกนิยมในระบบทุนนิยมเสรีนั้น ความสำเร็จในการผลิตและการบริโภคที่ได้มาเฉพาะตนเองอาจเสริมให้เกิด “อหังการ” และ “มมังการ” ซึ่งจะต้อยอดเชื้อแห่งความโลภและการเบียดเบียนไม่มีที่สิ้นสุด และจะเกิดการแข่งขันเพื่อเอาชนะ คู่แข่งและจะเร่งรีบเบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติให้หมดสิ้นเปลืองไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามทฤษฎีการแข่งขัน (Competitiveness) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมกันในสังคมผู้บริหารประเทศ และปัญญาชนบางส่วนอยู่ในขณะนี้ ความเป็นปัจเจกนิยมในลักษณะนี้ทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนในฐานะองค์รวมแต่ประการใดไม่แต่เป็นปัจเจกนิยมทุนนิยมเสรีโดยแท้ ลัทธิปัจเจกนิยมเชื่อว่า กิเลสตัณหาของมนุษย์เช่น ความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ความอยากมี อยากเป็น อยากรวย อยากได้ และเมื่อได้แล้วมีแล้ว ก็ต้องมีให้มากขึ้นไปอีก เป็น “พลังผลักดัน” ให้มนุษย์แก่งแย่งแข่งขันกันทำงานเพื่อพัฒนาตนเอง แทนที่จะเห็นเป็น “ความโลภ” อย่างไรก็ดี ลัทธิปัจเจกนิยมนี้หากมีขึ้นมากเกินไป จะทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัวมากกว่าเห็นแก่ส่วนรวม และท้ายที่สุดจะนำไปสู่ความขัดแย้งและทำลายล้างกัน ดังที่มี ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นปกติในสังคมปัจจุบัน และท้ายที่สุดก็จะพากันล่มสลายในที่สุด ความสันโดษ ตามนัยแห่งพุทธธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นแก่ทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีการควบคุมกิเลส ตัณหา มิให้แผ่กว้างขยายขอบเขตไปสร้างความทุกข์ยากให้กับทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักประมาณการบริโภค รู้จักออม รู้จักพอทำงานด้วยความขยันขันแข็งและอดทน รู้จักรักผู้อื่น อันจะเป็นแนวทางแห่งศานติ สมานฉันท์ และสามารถนำพาประเทศชาติไปสู่ความสงบร่มเย็น และเจริญก้าวหน้าด้วย “สัมมาพัฒนา” สมกับเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา^{๘๕}

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปกับ เศรษฐกิจพอเพียง

ข้อธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริอยู่อีกมาก เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความไม่โลภ การแบ่งปันและการให้ และการรู้จักสามัคคี ฯลฯ ดังนั้นในบทย่อเรื่องนี้จะได้กล่าวรวมและวิเคราะห์ถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทั่วไป ให้ครอบคลุม พอสังเขปตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

ก. ความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ)

ความขยันหมั่นเพียร เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่ใช้กับประชาชนทั้งชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้ทำเกษตร “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากต้องมีความมานะ บากบั่น หมั่นเพียร เป็นประการแรก ในการเพาะ ปลูกพืชหลายอย่างหมุนเวียนกันไปเพื่อให้พึ่งตนเองได้ และมีพอกิน ความ

^{๘๕} สุเมธ ตันติเวชกุล, *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓),

ขยันหมั่นเพียรนี้เป็นกุญแจสำคัญในการที่จะนำชีวิตให้อยู่รอดและนำพาไปสู่อนาคตที่ดีขึ้นได้ และไม่เพียงแต่เกษตรกรที่ทำงานเกษตรกรรมเท่านั้น หากแต่ “ความเพียร” นี้ คือ สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแนะนำให้พลนิกรชาวไทยทั้งมวลนำมาไปปฏิบัติ ดังเช่นในพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนก เป็นต้น ในหลักพุทธธรรม ได้กล่าวถึง “ความเพียร” ไว้หลายประการด้วยกันแต่ที่รวมถึงหลักในการดำรงชีวิตที่จำ เป็นอื่นๆ ด้วยก็มีเช่นในหลักคำสอนเรื่อง ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔ คือ ๑) อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ๒) อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษาทรัพย์ ๓) กัลยาณมิตตตา รู้จักสมาคมคบหากับคนดี ๔) สมชีวิตา รู้จักใช้จ่ายใช้สอยเพียงพอประมาณ

ดังกล่าวแล้วในบทที่ว่าด้วย “สันโดษ” และนอกไปจากนี้ยังมีในองค์ธรรมว่าด้วย ปธาน คือ ความเพียรชอบที่เป็นสัมมาวายามะ มี ๔ อย่างคือ ๑) สังวรปธาน เพียรระวังบาปกุศลที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด ๒) ปหานปธาน เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓) ภาวนาปธาน เพียรเจริญทำกุศลธรรมให้เกิดขึ้น ๔) อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม เป็นต้น

นอกไปจากนี้ พุทธธรรม ยังได้กล่าวไว้ในส่วนหมวดธรรมที่เรียกว่า พละ ๕ หมายความว่าถึงพลังที่จะทำให้ความมั่นคงปราศจากความเกียจคร้าน และความประมาทในการทำกิจการงานมีดังนี้ ๑) สัทธา ความเชื่อ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) สติ ความระลึกได้ ๔) สมาธิ ความตั้งจิตมั่น และ ๕) ปัญญา ความรู้ทั่วชัด

ข. ทานและการให้ (ทาน)

ทานและการให้ เป็นคุณธรรมและข้อปฏิบัติที่พึงประสงค์ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง เนื่องจากทานและการให้ตลอดจนการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันนั้น เป็นคุณธรรมที่เคียงคู่ขนานไปกับการไม่โลภ ไม่เบียดเบียน และการไม่แข่งขันชิงดีกัน หลักของทานและการให้ป็นนั้น เป็นหลักการดำรงชีวิตที่ทรงแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติอยู่เสมอ ซึ่งตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอีกเช่นกัน ในเรื่องของทานให้ทานนั้น ทรงปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทั้งในการให้ อามิสทาน และ ธรรมทาน (การให้ความรู้ – แนะนำสั่งสอน) ทั้งในเรื่องของปาฏิบุคคลิกทาน (การให้จำเพาะกลุ่มบุคคล) และสังฆทาน (การให้แก่ส่วนรวม) ซึ่งทรงปฏิบัติมาอย่างมาตลอดพระชนม์ชีพ ดังเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไปแล้ว

หลักของทานและการให้นี้มีอยู่ด้วยเช่นกัน ในองค์ธรรมข้อที่ว่าด้วยบุญกิริยาวัตถุ ในหมวด ๓ คือ ๑. ทานมัย การทำบุญด้วยการให้ ๒. ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล และ ๓. ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา และในหมวด ๑๐ คือ ๑. ทานมัย ๒. ศีลมัย ๓. ภาวนามัย ๔. อปจายนามัย (การประพาดืออ่อนน้อม) ๕. เวยยาวัจมัย (ชวนขายรับใช้) ๖. ปัตติทานมัย (เฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น) ๗. ปัตตานโมทนามัย (ยินดีในความดีของผู้อื่น) ๘. ธัมมัสเสวนามัย (ด้วยการฟังธรรม) ๙. ธัมมเทศนามัย (การสั่งสอนธรรม) และ ๑๐. ทิฏฐุชุกัมม (การทำความเห็นให้ตรง)

ค. ความไม่โลภและความไม่ประมาท (อโลภะและอัปมาทะ)

องค์ธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ “การไม่โลภ” มีอยู่ใน กุศลมูล ๓ หรือรากเหง้าของกุศลและการทำความดีคือ ๑) อโลภะ (ความไม่โลภ ความคิดเผื่อแผ่ เจือจาน , จาคะ) ๒) อโทสะ (ความไม่คิดปุขรัย และมีเมตตา ๓) อโมหะ (ความไม่หลง, ปัญญา) ซึ่งตรงข้ามกับอกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ และในกรรม ๒ ซึ่งระบุถึง อกุศลกรรม และ กุศลกรรม อกุศลกรรม คือ การกระทำอันไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดจากปัญญา คือ การกระทำที่เกิดจาก โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น

ในเรื่องของความไม่ประมาทหรืออัปมาทะนี้ ก็เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ สำหรับประชาชนทุกคน คือ ให้ล่วงรู้ถึงสถานภาพและสถานการณ์แวดล้อมของทุกคนอยู่เสมอจะได้ไม่ล้าไปด้วยความโลภ หรือ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การรู้เท่าทันสถานการณ์ มีสติและรู้ถึงความเสี่ยงภัยที่อาจจะบังเกิดมีขึ้นอันเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับตนเอง และความปลอดภัยให้กับสังคม เป็นตาข่ายแห่งความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ส่วนหนึ่งด้วยการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง และการไม่หลงกระแสนี้ในปรัชญานำของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ ซึ่งน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางนั้น ก็ได้ระบุว่า “...ในการพัฒนาประเทศจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้การพัฒนายึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี และความพอประมาณ อย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก”^{๘๖}

ง. หลักความรู้รักสามัคคี (สามัคคีธรรม)

ความรู้รักสามัคคีและความมีเมตตา นั้นปรากฏอยู่ในองค์ธรรมทาง พระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่อง ทิศาที่ ๖ ที่สอนให้มีสามัคคีธรรมดังคำสอนในเรื่องทิสที่ ๖ สำหรับบุคคล พึงประพฤติเพื่อสามัคคีธรรม คือ ๑) ทาน การให้ปัน ๒) ปิยะวาจา พูดอย่างรักกัน ๓) อัถถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา ๔) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน ๕) อวิสังวาทนตา พูดจาไม่คลาดความจริง

องค์ธรรมข้อนี้ สามารถเป็นหลักการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคีอันเป็นหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับคนทั่วไปและสอดคล้องกับหลักรู้รักสามัคคีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่นเอง นอกไปจากนี้ยังมีองค์ธรรมอันเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ที่จะสนับสนุนให้หลัก “รู้รัก สามัคคี” ใน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ดำเนินไปได้ด้วยดีก็มีอีกอาทิ เช่น องค์ธรรมในทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ และหลักธรรมอื่น ๆ ที่สอนให้มีความสามัคคี พร้อมเพรียงในหมู่คณะ เช่น หลักฉันทะหรือปริหานิยธรรม ๗ ประการ เป็นต้น

^{๘๖} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙, (๒๕๔๔).

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาและเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีหลักที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ความพอประมาณ รู้ถึงความพอดีในสิ่งต่าง ๆ ไม่มากเกินไป แต่ก็ไม่น้อยเกินไป โดยการปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในหลักคุณธรรมที่ดีงาม ฝึกฝนหาความรู้อยู่เสมอ ความมีเหตุผลในการตัดสินใจและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้เป็นหลักสำคัญ และนำแนวคิดหลักพุทธธรรมที่แฝงอยู่ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับประเทศ ไม่ว่าจะในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ

๒.๕ ข้อมูลพื้นที่วิจัย เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีสาระสำคัญดังนี้

๒.๕.๑ ประวัติความเป็นมา ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงและนครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ เป็นเมืองที่มีชื่อยาวที่สุดในโลก ตั้งอยู่บนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยามีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและแบ่งเมืองออกเป็น ๒ ฝั่ง คือ ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทั้งหมด ๑,๕๖๘.๗๓๗ ตร.กม. มีประชากรตามทะเบียนราษฎรกว่า ๕ ล้านคน ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเอกนคร (Primate City) จัด มีผู้กล่าวว่า กรุงเทพมหานครเป็น "เอกนครที่สุดในโลก" เพราะมีประชากรมากกว่านครที่มีประชากรมากเป็นอันดับ ๒ ถึง ๔๐ เท่า^{๘๗}

กรุงเทพมหานครเป็นเขตปกครองพิเศษของประเทศไทย มิได้มีสถานะเป็นจังหวัด คำว่า "กรุงเทพมหานคร" นั้นยังใช้เรียกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครอีกด้วย กรุงเทพมหานครมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง แต่ปัจจุบันผู้บริหารกรุงเทพมหานครมาจากการแต่งตั้ง

คำว่า "กรุงเทพมหานคร" แปลว่า "พระนครอันกว้างใหญ่ดุจเทพนคร" มาจากชื่อเดิมว่า กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์^{๘๘}มีความหมายว่า "พระนครอันกว้างใหญ่ ดุจเทพนคร เป็นที่สถิตของพระแก้วมรกต เป็นมหานครที่ไม่มีใครบงกชได้ มีความงาม

^{๘๗} Baker, Chris; Pasuk Phongpaichit, A history of Thailand (2nd ed. ed.). (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), pp. 199.

^{๘๘} จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓๑, ธันวาคม ๒๕๓๖.

อันมั่นคง และเจริญยิ่ง เป็นเมืองหลวงที่บริบูรณ์ด้วยแก้วเก้าประการ นารีนรมย์ยิ่ง มีพระราชนิเวศใหญ่โตมากมาย เป็นวิมานเทพที่ประทับของพระราชเจ้าผู้อวดดารลงมา ซึ่งท้าวสักกเทวราชพระราชทานให้ พระวิษณุกรรมลงมาเนรมิตไว้"^{๘๙}

เขตบางเขน เป็น ๑ ใน ๕๐ เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร อยู่ในกลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ ซึ่งถือเป็นเขตที่อยู่อาศัยรองรับการขยายตัวของเมือง ทางทิศตะวันออก (ตอนเหนือ) ของกรุงเทพมหานคร และเป็นเขตที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ ๔ ในกรุงเทพมหานครรองจากเขตบางแค^{๙๐}

ประวัติศาสตร์ เขตบางเขน

เขตบางเขนเดิมมีฐานะเป็น อำเภอบางเขน จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ขึ้นอยู่กับจังหวัดพระนคร เดิมทิศตะวันตกของอำเภอมืออาณาเขตติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีโดยใช้แนวคลองเปรมประชากรเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด จนกระทั่งในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ทางราชการได้อนพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ทางฟากตะวันตกของคลองนี้ (ได้แก่ ตำบลทุ่งสองห้องจากอำเภอบางเกร็ด และหมู่ที่ ๑-๓ ของตำบลลาดโตนดจากอำเภอมือเมืองนนทบุรี) มาอยู่ในท้องที่ปกครองของอำเภอบางเขน เพื่อความสะดวกในการตรวจตราของเจ้าหน้าที่และความสะดวกในการติดต่อราชการของประชาชนในท้องที่ดังกล่าว คลองประปาจึงกลายเป็นแนวแบ่งเขตการปกครองระหว่างทั้งสองจังหวัดแต่นั้น

เนื่องจากอำเภอบางเขนมีอาณาเขตกว้างขวางมาก ประกอบกับมีชุมชนหนาแน่น ย่านการค้าและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในท้องที่ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ กระทรวงมหาดไทยจึงได้แบ่งพื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบลสายไหมตั้งเป็นตำบลลอเงิน รวมพื้นที่บางส่วนของตำบลอนุสาวรีย์และตำบลลาดบางเขนตั้งเป็นตำบลคลองถนน และแบ่งพื้นที่ทางทิศเหนือของตำบลทุ่งสองห้องตั้งเป็นตำบลสีกัน และได้จัดตั้งสุขาภิบาลอนุสาวรีย์ขึ้นในบางส่วนของตำบลอนุสาวรีย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ (ภายหลังได้ขยายเขตครอบคลุมทั้งอำเภอ จนกระทั่งเทศบาลนครกรุงเทพได้โอนเอาตำบลลาดยาวเข้าไปอยู่ในท้องที่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕ มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองภูมิภาคไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี กล่าวคือ รวมจังหวัดทั้งสองเข้าด้วยกันเป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และเปลี่ยนเป็นกรุงเทพมหานคร ยุบการปกครองแบบ

^{๘๙} ความเป็นมากรุงเทพฯ โดยกรุงเทพมหานคร [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://web.archive.org/web/20071026091556/www.bangkok.go.th/th/bangkok-history.php> [๒ เมษายน ๒๕๖๑].

^{๙๐} การแบ่งเขตการปกครอง กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/เขตการปกครอง_กรุงเทพมหานคร [๒ เมษายน ๒๕๖๑].

เทศบาลและสุขาภิบาล รวมทั้งแบ่งหน่วยการปกครองออกเป็นเขตและแขวงแทนอำเภอและตำบล อำเภอบางเขนจึงเปลี่ยนฐานะเป็น เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น ๘ แขวง

ต่อมาเมื่อมีประชากรหนาแน่นขึ้นเนื่องจากความเจริญทางเศรษฐกิจและสาธารณูปโภค รวมทั้งท้องที่บางแห่งอยู่ไกลจากสำนักงานเขต เพื่อสะดวกแก่การปกครองและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กระทรวงมหาดไทยจึงมีประกาศแบ่งพื้นที่ทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเขตไปจัดตั้งเป็นเขตดอนเมืองและเขตจตุจักรในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็ได้แบ่งพื้นที่ทิศเหนือของเขตไปจัดตั้งเป็นเขตสายไหม แต่ในเวลาเดียวกันก็ได้รับพื้นที่บางส่วนของแขวงจรเข้บัว เขตลาดพร้าว มาอยู่ในการปกครอง โดยปัจจุบันมีฐานะเป็นหมู่ที่ ๘-๑๐ ของแขวงท่าแร้ง

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งพระนคร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่การปกครองต่าง ๆ เรียงตามเข็มนาฬิกา ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตสายไหม มีถนนพหลโยธิน คลองลำผักชี คลองหนองจอก คลองตะแค่ง คลองหนองบัวมน คลองบึงพระยาสุเรนทร์ (ออเป้ง) เป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตคลองสามวา มีคลองพระยาสุเรนทร์และคลองคู่ชุมเห็ดเป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตคันนายาว เขตบึงกุ่ม และเขตลาดพร้าว มีคลองจรเข้บัว (หกซุด) คลองลำชะล่า คลองตาแร้ง คลองโคกคราม คลองสามขา และคลองหลุมไผ่เป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตจตุจักร เขตหลักสี่ และเขตดอนเมือง มีคลองบางบัวและคลองถนนเป็นเส้นแบ่งเขต

สภาพทั่วไปทางสังคม

สำนักงานเขตบางเขนเป็นเขตชั้นนอกอยู่ทางตอนเหนือของเขตกรุงเทพมหานคร พื้นที่ส่วนใหญ่ตามประกาศผังเมืองกำหนดให้เป็นเขตที่อยู่อาศัยประมาณร้อยละ ๙๙ แหล่งพาณิชยกรรมร้อยละ ๕ สถานที่ราชการร้อยละ ๕ ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งตามประกาศกรุงเทพมหานคร จำนวน ๗๗ ชุมชน^{๙๑}

- แขวงอนุสาวรีย์	๔๘	ชุมชน
- แขวงท่าแร้ง	๒๙	ชุมชน

แบ่งตามสภาพพื้นที่ชุมชน

- ชุมชนแออัด	๑๒	ชุมชน
- ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	๓๖	ชุมชน

^{๙๑} แผนปฏิบัติการราชการ สำนักงานเขตบางเขน ประจำปี ๒๕๖๐ หน้า ๗

- ชุมชนเมือง	๑๕	ชุมชน
- ชุมชนชานเมือง	๓	ชุมชน
- ชุมชนเคหะ	๑	ชุมชน
- ชุมชนอาคารสูง	๑๐	ชุมชน

แบ่งกลุ่มการบริหารชุมชนจำนวน ๘ โซน

เป็นการประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันของคณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่เขตบางเขนที่ให้มีกลุ่มโซนชุมชน เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มบทบาท การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองเชิง การสร้างสรรค์และเสริมสร้างการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชนโดยพลังชุมชนเขตบางเขน อย่าง เป็นเอกภาพมีประสิทธิภาพต่อเนื่องอย่างยั่งยืน จึงกำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

กลุ่มโซนชุมชน แบ่งเป็น ๘ โซน ประกอบด้วยชุมชนสมาชิก ดังนี้

แขวงอนุสาวรีย์

โซน ๑ ประกอบด้วย ๑๔ ชุมชน คือ ซอยน้ำใส, หมู่บ้านสดใส, แฟลต สน.บางเขน, สื่อสารร่วมใจสามัคคี, หมู่บ้านสุขสันต์พัฒนา, หมู่บ้านสวนทองวิลล่า ๑, กรมทหารขนส่งรักษา พระองค์, หมู่บ้านฝนทองนิเวศน์, ยี่งศิริ, โสรัจ, พลังสามัคคี, หมู่บ้านอยู่เจริญ, หมู่บ้านสินทรัพย์นคร และกองซ่อมเครื่องสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์

โซน ๒ ประกอบด้วย ๙ ชุมชน คือ ร้อยกรอง, รุ่นใหม่พัฒนา, บางบัว, สามัคคีร่วมใจ, บ้านบางเขน, อุทิศอนุสรณ์, ร่วมใจพัฒนาเหนือ, ร่วมใจพัฒนาใต้ และร่วมใจพัฒนากลาง

โซน ๓ ประกอบด้วย ๑๑ ชุมชน คือ ร่วมพัฒนา ๓๓, ทิมเรืองเวช, อนันต์สุขสันต์รุ่น ๑๒, หมู่บ้านไพรชณีนีเวศน์, เอี่ยมพานิช, หมู่บ้านเฉลิมสุขนิเวศน์ ๖, พหลโยธิน ๔๘, หมู่บ้านทหาร ผ่านศึก, อยู่รวย, หมู่บ้านเอียรสวน และหมู่บ้านอัมรินทร์นิเวศน์

โซน ๔ ประกอบด้วย ๑๒ ชุมชน คือ หมู่บ้านปิ่นทอง ๓, หมู่บ้านรุ่งสว่างวิลเลจ, วัดไตร รัตนาราม, ซอยอุ้นจิตร, หมู่บ้านพร้อมสุข, กองพันทหารช่างที่ ๑ รอ.เพชรารุช, เพชรารุช พัน ๑, เพชรารุช พัน ๒, ภูแดงร่วมใจพัฒนา, อาคารสงเคราะห์นทพ. และอาคารสงเคราะห์ทบ. (ส่วนกลาง)

แขวงท่าแร้ง

โซน ๕ ประกอบด้วย ๔ ชุมชน คือ สุขฤดี, อนันต์สุขสันต์รุ่น ๑๘-๒๐, เพชรสยาม, และ หมู่บ้านบางเขนวิลล่า

โซน ๖ ประกอบด้วย ๗ ชุมชน คือ ลำชะล่า, หมู่บ้านเสนาวิลล่า ๑-๒, หมู่บ้านไพรณีย์ ๖๕, รามอินทรา ๖๗, พัชรรัฐ และหมู่บ้านสุขใจวิลล่า, หมู่บ้านพุดซ้อน

โซน ๗ ประกอบด้วย ๙ ชุมชน คือ เคหะรามอินทรา, หมู่บ้านแหลมทองพัฒนา, หมู่บ้าน คงหิรัญ, วัดอาวุธ, วัชรปราณี, ธันธวัช ๕, เกษตรพัฒนาบึงพระยาสุเรนทร์, และเกษตรก้าวหน้าลำราง หนองกง, หมู่บ้านเกษมวารณ ๒

โซน ๘ ประกอบด้วย ๙ ชุมชน คือ หมู่บ้านเฉลิมสุข ๙, หมู่บ้านศิริชัย, หมู่บ้านในฝัน
เคหะธานี, คลองหลุมไผ่, หมู่บ้านศิริวงศ์, สุขสันติ, หมู่บ้านเก้าแสนสอง, หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข, และ
หมู่บ้านวังวราเวศน์

รูปแบบการประชุมในแต่ละโซน

๑) ประธานโซนแต่ละโซน เชิญสมาชิกในโซนประชุมร่วมกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อชี้แจง
ข่าวสารข้อมูล เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชนต่าง ๆ สรุป
และให้ประธานโซนแจ้งสำนักงานเขตบางเขน เพื่อพิจารณาดำเนินการ

๒) สำนักงานเขตบางเขน เชิญประธานโซน ทั้ง ๘ โซน เข้าร่วมประชุม ณ สำนักงานเขต
บางเขน ก่อนการจัดการประชุมกรรมการชุมชนประจำเดือน เพื่อปรึกษาหารือ รับฟังปัญหาความ
เดือดร้อนของประชาชนในชุมชน ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เขต

ชุมชนวัดไตรรัตนาราม ตั้งอยู่ในเขตบางเขน ซึ่งเป็นชุมชนประเภทชานเมือง ประกาศ
เป็นชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ชุมชนตั้งอยู่ที่ถนนรามอินทรา
ซอย ๘ และถนนลาดปลาเค้า ซอย ๖๖ และ ซอย ๗๒ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน ซึ่งเป็นกลุ่มเขต ๓
กลุ่มกรุงเทพเหนือ ชุมชนวัดไตรรัตนาราม มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๕๗๓ ครัวเรือน โดยมีบ้าน
จำนวน ๔๕๐ หลัง มีจำนวนประชากร ๑,๕๖๐ คน ชุมชนวัดไตรรัตนาราม มีกรรมการชุมชน ๒๒ คน
อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นชุมชนเมือง

วัดไตรรัตนาราม ตั้งอยู่ถนนรามอินทรา ซอย ๘ เลขที่ ๑๓๑ แขวงอนุสาวรีย์ เขต
บางเขน กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๒๐ เดิมชื่อว่าวัดสามขา ตามชื่อที่ชาวบ้านในสมัยก่อน เพราะมีคลอง
แม่น้ำมารวมกันที่หน้าวัด ในสมัยโบราณ น้ำหลายคลองไหลมารวมกัน สร้างมาตั้งแต่สมัย พ.ศ. ๒๔๓๕
และได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ตามหนังสือรับรองสภาพวัดจากกรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ.๐303 /11894 ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๔ ปัจจุบันมีชื่อเป็นทางการว่า
วัดไตรรัตนาราม เมื่อความเจริญเข้ามาถึงบ้านเมืองได้พัฒนาขึ้นมา ตามยุคสมัย ปัจจุบันนี้มี พระครูรัต
นาภิรักษ์ เป็นเจ้าอาวาส มีชุมชนที่อยู่ในย่านวัดไตรมากรวม ๖๖ วัดจึงมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา
ตามลำดับ

๒.๕.๒ การพัฒนาชุมชนของเขตบางเขน

จากการศึกษาแผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ประจำปี
พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๑ พบว่า สำนักงานเขตบางเขน ได้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาหรือเป็นไปตาม
วิสัยทัศน์เดิมที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเห็นว่าการพัฒนาพื้นที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน หรือหลาย
มิติของพื้นที่เขตบางเขน โดยสรุปได้ดังนี้

๑) มิติทางการเมืองที่สร้างความร่วมมือ และบทบาทของกลุ่มประชาชนที่หลากหลายมี
ส่วนร่วมในกิจกรรม หรือทางการเมืองมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของท้องถิ่น เชื่อมั่นในการ

พัฒนาของสำนักงานเขตบางเขน โดยให้ความร่วมมือในการชำระภาษีทุกคนมีสิทธิ์และใช้สิทธิ์ทางการเมืองในทุกระดับในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับท้องถิ่น ระดับชาติ มีการสร้างกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ช่วยเป็นหูเป็นตาให้ ทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นไป อย่างโปร่งใส ชุมชนสามารถบริหารจัดการงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนของตนเอง โดยนำหลักการ กระบวนการประชาคมมาใช้ในการพิจารณาแก้ปัญหาของชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้ มิติทางการเมืองนั้น นับว่าได้สร้างและขยายแนวคิดให้ประชาชนสามารถที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นหรือ สร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาทำงานในฐานะตัวแทนของประชาชนมากขึ้น

๒) มิติทางสังคม ผลจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิต เนื่องจากความอ่อนแอของระบบการศึกษา และประชาชนที่ไม่มีเกราะป้องกันตัวเองจากกระแสการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการ แข่งขันกันอย่างเสรี สำนักงานเขตบางเขน ในฐานะหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้พยายามที่สร้างความ เข้มแข็งของสังคม ชุมชนให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นดั้งเดิมไว้อย่างยั่งยืน การเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์ เช่น การส่งเสริมประเพณีต่าง ๆ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของ กิจกรรมการเรียนรู้ การประกวด ส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์ ฯลฯ ทำให้ประชาชนในมิติทางสังคม ยังคงเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริมการศึกษาในการจัดการ ระบบการศึกษา และมีความพร้อมในการรับโอนภารกิจด้านการศึกษา และได้ส่งเสริมสนับสนุนการ จัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ทุกโรงเรียน ตลอดจนวัด การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

๓) มิติทางเศรษฐกิจ สำนักงานเขตบางเขน พัฒนาชุมชนจนสามารถส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนโดยมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มอาชีพอย่างยั่งยืน ในการร่วมกันผลิต และจำหน่ายสินค้าโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น และส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้ได้รับความรู้วิทยาการใหม่ ให้สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าให้ได้มาตรฐานตามมาตรฐานสินค้า มีการรวมกลุ่มสร้างงานสร้างรายได้ของชุมชน นอกจากนี้ ในการส่งเสริมการตลาดสินค้าได้จัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ส่งเสริมการแปรรูปสินค้า แปรรูปอาหารซึ่งมีความหลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรซึ่งล้นตลาด สามารถแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้ และยังส่งเสริมให้ชุมชนแต่ละชุมชนสร้างรายได้โดยการจัดฝึกอบรมให้มีประชาคมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ช่วยเหลือและส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนของสมาชิกและผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่เขตได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือปีละ๑ผลิตภัณฑ์สองปีติดต่อกัน มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้น เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวของบ้านพักอาศัย ทำให้มีการจับจ่ายใช้สอย และมีเงินหมุนเวียนในพื้นที่เพิ่มขึ้นมีแหล่งงาน สถานประกอบการรองรับการจ้างงานในพื้นที่กองทุนหมู่บ้านทั้งของรัฐบาลและกรุงเทพมหานคร ได้รับการชำระค่านครบาลตามระยะเวลา และวงเงินที่กำหนด

๔) มิติด้านการพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และคุณภาพชีวิต เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายชุมชน การพัฒนาสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย การจัดให้มีองค์กรประชาชนในรูปแบบคณะกรรมการชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนและจัดตั้งสหกรณ์ชุมชน กองทุนพัฒนาชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การปรับปรุงชุมชน การรื้อย้ายชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดหาที่อยู่ชั่วคราว การส่งเสริมอาชีพ การจัดหาแหล่งจำหน่ายผลผลิต การดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติด การสงเคราะห์สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัย การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิการ และส่งเสริมความ ประพฤติเด็ก การควบคุมดูแลการดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์ ศูนย์เยาวชน ห้องสมุด บ้านหนังสือ ศูนย์กีฬา และลานกีฬา การดำเนินการเกี่ยวกับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และคนพิการ การให้บริหาร และจัดกิจกรรมนันทนาการด้านดนตรี กีฬา ห้องสมุด ฯลฯ งานสภายาวชนเขต การ อนุรักษ์ส่งเสริม เผยแพร่ ฟื้นฟู บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น งานสภาวัฒนธรรมเขต งานพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว การสนับสนุนและประสานการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายด้านวัฒนธรรม นันทนาการและท่องเที่ยว การให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการเกษตรและสภาพแวดล้อมเพื่อการเกษตร การดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรและหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

๕) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ในระยะการพัฒนาที่ผ่านมา ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นสร้างผลกระทบ ทั้งในแง่ของสังคมชุมชน และมีปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมอื่น ๆ จึงได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และจิตสำนึกของประชาชน และในส่วนชุมชนในเขตบางเขนเอง ได้กำหนดเป้าหมายชัดเจน โดยการนำระบบการบริหารจัดการตามมาตรฐานสากลด้านสิ่งแวดล้อม จนได้รับการรับรองมาตรฐานการบริหาร จัดการด้านพลังงานในสำนักงานและองค์กรภาคีชุมชน ตามมาตรฐาน ISO ๑๔๐๐๑ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว ปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ให้สวยงาม การลดมลภาวะ ลดโลกร้อนด้วยมือเรา การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ฯลฯ การบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

๖) มิติด้านคุณภาพชีวิต

๑. มีชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครในพื้นที่ จำนวน ๗๗ ชุมชน
๒. มีศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีในชุมชนจำนวน ๑ ศูนย์
๓. มีศูนย์บริการรับแจ้งเหตุในชุมชน จำนวน ๑๗ ชุมชน
๔. มีองค์กรภาคเอกชนในการบริการช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนหลายแห่ง
๕. มีศูนย์ประสานและป้องกันยาเสพติดซึ่งดำเนินงานโดยชุมชนที่เข้มแข็ง

๖. มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีการจัดการแบ่งชุมชนออกเป็นกลุ่มโซน ในการดูแลให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๗. ปัญหาเรื่องร้องเรียนได้รับการตอบสนองภายในกำหนดทุกเรื่อง

๘. มีสภาพวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และมีการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

นางสาวจรรุวรรณ บัวทุม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร” ผลจากการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ว่า เกษตรกรที่มีเพศต่างกันและมี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตรโดยรวมแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยส่วนเกษตรกรที่มี ระดับการศึกษาแตกต่างกันและมีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตรโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร พบว่า ปัญหา ๑. การทำการเกษตรเกษตรกรยังใช้สารเคมีเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ เพิ่มขึ้น พืชผลทางการเกษตรราคาต่ำไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจึงทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินไม่สามารถฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรได้ และปัจจุบันเกษตรกรยังยึดติดกับเครื่องมือสมัยใหม่ในการทำการเกษตรทำให้มีต้นทุนในการประกอบอาชีพสูง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยณรงค์ปลูกฝังให้เกษตรกรรู้จักการพึ่งพาตนเองให้ได้ในระดับหนึ่ง รู้จักประหยัดอดออมและรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน และหน่วยงานควรกำกับดูแลเกษตรกรเกี่ยวกับการฟื้นฟูอาชีพอย่างใกล้ชิดโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพ ๒. เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกพืชทางเกษตรชนิดเดียวกันทำให้พืชผลทางการเกษตรล้นตลาด ราคาตกต่ำ หน่วยงานต้องจัดหาทุนให้เกษตรกรกรณีที่สำนักงานเห็นว่าเป็นพืชผล

ทางเศรษฐกิจจนกว่าจะได้ขายผลผลิตและจัดหาตลาดรองรับผลผลิตการเกษตรให้เกษตรกร ๓. เกษตรกรส่วนมากจะเน้นการผลิตเพื่อการค้ามากกว่าใช้เอง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตในสิ่งที่ต้องบริโภคใช้สอยในครัวเรือนหรือในชุมชน หรือการบริโภคในสิ่งที่ชุมชนผลิตได้เอง ไม่ต้องซื้อหาจากภายนอกเป็นหลัก ๔) เกษตรกรบางส่วนไม่พร้อม ที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นหน่วยงานต้องจัดทำโครงการหรือจัดตั้งคณะเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ความรู้เกษตรกร เห็นความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ ๕) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้ต่างคนต่างทำมาหากิน เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีและเกื้อกูลกัน ในชุมชน/องค์กร ส่งเสริมให้มีโครงการที่ได้ร่วมมือร่วมแรงกันทำในชุมชน/องค์กร ให้เกษตรกรตระหนักถึงความซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพและให้มีความอดทน ความพากเพียรและประกอบอาชีพด้วยความตั้งใจจึงจะพบกับความสำเร็จในการประกอบอาชีพต่อไป^{๙๒}

อำนาจ เจริญสุข ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.54$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านที่อยู่อาศัยและ ด้านการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านสุขภาพอนามัยและด้านรายได้และสวัสดิการอยู่ในระดับน้อย ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ พบว่า ข้าราชการตำรวจที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ ๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า อาคารบ้านพักมีสภาพทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบเนื่องจากสร้างมาเป็นระยะเวลานาน ระบบสาธารณูปโภคซึ่งได้แก่น้ำประปา ไฟลไม่สะดวก ห้องพยาบาลไม่เปิดให้ใช้งาน ข้าราชการตำรวจขาดการดูแลเบื้องต้นเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ไม่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการเต็มสิทธิเมื่อต้องเข้ารับการศึกษาอบรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ไม่มีสวัสดิการ กองทุน และอาชีพเสริมให้แก่ข้าราชการตำรวจของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงาน ไม่ได้รับตามจำนวนที่เบิกจริง ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะเข้าไป

^{๙๒} นางสาวจรรุภรณ์ บัวทุม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), (บทคัดย่อ).

ดำเนินการให้ถูกต้องได้ เนื่องจากข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานไม่ได้เป็นผู้รับเงินเดือนเอง ข้อเสนอแนะ ควรจัดงบประมาณมาบำรุงรักษาอาคารบ้านพัก ระบบสาธารณูปโภค โดยเฉพาะระบบ น้ำประปา ให้ไหลได้สะดวกตลอดเวลา ปรับปรุงเปิดใช้งานห้องพยาบาล สนับสนุนงบประมาณเมื่อ ต้องส่งข้าราชการตำรวจเข้ารับการรักษาพยาบาลเพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน ควรดูแลค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจให้ได้รับความถูกต้องและเป็นธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติงาน^{๔๓}

พระครวฑู ปณญาวุโร (คำมั่น) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ในเขตเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” ผลการ ศึกษาวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักภavana ๔ ใน ๔ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านร่างกาย พบว่า ทำให้เกิดการพัฒนาร่างกายด้วยรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ รู้จักฝึกฝนอบรมตน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมีความห่วงใยเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน รู้จักสำรวม ระวังระมัดระวังอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีความพร้อมมีสติกำกับอยู่เสมอ และสามารถละ เว้นจากความชั่วทั้งปวงได้ ๒) ด้านสังคม พบว่าทำให้ละเว้น ระวังระมัดระวังกายจากการเบียดเบียนผู้อื่น ในทางที่เสื่อมเสีย มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ร่วมกันด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และ นอกจากนั้นยังเสริมสร้างการมีระเบียบวินัยต่อตนและสังคม ๓) ด้านจิตใจ ทำให้จิตใจมีความหนัก แน่นมั่นคง มีเหตุผลในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มีจิตเมตตา มีความปรารถนาดีต่อกันด้วยความจริงใจ และมีความสุข ๔) ด้านปัญญา มีการฝึกปฏิบัติ ตามแนวปัญญาภavana เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจใน สภาวะธรรมชาตอย่างแท้จริง มองโลกมองสังคม ในแง่ดี มีจิตใจเป็นอิสระ รู้จักปล่อยวางทุกสิ่งทุก อย่างด้วยสติปัญญา สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาใน เขตเทศบาลตำบลวังหงส์ ๑) ด้านร่างกาย พบว่า โรคประจำตัวบางโรคทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติธรรม เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เป็นต้น ๒) ด้านสังคม พบว่า การ รักษาศีล ๕ เป็นสิ่งที่ยากและไม่มีเวลา มองไม่ค่อยเห็นคุณค่า ต้องเข้าวัดปฏิบัติเท่านั้น ๓) ด้านจิตใจ พบว่า ขาดการให้การสนับสนุนจากคนในชุมชน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจที่เข้ามานำฝึก ปฏิบัติ และไม่มีเวลา ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ๔) ด้านปัญญา พบว่า ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดผู้นำทางในการฝึกปฏิบัติ ทำให้ไม่รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและโลกแห่งความเป็นจริง จะทำให้ความวิตกกังวล ไม่มั่นใจในการดำเนินวิถีชีวิต เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงตาม แนวภavana ๔ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามพระพุทธศาสนาในเขตเทศบาลตำบลวังหงส์ โดยภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุได้นำเอาหลักภavana ๔ มาใช้หลักภavana ๔ ด้านได้แก่ การพัฒนาคุณภาพ ชีวิต ๑) ด้านร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุได้สำรวมระวังตนเองในการดูแลสุขภาพตนทั้งร่างกายและจิตใจ

^{๔๓} อำนาจ เจริญสุข, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๗), (บทคัดย่อ).

รู้จักผ่อนคลายด้วยการฝึกฝนอบรมด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือนั่งสมาธิ ทำให้เกิดพลัง มีสุขภาพกาย ดี ๒) ด้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุได้ประพฤติปฏิบัติด้วยการรักษาศีล ๕ ด้วยการเว้นจากการกระทำความชั่วและเว้นจากการสร้างความเดือดร้อนเบียดเบียนแก่ผู้อื่น และช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความรักความเมตตา ๓) ด้านจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น เข้าวัด ให้ทาน รักษาศีล และพัฒนาปัญญา เกิดความรู้ความเข้าใจ ไม่เข้าไปยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางทำให้ใจมีความสุข ๔) ด้านปัญญา พบว่า ผู้สูงอายุได้ ประพฤติปฏิบัติตามหลักปัญญาภาวนา ตามหลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน นั่งสมาธิ ฝึกจิตให้เกิดการรู้แจ้งเห็นจริง ตามสภาวะที่เป็นอยู่ จนสามารถทำให้ดำรงชีวิตอยู่สังคมนี้ อย่างมีความสุข^{๙๔}

นวพร เบ็ญจวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดนครปฐม: กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า ๑. คุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดนครปฐม; กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒. คุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดนครปฐม; กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดนครปฐม ; กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ๔. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สำคัญได้แก่ ๑) ควรศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนประเภทอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมและจะได้เป็นแนวทางพัฒนาประเทศต่อไป ๒) ควรมีการณรงค์ ให้ประชาชนใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้จ่ายอย่างประหยัด เลือกใช้แต่สิ่งจำเป็น ประหยัดและอดออม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ ๓) ควรมีการจัดสัมมนา ศึกษาดูงาน หรือ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง^{๙๕}

พระเอกพล กิตติปัญญา (กันทะยวง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”

^{๙๔} พระศราวุธ ปณฺญาวุโธ (คำมั่น), “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ในเขตเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอมือง จังหวัดแพร่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), (บทคัดย่อ).

^{๙๕} นวพร เบ็ญจวรรณ, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดนครปฐม: กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๒), (บทคัดย่อ).

ผลการวิจัยพบว่า ๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ ประชาชนมีระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีเพียงด้านสุขภาพดีที่อยู่ในระดับปานกลาง ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ปัญหาอุปสรรค ของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปัญหา คือด้านโครงสร้างพื้นฐานจึงอยากให้เทศบาลมีการจัดทำถนนในการเดินทางให้ดีขึ้น ๔) ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ควรมุ่งเน้นพัฒนา และการป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามยุทธศาสตร์ทุก ๆ ด้านอย่างทั่วถึง ตรงกับความต้องการ และความเดือดร้อนของประชาชนอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และเกิดความพึงพอใจ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อันจะเกิดความสุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง และยั่งยืน^{๙๖}

พระปริยญา ฐิตธมโม (จันทะมงคล) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ๑) บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีเพียงด้านการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือด้านการสร้างและพัฒนารวมกลุ่ม ($\bar{X} = 3.75$) ด้านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.65$) ด้านการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ ($\bar{X} = 3.54$) และด้านการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.32$) ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนว

^{๙๖} พระเอกพล กิตติปัญญา (กันทะยวง), “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), (บทคัดย่อ).

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อปี และตำแหน่ง พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีรายได้ ตำแหน่ง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปลูกพืชผักสมุนไพรปลอดสารพิษ การแปรรูปผลผลิตการเกษตร ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องประชาชนทางดงรักษ์สิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์และการรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องขยะในชุมชน ตลอดจนควรมีการบริการจัดศูนย์การเรียนรู้ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมถึงการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง และการจัดฝึกอบรมการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวให้กับประชาชน การดำเนินโครงการจัดตลาดนัดเพื่อสุขภาพในชุมชน การส่งเสริมให้ประชาชนได้ฝากเงินออมทุกรูปแบบ และควรจัดให้มีนิทรรศการเกี่ยวกับจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) อย่างต่อเนื่อง^{๙๗}

กัญญา มานะกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านจอมจันทร์ หมู่ที่ ๒ ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า หลังเรียน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ ๑) มีคะแนนรวมจากการทำแบบทดสอบด้านการอ่านออกเขียนภาษาไทยได้ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๘๑.๐ ๒) มีคะแนนรวมจากการทำแบบทดสอบ ด้านการกินอาหารถูกต้องครบถ้วน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๗.๙ และ ๓) มีคะแนนรวมจากการทำแบบทดสอบ ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๙.๔ นอกจากนี้ จากการสังเกตและสัมภาษณ์หลังเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตระหนักถึงความสำคัญของการกินอาหารให้ถูกต้องครบถ้วน การสร้างครอบครัวให้มีความอบอุ่น ตลอดจนการนำเอาหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โครงการการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึด

^{๙๗} พระปรีญา วิฑูรย์ (จันทร์มงคล), “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), (บทคัดย่อ).

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจอมจันทร์ได้^{๙๘}

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒. บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปฐมอโศก ที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพในชุมชนระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๔. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก คือ การตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่งพิงตนให้พึ่งตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของชุมชน และมีชีวิตอยู่อย่างผู้ให้เสียสละ^{๙๙}

ฐิติวัจน์ พัฒน์เจริญ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก” ผลการวิจัยพบว่า ๑. คุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ประกอบด้วย ๑) ด้านการศึกษา ๒) ด้านสุขภาพ ๓) ด้านการมีงานทำและ ๔) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ๒. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ ๑) การปฐมนิเทศ ๒) วิธีการดำเนินการฝึกอบรม ๒.๑ การบรรยาย ๒.๒ การฝึกปฏิบัติและ ๓) การประเมินผล ๓. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพ

^{๙๘} กันตยา มานะกุล, การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:: กรณีศึกษาชุมชนบ้านจอมจันทร์ หมู่ที่ ๒ ตำบลสันทราย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย, **ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), (บทคัดย่อ).

^{๙๙} ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๓), (บทคัดย่อ).

ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านสุขภาพ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีงานทำ ทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ได้มีงานทำ ร้อยละ ๙๗ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก มีเจตคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก^{๑๐๐}

ภัสสรดา ทองนที ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการ:กรณีศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการอยู่ในระดับสูง คุณภาพชีวิตของข้าราชการโดยรวมอยู่ในระดับสูง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของข้าราชการได้แก่ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านความพอประมาณ และด้านความมีเหตุผล ซึ่งสามารถพยากรณ์คุณภาพชีวิตได้ ร้อยละ ๕๗.๒^{๑๐๑}

ศิรพร เหล่าเมือง,บุปผา แสงผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า การดำรงชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ก่อให้เกิดความสุข สงบ และความสมดุลในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในสังคมจากผู้ร่วมวิจัยที่เป็นตัวแทนครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด ๑๒ ครอบครัว ตามปัจจัยของแต่ละครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ๔ ด้าน ปรากฏผลเรียงตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์กับสังคมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}= ๔.๔$) ด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}= ๔.๒๔$) ด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๐๙$) และด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๖$) และสรุปคุณภาพชีวิตมีค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๕$) การศึกษาแนวปฏิบัติกิจกรรมการดำรงชีพ ของชุมชนในท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว มีเงินออมบ้างในการฝากเงินกับกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ในขณะเดียวกันก็มีหนี้สินจากการกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เพื่อนำเงินกู้มาลงทุนในการประกอบอาชีพ ในการลงทุน

^{๑๐๐} ฐิติวัฒน์ พัฒน์เจริญ และคณะ, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก”, **หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๗), (บทคัดย่อ).

^{๑๐๑} ภัสสรดา ทองนที, “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการ: กรณีศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร”, **สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก๒๕๕๘), (บทคัดย่อ).

การสร้างความตระหนัก ความรู้ และความเข้าใจในการดำรงชีพ โดยใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งทีกลุ่มสนใจและนำมาทดลองปฏิบัติคือ การทำปุ๋ยชีวภาพ ทั้งชนิดน้ำ และอัดเม็ดใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี ในการทำการเกษตร และเป็นการลดต้นทุนการผลิตด้านการเกษตร และยังช่วยพัฒนาดินให้อุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งเกษตรกรได้ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของดิน จึงหวังว่าปุ๋ยชีวภาพ และการพบบหมอดินจะช่วยทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กลุ่มอาชีพจักสานได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ และได้มีความร่วมมือกับสันนิบาตสหกรณ์ระหว่างประเทศ ผลิตงานจักสานส่งขายให้กับสหกรณ์ของประเทศญี่ปุ่น ทำให้กลุ่มตัวอย่างตระหนักถึงการศึกษาหาความรู้ การออกแบบ การพัฒนาลาย และการใช้สีส้น ในการผลิตส่งออก^{๑๐๒}

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยกำหนดมาจากตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๗ ข้อ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน และจำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔) ด้านความรู้ ๕) ด้านคุณธรรม

นอกจากนั้น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informants) จำนวน ๑๐ รูป/คน ดังแสดงในกรอบแนวคิด

^{๑๐๒} ศิริพร เหล่าเมือง,บุปผา แสงผล, “รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๓), (บทคัดย่อ).

ตัวแปรต้น (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภาพ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์กร ผู้นำชุมชน ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดไตรรัตนาราม ในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน

๑,๕๖๐ คน^๑ และจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๙ คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดมีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่การวิจัย

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Simple Random Sampling) มาจากประชาชนทั่วไป เจ้าพนักงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ขององค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ ผู้เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน (Taro Yamane)^๒ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๘ คน ดังตารางที่ ๓.๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	ชุมชนวัดไตรรัตนาราม	ประชากร(คน)	กลุ่มตัวอย่าง(คน)
๑	ผู้ชาย	๗๐๐	
๒	ผู้หญิง	๘๖๐	
รวมทั้งสิ้น		๑,๕๖๐	๓๐๘

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือการวิจัย

^๑ (ออนไลน์) แหล่งที่มา : www.charoensuk4.com/รายชื่อชุมชนใน-กทม/ชุมชนวัดไตรรัตนาราม/ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^๒ สัจจิรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, หน้า ๑๖๑.

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability)

๗) นำเครื่องมือที่ได้จากการไปทดลองแจก (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน ๓๐ ชุด มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับ กลุ่มตัวอย่าง

๙) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตามกรอบของการวิจัย เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลจำนวน ๗ ข้อ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน และจำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน ด้านละ ๕ ข้อ รวมเป็น ๒๕ ข้อ

๑) ด้านความพอประมาณ

๒) ด้านความมีเหตุผล

๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๔) ด้านความรู้

๕) ด้านคุณธรรม

โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมี เกณฑ์การให้คะแนน^๓ ดังนี้

๕ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร (Open ended Questionnaire) ให้เลือกตอบแบบเสรี

๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๑.๑ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๑.๒ หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

^๓ ชูติ ระเบียบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๑) พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ รศ.ดร. ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ดร.สุวัฒน์ รักขันโท อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ดร.นพดล ดีไทยสงค์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และ วัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) ได้ค่ามากกว่า ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ หมายความว่า แบบสอบถามมีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

๑.๓ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร และมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๔ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๐๔

๑.๔ นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริง ที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๒.๑ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒.๒ นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

^๔ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๒.๓ นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามเพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจ้งประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามจำนวน ๓๐๘ ฉบับ ไปแจกประชาชนทั่วไป เจ้าพนักงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ขององค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ ผู้เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน ๓๐๘ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๙ คน

๒) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๙ คน ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๑๘ วัน

๓) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาระดับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงสังคม สถิติที่ใช้ คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีที่มีตัวแปรต้น ๒ กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีที่มีตัวแปรต้นตั้งแต่ ๓ กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่า มีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's)

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๗ ข้อ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน และจำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

เกณฑ์การพิจารณาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็น ๕ ระดับ^๕ ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๑ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ – ๔.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ – ๓.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๑ – ๒.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

และการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยได้เปลี่ยนแปลงระดับของเกณฑ์การให้คะแนน ๓ ระดับ คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐–๒.๓๓ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพียง น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๓๔ – ๓.๖๖ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพียงปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๖๗ – ๕.๐๐ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาก

๔. การทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๗ ข้อ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน และจำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านความพอประมาณ
๒. ด้านความมีเหตุผล
๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
๔. ด้านความรู้
๕. ด้านคุณธรรม

ผู้วิจัยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi – Square Test) (χ^2) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕

^๕ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๕. ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานครผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดใช้แบบสอบถามปลายเปิดจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีวิธีการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

วิธีการวิจัยคุณภาพ

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

๓) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๔) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัทธิ เพื่อเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๙ คน

๕) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๙ คน ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๑๘ วัน

๖) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” โดยผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากการศึกษพบว่า ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน สรุปโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากการศึกษจากแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ตรงตามสมมติฐาน และปัจจัยที่ปฏิเสธสมมติฐาน โดยพิจารณาจากความถี่และร้อยละ ที่มีมากที่สุดและน้อยที่สุด ดังปรากฏที่ข้อ ๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากการศึกษแบบสอบถามปลายเปิด โดยพิจารณาจากรายข้อเฉพาะที่มีจำนวนความถี่มากที่สุดเท่าที่สรุปได้ดังนี้ ด้านความพอประมาณ พบว่า การออมและการทำบัญชีในครัวเรือน ทำให้ก่อเกิดการประหยัด อดออม รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ และการส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชนเพื่อไปเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน ด้านความมีเหตุผล พบว่า การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม และการอบรมโดยมีการเชิญวิทยากรหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพเสริมจากวัสดุภายในพื้นที่ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา ด้านความรู้ พบว่า การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ และการส่งเสริมให้ประชาชนได้ฝึกอบรมทุกรูปแบบ การส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน ด้านคุณธรรม การส่งเสริมศาสนาอย่างถูกต้อง คือหมู่บ้านศีล ๕ การส่งเสริมจัดกิจกรรมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และการส่งเสริมให้ประชาชนยกย่องเชิดชู บุคคลที่มีคุณธรรมในชุมชนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์

และสุจริตอาสาพัฒนา เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๘ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวินโดวส์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการแปลความหมายจากค่าร้อยละ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และแปลเป็นความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

๔.๓.๑ สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนมีปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๔.๓.๒ สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนมีปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร ๒ ตัว ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร ตั้งแต่ ๓ ตัวขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และถ้าพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's post hoc comparison)

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเรียงลำดับความถี่ (Frequency)

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการแปลความหมายจากค่าร้อยละ ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

(n=๓๐๘)

	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. เพศ	ชาย	๑๒๕	๔๐.๖
	หญิง	๑๘๓	๕๙.๔
	รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ เป็นเพศหญิง จำนวน๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๔ และเพศชายจำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

(n=๓๐๘)

	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๒. อายุ	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๑๕	๔.๙
	๒๑-๓๐ ปี	๔๕	๑๔.๖
	๓๑-๔๐ ปี	๕๓	๑๗.๒
	๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๒๖.๐
	๕๑-๖๐ ปี	๕๗	๑๘.๕
	สูงกว่า ๖๑ ปี ขึ้นไป	๕๘	๑๘.๘
	รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีจำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ อายุระหว่างสูงกว่า ๖๑ ปี ขึ้นไป มีจำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘ อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี มีจำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีจำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒

อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี มีจำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ อายุระหว่างต่ำกว่า ๒๐ ปี มีจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

(n=๓๐๘)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๓. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๗๔	๕๖.๕
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๑๑๖	๓๗.๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๘	๕.๘
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๘

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

(n=๓๐๘)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๔. สถานภาพ		
โสด	๑๐๗	๓๔.๗
สมรส	๑๔๑	๔๕.๘
หม้าย/หย่า	๔๕	๑๔.๖
แยกกันอยู่	๑๕	๔.๙
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๔ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘ มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ มีสถานภาพหม้าย/หย่า จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ มีสถานภาพแยกกันอยู่ มีจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

(n=๓๐๘)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๕. อาชีพ		
รับจ้างทั่วไป/บริการ	๘๖	๒๗.๙
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๕๘	๑๘.๘
รับราชการ	๒๘	๙.๑
ค้าขาย	๙๘	๓๑.๘
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๑๓	๔.๒
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๕ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/บริการ จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙ มีอาชีพค้าขาย จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘ มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘ มีอาชีพรับราชการ จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ มีอาชีพข้าราชการบำนาญ จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑ มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

(n=๓๐๘)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๖. รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๔๒	๑๓.๖
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๕๕	๑๗.๙
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๔๕	๑๔.๖
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๗๔	๒๔.๐
๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท	๓๙	๑๒.๗
สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท	๕๓	๑๗.๒
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๖ มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐ มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒ มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖ มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗

ตารางที่ ๔.๗ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตำแหน่งในชุมชน
(n=๓๐๘)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๗. ตำแหน่งในชุมชน		
เจ้าพนักงานของรัฐ	๑๕	๔.๙
สมาชิกชุมชน	๒๗๗	๘๙.๙
คณะกรรมการชุมชน	๑๖	๕.๒
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๗ มีตำแหน่งเป็นสมาชิกชุมชน จำนวน ๒๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๙ มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒ และเป็นเจ้าพนักงานของรัฐจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๘ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยเชิงสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. การเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง		
เคย	๒๕๘	๘๓.๘
ไม่เคย	๕๐	๑๖.๒
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๘ ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เคย จำนวน ๒๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘ และตอบว่า ไม่เคย จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒

ตารางที่ ๔.๙ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามที่เคยได้รับการเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยเชิงสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑.๑ เคยได้รับการเรียนรู้/ อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง		
หน่วยงานภาครัฐ	๕๙	๑๙.๒
หน่วยงานของเอกชน	๑๓	๔.๒
แหล่งเรียนรู้ชุมชน	๕๗	๑๘.๕
วิทยุ,โทรทัศน์,อินเทอร์เน็ต	๑๐๕	๓๔.๑
สื่อสิ่งพิมพ์	๒๔	๗.๘
รวม	๒๕๘	๘๓.๘

จากตารางที่ ๔.๙ ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้จากวิทยุ,โทรทัศน์,อินเทอร์เน็ต จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑ จากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒ จากแหล่งเรียนรู้ชุมชน จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕ จากสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๘ และจากหน่วยงานของเอกชน จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการเป็นสมาชิกชุมชน

ปัจจัยเชิงสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๒. การเป็นสมาชิกชุมชน		
ประธานชุมชน	๑	.๓
รองประธานชุมชน	๔	๑.๓
เลขาฯ/เหรัญญิกชุมชน	๓	๑.๐
กรรมการชุมชน	๑๗	๕.๕
สมาชิกผู้อยู่อาศัย	๒๘๓	๙๑.๙
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เป็นสมาชิกชุมชน จำนวน ๒๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๙ กรรมการชุมชน จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๕ รองประธานชุมชน จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓ และเป็นประธานชุมชน จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๓

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษาดูงาน
ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยเชิงสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๓. การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง		
เคย	๑๗๔	๕๖.๕
ไม่เคย	๑๓๔	๔๓.๕
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เคย จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕ ตอบว่า ไม่เคย จำนวน ๑๓๔ คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงจำนวนความถี่และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความมุ่งมั่น
ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยเชิงสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๔. ความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
ตลอดชีวิต	๑๕๑	๔๙.๐
มากกว่า ๑ ปี	๑๕	๔.๙
ตลอดทุกเดือน	๕๐	๑๖.๒
เป็นครั้งคราวตามโอกาส	๙๒	๒๙.๙
รวม	๓๐๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า มีความมุ่งมั่นจะปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตลอดชีวิต จำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ เป็นครั้งคราวตามโอกาส จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๙ ตลอดทุกเดือน จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ และมากกว่า ๑ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลเป็นความหมายตามเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ ได้ผลวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

(n = ๓๐๘)

ด้านที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ด้านความพอประมาณ	๓.๙๘	.๗๑๗	มาก
๒.	ด้านความมีเหตุผล	๔.๐๗	.๖๔๓	มาก
๓.	ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๐๑	.๖๖๕	มาก
๔.	ด้านความรู้	๔.๐๔	.๖๗๕	มาก
๕.	ด้านคุณธรรม	๔.๑๖	.๖๘๖	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย		๔.๐๕	.๕๘๙	มาก

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ และจำแนกเป็นรายข้อ

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านความพอประมาณ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม และลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น	๓.๙๘	๑.๐๔๖	มาก
๒.	ไม่ใช้เงินกู้ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	๓.๙๑	๑.๑๘๘	มาก
๓.	ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีการประหยัดอดออม ในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ	๔.๑๑	.๘๕๗	มาก

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านความพอประมาณ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๔.	มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เช่น ทำอาหารเพื่อการบริโภคเอง เป็นต้น	๓.๙๘	.๘๙๓	มาก
๕.	มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและ ครอบครัวให้แบ่งทรัพย์สินในการใช้จ่ายโดย ใช้ ๓ ส่วน เก็บออม ๑ ส่วน	๓.๙๗	.๘๓๒	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย		๓.๙๘	.๗๑๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓.๙๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีการประหยัดอดออม ในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ ๔.๑๑ มีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริมและลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ๓.๙๘ มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เช่น ทำอาหารเพื่อการบริโภคเอง เป็นต้น ๓.๙๘ มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและครอบครัวให้แบ่งทรัพย์สินในการใช้จ่ายโดยใช้ ๓ ส่วน เก็บออม ๑ ส่วน ๓.๙๗ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ไม่ใช่เงินกู๊ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ๓.๙๑

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความมีเหตุผล และจำแนกเป็นรายข้อ

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านความมีเหตุผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่าย ภายในครัวเรือน	๔.๐๘	.๗๙๙	มาก
๒.	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงิน เก็บออมของครัวเรือน	๔.๑๐	.๘๙๓	มาก

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านความมีเหตุผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๓.	มีการดำเนินชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่สภาพของตน	๔.๐๖	.๗๗๑	มาก
๔.	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกภายในครอบครัว	๔.๐๐	.๘๓๗	มาก
๕.	มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนทำการใด ๆ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองครอบครัวและผู้อื่น	๔.๑๒	.๘๓๖	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย		๔.๐๗	.๖๔๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความมีเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๐๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนทำการใด ๆ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองครอบครัวและผู้อื่น ๔.๑๒ มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมของครัวเรือน ๔.๑๐ มีการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายภายในครัวเรือน ๔.๐๘ มีการดำเนินชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่สภาพของตน ๔.๐๖ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกภายในครอบครัว ๔.๐๐

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และจำแนกเป็นรายข้อ

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนที่เกิน	๓.๗๔	๑.๐๓๖	มาก

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒.	มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมเงินไว้ใช้ จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นเจ็บป่วยเป็นต้น	๓.๙๗	.๘๘๗	มาก
๓.	มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัว ใน การลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง เช่นการ เลิกดื่มสุราเป็นต้น	๔.๑๔	.๘๒๐	มาก
๔.	มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของ สมาชิกในครอบครัวให้แข็งแรง เพื่อไม่ให้ เกิดความเจ็บป่วย	๓.๙๔	.๙๔๑	มาก
๕.	มีการยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลนและขัด สน	๔.๒๘	.๘๑๕	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย		๔.๐๑	.๖๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยภาพรวมอยู่ใน
ระดับมาก ๔.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการยึดถือการประกอบ
อาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลนและขัดสน ๔.๒๘ มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัว
ในการลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง เช่นการเลิกดื่มสุราเป็นต้น ๔.๑๔ มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียม
เงินไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นเจ็บป่วยเป็นต้น ๓.๙๗ มีการออกกำลังกายและ
ดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวให้แข็งแรง เพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย ๓.๙๔ และข้อที่มีค่าเฉลี่ย
ต่ำที่สุด คือ มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และ
ค่าใช้จ่ายส่วนที่เกิน ๓.๗๔

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความรู้ และจำแนกเป็นรายข้อ

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านความรู้	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๔.๐๘	.๘๘๔	มาก
๒.	มีการนำความรู้ที่ได้มาใช้อย่างเหมาะสมในการใช้ จ่ายภายในครัวเรือน	๔.๐๐	.๘๑๗	มาก
๓.	มีการนำความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม	๔.๐๔	.๘๓๘	มาก
๔.	มีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ	๔.๐๐	.๘๘๖	มาก
๕.	มีการสนทนาพูดคุยด้วยความรักและความห่วงใยภายในครอบครัวเพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ	๔.๑๒	.๗๔๗	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย		๔.๐๔	.๖๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการสนทนาพูดคุยด้วยความรักและความห่วงใยภายในครอบครัวเพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ ๔.๑๒ มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ๔.๐๘ มีการนำความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม ๔.๐๔ มีการนำความรู้ที่ได้มาใช้อย่างเหมาะสมในการใช้จ่ายภายในครัวเรือน ๔.๐๐ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือมีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ๔.๐๐

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านคุณธรรม และจำแนกเป็นรายชื่อ

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านคุณธรรม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวและชุมชน	๔.๑๘	.๗๙๓	มาก
๒.	มีการกระทำโดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก	๔.๒๐	.๗๘๐	มาก
๓.	มีการสร้างความรู้รักสามัคคีรวมพลังกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	๔.๐๘	.๘๘๔	มาก
๔.	มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยสันติวิธี	๔.๑๘	.๘๒๔	มาก
๕.	มีการรักษาศีล ๕ หรือข้อปฏิบัติของศาสนาของตน เป็นประจำ	๔.๒๐	.๘๕๑	มาก
ค่ารวมเฉลี่ย		๔.๑๖	.๖๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๑๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการรักษาศีล ๕ หรือข้อปฏิบัติของศาสนาของตน เป็นประจำ ๔.๒๐ มีการกระทำโดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ๔.๒๐ มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยสันติวิธี ๔.๑๘ มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวและชุมชน ๔.๑๘ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการสร้างความรู้รักสามัคคีรวมพลังกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ๔.๐๘

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

๔.๓.๑ สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนมีปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร ๒ ตัว ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร ตั้งแต่ ๓ ตัวขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-WayANOVA) และถ้าพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's post hoc comparison) ได้ผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๙ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	ชาย		หญิง		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑.ด้านความพอประมาณ	๔.๐๔	๐.๗๓	๓.๙๕	๐.๗๐	๑.๐๙	๐.๒๗
๒.ด้านความมีเหตุผล	๔.๐๙	๐.๖๖	๔.๐๕	๐.๖๓	๐.๕๕	๐.๕๘
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๐๖	๐.๖๕	๓.๙๗	๐.๖๗	๑.๐๙	๐.๒๗
๔.ด้านความรู้	๔.๑๒	๐.๖๘	๓.๙๙	๐.๖๖	๑.๖๒	๐.๑๐
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๑๗	๐.๗๐	๔.๑๖	๐.๖๗	๐.๑๒	๐.๙๐
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๑๐	๐.๖๑	๔.๐๒	๐.๕๗	๑.๐๓	๐.๓๐

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑. ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒. ๒๑ - ๓๐ ปี ๓. ๓๑ - ๔๐ ปี ๔. ๔๑ - ๕๐ ปี ๕. ๕๑ - ๖๐ ปี ๖. สูงกว่า ๖๑ ปีขึ้นไป

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	อายุ												f
	๑.		๒.		๓.		๔.		๕.		๖.		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
๑.ด้านความพอประมาณ	๔.๑๑	.๖๕	๔.๐๐	.๖๓	๓.๙๙	.๗๖	๔.๑๔	.๗๐	๓.๘๔	.๗๗	๓.๘๙	.๗๑	๑.๕๓
๒.ด้านความมีเหตุผล	๔.๒๑	.๗๔	๔.๐๔	.๕๐	๓.๙๕	.๖๙	๔.๒๕	.๕๙	๔.๐๐	.๖๘	๔.๐๐	.๖๗	๒.๑๔
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๒๔	.๖๙	๓.๙๐	.๕๔	๓.๙๖	.๗๐	๔.๒๑	.๖๗	๓.๙๓	.๖๗	๓.๘๙	.๖๕	๒.๗๕*
๔.ด้านความรู้	๔.๒๓	.๗๖	๔.๐๒	.๕๕	๓.๙๘	.๗๒	๔.๒๓	.๖๓	๓.๙๓	.๖๘	๓.๙๖	.๗๒	๒.๐๒
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๔๐	.๖๒	๔.๑๑	.๗๙	๔.๐๕	.๗๘	๔.๓๕	.๖๐	๔.๐๙	.๖๗	๔.๐๙	.๖๒	๒.๑๘
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๒๔	.๖๕	๔.๐๑	.๔๗	๓.๙๙	.๖๗	๔.๒๔	.๕๖	๓.๙๖	.๖๐	๓.๙๖	.๕๗	๒.๖๒*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านภูมิคุ้มกัน แตกต่างกัน ส่วนด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม เป็นรายคู่โดย
วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามอายุ

(n = ๓๐๘)

อายุ	อายุ					
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	-					
๒๑ - ๓๐ ปี	-.๒๒	-				
๓๑ - ๔๐ ปี	-.๒๕	-.๐๒	-			
๔๑ - ๕๐ ปี	-.๐๐	.๒๒*	.๒๔*	-		
๕๑ - ๖๐ ปี	-.๒๗	-.๐๕	-.๐๒	-.๒๗*	-	
๖๑ ปีขึ้นไป	-.๒๗	-.๐๔	-.๐๒	-.๒๗*	.๐๐	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามอายุ

(n = ๓๐๘)

อายุ	อายุ					
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	-					
๒๑ - ๓๐ ปี	-.๓๔	-				
๓๑ - ๔๐ ปี	-.๒๗	.๐๖	-			
๔๑ - ๕๐ ปี	-.๐๒	.๓๑*	.๒๕*	-		
๕๑ - ๖๐ ปี	-.๓๑	.๐๓	-.๐๓	-.๒๘*	-	
๖๑ ปีขึ้นไป	-.๓๔	-.๐๐	-.๐๖	-.๓๑*	-.๐๓	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกัน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการศึกษา ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่าปริญญาตรี ๒.ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า ๓. สูงกว่าปริญญาตรี

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	การศึกษา						f
	๑.		๒.		๓.		
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	
๑.ด้านความพอประมาณ	๓.๙๐	.๗๓	๔.๐๙	.๗๐	๔.๑๗	.๕๗	๓.๒๐*
๒.ด้านความมีเหตุผล	๔.๐๐	.๖๗	๔.๑๕	.๕๗	๔.๒๘	.๗๓	๒.๙๘*
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๓.๙๓	.๖๖	๔.๑๒	.๖๔	๔.๑๓	.๗๗	๓.๑๒*
๔.ด้านความรู้	๔.๐๑	.๗๑	๔.๐๘	.๖๒	๔.๒๐	.๗๑	.๘๔
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๑๒	.๖๘	๔.๒๒	.๖๘	๔.๒๙	.๗๕	.๙๙
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๓.๙๙	.๖๐	๔.๑๓	.๕๖	๔.๒๑	.๖๖	๒.๖๖

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านภูมิคุ้มกัน แตกต่างกัน ส่วนด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ เป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามการศึกษา

(n = ๓๐๘)

การศึกษา	การศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	สูงกว่าปริญญาตรี
ต่ำกว่าปริญญาตรี	-		
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	.๑๙*	-	
สูงกว่าปริญญาตรี	.๒๖	.๐๗	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า กับประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความมีเหตุผล เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามการศึกษา

(n = ๓๐๘)

การศึกษา	การศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	สูงกว่าปริญญาตรี
ต่ำกว่าปริญญาตรี	-		
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	.๑๕*	-	
สูงกว่าปริญญาตรี	.๒๘	.๑๒	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า กับประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามการศึกษา

(n = ๓๐๘)

การศึกษา	การศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	สูงกว่าปริญญาตรี
ต่ำกว่าปริญญาตรี	-		
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	.๑๘*	-	
สูงกว่าปริญญาตรี	.๒๐	.๐๑	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า กับประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑.โสด ๒.สมรส ๓. หม้าย/หย่า ๔. แยกกันอยู่

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพ ชีวิต	สถานภาพ								f
	๑.		๒.		๓.		๔.		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
๑.ด้านความ									
พอประมาณ	๓.๙๖	.๗๓	๔.๐๔	.๗๔	๓.๙๓	.๖๖	๓.๘๗	.๖๘	.๕๗
๒.ด้านความมี									
เหตุผล	๔.๐๒	.๖๕	๔.๑๑	.๖๕	๔.๐๗	.๕๙	๔.๐๗	.๖๗	.๔๐
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๓.๙๗	.๖๘	๔.๐๗	.๖๕	๓.๙๖	.๖๗	๓.๘๘	.๖๗	.๘๓
๔.ด้านความรู้	๔.๐๐	.๗๔	๔.๐๙	.๖๔	๔.๐๔	.๖๖	๔.๐๓	.๖๑	.๔๓
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๐๗	.๗๙	๔.๑๖	.๖๔	๔.๓๗	.๕๔	๔.๓๑	.๕๘	๒.๓๐
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๐๐	.๖๓	๔.๑๐	.๕๙	๔.๐๗	.๕๑	๔.๐๓	.๕๒	.๕๑

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๕ ด้านพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๘ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีอาชีพ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

(n = ๓๐๘)

อาชีพ		การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง					รวม
		ด้าน ความพอประมาณ	ด้านความ มีเหตุผล	ด้านการมี ภูมิคุ้มกัน	ด้าน ความรู้	ด้าน คุณธรรม	
รับจ้างทั่วไป	$\bar{X}$	๓.๗๗	๓.๙๘	๓.๘๕	๓.๙๖	๔.๐๕	๓.๙๒
	S.D.	.๗๘	.๖๔	.๖๘	.๗๒	.๖๘	.๖๐
ธุรกิจส่วนตัว	$\bar{X}$	๔.๐๖	๔.๑๖	๔.๑๒	๔.๐๙	๔.๒๑	๔.๑๓
	S.D.	.๘๒	.๖๗	.๖๖	.๗๓	.๗๐	.๖๔
รับราชการ	$\bar{X}$	๔.๐๘	๔.๐๐	๓.๘๙	๔.๐๔	๔.๑๘	๔.๐๔
	S.D.	.๖๒	.๗๘	.๗๒	.๗๕	.๘๑	.๖๒
ค้าขาย	$\bar{X}$	๔.๐๙	๔.๑๔	๔.๑๒	๔.๑๒	๔.๒๕	๔.๑๔
	S.D.	.๖๔	.๕๘	.๖๑	.๖๐	.๖๔	.๕๔
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	$\bar{X}$	๔.๑๑	๔.๐๒	๓.๘๒	๓.๙๔	๔.๐๒	๓.๙๘
	S.D.	.๕๘	.๗๑	.๗๘	.๖๙	.๘๐	.๖๑
ข้าราชการบำนาญ	$\bar{X}$	๔.๐๓	๔.๐๔	๔.๑๐	๔.๐๕	๔.๒๐	๔.๐๘
	S.D.	.๕๙	.๕๙	.๖๔	.๕๘	.๖๑	.๕๓
f		๒.๓๑*	.๙๑	๒.๔๕*	.๖๔	.๙๓	๑.๕๘

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แตกต่างกัน ส่วนด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๙ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน
วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ เป็นรายคู่
โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's) จำแนกตามอาชีพ

(n = ๓๐๘)

อาชีพ	อาชีพ					
	รับจ้างทั่วไป	ธุรกิจส่วนตัว	รับราชการ	ค้าขาย	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	ข้าราชการบำนาญ
รับจ้างทั่วไป	-					
ธุรกิจส่วนตัว	.๒๙*	-				
รับราชการ	.๓๐*	.๐๑	-			
ค้าขาย	.๓๑*	.๐๒	.๐๐	-		
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	.๓๓	.๐๔	.๐๒	.๐๒	-	
ข้าราชการบำนาญ	.๒๖	-.๐๓	-.๐๔	-.๐๕	-.๐๗	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๘ ประชาชนที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๐ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามอาชีพ

(n = ๓๐๘)

อาชีพ	อาชีพ					
	รับจ้างทั่วไป	ธุรกิจส่วนตัว	รับราชการ	ค้าขาย	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	ข้าราชการบำนาญ
รับจ้างทั่วไป	-					
ธุรกิจส่วนตัว	.๒๗*	-				
รับราชการ	.๐๔	-.๒๓	-			
ค้าขาย	.๒๗*	.๐๐	.๒๓	-		
พนักงาน						
รัฐวิสาหกิจ	-.๐๓	-.๓๐	-.๐๗	-.๓๐	-	
ข้าราชการ						
บำนาญ	.๒๕	-.๐๒	.๒๑	-.๐๒	.๒๘	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๙ ประชาชนที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๑ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีรายได้ ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖. สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	อายุ												f
	๑.		๒.		๓.		๔.		๕.		๖.		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
๑.ด้านความพอประมาณ	๓.๘๓	.๘๖	๓.๖๖	.๖๗	๓.๘๔	.๖๖	๔.๐๖	.๕๙	๔.๓๐	.๖๑	๔.๒๓	.๗๔	๖.๓๘**
๒.ด้านความมีเหตุผล	๓.๙๒	.๗๘	๓.๘๕	.๕๐	๔.๐๐	.๕๗	๔.๐๖	.๖๐	๔.๒๘	.๖๕	๔.๓๒	.๖๒	๔.๕๙**
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๐๐	.๗๑	๓.๗๒	.๕๘	๓.๘๐	.๖๑	๔.๐๓	.๖๐	๔.๒๘	.๖๐	๔.๒๖	.๗๐	๖.๑๗**
๔.ด้านความรู้	๔.๐๑	.๗๙	๓.๗๓	.๕๒	๔.๐๒	.๖๓	๔.๐๕	.๖๗	๔.๒๘	.๖๗	๔.๒๓	.๖๔	๔.๓๗**
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๑๑	.๔๒	๓.๙๓	.๖๒	๔.๑๑	.๗๖	๔.๑๖	.๖๕	๔.๓๘	.๖๖	๔.๓๓	.๖๔	๒.๙๙**
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๙๗	.๗๐	๓.๗๘	.๔๕	๓.๙๕	.๕๒	๔.๐๗	.๕๕	๔.๓๐	.๕๗	๔.๒๗	.๕๘	๖.๒๓**

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๐ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทุกด้าน แตกต่างกันทุกด้าน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓๒ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖. สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

(n = ๓๐๘)

รายได้ต่อเดือน	รายได้ต่อเดือน					
	๑.	๒.	๓.	๔.	๕.	๖.
๑.	-					
๒.	-.๑๖	-				
๓.	.๐๑	.๑๘	-			
๔.	.๒๒	.๓๙*	.๒๑	-		
๕.	.๔๗*	.๖๔*	.๔๕*	.๒๔	-	
๖.	.๓๙*	.๕๖*	.๓๘*	.๑๖	-.๐๗	-

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๒ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๓ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความมีเหตุผล เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖. สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

(n = ๓๐๘)

รายได้ต่อเดือน	รายได้ต่อเดือน					
	๑.	๒.	๓.	๔.	๕.	๖.
๑.	-					
๒.	-.๐๖	-				
๓.	.๐๗	.๑๔	-			
๔.	.๑๔	.๒๑	.๐๖	-		
๕.	.๓๕*	.๔๒*	.๒๘*	.๒๑	-	
๖.	.๔๐*	.๔๗*	.๓๒*	.๒๖*	.๐๔	-

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๒ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๔ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร **ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี** เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖. สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

(n = ๓๐๘)

รายได้ต่อเดือน	รายได้ต่อเดือน					
	๑.	๒.	๓.	๔.	๕.	๖.
๑.	-					
๒.	-.๒๗*	-				
๓.	-.๑๙	.๐๘	-			
๔.	.๐๓	.๓๑*	.๒๒	-		
๕.	.๒๘*	.๕๕*	.๔๗*	.๒๔	-	
๖.	.๒๖*	.๕๓*	.๔๕*	.๒๒	-.๐๒	-

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๓ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาทกับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาทกับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาทกับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๕ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความรู้ เป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖. สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

(n = ๓๐๘)

รายได้ต่อเดือน	รายได้ต่อเดือน					
	๑.	๒.	๓.	๔.	๕.	๖.
๑.	-					
๒.	-.๒๗*	-				
๓.	.๐๐	.๒๘*	-			
๔.	.๐๓	.๓๑*	.๐๓	-		
๕.	.๒๗	.๕๔*	.๒๖	.๒๓	-	
๖.	.๒๑	.๔๙*	.๒๑	.๑๗	-.๐๕	-

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๖ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านคุณธรรม เป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน อันประกอบไปด้วย ๑.ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ๕. ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท ๖. สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

(n = ๓๐๘)

รายได้ต่อเดือน	รายได้ต่อเดือน					
	๑.	๒.	๓.	๔.	๕.	๖.
๑.	-					
๒.	-.๑๘	-				
๓.	-.๐๐	.๑๘	-			
๔.	.๐๔	.๒๓	.๐๕	-		
๕.	.๒๗	.๔๕*	.๒๗	.๒๒	-	
๖.	.๒๒	.๔๐*	.๒๒	.๑๗	-.๐๕	-

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๗ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑.เจ้าพนักงานของรัฐ ๒.สมาชิกชุมชน ๓.คณะกรรมการชุมชน

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	ตำแหน่งในชุมชน						f
	๑.		๒.		๓.		
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	
๑.ด้านความ							
พอประมาณ	๔.๑๒	.๗๖	๓.๙๗	.๗๒	๔.๑๙	.๕๘	.๙๖
๒.ด้านความมีเหตุผล	๔.๐๙	.๗๒	๔.๐๖	.๖๔	๔.๒๘	.๖๑	.๘๗
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๐๓	.๕๕	๔.๐๐	.๖๗	๔.๑๙	.๗๖	.๕๙
๔.ด้านความรู้	๔.๐๕	.๗๔	๔.๐๔	.๖๗	๔.๒๓	.๗๙	.๕๘
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๒๓	.๘๕	๔.๑๕	.๖๗	๔.๓๖	.๘๗	.๗๗
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๑๐	.๖๐	๔.๐๔	.๕๙	๔.๒๕	.๕๙	.๙๕

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๖ ประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชนแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๓.๒ สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนมีปัจจัยเชิงสังคม ได้แก่ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร ๒ ตัว ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร ตั้งแต่ ๓ ตัวขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และถ้าพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญจะทำการทดสอบเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's post hoc comparison) ได้ผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓๘ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน
(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	เคย		ไม่เคย		t	p
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านความพอประมาณ	๔.๐๒	.๖๙	๓.๘๓	.๘๕	๑.๖๙	.๐๙
๒.ด้านความมีเหตุผล	๔.๑๐	.๖๓	๓.๙๕	.๖๙	๑.๔๘	.๑๓
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๐๒	.๖๕	๓.๙๕	.๗๓	.๗๐	.๔๘
๔.ด้านความรู้	๔.๐๙	.๖๖	๓.๘๕	.๗๒	๒.๒๖	.๐๒
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๒๑	.๖๗	๓.๙๖	.๗๑	๒.๓๐	.๐๒
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๐๙	.๕๘	๓.๙๑	.๖๒	๑.๙๔	.๐๕

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๗ ประชาชนที่มีการเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีการเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๙ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการเป็นสมาชิกในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑.ประธานชุมชน ๒. รองประธานชุมชน ๓. เลขานุ/เหรัญญิกชุมชน ๔. กรรมการชุมชน ๕. สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	การเป็นสมาชิกในชุมชน										f
	๑.		๒.		๓.		๔.		๕.		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
๑.ด้านความพอประมาณ	๔.๐๐	๑.๔๑	๓.๗๐	.๖๒	๔.๖๐	.๓๕	๓.๙๘	.๗๔	๓.๙๙	.๗๒	.๗๐
๒.ด้านความมีเหตุผล	๓.๗๐	.๙๙	๓.๕๕	.๗๕	๔.๓๓	.๒๓	๔.๐๖	.๘๕	๔.๐๘	.๖๓	.๙๖
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๓.๘๐	.๘๕	๓.๔๕	.๔๔	๔.๒๐	.๓๕	๔.๐๕	.๙๒	๔.๐๒	.๖๕	.๘๓
๔.ด้านความรู้	๔.๐๐	๑.๔๑	๓.๓๕	๑.๐๑	๓.๙๓	.๘๑	๔.๑๘	.๗๐	๔.๐๕	.๖๖	๑.๒๕
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๐๐	๑.๔๑	๓.๕๕	๑.๓๒	๔.๒๐	๑.๐๖	๔.๓๔	.๘๐	๔.๑๗	.๖๖	๑.๑๑
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๓.๙๐	๑.๒๒	๓.๕๒	.๗๑	๔.๒๕	.๕๐	๔.๑๒	.๗๑	๔.๐๖	.๕๘	๑.๐๑

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๘ ประชาชนที่เป็นสมาชิกในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่เป็นสมาชิกในชุมชนแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๐ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	เคย		ไม่เคย		t	p
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑.ด้านความพอประมาณ	๔.๑๖	.๖๒	๓.๗๗	.๗๘	๔.๖๙**	.๐๐
๒.ด้านความมีเหตุผล	๔.๑๔	.๖๑	๓.๙๘	.๖๗	๒.๓๐	.๐๒
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๑๑	.๖๓	๓.๘๙	.๖๙	๒.๙๔	.๐๓
๔.ด้านความรู้	๔.๑๘	.๖๑	๓.๘๗	.๗๒	๔.๐๑**	.๐๐
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๒๗	.๖๕	๔.๐๔	.๗๒	๒.๙๑	.๐๐
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๑๗	.๕๔	๓.๙๑	.๖๒	๓.๙๗	.๐๐

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๙ ประชาชนที่มีการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ และด้านความรู้ แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๑ การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อันประกอบไปด้วย ๑.ตลอดชีวิต ๒. มากกว่า ๑ ปี ๓. ตลอดทุกเดือน ๔. เป็นครั้งคราวตามโอกาส

(n = ๓๐๘)

การพัฒนาคุณภาพ ชีวิต	ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง								f
	๑.		๒.		๓.		๔.		
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	
๑.ด้านความ									
พอประมาณ	๔.๐๔	.๗๐	๓.๙๖	.๖๙	๔.๑๐	.๖๔	๓.๘๕	.๗๘	๑.๘๑
๒.ด้านความมี									
เหตุผล	๔.๐๙	.๖๕	๓.๘๙	.๗๙	๔.๑๔	.๕๐	๔.๐๓	.๖๘	.๗๕
๓.ด้านภูมิคุ้มกัน	๔.๐๓	.๖๕	๓.๙๓	.๗๘	๔.๐๔	.๖๓	๓.๙๘	.๗๐	.๒๔
๔.ด้านความรู้	๔.๐๘	.๖๘	๓.๙๖	.๗๑	๔.๐๖	.๕๘	๔.๐๐	.๗๑	.๔๒
๕.ด้านคุณธรรม	๔.๑๙	.๗๐	๓.๙๒	.๗๑	๔.๒๒	.๖๖	๔.๑๔	.๖๘	.๘๒
ค่ารวมเฉลี่ยรวม	๔.๐๙	.๕๘	๓.๙๓	.๖๕	๔.๑๑	.๕๑	๔.๐๐	.๖๔	.๘๐

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๐ ประชาชนที่มีความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเรียงลำดับความถี่ (Frequency)

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกเป็นรายด้าน จำนวน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ๔) ด้านความรู้ ๕) ด้านคุณธรรม ดังปรากฏในตารางที่ ๔.๔๑ - ๔.๔๕

ตารางที่ ๔.๔๒ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	ความถี่	ร้อยละ
๑.	การออมและการทำบัญชีในครัวเรือน ทำให้ก่อเกิด การประหยัด อุดหนุน รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้	๒๘	๓๘.๘๙
๒.	การส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชนเพื่อไป เผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน	๔๔	๖๑.๑๑
รวม		๗๒	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๔๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความมีเหตุผล

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	ความถี่	ร้อยละ
๑.	การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม	๓๑	๕๘.๔๙
๒.	การอบรมโดยมีการเชิญวิทยากรหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพเสริมจากวัสดุภายในพื้นที่	๒๒	๔๑.๕๑
รวม		๕๓	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๔๔ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	ความถี่	ร้อยละ
๑.	การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด	๑๗	๕๕.๒๒
๒.	การส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา	๑๙	๕๒.๗๘
รวม		๓๖	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๔๕ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความรู้

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	ความถี่	ร้อยละ
๑.	การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต่อยอดองค์ความรู้	๕๕	๖๑.๗๙
๒.	การส่งเสริมให้ประชาชนได้ฝึกหัดอบรมทุกรูปแบบ การส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน	๓๔	๓๘.๒๑
รวม		๘๙	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๔๖ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านคุณธรรม

(n = ๓๐๘)

ข้อที่	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	ความถี่	ร้อยละ
๑.	การส่งเสริมศาสนาอย่างถูกต้อง คือหมู่บ้านศีล ๕ การส่งเสริมจัดกิจกรรมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม	๔๒	๖๘.๘๖
๒.	การส่งเสริมให้ประชาชนยกย่องเชิดชู บุคคลที่มีคุณธรรมในชุมชนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และสุจริต อาสาพัฒนา เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป	๑๙	๓๑.๑๔
รวม		๖๑	๑๐๐

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

การสัมภาษณ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” นี้ ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์จำนวน ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายในการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔) ด้านความรู้ ๕) ด้านคุณธรรม และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านอื่น ๆ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดมีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่การวิจัย ซึ่งสรุปบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๙ คน ดังต่อไปนี้

๑. พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด
กระทรวงกลาโหม

๒. พันเอก สมพงษ์ สุกเกตุดี อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส

๓. ดร.วลัยพร ผ่องแผ้ว อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนสุนันทา

๔. ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒
จังหวัดฉะเชิงเทรา

๕. ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัคริน หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

๖. นางพรพรรณ ศุภนคร ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

๗. นางเพียงใจ ผ่องแผ้ว วิทยากรเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขต
บางเขน กรุงเทพมหานคร

๘. นายสมบัติ กุดัน ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม

๙. นายสัมพันธ์ มโนรัตน์ ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชน
วัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน

๑.๑ ด้านความพอประมาณ สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านความพอประมาณ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ซึ่งแต่ละท่านที่ให้สัมภาษณ์ มีบ้านที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่การวิจัยคือชุมชนวัดไตรรัตนาราม ถึงจะอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แต่ละท่านที่ได้แตกต่างกันออกไป ถึงจะอยู่กันคนละบริบทของสังคมแต่ข้อมูลที่ตรงกันก็คือ เรื่องของความพอประมาณ สิ่งหนึ่งในความพอประมาณของความพอเพียงคือ เมื่อทำแล้วตนเองต้องมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เป็นทุกข์ และตนเองก็จะไม่ทุกข์ด้วย ความพอประมาณหรือความพอเพียงจริง ๆ นี้ คือความปรารถนาอยากมีความสุขทั่วทุกฝ่าย มีการกินดีอยู่ดี ไม่ต้องเดือดร้อนนอนทุกข์ ความพอประมาณ ตามฐานะของตนเอง ครอบครัวยุติ หรือแม้แต่สังคมหรือชุมชน เมื่อมีความพอประมาณเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาครอบครัวและสังคม ผลที่ได้ก็คือความสุข ความพอประมาณวัดค่าที่ความสุข ว่าคนเราจะมีสุขมากหรือมีสุขน้อย ไม่ได้วัดที่สิ่งของ ความพอประมาณ เป็นการประเมินความพอประมาณ โดยการพิจารณาจากตนเองเป็นหลัก เริ่มที่การประมาณตนเองก่อน คือ ประมาณศักยภาพ ว่าตนเองมีมากน้อยเพียงใด ประมาณตนเองก่อนที่จะก้าวเดินหรือดำเนินการในชั้นปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ คือให้ตัวเองเป็นหลัก แล้วค่อยขยายออกสู่ชุมชน โดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ด้านความพอประมาณ ดังต่อไปนี้

พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ^๑ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ ต้องพูดในเบื้องต้นก่อนว่าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ดี เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริไว้ แต่ต้องมีความเข้าใจด้วยว่า ความพอเพียงเป็นแบบไหน มิใช่ว่าพอเพียงแบบชี้แจง คือต้องพอเพียงกับความต้องการที่เราได้อยู่ ความต้องการ คือ ๑. อยู่ที่กำลังกายของเรา ๒. อยู่ที่กำลังทรัพย์เรา ๓. ต้องมีเป้าหมายของความพอเพียง ต้องถามตนเองก่อนว่า ตรงไหนหรือจุดไหนคือความพอเพียงของเรา เพราะแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ความพอเพียงนี้ต้องดูก่อนว่า ด้านไหน ถ้าเป็นชาวไร่ชาวนาก็ดูที่ว่าตนเองมีที่ไร่น่าอยู่เท่าไร ทำนาผลผลิตที่ได้พออยู่พอกินหรือป่าว หรือทำไปแล้วขาดทุนไม่คุ้มทุน เพราะความพอเพียงของแต่ละคนไม่เท่ากัน เช่นของชนชั้นรากหญ้า ชนชั้นกลาง และชนชั้นสูง ต่างมีทุนที่ไม่เท่ากัน ชนชั้นรากหญ้าไม่มีเงินทุนที่จะลงทุนต้องไปกู้เงินจากแหล่งเงินทุนเพื่อมาลงทุน ชนชั้นกลางอาจจะมีทุนบ้างแต่ก็ไม่เท่าไรอาจขาดทุนบ้างเป็น

^๑ สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ, อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

บางครั้งที่ต้องกู้เงินจากแหล่งเงินทุน ส่วนชนชั้นสูงไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง เพราะยังงั้นชนชั้นสูงก็มีทุนอยู่ดี ที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันคือชนชั้นสูงซื้อที่ดินเพื่อจะทำตามแนวพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถึงยังงั้นก็ยังวัดค่าไม่ได้ว่าเป็นความพอเพียงหรือป่าว เพราะกล่าวถึงความพอเพียงหมายถึงความต้องการของคนเพราะฉะนั้นความพอเพียง ดูที่ความต้องการ เพราะความต้องการของคนไม่เท่ากัน”

พันเอก สมพงษ์ สุดเขต^๒ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ มีหลายความหมาย โดยแยกเป็นกลุ่ม คือ บุคคล ครอบครัว สังคมหรือชุมชน ความพอประมาณถ้ามีครบในบุคคลครอบครัวและสังคมหรือชุมชนแล้ว ปัญหาต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น เพราะเป็นหลักใหญ่ในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม ความพอประมาณ คือถ้าคนเรารู้จักพอแล้ว ก็ไม่เกิดความอยากได้ หรือที่ศัพท์ทางพระท่านเรียกว่า ความโลภ เมื่อรู้จักคำว่า พอ ตัวเอง ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมก็ไม่เดือดร้อน คือรู้จักพอ พอดี พอประมาณ หรือพออะไรก็ได้แต่ในความจำกัดความของคำว่า พอ เมื่อพอ ก็ไม่ต้องแย่ง คำว่าพอประมาณ มีความหมายในทางปฏิบัติคือ เมื่อรู้จักพอประมาณ ทุกอย่างก็จบ ความพอประมาณ ตามฐานะของตนเอง ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมหรือชุมชน เมื่อมีความพอประมาณเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาครอบครัวและสังคม ผลที่ได้ก็คือความสุข ความพอประมาณวัดค่าที่ความสุข ว่าคนเราจะมีสุขมากหรือมีความสุขน้อย ไม่ได้วัดที่สิ่งของ บางทีคนที่เราเห็นว่าร่ำรวยมีทรัพย์สินเงินทองมาก เราคิดว่า เขาคงจะมีความสุข แต่แท้ที่จริงแล้วเขาอาจจะทุกข์ใจมากก็ได้ ยิ่งมีมากยิ่งเป็นทุกข์มาก ความพอประมาณในความพอเพียง ของในหลวงรัชกาลที่ ๙ มีความหมายกว้างขยายไปทุกอาชีพ ถ้าใครทำตามได้ ชีวิตก็จะดีขึ้น สังคมก็จะมีสุข ความพอประมาณในสถาบันครอบครัวคือต้องรู้จักพอ ตั้งแต่กระบวนการหามาใช้จ่ายไป และสอนลูกถึงวิธีการต่าง ๆ เพราะลูกจะทำตามพ่อแม่ ถ้าเราไม่โลภมาก ครอบครัวก็อบอุ่นมีความสุข”

ดร.วลัยพร ฝ่อนผัน^๓ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ เป็นการประเมินความพอประมาณ โดยการพิจารณาจากตนเองเป็นหลัก เริ่มที่การประเมินตนเองก่อน คือ ประเมินศักยภาพ ว่าตนเองมีมากน้อยเพียงใด ประเมินตนเองก่อนที่จะก้าวเดินหรือดำเนินการในขั้นปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ คือให้ดูตัวเองเป็นหลัก แล้วค่อยขยายออกสู่ชุมชนโดยการประเมินชุมชนของตนเองว่าจะมีความพอประมาณนี้เท่าไร ศักยภาพหรือขีดจำกัดของชุมชนเรามีแค่ไหน ยังรวมไปถึงบทบาทและศักยภาพของผู้บริหารองค์กรคือชุมชนด้วย ว่ามีศักยภาพ

^๒ สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเขต, อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ฝ่อนผัน, อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ที่จะร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยหรือไม่ หรือเพียงแต่ร้องบประมาณจากรัฐให้มาสนับสนุนเพียงอย่างเดียว ความพอประมาณ ยังหมายถึงการพึ่งตนเองอีกด้วย แต่ก็ต้องเริ่มต้นที่ตัวของเราเองอยู่ดี หลักของความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าทุกคนในชุมชนปฏิบัติได้ จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางที่ดี จะไม่เห็นปัญหาต่าง ๆ ของคนในชุมชน แต่ที่เกิดปัญหายู่ทุกวันนี้เกิดจากคนในชุมชนไม่มีความพอประมาณ เห็นเขามีก็อยากมีกับเขาบ้าง วิ่งตามกระแสวัตถุนิยมอย่างไม่หยุด น่าเป็นห่วงที่สุดคือเยาวชน ที่พยายามวิ่งตามเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น โดยไม่สนใจว่าผู้ปกครองจะมีเงินหรือไม่ ด้วยความเป็นเด็กจึงเป็นแบบนั้น ต้องอาศัยผู้ปกครองเป็นผู้ตักเตือน”

ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์^๔ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ โดยปกติทั้งในชีวิตประจำวัน และในการทำงาน ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำรงชีวิตอยู่แล้ว สังเกตได้จากบ้านพักอาศัยจะไม่ติดแอร์ เพราะบ้านตอนสร้างได้คำนวณช่องลมผ่านให้เย็นสบายได้ เปิดเปิดแต่พัดลม เป็นการประหยัดพลังงานและค่าไฟฟ้าลดภาระค่าใช้จ่ายครัวเรือน อาหารเลือกที่จะไปจ่ายตลาดและมาทำกินเองที่บ้าน เพราะราคาจะถูกกว่าแล้วปริมาณที่มากกว่า สอนลูกหรือคนในครอบครัวให้ประหยัดในทุกด้าน ไม่ใช่เราอึดอัดขัดสนแต่ฝึกการรู้จักกิน รู้จักใช้ไม่ฟุ่มเฟือย เพื่ออนาคตในวันข้างหน้า ความพอประมาณ ในส่วนของความพอเพียง ใช้ตนเองเป็นตัวอย่างในฐานะที่ประกอบอาชีพรับราชการ เพราะเดิมที่เราไม่ได้มีสมบัติเดิมของคุณพ่อคุณแม่มากมายอะไรนัก แต่ก็พอเป็นทุนตั้งตัวให้เราได้มีการศึกษาที่ดี ประกอบอาชีพที่มั่นคง ก็ด้วยยึดหลักของความพอประมาณในความพอเพียงนี้ใช้ตนเอง ดูตนเอง และก็ทำด้วยตนเอง เราทำอย่างไรก็ได้ที่ไม่ให้เดือดร้อน ให้พอดี กลาง ๆ พอประมาณ ในการดำเนินชีวิตตามความพอประมาณ เราจะได้สุขกายสบายใจ ไม่ต้องดิ้นรน ถ้าเราไม่รู้จักความพอประมาณเราก็ต้องดิ้นรนไม่มีที่สิ้นสุด”

ดร.อุ้มบุญ สิงห์อศวิน^๕ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ แท้ที่จริงคุณภาพชีวิตมีอยู่หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือแม้แต่การเป็นอยู่ก็เป็นคุณภาพชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตก็คือใช้ชีวิตหรือการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ปกติให้ดีกว่าเดิม แต่คุณภาพชีวิตของแต่ละคนจะไม่เท่ากัน เพราะทุนที่มีอยู่เดิมของแต่ละคนมีไม่เท่ากัน การดำรงชีพกับความเป็นอยู่เป็นเรื่องสำคัญ เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ก็จะเน้นถึงความสุข คือทำอย่างไรให้ตัวเองมีความสุขภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่และไม่

^๔ สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์, ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อศวิน, หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนวมินทราชูติราช, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เบียดเบียนคนอื่น ในวงจรชีวิตที่เราเป็นผู้กำหนดเอง มีงาน ก็มีเงิน มีเงิน ก็สามารถสร้างครอบครัว หรือมีเงินสำหรับจุนเจือครอบครัวให้มีความสุขตามฐานะของตน และอาจเผื่อแผ่คนอื่นได้ตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือเมื่อตนมีความพอประมาณก็สามารถแบ่งปันแก่คนอื่น ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความพอประมาณ ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่เราจะต้องไปเทียบกับคนอื่น เช่น บ้านโน้นเขามีมากกว่าเรา เพราะฉะนั้นเราต้องไปยืมเงินคนอื่นมาเพื่อให้เรานั้นมีเท่าเทียมเขา เหล่านี้เป็นต้น เมื่อจะเน้นความพอประมาณ ต้องดูว่าสิ่งที่เราต้องการหรืออยากได้นั้น จริง ๆ แล้วมีความจำเป็นมากน้อยเพียงไหนสำหรับเรา ถ้าเราไปสร้างหนี้ เราก็จะต้องเป็นทุกข์ หนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะบั่นทอนความสุขออกไปจากเรา แท้ที่จริงแล้วหลักเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและพัฒนาอาชีพมีการสร้างงานเสริมรายได้ แต่คนส่วนใหญ่รู้แล้วไม่ทำตามเหมือนเข้าไม่ถึงอะไรประมาณนั้น เรื่องของความพอประมาณต้องเอาตัวเราเป็นเกณฑ์ไม่จำเป็นต้องแข่งกับใคร และวัดค่าที่ความสุขมิใช่ทรัพย์สินเงินทอง ไม่สร้างหนี้สินและเบียดเบียนผู้อื่น”

นางพรพรรณ ศุภนคร^๖ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ ขอล่าวถึงในหลักทั่ว ๆ ไป ในการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม เน้นเรื่องของความเป็นอยู่ในสถาบันครอบครัว อยู่อย่างไรให้มีความสุข ภายใต้สิ่งที่ตนเองมีอยู่ และทำอะไรให้พอใจในสิ่งที่ตนเองมี คือ มีแค่นี้ใช้แค่นี้ ใช้ในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และพอใจในสิ่งที่ตนทำ ความพอประมาณ อยากจะเน้นหนักที่สถาบันครอบครัวมากกว่า ถ้าครอบครัวมีความพอประมาณ หรือที่เรียกว่าความพอเพียงนี้ การประพฤติดีหรือการปฏิบัติก็จะถูกถ่ายทอด ไม่จำเป็นที่จะต้องมานั่งฟังการบรรยายหรือการอบรมเรื่องความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง เพราะตนเองมีการประพฤติปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว ฉะนั้นความพอประมาณ ให้หันกลับมาดูที่ครอบครัวเราก่อนว่าครอบครัวเราพอประมาณแล้วหรือยัง ถ้าครอบครัวเราพอประมาณแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นใดที่ต้องไปแข่งกันรวยแบบชาวบ้านคนอื่น ที่เดือดร้อนกันอยู่ทุกวันนี้ เพราะแข่งกันรวยไม่รู้จักความพอประมาณ ถ้ารู้จักความพอประมาณจะไม่ทำเช่นนั้นให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ คนวิ่งตามเทคโนโลยี สื่อเร้าใจให้เกิดความอยากได้มีมากขึ้น การเป็นหนี้เป็นสินก็ง่ายขึ้นกว่าสมัยก่อนหลายเท่า ต้องยึดแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่๙ ที่ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไว้ให้พวกเราและชนรุ่นหลัก นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก”

^๖ สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร, ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

นางเพียงใจ ผ่อนผัน^๗ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ เราได้อธิบายและได้ชี้แจงให้กับสมาชิกในกองทุนแม่ของแผ่นดินทั้งหมดที่เรารับผิดชอบ คือ ที่เราเป็นประธานอยู่ ในระดับชุมชน ได้เป็นประธานเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินชุมชนวัดไตรรัตนาราม ในระดับเขต ได้เป็นประธานเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน ในระดับโซน ได้เป็นประธานเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินโซนกรุงเทพเหนือ คูแล ๗ เขต ในระดับกทม. ได้เป็นคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินกรุงเทพมหานคร คูแล ๕๐ เขต ได้ชี้แจงให้ทราบว่า ความพอเพียงคืออะไร ทำอย่างไร ถึงจะพอเพียงกับตัวเรา หลักการตรงนี้เราจะต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ซึ่งนำมาบูรณาการใช้ ถ้าถามว่าสมาชิกและประชาชนทั่วไป เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงแค่ไหน คำตอบคือยังเข้าใจไม่ถ่องแท้ จะมองภาพของการอดออมประหยัดมัธยัต ซึ่งจริง ๆ แล้วยังไม่ตรงประเด็นเท่าไรคือยังไม่ใช่ความพอเพียงคือความประมาณของตัวเองในส่วนตรงนี้ จุดหลักใจความสำคัญคือต้องให้ประชาชนหรือสมาชิกของเราทราบก่อนว่า ความพอเพียงคือความพอประมาณในตัวของเราเอง ไม่ใช่เอาการกระทำหรือกิจกรรมของคนอื่นเป็นเกณฑ์ของความพอประมาณ”

นายสมบัติ กุตัน^๘ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ ในมุมมองของผมคิดว่า ความพอประมาณหมายถึงการพออยู่พอกิน สร้างครอบครัวให้พอดี ไม่สร้างหรือทำอะไรให้ใหญ่เกินตัว เป็นการสร้างฐานะที่ละชั้นไม่ก้าวกระโดด ไม่ก่อหนี้สิน ไม่ติดในวัตถุนิยม เพียงเท่านั้นก็เป็นความพอประมาณ ในทัศนะของผมเอง จากใจจริงอยากให้คนที่อยู่ในชุมชนวัดไตรรัตนาราม ใช้หลักความพอประมาณมาใช้ในชีวิตประจำวัน จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วย แต่สิ่งที่ทำไม่ได้คือ คนในชุมชนต่างคนต่างมาแต่ละที่ ไม่ใช่ซื้อบ้านเพื่อทำที่อยู่อาศัยอย่างเดียว ชุมชนเราไม่ใช่หมู่บ้านจัดสรร แต่เป็นชุมชนที่คนหลายกลุ่มมาจากต่างที่ มาอยู่แล้วทำมาหากินอย่างเดียว จุดประสงค์ของเขาก็คือทำมาหากินตามความคิดของชาวบ้าน ไม่มีหลักการอะไร ทำอาชีพก็หวังเพียงอย่างเดียวคือหวังที่จะรวย นี่เป็นส่วนน้อยเท่านั้นไม่ใช่ประเด็นหลัก แต่ถ้าเขานำหลักความพอประมาณมาใช้จริง ๆ ชีวิตก็จะดีขึ้น แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่อยู่ก่อนเกือบทุกบ้านให้ความร่วมมือดีเวลามีอบรมต่าง ๆ นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จริง สังเกตจากการปลูกผักริมรั้ว การเผื่อแผ่อาหารให้แก่บ้านข้าง ๆ การมีเงินเก็บจากเงินเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุที่ทางรัฐบาลจัดให้ทั้งที่ฐานะก็ไม่ได้ร่ำรวย”

^๗ สัมภาษณ์ นางเพียงใจ ผ่อนผัน, วิทยาการเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน, ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

นายสัมพันธ์ มโนรัตน์^๙ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ มีความเห็นว่า ความพอประมาณที่สัมผัสได้ด้วยตนเอง คืออยากให้เราเองเป็นต้นแบบที่ดีก่อน ต้องรู้จักการประหยัด รู้จักการอดออม คือ ส่วนไหนที่ไม่เป็นสาระสำคัญก็ตัดทิ้งไปในสมัยที่เป็นประธานชุมชนอยู่ เวลาที่มีประชุมได้เคยบอกแก่คณะกรรมการชุมชน สมาชิกในชุมชนและลูกหลานในชุมชนทุกคนว่า “การที่เราจะใช้ชีวิตแบบประมาณตน คือมีความพอประมาณนั้น เราต้องรู้ตัวเราก่อนว่า เรามีอยู่แค่ไหนอย่างไร เราก็ใช้ตามที่เราไม่กั๊กนี้ยืมสิน เพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย ไม่ต้องดูคนอื่นให้ดูตัวเราแทน เวลาเห็นคนอื่นเขารวยเขามีก็น่าอิจฉาหรืออยากมีหรืออยากรวยตามเขา เพราะจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่ตัวเราและครอบครัวในที่สุดความทุกข์ใจก็จะเกิดขึ้นตามมา ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีแต่ย่ำแย่ลงไปเรื่อย ๆ เราต้องยึดหลักความพอประมาณ ตามกำลังที่เรามีอยู่สามารถทำได้ ใช้เงินตามที่มีไม่ใช้เกินกว่าที่ตนมีอยู่จะได้ไม่เป็นการก่อภาระหนี้สินตามมาภายหลังอีก อยู่ตามสภาพความเป็นจริงไม่แข่งกับคนอื่น” คนในชุมชนต้องดูตัวเราก่อนว่า ณ เวลาปัจจุบันนี้ ตนเองมีความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง ชุมชนเป็นองค์กรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน คือประชาชนที่อยู่ในองค์กรทุกคนต้องช่วยกัน ถ้าทุกคนมองเห็นความสำคัญของชุมชน คือการช่วยกันพัฒนาชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของล้นเกล้ารัชการที่ ๙ และนำมาใช้ในระดับครัวเรือนและค่อยๆ ขยายออกสู่ชุมชน สังคมคือชุมชนก็มีการพัฒนาที่ดีขึ้น คุณภาพชีวิตก็จะมีการพัฒนาที่ดีขึ้นตามลำดับ”

สรุปว่า ด้านความพอประมาณ ต้องถามตนเองก่อนว่า ตรงไหนหรือจุดไหนคือความพอเพียงของเรา เพราะแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน ความพอประมาณ ตามฐานะของตนเอง ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมหรือชุมชน เมื่อมีความพอประมาณเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาครอบครัวและสังคม ผลที่ได้ก็คือความสุข ความพอประมาณวัดค่าที่ความสุข ความพอประมาณที่สัมผัสได้ด้วยตนเอง ทำอย่างไร ถึงจะพอเพียงกับตัวเรา หลักการตรงนี้เราจะต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำมาบูรณาการใช้ในการชีวิตประจำวันให้ได้ อยากจะเน้นหนักที่สถาบันครอบครัวมากกว่า ถ้าครอบครัวมีความพอประมาณ หรือที่เรียกว่าความพอเพียงนี้ การประพฤติดีหรือการปฏิบัติก็จะถูกถ่ายทอด ไม่จำเป็นที่จะต้องมานั่งฟังการบรรยายหรือการอบรมเรื่องความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง เพราะตนเองมีการประพฤติปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลัก

^๙ สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์, ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๑.๒ ด้านความมีเหตุผล สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านความมีเหตุผล จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแต่ละท่านยกเรื่องความมีเหตุผลขึ้นมาควบคู่กับด้านความพอประมาณซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะความพอประมาณต้องใช้หลักการมีเหตุผลในการพิจารณา ความมีเหตุผลวัดค่าที่ความสุข หากจะถามว่าเงินมีความจำเป็นไหม ก็มีความจำเป็นแต่ความจำเป็นของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ไม่พุ่มเพี้ยงไม่วิ่งตามค่านิยม เช่นเห็นเขาเปลี่ยนรถคันใหม่ก็เปลี่ยนตามที่เขาเปลี่ยนกันเป็นต้น แบบนี้ไม่เรียกว่าความจำเป็น ต้องหาเหตุผลคือเป้าหมายให้ตัวเองให้ได้ถึงจะปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ ความมีเหตุผล ก็เป็นหลักในการพอประมาณ คือถ้าคนเราไม่รู้จักรักการมีเหตุผลแล้ว ก็จะไม่เกิดความพอประมาณ ความพอประมาณจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าเราไม่มีเหตุผล เพราะฉะนั้น ความมีเหตุผลต้องคู่กับความพอประมาณ คือมีสติพิจารณาอยู่ตลอดเวลาการใช้จ่ายการทำงานหาเงินหรือในทุก ๆ หลักการมีเหตุผลต้องอาศัยองค์ความรู้เข้ามามีส่วนช่วยด้วยในการตัดสินใจ หลักการมีเหตุผลตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการคิดก่อนทำ พิจารณาเหตุปัจจัย ความจำเป็นความไม่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ความมีเหตุผล คำว่าเหตุผลนี้ อธิบายได้ยาก เพราะมนุษย์เรานี้เป็นสัตว์สังคมชนิดหนึ่ง มีความเห็นแก่ตัวสูง เพราะเมื่อถามถึงเหตุผลก็จะให้เหตุผลเข้าข้างตัวเอง และจะยอมรับเฉพาะในสิ่งที่ตัวเองถูก ปฏิเสธในสิ่งที่ตัวเองผิด รักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ซึ่งตรงนี้เราไม่ได้ถูกสอนกันมาตั้งแต่พื้นฐานดั้งเดิม ตั้งแต่พื้นล่างโดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ด้านความมีเหตุผล ดังต่อไปนี้

พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ^{๑๐} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลสำหรับหลักเหตุผล บางทีก็ต้องเปลี่ยนที่แนวความคิด เพราะบางคนทำเกษตรอย่างเดียวไม่ได้ทำเกษตรแบบผสมผสานก็เกิดการขาดทุน เกษตรกรรมไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเพราะขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศด้วย ถ้าดีฟ้าอากาศดีพืชผลการเกษตรก็มากราคาก็ถูก ของที่มีราคาแพงเพราะของมีน้อยแต่ความต้องการมีมาก ในขณะเดียวกันถ้าของมีมากเกินไปความต้องการราคาก็จะถูกลง จุดมุ่งหมายจริง ๆ ของหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้ประชาชนมีความสุข สุขในที่นี้รวมทั้งความสุขทางกายและความสุขทางใจ เช่น ได้อยู่บ้าน ได้มีกำลังกายแข็งแรง ได้กินอิ่มนอนหลับ เป็นต้น พุดง่ายๆคือปัจจัยพื้นฐานของคน ถ้าเรามีรายได้ที่พอกับรายจ่ายหรือน้อยกว่ารายจ่ายให้พอมีเงินเหลือเก็บก็โอเคแล้ว สมัยก่อนผมคิดว่า เราต้องมีเงินถึงจะมีความสุข เพราะเมื่อมีเงินแล้วสามารถซื้อหรือหาความสุขจากเงินที่เราทำได้ แต่แท้ที่จริงแล้วเงินไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสุข เงินเป็นองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้นที่ทำให้เรามีความสุขได้ แต่ความสุขยังรวมไปถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วยไม่ได้หมายถึงเพียงแค่เงินแต่อย่างเดียว ด้านความมีเหตุผลวัดค่าที่ความสุข หากจะถามว่าเงินมีความจำเป็นไหม ก็มีความ

^{๑๐} สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ, อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

จำเป็นแต่ความจำเป็นของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ไม่ฟุ่มเฟือยไม่วิ่งตามค่านิยม เช่นเห็นเขาเปลี่ยนรถคันใหม่ก็เปลี่ยนตามที่เขาเปลี่ยนกันเป็นต้น แบบนี้ไม่เรียกว่าความจำเป็น ต้องหาเหตุผลคือเป้าหมายให้ตัวเองให้ได้ถึงจะปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ ถ้าเราสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในครอบครัวเราได้ เราก็สามารถนำไปเผยแผ่แก่ครอบครัวใกล้เคียงได้ เป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน”

พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ^{๑๑} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ก็เป็นหลักในการพอประมาณ คือถ้าคนเราไม่รู้จักการมีเหตุผลแล้ว ก็จะไม่เกิด ความพอประมาณ ความพอประมาณจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าเราไม่มีเหตุผล เพราะฉะนั้น ความมีเหตุผล ต้องคู่กับความพอประมาณ คือมีสติพิจารณาอยู่ตลอดถึงการใช้จ่ายการทำงานหาเงินหรือในทก ๆ ด้าน การดำเนินชีวิตถ้ามีเหตุผลในการดำเนินชีวิตความพอประมาณก็บังเกิด เช่นการใช้รถยนต์ คือเรามีฐานะแค่ไหนเราก็ใช้แค่นั้น ซื้อรถยนต์ในราคาที่เราจับต้องได้ ไม่ใช่ซื้อราคาที่แพง ๆ จนทำให้ตัวเองเดือดร้อน แบบนี้เรียกว่า ความเกินประมาณ ไม่ใช่ ความพอประมาณ เพราะขาดหลักการมีเหตุผล แต่ถ้ามีเหตุผลความหมายก็จะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมา ต้องมีความสอดคล้องกันและกันทั้ง๒ ด้าน คือทำอะไรไม่ให้ตนเองเดือดร้อนและก็ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วย”

ดร.วลัยพร ผ่อนผัน^{๑๒} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ในการดำเนินชีวิตแบ่งตามช่วงชั้นของอายุคน ไม่ว่าจะช่วงอายุไหนก็แล้วแต่ ถ้าดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเป็นไปในทางบวก ถ้าดำเนินชีวิตอย่างไรเหตุไรผลไม่สมผิต ถูก คุณภาพชีวิตก็จะตกต่ำเป็นไปในทางลบหาความเจริญในชีวิตได้ยาก หลักการมีเหตุผลต้องอาศัย องค์ความรู้เข้ามามีส่วนช่วยด้วยในการตัดสินใจ หลักการมีเหตุผลตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการ คิดก่อนทำ พิจารณาเหตุปัจจัย ความจำเป็นความไม่จำเป็นในการดำเนินชีวิต การมีเหตุผลคล้ายกับผู้ ตระหนัเวลาซื้อของ แต่ไม่ได้สำคัญที่คนมอง สำคัญว่าเรามีความจำเป็นหรือยังที่จะซื้อสิ่งของเหล่านั้น หรือจำเป็นแล้วหรือยังที่จะทำกิจการนั้น ๆ”

ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์^{๑๓} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ในส่วนตัวมีความพอใจมาก ในปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวง รัชกาลที่ ๙ เมื่อเรานำมาใช้จะทำให้เรามีความสุข วัดค่าที่ความสุข ไม่ใช่วัดด้วยราคาหรือสิ่งของ ตัว

^{๑๑} สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ, อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่อนผัน, อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราช ภัฏสวนสุนันทา, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์, ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

บ่งชี้หรือดัชนีชี้วัดเป็นไปในทางที่ดีในการดำเนินชีวิต ทุกอย่างเป็นไปในเชิงบวก ในฐานะที่เป็นครู วิทยาศาสตร์ เป็น ดร.สายวิทยาศาสตร์ เรื่องการมีเหตุผลเป็นสิ่งที่ละไม่ได้เด็ดขาด การมีเหตุผลเป็น จุดเด่น คือการจะตัดสินใจอะไรต้องมีเหตุผลประกอบด้วยทุกครั้ง ประชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ เช่นเดียวกัน ในเมื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตก็ต้องมีเหตุผลในทุก ๆ ด้าน ที่เกี่ยวกับการพอเพียง ในการดำเนินชีวิต เราต้องหาเหตุผลให้ตัวเราเอง อยู่บนเหตุผลความเป็นจริง แต่เหตุผลก็เป็น นามธรรมวัดค่าไม่ได้ เพราะเหตุผลของแต่ละคนต่างกันไม่ตายตัวอยู่ที่ว่าเหตุผลนั้นจะเข้าข้างตนเอง หรืออยู่บนทางสายกลางในการดำเนินชีวิต เหตุผลของเราคือความพอใจในจุดที่ยืนอยู่ที่เป็นอยู่ ไม่มี ความจำเป็นใด ที่เราต้องไปแข่งกับคนอื่น”

ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัครวิณ^{๑๔} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้าน ความมีเหตุผล จะโยงกลับไปทางด้านความพอประมาณ เพราะความพอประมาณต้องมีเหตุผล ประกอบด้วย ดูที่ตัวบุคคลว่าปกติเรามีปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีพ แต่ทุกวันนี้ปัจจัย ๔ ไม่เพียงพอแล้ว ต้องมีปัจจัยที่ ๕, ๖, ๗, ๘ ตามมาอีก เพื่อให้พอต่อความต้องการของเรา แต่เราก็ต้องถามตัวเองว่า ใน ปัจจัยที่ ๕, ๖, ๗, ๘ นี้ ใช่ว่าจำเป็นจริง ๆ หรือป่าว ใช้หลักการมีเหตุผลข้อนี้มาเป็นเครื่องตัดสิน ความต้องการนอกเหนือจากปัจจัย ๔ คือความต้องการอื่น ๆ เราต้องใช้ความพอประมาณ บวกกับ ความมีเหตุผลซึ่งเชื่อมโยงกันอยู่ มาดูความจำเป็นและความสอดคล้องของกันและกัน”

นางพรพรรณ ศุภนคร^{๑๕} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้าน ความมีเหตุผล คือต้องบอกก่อนว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบไปด้วย ๕ หลัก คือ ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความรู้ และคุณธรรม ทั้ง ๕ ประการนี้มีความ สอดคล้องกันไปทั้งหมด และการจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลัก การมีเหตุผลต้องมีตั้งแต่แรก ก่อนจะจับจ่ายใช้สอยก็ต้องคิดพิจารณาแล้ว ว่าดีหรือไม่ดีของที่ เราจะซื้อ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เวลาที่จะใช้จ่ายก็ต้องมีเหตุผลเพียงพอว่า ทำไมเราต้องใช้จ่าย ประมาณนี้ หรือทำไมเราจะต้องใช้จ่ายในเรื่องนี้ คือเราต้องมีเหตุผลเพียงพอ ก่อนที่จะใช้จ่าย ไม่ใช่ ใช้จ่ายแล้วค่อยมาคิดทีหลัง วัดความคุ้มค่ากับความจำเป็นและเงินในกระเป๋าด้วย”

นางเพียงใจ ผ่อนผัน^{๑๖} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้าน ความมีเหตุผล คำว่า เหตุผลนี้ อธิบายได้ยาก เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคมชนิดหนึ่ง มีความเห็นแก่

^{๑๔} สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัครวิณ, หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร, ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางเพียงใจ ผ่อนผัน, วิทยาการเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขต บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตัวสูง เพราะเมื่อถามถึงเหตุผลก็จะให้เหตุผลเข้าข้างตัวเอง และจะยอมรับเฉพาะในสิ่งที่ตัวเองถูกปฏิเสธในสิ่งที่ตัวเองผิด รักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ซึ่งตรงนี้เราไม่ได้ถูกสอนกันมาตั้งแต่พื้นฐานดั้งเดิม ตั้งแต่พื้นล่าง ถ้าเราปลูกฝังสอนการมีเหตุผลกันมาตั้งแต่เด็ก ความมีเหตุผลควรจะใช่วิธีการใด ความมีเหตุผลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ ๙ คือ จะทำอะไร ให้พิจารณาให้รอบครอบและรอบด้าน แต่สำหรับเรา เราให้ความหมายว่า เราไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น เราจะใช้แต่สิทธิของเราไม่ก้าวล่วงในสิทธิประโยชน์ของผู้อื่น จะทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องใช้เหตุผลเป็นหลัก”

นายสมบัติ กุตัน^{๑๗} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ในมุมมองของผมเองคิดว่า เหตุผลและความจะเป็นของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน บางคนอาจจะมองสิ่งของที่เรารู้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น แต่สำหรับเราสิ่งของนั้นเราต้องใช้เราก็จะบอกว่าสิ่งของนั้นจำเป็น เพราะฉะนั้น ด้านความมีเหตุผล เชื่อว่าทุกคนมี แม้แต่ตัวของผมเองก็มี แต่เหตุผลนั้นจะผิดหรือถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะความคิดเป็นปัจเจกไม่สามารถเหมือนกันเป็นของใครของมัน คุณภาพชีวิตจะดีขึ้นหรือไม่ดีขึ้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีเหตุผลเพียงอย่างเดียว ต้องเอาองค์ประกอบอื่น ๆ มาร่วมด้วย เช่นเรื่องทุนทรัพย์ ทุนทางสังคม เหล่านี้เป็นต้น คือจะมีเหตุผลแต่ก็ต้องมีความพอประมาณเข้ามาประกอบด้วย ต้องรู้จักการประเมินความคุ้มค่าในทุกอย่างที่เราจะทำการพิจารณาค่าใช้จ่ายของเราด้วย”

นายสัมพันธ์ มโนรัตน์^{๑๘} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล คือ ถ้าไม่รู้จักความพอประมาณ ก็จะเกิดเป็นผลกระทบตามมา เป็นผลที่เป็นด้านลบ ไม่ใช่ผลในด้านบวก ในทางกลับกันถ้ารู้จักความพอประมาณ ผลก็จะเป็นในด้านบวก พุดง่าย ๆ ว่า ผมมองความพอประมาณเป็นเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากความพอประมาณเป็นผล หรืออีกความหมายหนึ่งของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านมีเหตุผล คือการใช้สติในการคิดวิเคราะห์ผลได้ผลเสียสิ่งที่ถูกต้องกับสิ่งที่ผิด ใช้จิตสำนึกของตนเองมาเป็นเครื่องตัดสินไม่ต้องรอให้ใครบอกว่าผิดหรือถูกดีหรือไม่ดี ต้องคิดเองให้ได้ เมื่อเกิดปัญหาต้องรู้จักการแก้ไข น้อมนำเอาหลักการมีเหตุผล ของหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ดำเนินการแก้ไขปัญหา ทั้งตัวเราเองก็จะได้ประโยชน์ ทั้งชุมชนก็จะได้ประโยชน์ตามไปด้วย คือเริ่มการมีเหตุผลจากบุคคลคือตัวเราก่อน”

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน, ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์, ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สรุปว่า ด้านความมีเหตุผล จึงเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และความมีเหตุผลก็เป็นนามธรรมไม่สามารถจับต้องได้เป็นปัจเจก คือเป็นเรื่องเฉพาะตนเองถ้าจะพูดว่า ความมีเหตุผลเป็นเหตุ ความพอประมาณเป็นผล ของการดำเนินชีวิตก็กล่าวได้ถูก เพราะความเป็นจริงก็เป็นดั่งนั้นจริง ๆ แต่ต้องเริ่มการมีเหตุผล ตั้งแต่สถาบันครอบครัว คือพ่อแม่ต้องสอยลูก ให้คนในครอบครัวมีเหตุผลเสียก่อน แล้วจึงแผ่ออกไปสู่สังคมภายนอก ความมีเหตุผลเราไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น เราจะใช้แต่สิทธิของเราไม่ก้าวล่วงในสิทธิประโยชน์ของผู้อื่น จะทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องใช้เหตุผลเป็นหลัก ความระลึกถึงเสมอ เวลาเขาจะทำอะไรก็จะมีเหตุมีผลมีความพอเพียง การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลักการมีเหตุผลต้องมีตั้งแต่แรก ก่อนจะจับจ่ายใช้สอยก็ต้องคิดพิจารณาแล้ว ว่าดีหรือไม่ดีของที่เราจะซื้อ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เวลาที่จะใช้จ่ายก็ต้องมีเหตุผลเพียงพอ

๑.๓ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข้อมูลที่ได้เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเป็นข้อมูลของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค คือการวางแผนในการดำเนินชีวิตนั่นเอง การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นความสุขที่เกิดจากการวางแผนชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก คือวางแผนเรื่องการเรียน วางแผนเรื่องงาน คนเราต้องมีร่างกาย และมีสุขภาพที่ดี ร่างกายคือต้องมีการออกกำลังกายมีการเคลื่อนไหว เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สำคัญที่สุขภาพ หากร่างกายไม่เจ็บป่วย การทำงานหาเงินหรือการประกอบอาชีพก็就不用หยุดชะงักสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้เรื่อยๆ ดังคำที่พระท่านว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เปรียบเทียบให้เห็นภาพในด้านนี้ เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เมื่อฉีดวัคซีนแล้วโรคก็จะเป็น คือคล้าย ๆ กัน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อเรานำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น คือถ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ยังไงก็ดีขึ้นแน่นอน แต่ต้องใช้ให้ถูกต้องด้วย ถ้าหวังคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก็ต้องวางแผนในการดำเนินชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดังต่อไปนี้

พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ^{๑๙} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทุกวันนี้มีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการวางแผนชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก คือวางแผนเรื่องการเรียน วางแผนเรื่องงาน สมัยก่อนตอนที่รับราชการใหม่ๆเงินเดือนไม่ได้มาก ก็ต้องวางแผนกับภรรยาว่า ส่วนไหนไว้ใช้จ่ายค่าอะไรตามรายจ่ายที่เรา

^{๑๙} สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ, อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ต้องจดไว้แม้กระทั่งค่าข้าวค่าน้ำก็ต้องจดทั้งหมด ไม่ต้องรอให้ใครบอกจดเองเพื่อจะได้รู้ว่าเราใช้จ่ายเท่าไรเหลือเท่าไร ไม่ใช่ทำเพียงเราคนเดียวในครอบครัวนะ ภรรยาที่ทำลูกก็ทำ ทำบัญชีกันเองทั้งหมด ยิ่งภรรยาจบเศรษฐศาสตร์ทำงานธนาคารค่อนข้างละเอียดในเรื่องการใช้จ่าย การวางแผนใช้ว่าจะเป็นการวางแผนแต่ตัวเราเองจะต้องวางแผนให้คนในครอบครัวด้วย”

พันเอก สมพงษ์ สุดเขต^{๒๐} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เปรียบเทียบให้เห็นภาพในด้านนี้ เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เมื่อฉีดวัคซีนแล้วโรคก็จะเป็น คือคล้าย ๆ กัน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อเรานำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น คือถ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ยังงี้ก็ดีขึ้นแน่นอน แต่ต้องใช้ให้ถูกต้องด้วย ถ้าหวังคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก็ต้องวางแผนในการดำเนินชีวิต เหมือนปรัชญาของจ้าวที่ว่า”เดินหมากรุกยังต้องคิด เดินหมากชีวิตจะไม่คิดได้อย่างไร” คือเราต้องวางแผนในการดำเนินชีวิต ยกตัวอย่าง เรื่องสุขภาพ เมื่อสุขภาพดีเราก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าโรงพยาบาล เมื่อไม่เข้าโรงพยาบาลก็ไม่เสียเงิน เมื่อไม่เสียเงินก็จะมีเงินออมหรือเงินเก็บที่จะเก็บไว้ใช้ยามจำเป็น เมื่อมันดีอย่างนี้ก็ต้องย้อนไปที่จุดเริ่มต้น คือจะอย่างไรให้สุขภาพแข็งแรง ก็จะโยงไปถึงอาหารการกินการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เหล่านี้เป็นต้น การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือการวางแผนในการดำเนินชีวิตไว้ล่วงหน้านั่นเอง”

ดร.วลัยพร ผ่อนผัน^{๒๑} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือทำชีวิตที่เป็นอยู่เดิมให้ดีขึ้นกว่าเดิม หมายถึงการทำชีวิตให้ดีขึ้น การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มองว่า สำคัญที่สุขภาพ หากร่างกายไม่เจ็บป่วย การทำงานหาเงินหรือการประกอบอาชีพก็就不用หยุดชะงักสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้เรื่อยๆ ดังคำที่พระท่านว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ "Health is wealth." ความหมาย การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเป็นสิ่งวิเศษที่สุด การที่ร่างกายแข็งแรงดีจะส่งผลให้เราไม่กังวลในการประกอบอาชีพ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือกำลังใจ ไม่ค่อยมีใครกล่าวถึงกันมากนัก แต่กำลังใจนี้มีส่วนสำคัญในการช่วยดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมด้านต่าง ๆ สำเร็จได้ ดังนั้นการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จะทำให้เราเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว และของสังคมได้ในอนาคต”

^{๒๐} สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเขต, อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่อนผัน, อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์^{๒๒} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ต้องมองในทุกด้าน คือ ต้องเอาชีวิตประจำวันมาอิงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการดำรงชีวิต ต้องวางแผนก่อน แล้วจึงลงมือทำ เมื่อลงมือทำแล้วต้องมีการติดตามผลว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเราไหม ผลสะท้อนกลับเป็นอย่างไร ได้เป็นไปตามเป้าหมายตามแผนของเราไหม ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณในความพอเพียง คือดูความเหมาะสม เมื่อเน้นในทางการใช้จ่าย เราก็ต้องดูถึงการลงทุนหรือการกู้ยืม การที่เราใช้เงินของอนาคตที่เรียกว่าเงินกู้ยืมมาก ๆ ก็ไม่ดี เพราะจะสร้างความลำบากให้กับเราได้ เมื่อมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเราก็ต้องมีหลักค้ำประกันที่จะคือเงินเขาได้ ไม่เบี้ยวหนี้ โดยการดูที่หน้าที่การงานและโอกาส มีแผนรองรับแผน๓-๕ปี รวมไปถึงต้องเผื่อไว้สำหรับเวลาที่เรเจ็บป่วยด้วย การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเมื่อมองในแง่ของนักธุรกิจจะเป็นการลงทุนแล้วให้ผลกำไรหรือค่าตอบแทนที่สูง นี่คือการวางแผนในการดำเนินชีวิต”

ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัศวิน^{๒๓} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หลักเศรษฐกิจพอเพียง ข้อ.๑ ข้อ.๒ ก็จะทำให้เกิดข้อ.๓ อยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่า เมื่อมีข้อคิดที่ดีมีเหตุมีผลมาตั้งแต่ต้น คือความพอประมาณ รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่พอเพียงสำหรับเรา เท่านั้นก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีแล้ว และถ้าเรากำหนดข้อจำกัดคือขีดความสามารถของตนเองและครอบครัวก็จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอย่างหนึ่ง เหมือนกับการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรค อาจจะมีคนต่างเช่นบางคนครอบครัวใหญ่มีลูกเยอะ แต่บางครอบครัวไม่มีลูก ก็ต้องดูที่ว่าเราจะมีบริหารจัดการสถาบันครอบครัวของเราอย่างไร ที่ทำให้ทุกคนมีความสุข เมื่อมีการบริหารจัดการกับครอบครัวที่ดี ก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน แต่นี่จะเป็นในระดับครอบครัว”

นางพรพรรณ ศุภนคร^{๒๔} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในด้านนี้ต้องเริ่มต้นมาตั้งแต่เด็ก คือสถาบันครอบครัว เด็กควรที่จะได้รับความรู้ในเรื่องของความพอเพียงให้มาก พูดย่อย ๆ ว่าต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็ก เหมือนกับการปลูกฝังการไหว้ ทำไมคนโตแล้วเวลาเจอคนที่แก่กว่าหรือเสมอกันจะไหว้ทักทาย เพราะการปลูกฝังที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กนี้ละ เพราะฉะนั้นการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ก็ต้องปลูกฝังเรื่องความพอเพียงมา

^{๒๒} สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์, ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัศวิน, หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยนวมินทราชูติราช, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร, ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ตั้งแต่เด็ก ไม่ใช่มาตามอบรมกันตอนโตอย่างที่เราเห็นกันอยู่ในทุกวันนี้ การดำเนินชีวิตควรอยู่บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะได้ไม่เป็นปัญหาเช่นทุกวันนี้ ที่พวกเด็กวัยรุ่นหรือที่เราเรียกว่าเยาวชนของชาติ ไม่คิดถึงอะไรทั้งนั้น คิดเพียงแต่ว่าฉันจะทำอย่างนี้ ขาดจิตสำนึกในการพิจารณาไตร่ตรอง เมื่อถึงเวลาเดือดร้อนก็ต้องเดือดร้อนพ่อแม่ สุดท้ายพ่อแม่ก็ต้องกู้หนี้ยืมสินเป็นปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาจากการไม่รู้จักรวางแผนในการดำเนินชีวิต”

นางเพียงใจ ผ่อนผัน^{๒๕} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ถ้ามองในภาพรวมนั้น ต้องมาจากครอบครัว เพราะครอบครัวสามารถที่จะอบรมได้ เป็นขั้นแรกในการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชน แม้ตัวของเด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีแล้ว ด้วยความระลึกถึงเสมอ เวลาเขาจะทำอะไรก็จะมีเหตุมีผลมีความพอเพียง จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันปกป้องตัวเองได้”

นายสมบัติ กุตัน^{๒๖} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในด้านนี้ผมมองว่า เป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าในการดำเนินชีวิต เมื่อวางแผนการดำเนินชีวิตไว้ดี ทั้งตนเองและครอบครัว ย่อมไม่คลุ้ชีวิตไม่มีอุปสรรคมากคือเราวางแผนมาดีแล้ว เช่นการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้รายรับรายจ่าย เอาเงินฝากธนาคารไว้สำหรับเป็นค่ารักษาพยาบาล ยามเจ็บป่วย พุดง่าย ๆ ว่า อะไรที่เตรียมไว้ล่วงหน้า นั่นคือภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในวงของชุมชน ผมเพิ่งเข้ามาเป็นประธานชุมชนได้ไม่นาน เป็นช่วงขึ้นของคูณสัมพันธ์ มโนรัตน์ ที่ลาออก ผมก็เป็นประธานชุมชนต่อจนกว่าจะหมดวาระและมีการเลือกประธานชุมชนคนใหม่ เท่าที่ได้สัมผัสกับชุมชน คนส่วนใหญ่ที่มีครอบครัวหรือแต่งงานแล้วจะมีการวางแผนชีวิตกันมาก เพราะค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการมีบุตร พ่อแม่ทั้ง ๒ ฝ่ายก็ต้องเลี้ยง เหล่านี้เป็นต้น อีกกลุ่มหนึ่งก็คือผู้สูงอายุที่มีการวางแผนชีวิต การปลูกผักไว้กินเอง การเลี้ยงปลาเลี้ยงไก่ ไว้กินเองก็เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เราเป็นชุมชนเมืองก็ทำได้ เพราะปลาสามารถเลี้ยงไว้ในบ่อปูนซีเมนต์เล็ก ๆ หรือผักก็ปลูกกินที่ริมรั้วสร้างรายได้เพิ่มโดยการที่เอาของเหลือจากที่กินไปขายที่ตลาดได้ เพราะชุมชนวัดไตรรัตนาราม มีตลาดชุมชนอยู่ที่หน้าวัดไตรรัตนาราม เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า เหลือกินก็ขาย เพราะที่ขายเรามี”

นายสัมพันธ์ มโนรัตน์^{๒๗} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ผมมองว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการวางแผน

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางเพียงใจ ผ่อนผัน, วิทยาการเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน, ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์, ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

แผนการดำเนินชีวิตไว้ล่วงหน้า ที่เคยได้ยินจากสื่อต่าง ๆ มีการพูดถึงการทำบัญชีการทำบันทึกครัวเรือน ในส่วนตัวไม่มีบัญชีเป็นรายลักอักษรณ์อะไรพวกนี้ เพราะตอนยังไม่เกษียณอายุราชการก็จะมีเงินเดือนมีเงินมาก คือมีรายได้เป็นประจำ ค่าใช้จ่ายตามปกติก็ประหยัดมัธยดเป็นประจำอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจดบันทึกหรือทำบัญชีครัวเรือนอะไรพวกนั้น สมัยก่อนที่ผมยังทำงานอยู่คนอื่นอาจจะขบถยนต์สวดยหรูไปทำงาน แต่สภาพการจราจรในกรุงเทพมหานครติดขัดอย่างมาก บ้านผมอยู่รามอินทราแต่ผมเลือกที่จะปั่นจักรยานไปทำงานซึ่งอยู่ถนนศรีอยุธยาติดกับโรงพยาบาลรามา การทำแบบนี้ไม่ใช้การประหยัดจนเกินไปแต่เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอย่างหนึ่ง การปั่นจักรยานเป็นการออกกำลังกายทำให้ร่างกายแข็งแรง เมื่อร่างกายแข็งแรง ก็ไม่ป่วย เมื่อไม่ป่วยก็ตัดภาระค่าใช้จ่ายในส่วนของการรักษาพยาบาลออกไปได้เลย ปัจจุบันไม่ได้รับราชการแล้ว ก็ไม่มีเงินประจำ ทุกครั้งที่ใช้จ่ายต้องประเมินว่าสิ่งไหนจำเป็นสิ่งไหนไม่จำเป็น เน้นเฉพาะส่วนที่จำเป็น และต้องใช้หลักการข้างต้นคือความพอประมาณและมีเหตุผลมาผนวกกัน คือจะต้องวางแผนการใช้จ่าย การใช้ชีวิตตามอัตภาพ คุณภาพชีวิตก็เท่าเดิมหรืออาจดีกว่าเดิมด้วยซ้ำ ในทุกวันนี้ เพราะใช้หลักการทั้ง๒ ข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน”

สรุปว่า ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จึงเป็นการวางแผนในการดำเนินชีวิต บนพื้นฐานของความพอประมาณและความมีเหตุผลด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือเราจะไม่ใช้เงินของอนาคต เงินจากอนาคตก็คือเงินกู เหล่านี้เป็นการสร้างภาระที่เพิ่มขึ้นไม่ก่อให้เกิดความพอเพียง ด้านความมีเหตุผลวัดค่าที่ความสุข หากจะถามว่าเงินมีความจำเป็นไหม ก็มีความจำเป็นแต่ความจำเป็นของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ไม่พุ่มเพอຍไม่วิ่งตามค่านิยม เปรียบเทียบให้เห็นภาพในด้านนี้ เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เมื่อฉีดวัคซีนแล้วโรคก็จะเป็น คือคล้าย ๆ กัน ประชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อเรานำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น คือถ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ยังงี้ก็ดีขึ้นแน่นอนความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่รู้แค่ความพอเพียง ยังต้องรู้ถึงการบริหารจัดการด้วย เช่นการที่เราจะใช้เงินในอนาคตหรือเงินกู เราต้องมีความรู้เรื่องการใช้จ่าย การผ่อนชำระคืน ถ้าเราไม่มีความรู้ก็เจ๊งอย่างเดียว

๑.๔ ด้านความรู้ สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านความรู้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านความรู้นี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นนักวิชาการ และเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กร และเป็นผู้นำชุมชน เพราะฉะนั้นด้านความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงมีกันทุกท่านและเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วย รวมถึงเป็นวิทยากรบรรยายอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง ความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่รู้แค่ความพอเพียง ยังต้องรู้ถึงการบริหารจัดการด้วย เช่นการที่เราจะใช้เงินในอนาคตหรือเงินกู เราต้องมีความรู้เรื่องการใช้จ่าย การผ่อนชำระคืน ถ้าเราไม่มีความรู้ก็เจ๊งอย่างเดียว สำคัญคือต้องมีเหตุผลว่า

เราเอามาใช้เรื่องอะไร เรามีความรู้ในด้านนั้นหรือเปล่าด้วย คำว่ารู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต่างกัน คือเราต้องทดลองทำเองก่อน เมื่อทดลองทำแล้วได้ผลอย่างไร นั้นละถึงจะเรียกว่า ความรู้ใน ความหมายของความรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเรารู้แล้วเราสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตนครอบครัวและสังคมต่อไปได้ ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับคนไทยทุกคนแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนของประเทศ ทุกคนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือรู้กันหมด แต่น้อยคนที่จะทำตาม เรียกว่ามีความรู้แต่นำมาใช้นั่นเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แค่ปลูกผักทำนาทำสวนเท่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ด้านความรู้ ดังต่อไปนี้

พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ^{๒๘} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ ความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงทุกวันนี้หาได้ง่ายมากจากสื่อ ยิ่งสื่อใกล้ตัวคือโทรศัพท์มือถือสามารถเข้าอินเทอร์เน็ตค้นคว้าหาความรู้ได้เลย ไม่ต้องลองผิดลองถูกเสียเวลาเปล่า ค้นคว้าหาความรู้แล้วมาวิเคราะห์ให้ดี อย่าทำอะไรแบบที่เราไม่มีความรู้ เช่นเห็นเขาเลี้ยงปลา ก็เลี้ยงตามเขา เห็นเขาเลี้ยงไก่ ก็เลี้ยงตามเขาโดยที่ต้นขาดความรู้ในด้านนั้น ๆ ไปที่พูดอย่างนี้ เพราะนิสัยคนไทยเป็นแบบนั้น เห็นเขาทำอะไรก็ทำตามเขาไปหมด เพราะคนที่น่าผลงานมาโชว์คือคนที่ประสบความสำเร็จและอีกจำนวนเท่าไรที่ไม่ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นเราต้องศึกษาดี ๆ อย่าทำตามเด็ดขาด เพราะเราไม่มีความรู้ แต่เมื่อตัวเองมีความรู้ ก็ถามตัวเองว่าตัวเองมีความรู้ด้านไหน มีความถนัดด้านไหน อยากทำอะไร เมื่อเราศึกษาถ่องแท้มีความชำนาญและมีความถนัดคือชอบก็ทำอันนั้นเลย ความพอเพียงนี้ต้องมีความรู้ด้วยต้องไปหาแสวงหาว่าทรัพยากรที่เรามีอยู่สมควรที่ปลูกหรือทำอะไรได้ ไม่ใช่ใช้พื้นที่นาทำสวนเอาพื้นที่ตอนไปทำนา เหล่านี้เป็นต้นคือต้องมีความรู้ที่จะนำมาใช้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือแม้การกู้เงินลงทุนก็ต้องศึกษาเรื่องดอกเบี้ยด้วยกู้เงินแบบไม่ถามรายละเอียดสักแต่กู้ สนใจแต่ว่าต้องการใช้เงินจนเป็นปัญหาหนี้สินอยู่ในทุกวันนี้ เพราะคนไทยเราเมื่อเข้าตาจนก็จะไม่สนใจรายละเอียดเมื่อเราขาดความรู้เป้าหมายไม่เด่นชัดวิธีการไม่แน่นอนทำอะไรก็เจ๊ง”

พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ^{๒๙} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ ทุก ๆ คน มีความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในตัวอยู่แล้ว เพราะพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๙ ทรงตรัสมานานมากแล้ว ตั้งแต่ก่อน พ.ศ.๒๕๔๐ และหลังจาก พ.ศ.๒๕๔๐ เป็นต้นมา สื่อต่าง ๆ ก็นำเผยแพร่ ทั้งในรูปแบบวิทยุโทรทัศน์หรือแม้แต่เอกสาร ยิ่งในปัจจุบันนี้แล้ว รัฐบาลประการใช้ใน

^{๒๘} สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ, อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ, อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แผนพัฒนาประเทศ แผนที่๑๒ เน้นในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จึงกล่าวได้ว่า ทุกคนรู้ แต่ไม่ได้นำมาใช้ หรือไม่ก็เข้าใจว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้เฉพาะชาวไร่ชาวนาโดยการแบ่งที่ดินตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่ที่จริงแล้วทุกอาชีพสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้ ความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่รู้แค่ความพอเพียง ยังต้องรู้ถึงการบริหารจัดการด้วย เช่นการที่เราจะใช้เงินในอนาคตหรือเงินกู้ เราต้องมีความรู้เรื่องการใช้จ่าย การผ่อนชำระคืน ถ้าเราไม่มีความรู้ก็เจ๊งอย่างเดียว สำคัญคือต้องมีเหตุผลว่า เราเอามาใช้เรื่องอะไร เรามีความรู้ในด้านนั้นหรือเปล่าด้วย”

ดร.วลัยพร ผ่อนผัน^{๓๐} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ ปกติการมีความรู้ทุกคนก็อาจจะมี แต่ความรู้ Knowledge ใช้ว่าทุกคนจะมีเท่ากันหมด ความรู้เหมือนกับทรัพยากรทางปัญญา ยิ่งมีความรู้มากก็ยิ่งมีปัญญามาก ความรู้จากกล่าวได้ว่าเป็นเหตุ แต่การกระทำที่เกิดจากความรู้เป็นผล ความรู้ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ว่ารู้เพียงว่าสักว่ารู้ตามที่ตนได้ยินได้ฟังมาจากสื่อวิทยุโทรทัศน์เพียงเท่านั้น ความรู้ด้านอื่นอาจจะใช้เพียงแค่ได้ยินหรือได้ฟังก็เรียกว่ารู้แล้ว แต่คำว่ารู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต่างกัน คือเราต้องทดลองทำเองก่อน เมื่อทดลองทำแล้วได้ผลอย่างไร นั้นละถึงจะเรียกว่า ความรู้ ในความหมายของความรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเรารู้แล้วเราสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตน ครอบครัวและสังคมต่อไปได้”

ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์^{๓๑} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเราทำโดยไม่มียุติธรรมอะไรเลย ก็เหมือนคนตาบอดคลำช้าง คือจับโดนตรงไหน ก็เข้าใจว่าตรงนั้นถูกต้อง หรือเรียกชื่อตามสัญญาณตามที่ตนรู้ เช่นชาวบ้านทั่วไปตนเคยอยู่อย่างไรรก็อยู่อย่างนั้น ต่อเมื่อมียุติธรรมความรู้ความเข้าใจก็สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรที่เรามีอยู่ เช่นการทำนา แทนที่จะขายเข้าโรงสีเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว ก็รวบรวมกลุ่มกันสร้างโรงสีข้าวชุมชน แล้วมาสีข้าวเอง รวบรวมกลุ่มกันแปรรูปผลิตภัณฑ์ สร้างมูลค่าเพิ่มได้ นี่เป็นผลพลอยได้จากการที่ตนมียุติธรรมความรู้ การจะทำอะไรก็แล้วแต่ต้องมียุติธรรมความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ด้วย คือตนเองต้องแสวงหาความรู้ให้ตัวเองก่อน ถ้าตัวเองไม่หาความรู้เองก็ยากที่จะเข้าใจอะไร ถูกเขาหลอกอยู่ล่ำไป ถามว่าจะไปหาความรู้จากไหน ก็จากสื่อต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงปราชญ์ชาวบ้านที่มีมียุติธรรมความรู้ตรงกับความต้องการของเรา เราก็ต้องแสวงหา การมีความรู้ก็จะย้อนกลับไปถึงการมีภูมิคุ้มกันในตัว เพราะป้องกันถูกหลอกได้ หรือไม่ก็จะได้วิธีแก้ไขปัญหา”

^{๓๐} สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่อนผัน,อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์, ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ดร.อุ้มบุญ สิงห์อศวิน^{๓๒} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับคนไทยทุกคนแล้วไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนของประเทศ ทุกคนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือรู้กันหมด แต่น้อยคนที่จะทำตามเรียกว่ามีความรู้แต่นำมาใช้นั่นเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แค่ปลูกผักทำนาทำสวนเท่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่ก็ไม่ทำ ไม่มีใครประพฤติปฏิบัติตาม แต่ที่ประพฤติปฏิบัติตามก็มีอยู่บ้างแต่น้อย ถ้ามีมากทุกวันนี้จะต้องไม่มีเรื่องเงินกู้ยืมในระบบในชุมชน จะต้องไม่มีเรื่องการเป็นหนี้ในกลุ่มครัวซึ่งเป็นต้นแบบความรู้หรือผู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงเพราะรู้แล้วไม่ทำตามจึงเกิดปัญหาอย่างทุกวันนี้”

นางพรพรรณ ศุภนคร^{๓๓} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ อยากจะเน้นหนักไปที่สถาบันครอบครัวและสถานศึกษา คือต้องสอนกันตั้งแต่เด็ก ต้องมีหลักสูตรหรือแทรกเนื้อหาเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในทุกระดับ หรือช่วงวัย การศึกษาที่เราให้แก่เด็กในทุกวันนี้อาจจะไม่เพียงพอ คือให้การศึกษาเพื่อมีความรู้ แต่ไม่ตรงประเด็นนั่นเอง ปัจจุบันนี้ สื่อเป็นสิ่งสำคัญ เด็กอยู่กับโทรศัพท์มือถือมากกว่าการจับหนังสืออ่าน ใช้สื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ฉะนั้นต้องใช้สื่อโซเชียลให้เป็นประโยชน์ ในเมื่อเด็กชอบสื่อก็ต้องเอาข้อมูลที่ เป็นประโยชน์เข้าไปในสื่อเหล่านั้นด้วย ภาครัฐก็ต้องมีส่วนช่วยในการให้ความรู้ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังตั้งแต่เด็กมีตัวอย่างให้เห็นเช่นที่ประเทศญี่ปุ่น การมีระเบียบวินัยของเขาเป็นที่ขึ้นชื่อ แม้แต่ในช่วงที่เกิดภัยพิบัติภัยร้ายที่สุดของพวกเขา ตั้งแต่เด็กจนถึงคนโตไม่มีใครผิดวินัย ยังคงรักษาวินัยเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เราควรจะนำตัวอย่างประเภทแบบนี้มาใช้ในประเทศเรา ถามว่าทำไมเขาทำได้ ก็เขาปลูกฝังแต่แต่เด็กนี่ไง ประเทศไทยจะให้คนไทยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ก็ต้องปลูกฝังแต่แต่เด็ก เด็กมีความรู้โดยการปลูกฝังถึงจะเห็นผล”

นางเพียงใจ ผ่อนผัน^{๓๔} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ จริง ๆ แล้วความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เราได้ใช้ในชีวิตประจำวันของเราอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า ทุกคนใช้หมด แต่ใช้ไม่เหมือนกัน เพราะหลักการมีหลายอย่าง อยู่ที่ว่าหลักการไหนที่

^{๓๒} สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อศวิน, หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร, ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางเพียงใจ ผ่อนผัน, วิทยาการเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ถูกต้อง เราใช้ในหลักการที่ถูกต้องหรือป่าว ประหยัดมัธยัตอย่างไร ถ้าเรามีความรู้ตรงนี้ เราก็สามารถให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนของเราได้ ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นเรามีตู้อยู่หนึ่งหลัง การเปิดปิดตู้อยู่หลายครั้งเพื่อนำน้ำออกมากิน ก็เป็นการเปลืองค่าไฟฟ้า ในทางกลับกัน เรามีตู้อยู่สามารถทำน้ำแข็งได้ เราเอาน้ำใส่ภาชนะแล้วแช่ที่ช่องทำน้ำแข็ง เมื่อน้ำกลายเป็นน้ำแข็งก็นำน้ำแข็งนั้นมาใส่กระติกไว้กินน้ำ เพียงเท่านี้ก็ไม่ต้องเปิดปิดตู้อยู่บ่อยเพราะเป็นการเปลืองค่าไฟฟ้า ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ด้วยเพราะเรากินน้ำในกระติกที่มีน้ำเย็น นี่เป็นองค์ความรู้ที่เรามีหรือคนอื่นก็มี ทุกคนสามารถทำได้หมด เว้นแต่ว่าใครจะทำหรือไม่ทำเท่านั้นเอง การกระทำในเรื่องการประหยัดต้องมีคนจุดประกายความคิด ให้เขารู้สึกว่า เออ แบบนี้ดีเป็นการประหยัด อยากเสนอข้อมูลในด้านความรู้ว่า เมื่อเราจะถ่ายทอดความรู้ อย่าถ่ายทอดความรู้แบบหลักวิชาการ เพราะชาวบ้านไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้นเราต้องใช้หลักการของชาวบ้าน คือพาทำเลยแล้วค่อยมาบอกว่า นี่เป็นการพอเพียงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบวิชาการ คือทำก่อนแล้วค่อยอธิบาย เพราะชาวบ้านชอบอะไรที่เห็นผล ถ้าไม่เห็นผลก่อนก็ไม่มีใครสนใจ นี่เป็นเรื่องจริงจากการเป็นวิทยากรอบรมเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา สมควรใช้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สอน หรือยกหลักศาสนาของแต่ละศาสนามาสอนก็ใช้ได้”

นายสมบัติ กุตัน^{๓๕} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ โดยส่วนตัว ยังไม่ได้เข้าอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกิจลักษณะอะไร แต่ก็มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามสื่อต่าง ๆ เช่นวิทยุโทรทัศน์ ได้ยินมานานแล้ว และเห็นผลชัดเจนที่รัฐบาลได้กำหนดลงในแผนพัฒนาประเทศแผนที่๑๒ ซึ่งเป็นแผนล่าสุด เน้นในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แต่ในความเข้าใจผม คิดว่า ความรู้อันนี้ คือรู้แค่ตัวเองก่อน เมื่อรู้แล้วค่อย ๆ ทำตามสิ่งที่เรารู้แล้วจึงจะไปถ่ายทอดบอกคนอื่นได้ ถ้ารู้แล้วยังไม่ทำ ก็ยังเรียกว่ารู้ไม่จริง เพราะความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ใคร ๆ ก็รู้ แต่อยู่ที่ว่า รู้แล้วได้นำไปใช้หรือนำไปทำจริง ๆ หรือป่าวเท่านั้นเอง”

นายสัมพันธ์ มโนรัตน์^{๓๖} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ ได้เคยผ่านการอบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลายครั้ง จากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่จัดขึ้น เคยเข้าร่วมทั้งในฐานะประธานชุมชน และในฐานะประชาชน จึงมีความรู้ความเข้าใจในด้านนี้พอสมควร ความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียงคือรู้ในส่วนตัวก่อนว่า เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร มีอะไรบ้าง เหล่านี้ก็ต้องตอบตัวเองให้ได้ตามหลักความถูกต้องก่อน เมื่อเรารู้แล้วว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่มีองค์ประกอบ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข เป็นแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และนำมาถ่ายทอดสอนคนอื่น เริ่มจากคนในครอบครัวของ

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน, ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์, ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

เราก่อน คือเริ่มบอกลูกบอกภรรยาให้รู้จักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำมาใช้ในครอบครัว เรามีความรู้ความสามารถทำให้ตัวเราและครอบครัวอยู่ได้อย่างพอเพียง พอเราอยู่ได้ก็มีการเอื้อเฟื้อคนใกล้เคียง ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน ในสมัยที่เป็นประธานชุมชนได้เคยของบประมาณจากภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดอบรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่ประชาชนที่อยู่ในชุมชนวัดไตรรัตนาราม มีการทำกิจกรรม เช่น ผสมน้ำยาล้างจานเพื่อใช้ในครัวเรือน ปลุกผักสวนครัวบริเวณข้างบ้านที่มีพื้นที่ เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย เหล่านี้ก็นำมาจากองค์ความรู้ที่เรามี”

สรุปว่า ด้านความรู้ จึงเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทุกคนมีความรู้ แต่จะสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ได้มากน้อยเพียงใด เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ด้านความรู้ ความพอประมาณเป็นเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากความพอประมาณเป็นผล ด้านความรู้ ประเทศไทยเข้าสู่ยุค ๔.๐ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีการสนับสนุนเทคโนโลยีแก่ชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ประชาชนได้เข้าถึงมากกว่าที่เป็นอยู่เดิมเด็กอยู่กับโทรศัพท์มือถือมากกว่าการจับหนังสืออ่าน ใช้สื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ฉะนั้นต้องใช้สื่อโซเซียลให้เป็นประโยชน์ ในเมื่อเด็กชอบสื่อก็ต้องเอาข้อมูลที่เป็นประโยชน์เข้าไปในสื่อเหล่านั้นด้วย ภาครัฐก็ต้องมีส่วนช่วยในการให้ความรู้ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก อะไรที่ปลูกฝังตั้งแต่เด็ก พอโตขึ้นเขาก็จะทำอย่างนั้น ไม่ต้องบังคับ ในเมื่อเป็นสิ่งที่เขาทำอยู่ประจำก็ไม่ใช่เรื่องยากสำหรับเขา

๑.๕ ด้านคุณธรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านคุณธรรม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เป็นชุมชนเมืองขนาดกลาง มีประชาชนนับถือศาสนาหลากหลายศาสนา หรือทุกศาสนาเลยก็ว่าได้ ในการสัมภาษณ์ก็เช่นเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญก็นับถือศาสนาต่างจากผู้วิจัย ด้านคุณธรรม คือการดำเนินชีวิตให้ดีกว่าที่เป็นอยู่เดิม อาจจะมีเฉพาะสิ่งภายนอก สิ่งภายในก็สำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะต้องมีการพัฒนาให้เจริญไปกับสิ่งภายนอก ก็คือคุณธรรม คุณธรรมนี้ แม้แต่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ก็ทรงมีและมีมากเสียด้วย ที่เราทราบกันก็คือทศพิธราชธรรม พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา ฉะนั้นคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เราไม่โกงไม่เบียดเบียนผู้อื่น ของเรามีมากก็แบ่งปันให้แก่ผู้อื่น ความสุขก็เกิดขึ้น คุณธรรมก็เป็นส่วนสำคัญ เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องวัดค่าราคาคน ไม่ใช่วัดด้วยปริมาณสิ่งของ แต่วัดด้วยใจคน เริ่มต้นที่เราบอกว่า เรามีจิตใจเอื้ออารีย์ใหม่ มีความอยากช่วยคนอื่นใหม่ มีความพออยู่ในใจแล้วหรือยัง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการวัดค่าราคาคนทั้งนั้น แท้ที่จริงแล้วทุกคนต้องมีธรรมอยู่ในใจ คุณธรรมจะเป็นรูปแบบ แบบธรรมะ หรือเป็นในเชิงปรัชญาของปราชญ์ชาวบ้าน ก็ล้วนแต่ยึดการไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีการเสียสละสิ่งของการแบบปันกัน ถ้ากล่าวในฐานะชาวพุทธก็จะมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายข้อ ที่สามารถ

นำมาใช้กับหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ เช่นหลักสังคหะวัตถุ ๔ เป็นต้น โดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ด้านคุณธรรม ดังต่อไปนี้

พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ^{๓๗} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม มองว่าต้องมีศาสนาประจำใจก่อน เน้นว่าประจำใจมิใช่ศาสนาตามบัตรประจำตัวประชาชน เพราะศาสนาบางศาสนามีข้อผูกมัดทางศาสนา จึงทำให้ระหว่างศาสนาประจำใจกับศาสนาประจำกายหรือตามบัตรประชาชนนั้นะไม่ต้องกัน ต้องมีศาสนาประจำใจจะศาสนาใดก็ได้แล้วแต่ เพราะศาสนาจะช่วยขัดเกล่าให้คนเป็นคนดีขึ้นได้ การไม่เอารัดเอาเปรียบกันและกัน ใช้หลักการคือนึกถึงหัวอกเขาหัวอกเรา ถ้าจะเป็นนายที่ดี ต้องเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี การที่ได้รับคำสั่งที่ไม่เป็นธรรม มันเจ็บปวดรวดร้าวมาก แต่การที่สั่งแล้วไม่ทำ มันเจ็บมากกว่า คนในชุมชนถ้าขาดหลักการการเห็นใจซึ่งกันและกันก็จะเอาแต่ประโยชน์ตัวเองไม่สนใจประโยชน์โดยรวม ทุกอย่างต้องมีคุณธรรม ถ้าอยากบรรยายให้เขา เราก็ต้องยืมให้เขาก่อน ถ้าอยากให้ใครเขาดีกับเรา เราก็ต้องดีกับเขาก่อน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเลย คือสละให้ก่อน และเราจะได้สิ่งที่ดีกว่ากลับมา สำคัญที่สุดคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะหน่วยงานไหนหรือองค์กรไหนจะขาดความกตัญญูตกเวทีไม่ได้ ต้องมีคุณธรรมประจำตน สิ่งที่ต้องทำคือความดี สิ่งที่ต้องมีคือคุณธรรม การอยู่ร่วมกันของคนต้องรู้จักการวางตน เขาสูงกว่าเราก็อยาพินิจไปตีเสมอ หรือเขาต่ำกว่าเราก็อยาพินิจไปรังเกียจดูถูกเขา คนต้องดูจากภายในไม่ใช่ภายนอก”

สมพงษ์ สุตเกตุ^{๓๘} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม การดำเนินชีวิตให้ดีกว่าที่เป็นอยู่เดิม อาจจะมีเฉพาะสิ่งภายนอก สิ่งภายในก็สำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะต้องมีการพัฒนาให้เจริญไปกับสิ่งภายนอก ก็คือคุณธรรม คุณธรรมนี้ แม้แต่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ก็ทรงมีและมีมากเสียด้วย ที่เราทราบกันก็คือทศพิธราชธรรม พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา ฉะนั้นคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เราไม่โกงไม่เบียดเบียนผู้อื่น ของเรามีมากก็แบ่งปันให้แก่ผู้อื่น ความสุขก็เกิดขึ้น ถึงจะจับต้องไม่ได้แต่ก็รู้อยู่แก่ใจแต่ธรรมข้อหนึ่งก่อนที่จะมีข้ออื่น ๆ คือความเมตตา ต้องมีในตัวเราเองถ้าเรามีความเมตตาความทุกข์ก็จะน้อยเบาบางไปตามลำดับ เรามีเมตตากับเขาเขาก็มีเมตตากับเรา เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเรารู้จักพอสิ่งที่เกินก็แบ่งปันเพียงเท่านี้ ก็เกิดความมีเมตตาแล้ว คือเราได้ให้ เราเป็นผู้ให้ อย่างน้อยก็ให้คนที่ใกล้ตัวก่อน”

^{๓๗} สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ, อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุตเกตุ, อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ดร.วลัยพร ผ่อนผัน^{๓๙} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นผลชัดเจน ด้านคุณธรรมก็เป็นส่วนสำคัญ เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องวัดค่าราคาคคน ไม่ใช่วัดด้วยปริมาณสิ่งของ แต่วัดด้วยใจคน เริ่มต้นที่เราบอกว่า เรามีจิตใจเอื้ออารีย์ไหม มีความอยากช่วยคนอื่นไหม มีความพออยู่ในใจแล้วหรือยัง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการวัดค่าราคาคคนทั้งนั้น คนรวยหวงของกิน เช่นมะม่วงเกินจากรับบ้านสุกตกลงพื้นด้านนอกบ้านคนผ่านไปผ่านมาจะเก็บยังไม่ให้เลย เพราะหวง ในทางกลับกันคนจน ปลุกฆ่าตะไคร้ใบมะกรูดใบกระเพราะผักสวนครัวไว้กินเอง กินไม่ทันหักกิ่งใส่ถุงไว้ ใครผ่านไปมาเที่ยวแจกเขา ฉะนั้นค่าราคาคคนอยู่ที่ใจมิใช่ความร่ำรวยหรือวัตถุสิ่งของ ตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ที่หึงกันไม่ได้คือเงื่อนไขความรู้กับเงื่อนไขคุณธรรมต้องมียู่คู่กัน ถ้ามีความรู้แต่ขาดคุณธรรม บุคคลนั้นก็จะเป็นคนเอาเปรียบคนไม่ได้ใช้ความรู้ในทางที่ถูกที่ควรไม่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ บ้านเมือง หรือถ้ามีแต่คุณธรรมไม่มีความรู้บุคคลนั้นก็ถือแต่คุณธรรมอดอยากยากจนอยู่ล้าไป ต่อเมื่อมีทั้งความรู้ทั้งคุณธรรมบุคคลนั้นก็ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควร เป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป”

ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์^{๔๐} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม นับเป็นจุดสำคัญในการดำเนินชีวิต เพราะมีคุณธรรมชีวิตก็จะมีความสุข แต่ถ้าขาดคุณธรรมชีวิตก็จะมีแต่ความทุกข์ คุณธรรมประจำตน คือการเป็นคนมีเมตตา ถ้าคนเราทั้งหมดมีเมตตาต่อกัน สังคมก็จะน่าอยู่มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังคำของหลวงปู่พุทธทาส ท่านว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก โดยส่วนตัวเป็นครอบครัวที่นับถือพระพุทธศาสนา คือนับถือกันทั้งหมด แม่ของภรรยาก็เป็นแม่ชีถือศีล เรามีธรรมเราปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจจะจับต้องไม่ได้ด้วยมือ สัมผัสไม่ได้ด้วยตาเปล่า แต่ก็รู้อยู่ที่ใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเริ่มที่ใจเป็นอันดับแรก เมื่อใจคิดจะพัฒนาทำให้ชีวิตตนเองดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม ก็เริ่มที่ใจนี้แหละ เพราะฉะนั้นเริ่มที่ใจของตนเองให้มีคุณธรรม เมื่อตัวเองมีคุณธรรมแล้ว ก็จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาตามลำดับ การมีจิตเกื้อกูลแก่ส่วนรวมก็ต้องมีเมตตาถึงจะช่วยเหลือคนอื่นได้ ในความเป็นภาวะผู้นำต้องมีการเสียสละ คุณธรรมข้อนี้ก็สำคัญ คือเราต้องเป็นแบบอย่าง การดำรงชีวิตยึดหลักธรรมและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งตนเองก็ไม่ทำตนเองให้เดือดร้อน คือทุกคนมีสิทธิ

^{๓๙} สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่อนผัน, อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์, ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เสมอกันเคารพในสิทธิของกันและกันแม้กระทั่งคนต่างศาสนากัน เพื่อให้เกิดความสงบและสันติภาพในชุมชนของเรา”

ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัสวิน^{๔๑} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม แท้ที่จริงแล้วทุกคนต้องมีธรรมอยู่ในใจ คุณธรรมจะเป็นรูปแบบ แบบธรรมะ หรือเป็นในเชิงปรัชญาของปราชญ์ชาวบ้าน ก็ล้วนแต่ยึดการไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีการเสียสละสิ่งของมีการแบบปันกัน ถ้ากล่าวในฐานะชาวพุทธก็จะมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายข้อ ที่สามารถนำมาใช้กับหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ เช่นหลักสังคหะวัตถุ ๔ เป็นต้น ที่จะพัฒนาทั้งตนเอง ครอบครัวตลอดถึงสังคมให้เป็นสุขได้ ถ้ากล่าวในฐานะของคนต่างศาสนา ก็ต้องมีหลักปฏิบัติ เช่นการมีเมตตา การมีสันติ เหล่านี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำชีวิตให้ดีขึ้น การช่วยเหลือสังคมหรือการทำประโยชน์แก่สังคม โดยส่วนตัวขอโครงการจิตอาสาของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่๑๐ ที่ให้ประชาชนเป็นจิตอาสา แต่ตัวเองก็ไม่ได้ไปลงทะเบียนเป็นจิตอาสาอะไรพวกนั้น คือทำเลย เมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าก็ทำเลย คือไม่มีในเชิงสัญลักษณ์หรือเก็บภาพแต่อย่างใด เราอยากเป็นจิตอาสา ก็ทำเลย ช่วยเหลือสังคม ตามพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่๑๐ การอยู่เบื้องหลังและยินดีความสำเร็จเป็นความสุขชนิดหนึ่งที่สัมผัสและรับรู้ได้ทางใจ”

นางพรพรรณ ศุภนคร^{๔๒} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม ในภาวะเศรษฐกิจไทยเป็นแบบนี้ ก็พูดได้ยากเรื่องคุณธรรม สถาบันครอบครัว พ่อแม่ไม่มีเวลาสอนลูกเพราะต้องไปทำงานหาเงิน คนส่วนใหญ่ยังติดอยู่ในเรื่องปากเรื่องท้อง ต้องทำงานเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว การจะให้บริจาคเป็นการกุศล เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะเขายังต้องทำงานเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องมีภาระคือคนในครอบครัว เป็นเรื่องยากที่จะมีการเผื่อแผ่จุนเจือ ยิ่งในสังคมกลุ่มคนเมืองบ้านรื้อติดกันยังไม่พูดกันเลย ยังไม่มีการหยิบยื่นอาหารหรือสิ่งของให้กัน ไม่ต้องกล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือหรือบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวม ในด้านของคุณธรรมก็เหมือนกับด้านความรู้ที่กล่าวไปว่า ต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก อะไรที่ปลูกฝังตั้งแต่เด็ก พอโตขึ้นเขาก็จะทำอย่างนั้น ไม่ต้องบังคับ ในเมื่อเป็นสิ่งที่เขาทำอยู่ประจำก็ไม่ใช่เรื่องยากสำหรับเขา เช่น คนที่นับถือศาสนาอิสลาม ทำพิธีละหมาดวันละ๕ครั้ง ทำไมไม่เลิกหรือรู้สึกเบื่อเพราะอะไร เพราะสถาบันครอบครัวปลูกฝังและพาเขาทำมาตั้งแต่เด็กไง พอโตแล้วก็ยังทำอยู่ แต่ในส่วนของจุดประสงค์ก็แตกต่างกันออกไปนั้นเป็นผลอยากเน้นย้ำว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียง ต้องปลูกฝังตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก หลักคุณธรรมก็เช่นกัน”

^{๔๑} สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัสวิน, หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยนวมินทราชูติราช,๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร,ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน,๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

นางเพ็ญใจ ผ่อนผัน^{๔๓} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม ในด้านนี้ค่อนข้างตอบยาก เพราะคุณธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน จะวัดกันแค่สายตาไม่ได้ เพราะคุณธรรมเป็นเรื่องของใจ แต่ก็ต้องมององค์ประกอบหลายด้าน ชาวบ้านมีเรื่องปากเรื่องท้องเป็นใหญ่ การครองชีพเหล่านี้เป็นต้น ต้องหันมาพูดเรื่องนอกเหนือหลักเศรษฐกิจพอเพียงก่อน ย้อนกลับมาพูดถึงเศรษฐกิจในประเทศไทย เพราะคุณธรรมจะมีมากหรือน้อยก็ต้องอาศัยหลักเศรษฐกิจด้วย ถ้าเศรษฐกิจภายในประเทศดี ความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะดีตามไปด้วย ถ้าเศรษฐกิจภายในประเทศแย่ ความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะตกต่ำ คนก็จะหันมาเป็นโจร ทำงานก็ไม่สุจริต เป็นทุจริตเสียมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจไม่ดี คนก็จะเห็นแก่ตัวมากขึ้น ขาดจิตสำนึกขาดคุณธรรมไปทันที เพราะมีเหตุผลเรื่องปากเรื่องท้องเรื่องภาระของครอบครัวมาก่อน คนก็จะไม่สนใจคุณธรรม ละคุณธรรมทันที เพราะเมื่อตนยังปากกัดตีนถีบ จะช่วยเหลืออะไรใครได้ ตัวเองยังเอาตัวไม่ได้ จะให้มารักษาคุณธรรมเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ยากมาก แม้กระทั่งปัจจุบันนี้ การจะทำบุญหรือบริจาคการกุศลอะไรก็แล้วแต่ จะทำน้อยมาก อย่างน้อยก็ ๒๐ บาท แต่เมื่อเทียบกับค่าโทรศัพท์ค่าบริการอินเทอร์เน็ตที่จ่ายกันทุกเดือนมากนัก มากกว่าหลายสิบเท่า แต่คนก็สามารถทำได้ เพราะยังแยกไม่ได้ว่า อันไหนคือพอเพียง อันไหนคือคุณธรรม อันไหนคือความพอประมาณ มีแต่ความรู้ว่า นี่เป็นสิ่งที่เราต้องการ นั่นเป็นสิ่งที่เราต้องใช้ ทุกอย่างสอดคล้องกันไปหมด”

นายสมบัติ กุตัน^{๔๔} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม ก็เป็นจิตอาสาช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือชุมชน อะไรที่เห็นว่าดี ก็จะพัฒนาให้ดีขึ้น เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน การมีคุณธรรม ก็ต้องเริ่มภายในครอบครัวเราก่อน ผมได้เคยสอนลูกว่า ให้เป็นคนดี เน้นการพูดคุยแก้ไขปัญหาก่อน ถ้าเราพูดคุยกับคนในครอบครัวเรารู้เรื่อง คนในชุมชนเราก็จะพูดคุยรู้เรื่องด้วยในฐานะที่เราเป็นประธานชุมชน ต้องมองลูกบ้านหรือประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านเหมือนคนในครอบครัวของเราเอง เมื่อมีการทะเลาะวิวาท ก็แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี คือจะยังไม่แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่จะเรียกคู่กรณีทั้ง ๒ ฝ่ายมาพูดคุยด้วยเหตุด้วยผล ผมเองในฐานะประธานชุมชนก็ต้องวางตัวเป็นกลางรับฟังได้ทั้ง ๒ ฝ่าย โดยตัดผลประโยชน์ออกไปหรือแม้กระทั่งญาติพี่น้องของเราเอง ถ้าทำความผิดก็ต้องว่าไปตามผิดโดยจะไม่เข้าข้าง ข้างใดข้างหนึ่ง ท้ายที่สุดเมื่อไกล่เกลี่ยกันได้ เรื่องก็ไม่ต้องถึงตำรวจ ฝ่ายที่ผิดก็ต้องยอมรับเงื่อนไขของฝ่ายที่ถูกต้อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม เน้นความกตัญญูกตเวทียเป็นหลัก เริ่มต้นจากคนในครอบครัว แล้วนำออกไปสู่ชุมชน โดยไม่มีเส้นแบ่งระหว่างศาสนา คือทำให้ทุกศาสนามีความเท่าเทียม

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางเพ็ญใจ ผ่อนผัน, วิทยาการเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน, ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

กันตามสิทธิของตน ที่ผ่านมาชุมชนวัดวัดไตรรัตนาราม มีประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอื่น ๆ นอกจากพระพุทธศาสนา ก็สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อยู่ ไม่เคยเกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาแต่อย่างใด”

นายสัมพันธ์ มโนรัตน์^{๔๕} “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม ผมได้เคยบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาบ้าง และเป็นผู้ปฏิบัติธรรม เป็นอุบาสก ก็พอเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่บ้าง แต่ที่ใช้ในครอบครัวคือการสอนลูกก่อน ว่าให้รู้จักความกตัญญูรู้คุณคน สอนเรื่องบาปบุญคุณโทษตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และก็สอนลูกอยู่ประจำว่าอย่ากล่าวให้ร้ายทำลายใคร คือตัวเราเองก่อนว่าตัวเราดีแค่ไหน ไม่ต้องเปรียบเทียบกับคนอื่น ทั้งตัวผมเองและครอบครัวยึดมั่นในคุณธรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ญาติพี่น้องเพื่อนบ้าน รวมถึงคนที่อยู่ในชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม ในด้านนี้ถ้าทุกคนมีคุณธรรม ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะรู้ผิดชอบชั่วดี เรื่องคุณธรรมนี้ ผมเป็นประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย ครึ่ง ในสมัยที่ ๕ เนื่องจากมีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นตามอายุที่เพิ่ม เห็นว่าถ้าตนเป็นประธานชุมชนอยู่ต่อ จะทำให้ชุมชนคือส่วนรวมเสียผลประโยชน์บางประการ จึงลาออกเพื่อให้คนที่มีความรู้ความสามารถมีจิตสาธารณะรักในการบริการช่วยเหลือพี่น้องคนในชุมชนขึ้นมาเป็นประธานชุมชนแทน ผมปฏิเสธมาตลอดที่จะเป็นประธานชุมชน แต่ประชาชนในชุมชนเป็นคนเลือก สมัยที่ ๕ นี้ ร่างกายไม่ไหวจริง ๆ จึงได้ลาออกกลางคัน ผมไม่ยึดติด การไม่ยึดติดก็เป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่เราทำให้คนอื่นดูเป็นตัวอย่าง ในระยะเวลาที่ผ่านมา”

สรุปว่า ด้านคุณธรรม จึงกล่าวได้ว่าทุกคนมีคุณธรรมประจำตนอยู่แล้วแต่จะแสดงออกในด้านไหนเท่านั้นเอง บางคนก็มีศีลเป็นเครื่องปฏิบัติ บางคนก็มีหลักศาสนาของตนเป็นเครื่องปฏิบัติบนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้สำหรับการดำเนินชีวิต คุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เราไม่โกงไม่เบียดเบียนผู้อื่น ของเรามีมากก็แบ่งปันให้แก่ผู้อื่น ความสุขก็เกิดขึ้น ถึงจะจับต้องไม่ได้แต่ก็รู้อยู่แก่ใจ แต่ธรรมข้อหนึ่งก่อนที่จะมีข้ออื่น ๆ คือความเมตตา ต้องมีในตัวเราเองถ้าเรามีความเมตตาความทุกข์ก็จะน้อยเบาบางไปตามลำดับ เรามีเมตตากับเขาเขาก็มีเมตตากับเรา เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเรารู้จักพอสิ่งที่เกินก็แบ่งปันเพียงเท่านี้ ก็เกิดความมีเมตตาแล้ว คือเราได้ให้ เราเป็นผู้ให้ อย่างน้อยก็ให้คนที่ใกล้ตัวก่อน

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์, ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๒. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ในด้านอื่น ๆ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นว่า

๒.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ต้องถามตนเองก่อนว่า ตรงไหนหรือจุดไหนคือความพอเพียงของเรา เพราะแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ความพอเพียงนี้ต้องดูก่อนว่า ด้านไหน ถ้าเป็นชาวไร่ชาวนาก็ดูที่ว่าตนเองมีที่ไร่น่าอยู่เท่าไร ทำนาผลผลิตที่ได้พออยู่พอกินหรือป่าว หรือทำไปแล้วขาดทุนไม่คุ้มทุน เพราะความพอเพียงของแต่ละคนไม่เท่ากัน เช่นของชนชั้นรากหญ้า ชนชั้นกลาง และชนชั้นสูง ต่างมีทุนที่ไม่เท่ากัน ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือเราจะไม่ใช่เงินของอนาคต เงินจากอนาคตก็คือเงินกู้ เหล่านี้เป็นการสร้างภาระที่เพิ่มขึ้นไม่ก่อให้เกิดความพอเพียง ด้านความมีเหตุผลวัดค่าที่ความสุข หากจะถามว่าเงินมีความจำเป็นไหม ก็มีความจำเป็นแต่ความจำเป็นของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ไม่พุ่มพวยไม่วิ่งตามค่านิยม ด้านความรู้ก็ต้องรู้จริง อย่าทำอะไรแบบที่เราไม่มีความรู้ เช่นเห็นเขาเลี้ยงปลา ก็เลี้ยงตามเขา เห็นเขาเลี้ยงไก่ ก็เลี้ยงตามเขาโดยที่ตนขาดความรู้ในด้านนั้น ๆ ไป ที่พูดอย่างนี้ เพราะนิสัยคนไทยเป็นแบบนี้ เห็นเขาทำอะไรก็ทำตามเขาไปหมด ด้านคุณธรรม การอยู่ร่วมกันของคนต้องรู้จักการวางตน เขาสูงกว่าเราก็อยาพิ้งไปตีเสมอ หรือเขาต่ำกว่าเราก็อยาพิ้งไปรังเกียจดูถูกเขา คนต้องดูจากภายในไม่ใช่ภายนอก ^{๔๖}

๒.๒ ความพอประมาณ ตามฐานะของตนเอง ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมหรือชุมชน เมื่อมีความพอประมาณเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาครอบครัวและสังคม ผลที่ได้ก็คือความสุข ความพอประมาณวัดค่าที่ความสุขด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เปรียบเทียบให้เห็นภาพในด้านนี้ เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เมื่อฉีดวัคซีนแล้วโรคก็จะเป็น คือคล้าย ๆ กัน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อเรานำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น คือถ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ยังงี้ก็ดีขึ้นแน่นอนความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่รู้แค่ความพอเพียงยังต้องรู้ถึงการบริหารจัดการด้วย เช่นการที่เราจะใช้เงินในอนาคตหรือเงินกู้ เราต้องมีความรู้เรื่องการใช้จ่าย การผ่อนชำระคืน ถ้าเราไม่มีความรู้ก็เงงอย่างเดียว ธรรมข้อหนึ่งก่อนที่จะมีข้ออื่น ๆ คือความเมตตา ต้องมีในตัวเราเองถ้าเรามีความเมตตาความทุกข์ก็จะน้อยเบาบางไปตามลำดับ ^{๔๗}

๒.๓ ความพอประมาณที่สัมผัสได้ด้วยตนเอง คืออยากให้ตัวเราเองเป็นต้นแบบที่ดีก่อน ต้องรู้จักการประหยัด รู้จักการอดออม คือ ส่วนไหนที่ไม่เป็นสาระสำคัญก็ตัดทิ้งไป ความ

^{๔๖} สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ, อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ, อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พอประมาณเป็นเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากความพอประมาณเป็นผล ด้านความรู้ประเทศไทยเข้าสู่ยุค ๔.๐ อยากให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการสนับสนุนเทคโนโลยีแก่ชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ประชาชนได้เข้าถึงมากกว่าที่เป็นอยู่เดิม อยากให้มีการสนับสนุนทุนในทุกด้าน ด้านคุณธรรมปัญหาอยู่ในทุกวันนี้ ทั้งในชุมชนหรือประเทศชาติ คือความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบกับไม่เป็นคนดี เป็นคนคิดศีลผิดธรรม คุณภาพชีวิตจึงไม่มีการพัฒนา มีแต่เท่าเดิมหรือตกต่ำลงกว่าที่เป็นอยู่เดิม ในทางตรงกันข้ามถ้าครอบครัวไหนหรือชุมชนไหนมีศีลมีธรรม สันติสุข สันติภาพก็เกิดขึ้น ไม่เดือดร้อนนอนทุกข์ ไม่เบียดเบียนคนอื่น คุณภาพชีวิตก็จะสูงขึ้นตามลำดับ^{๔๘}

๒.๔ ความพอเพียงคืออะไร ทำอย่างไร ถึงจะพอเพียงกับตัวเรา หลักการตรงนี้เราจะต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำมาบูรณาการใช้ ถ้าถามว่าสมาชิกและประชาชนทั่วไปเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงแค่ไหน คำตอบคือยังเข้าใจไม่ถ่องแท้ จะมองภาพของการอดออม ประหยัดมัธยัต ซึ่งจริง ๆ แล้วยังไม่ตรงประเด็นเท่าไรคือยังไม่ใช่ ความพอเพียงคือความประมาณของตัวเองในส่วนตรงนี้ ด้านความมีเหตุผลเราไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น เราจะใช้แต่สิทธิของเราไม่ก้าวล่วงในสิทธิประโยชน์ของผู้อื่น จะทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องใช้เหตุผลเป็นหลัก ความระลึกถึงเสมอ เวลาเขาจะทำอะไรก็จะมีเหตุผลมีความพอเพียง จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันปกป้องตัวเองได้ อยากเสนอข้อมูลในด้านความรู้ว่า เมื่อเราจะถ่ายทอดความรู้ อย่าถ่ายทอดความรู้แบบหลักวิชาการ เพราะชาวบ้านไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้นเราต้องใช้หลักการของชาวบ้าน คือพาทำเลยแล้วค่อยมาบอกว่า นี่เป็นการพอเพียงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบวิชาการ คือทำก่อนแล้วค่อยอธิบาย ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจไม่ดี คนก็จะเห็นแก่ตัวมากขึ้นขาดจิตสำนึกขาดคุณธรรมไปทันที เพราะมีเหตุผลเรื่องปากเรื่องท้องเรื่องภาระของครอบครัวมากกว่า คนก็จะไม่สนใจคุณธรรม ละคุณธรรมทันที เพราะเมื่อตนยังปากกัดตีนถีบ จะช่วยเหลืออะไรใครได้ ตัวเองยังเอาตัวไม่ได้ จะให้มารักษาคุณธรรมเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ยากมาก^{๔๙}

๒.๕ ความพอประมาณ อยากจะเน้นหนักที่สถาบันครอบครัวมากกว่า ถ้าครอบครัวมีความพอประมาณ หรือที่เรียกว่าความพอเพียงนี้ การประพฤติดหรือการปฏิบัติก็จะถูกถ่ายทอด ไม่จำเป็นที่จะต้องมานั่งฟังการบรรยายหรือการอบรมเรื่องความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง เพราะตนเองมีการประพฤติดปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลักการมีเหตุผลต้องมีตั้งแต่แรก ก่อนจะจับจ่ายใช้สอยก็ต้องคิดพิจารณาแล้ว

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์, ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางเพียงใจ ผ่อนผัน, วิทยากรเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ว่าดีหรือไม่ดีของที่เราจะซื้อ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เวลาที่จะใช้จ่ายก็ต้องมีเหตุผลเพียงพอ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ก็ต้องปลูกฝังเรื่องความพอเพียงมาตั้งแต่เด็ก ไม่ใช่มาตามอบรมกันตอนโตอย่างที่เราเห็นกันอยู่ในทุกวันนี้ การดำเนินชีวิตควรอยู่บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะได้ไม่เป็นปัญหาเช่นทุกวันนี้ ที่พวกเด็กวัยรุ่นหรือที่เราเรียกว่าเยาวชนของชาติ ไม่คิดถึงอะไรทั้งนั้น คิดเพียงแต่ว่าฉันจะทำอย่างนี้ ขาดจิตสำนึกในการพิจารณาไตร่ตรอง เมื่อถึงเวลาเดือดร้อนก็ต้องเดือดร้อนพ่อแม่ เด็กอยู่กับโทรศัพท์มือถือมากกว่าการจับหนังสืออ่าน ใช้สื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ฉะนั้นต้องใช้สื่อโซเซียลให้เป็นประโยชน์ ในเมื่อเด็กชอบสื่อก็ต้องเอาข้อมูลที่เป็นประโยชน์เข้าไปในสื่อเหล่านั้นด้วย ภาครัฐก็ต้องมีส่วนช่วยในการให้ความรู้ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก อะไรที่ปลูกฝังตั้งแต่เด็ก พอโตขึ้นเขาก็จะทำอย่างนั้น ไม่ต้องบังคับ ในเมื่อเป็นสิ่งที่เขาทำอยู่ประจำก็ไม่ใช่เรื่องยากสำหรับเขา เช่น คนที่นับถือศาสนาอิสลาม ทำพิธีละหมาดวันละ ๕ ครั้ง ทำไม่ไม่เลิกหรือรู้สึกเบื่อเพราะอะไร^{๕๐}

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านความพอประมาณ ๒. ด้านความมีเหตุผล ๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔. ด้านความรู้ ๕. ด้านคุณธรรม จากแบบสอบถาม โดยพิจารณาจากรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย

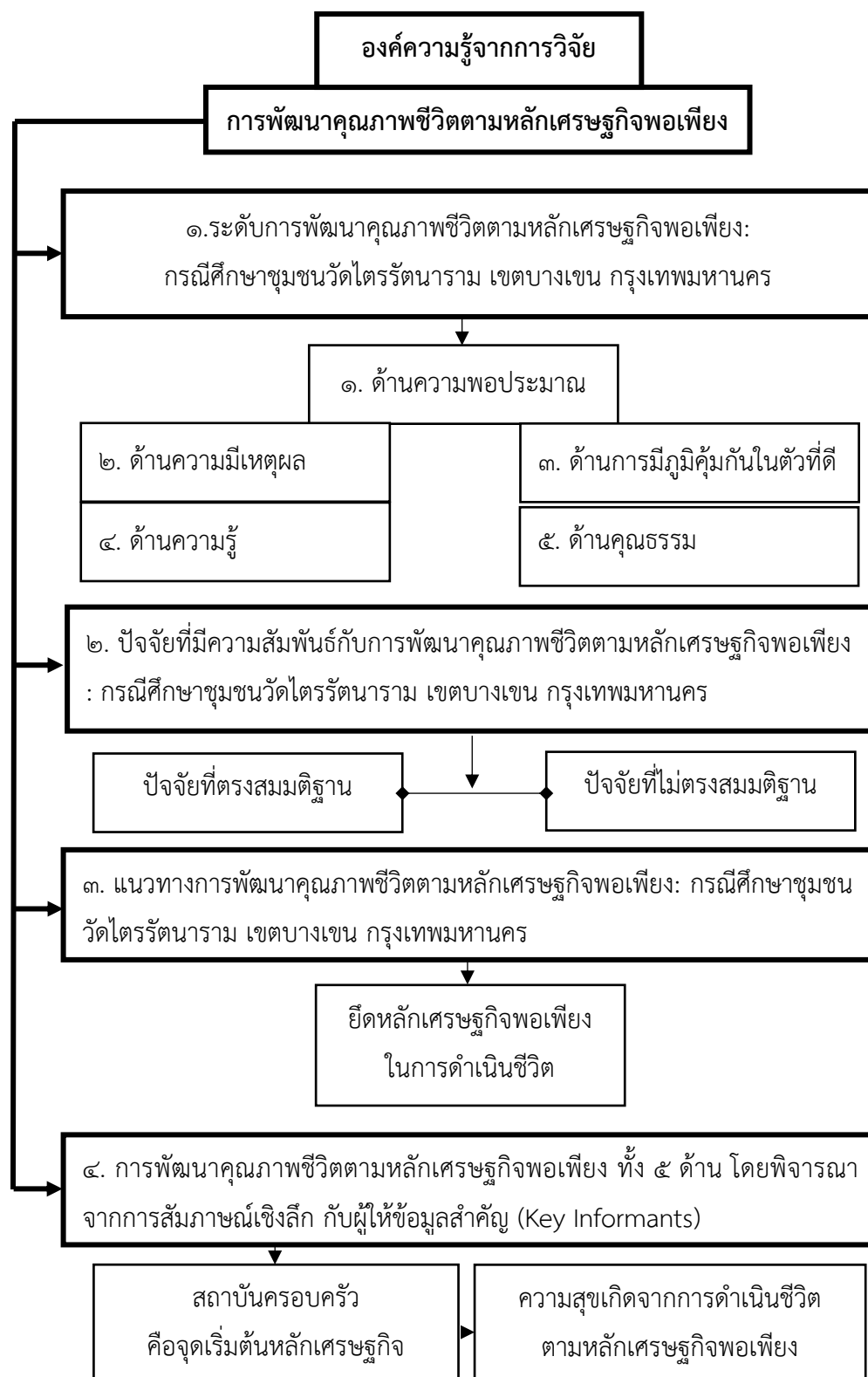
๒. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ตรงตามสมมติฐาน และปัจจัยที่ปฏิเสธสมมติฐาน โดยพิจารณาจากความถี่และร้อยละที่มีมากที่สุดและน้อยที่สุด

๓. ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยพิจารณาจากรายข้อเฉพาะที่มีจำนวนความถี่มากที่สุดเท่านี้

๔. ทำให้ทราบถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๕ ด้าน โดยพิจารณาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร, ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิองค์ความรู้ได้ ดังแผนภูมิที่ ๔.๑ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๔.๑ แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยสามารถจะสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้.

๑.ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน สรุปโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้

๑.๑ ด้านความพอประมาณ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนในพื้นที่ทำการวิจัย มีการเพิ่มรายได้จากการทำอาชีพเสริม จากงานที่ทำประจำตามปกติ และลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นออก ไม่สร้างหนี้สินแบบไม่มีแบบแผน คือการจะใช้เงินกู้ยืมเพื่อลงทุนจะต้องมีการวางแผนกับคนในครอบครัวถึงระยะเวลาในการชำระหนี้สิน และมีข้อจำกัดคือไม่ใช้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนที่เลื่อนลอยเพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบ จะใช้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อนำเงินมาลงทุนในการประกอบธุรกิจ จะไม่นำมาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทั้งยังไม่ฟุ่มเฟือยในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมีการประหยัดอดออมในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ การปฏิบัติข้างต้นทำให้มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง จากการประกอบอาหารบริโภคเองแทนการไปทานข้าวข้างนอกบ้าน มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและครอบครัวให้แบ่งทรัพย์สินในการใช้จ่ายที่ถูกต้อง ประหยัดแต่ก็ไม่ใช้ตระหนี่ มีความพอดีในตัว

๑.๒ ด้านความมีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนในพื้นที่ทำการวิจัย มีการสร้างวินัยในการใช้จ่ายในครัวเรือน เช่นการแบ่งทรัพย์สินเป็นส่วน ๆ ในการใช้จ่าย มีการวางแผนในการใช้จ่ายเพื่อให้มีเงินเก็บออม มีการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือพออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่อัตภาพของตน ไม่มีความรู้สึกลอยล้า อยากมี จนเกินฐานะและความสามารถของตนเอง ทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพิจารณาอย่างถ่วงถือนเรื่องต่าง ๆ ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและครอบครัว

๑.๓ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนในพื้นที่ทำการวิจัย มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้ว่ามีรายรับเท่าไรและทราบถึงรายจ่ายว่าในแต่ละเดือนมีรายจ่ายเท่าไร เมื่อทราบถึงรายจ่ายที่เกินหรือเพิ่มขึ้นในเดือนถัดไปก็จะมีการลดรายจ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมเงินไว้เป็นค่าใช้จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นเจ็บป่วยเป็นต้น มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัว ในการลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง ตนเองและสมาชิกในครอบครัวมีการออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง ให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ จะได้ลดค่าใช้จ่าย

การรักษาพยาบาลซึ่งในปัจจุบัน ค่ารักษาพยาบาลแต่ละโรงพยาบาลมีค่าใช้จ่ายที่แพงมาก ไม่ว่าจะสถานะทางการเงินของครอบครัวจะวิกฤตขนาดไหนก็จะประกอบอาชีพที่สุจริต เพื่อไม่ก่อความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นให้แก่ตนเองและสมาชิกในครอบครัว

๑.๔ ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนในพื้นที่ทำการวิจัย มีความรู้ความสามารถและเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รวมถึงนำองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้วางแผน ในเรื่องการใช้จ่ายครัวเรือนและประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้ากับการใช้ชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม มีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นประจำตนเองพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนต่างก็มีความรักใคร่ กลมเกลียว สมัคสมานสามัคคีกัน โดยการพูดคุยด้วยความรักความห่วงใยปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว รับฟังปัญหาของกันและกัน มีว่าปัญหานั้นจะร้ายแรงขนาดไหน เพื่อทราบปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป

๑.๕ ด้านคุณธรรม จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนในพื้นที่ทำการวิจัย มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวตนเองและเพื่อนบ้านรวมถึงชุมชนที่ตนพักอาศัย ไม่ว่าจะกระทำการสิ่งใด ๆ ก็ตามแต่ จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สร้างความรู้จักสามัคคีทั้งในครอบครัวของตนเองและคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณี สงกรานต์ เป็นต้น จัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยกระบวนการสันติวิธี รวมถึงมียึดถือและปฏิบัติตามหลักศาสนาของตนเอง เพื่อให้เกิดความสุขและสันติทั้งในครอบครัวและในชุมชน

๒. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:
กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ตรงตามสมมติฐาน และปัจจัยที่ปฏิเสธสมมติฐาน โดยพิจารณาจากความถี่และร้อยละ ที่มีมากที่สุดและน้อยที่สุด ดังปรากฏที่ข้อ ๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยพิจารณาจากรายข้อเฉพาะที่มีจำนวนความถี่มากที่สุดเท่านั้น สรุปได้ดังนี้

๓.๑ ด้านความพอประมาณ จากการศึกษาพบว่า การออมและการทำบัญชีในครัวเรือน ทำให้ก่อเกิดการประหยัด อดออม รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ และการส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชนเพื่อไปเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓.๒ ด้านความมีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม และการอบรมโดยมีการเชิญวิทยากรหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพเสริมจากวัสดุภายในพื้นที่ เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓.๓ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓.๔ ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ และการส่งเสริมให้ประชาชนได้ฝึกหัดทุกรูปแบบ การส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓.๕ ด้านคุณธรรม การส่งเสริมศาสนาอย่างถูกต้อง คือหมู่บ้านศีล ๕ การส่งเสริมจัดกิจกรรมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และการส่งเสริมให้ประชาชนยกย่องเชิดชู บุคคลที่มีคุณธรรมในชุมชนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และสุจริตอาสาพัฒนา เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๔. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๕ ด้าน โดยพิจารณาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ได้ให้ความเห็นถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๕ ด้าน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ ความพอประมาณ ต้องถามตนเองก่อนว่า ตรงไหนหรือจุดไหนคือความพอเพียงของเรา เพราะแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน ความพอประมาณ ตามฐานะของตนเอง ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมหรือชุมชน เมื่อมีความพอประมาณเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาครอบครัวและสังคม ผลที่ได้ก็คือความสุข ความพอประมาณวัดค่าที่ความสุข ความพอประมาณที่สัมผัสได้ด้วยตนเอง ทำอย่างไร ถึงจะพอเพียงกับตัวเรา หลักการตรงนี้เราจะต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำมาบูรณาการใช้ในการชีวิตประจำวันให้ได้ อยากจะเน้นหนักที่สถาบันครอบครัวมากกว่า ถ้าครอบครัวมีความพอประมาณ หรือที่เรียกว่าความพอเพียงนี้ การประพฤติหรือ

การปฏิบัติก็จะถูกถ่ายทอด ไม่จำเป็นที่จะต้องมานั่งฟังการบรรยายหรือการอบรมเรื่องความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง เพราะตนเองมีการประพฤติปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลัก

๔.๒ ด้านความมีเหตุผล เราไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น เราจะใช้แต่สิทธิของเราไม่ก้าวล่วงในสิทธิประโยชน์ของผู้อื่น จะทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องใช้เหตุผลเป็นหลัก ความระลึกถึงเสมอ เวลาเขาจะทำอะไรก็จะมีเหตุมีผลมีความพอเพียง การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลักการมีเหตุผลต้องมีตั้งแต่แรก ก่อนจะจับจ่ายใช้สอยก็ต้องคิดพิจารณาแล้วว่าดีหรือไม่ดีของที่เรายกซื้อ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เวลาที่จะใช้จ่ายก็ต้องมีเหตุผลเพียงพอ

๔.๓ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือเราจะไม่ใช้เงินของอนาคต เงินจากอนาคตก็คือเงินกู้ เหล่านี้เป็นการสร้างภาระที่เพิ่มขึ้นไม่ก่อให้เกิดความพอเพียง ด้านความมีเหตุผลวัดค่าที่ความสุข หากจะถามว่าเงินมีความจำเป็นไหม ก็มีความจำเป็นแต่ความจำเป็นของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ไม่พุ่มเพี้ยงไม่วิ่งตามค่านิยม เปรียบเทียบให้เห็นภาพในด้านนี้ เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เมื่อฉีดวัคซีนแล้วโรคก็จะเป็น คือคล้าย ๆ กัน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อเรานำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น คือถ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ยังงี้ก็ดีขึ้นแน่นอน ความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่รู้แค่ความพอเพียง ยังต้องรู้ถึงการบริหารจัดการด้วย เช่นการที่เราจะใช้เงินในอนาคตหรือเงินกู้ เราต้องมีความรู้เรื่องการใช้จ่าย การผ่อนชำระคืน ถ้าเราไม่มีความรู้ก็เจ๊งอย่างเดียว

๔.๔ ด้านความรู้ ความพอประมาณเป็นเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากความพอประมาณเป็นผล ด้านความรู้ ประเทศไทยเข้าสู่ยุค ๔.๐ อยากให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการสนับสนุนเทคโนโลยีแก่ชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ประชาชนได้เข้าถึงมากกว่าที่เป็นอยู่เดิมเด็กอยู่กับโทรศัพท์มือถือมากกว่าการจับหนังสืออ่าน ใช้สื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ฉะนั้นต้องใช้สื่อโซเซียลให้เป็นประโยชน์ ในเมื่อเด็กชอบสื่อก็ต้องเอาข้อมูลที่เป็ประโยชน์เข้าไปในสื่อนั้นด้วย ภาครัฐก็ต้องมีส่วนช่วยในการให้ความรู้ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก อะไรที่ปลูกฝังตั้งแต่เด็ก พอโตขึ้นเขาก็จะทำอย่างงั้น ไม่ต้องบังคับ ในเมื่อเป็นสิ่งที่เขาทำอยู่ประจำก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากสำหรับเขา

๔.๕ ด้านคุณธรรม พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว มีจิตใจไม่ท้อแท้ และพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงชีวิตให้เป็นไปในทางสุจริต ขยันหมั่นเพียรในสัมมาอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัว ทั้งรู้จักควบคุมจิตใจตนเองได้ ไม่อยากมีอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตนเอง จนเกินไปซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤติดุจริตทุกอย่างตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเลย คือสละให้ก่อน และเราจะได้อะไรที่ดีกว่ากลับมา สำคัญที่สุดคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะ

หน่วยงานไหนหรือองค์กรไหน จะขาดความกตัญญูทเวที่ไม่ได้ ต้องมีคุณธรรมประจำตน สิ่งที่ต้องทำคือความดี สิ่งที่ต้องมีคือคุณธรรม การอยู่ร่วมกันของคนต้องรู้จักการวางตน เขาสูงกว่าเราก็อยาพิ้งไปตีเสมอ หรือเขาต่ำกว่าเราก็อยาพิ้งไปรังเกียจดูถูกเขา คนต้องดูจากภายในไม่ใช่ภายนอก

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือเจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์กรผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ของชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑,๕๖๐ คน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๘ คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน (Taro Yamane)^๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Scheffe's post hoc comparison) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) มีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

^๑ สัจจิรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, หน้า ๑๖๑.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ได้ผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน ได้ดังนี้

- ๑) เพศ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖ และเป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๔
- ๒) อายุ มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีจำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ อายุระหว่างสูงกว่า ๖๑ ปี ขึ้นไป มีจำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘ อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี มีจำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีจำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี มีจำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ อายุระหว่างต่ำกว่า ๒๐ ปี มีจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙
- ๓) ระดับการศึกษา มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๘
- ๔) สถานภาพ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘ มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ มีสถานภาพหม้าย/หย่า จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ มีสถานภาพแยกกันอยู่ มีจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙
- ๕) อาชีพ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/บริการ จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙ มีอาชีพค้าขาย จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘ มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘ มีอาชีพรับราชการ จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ มีอาชีพข้าราชการบำนาญ จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑ มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒
- ๖) รายได้ต่อเดือน มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐ มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒ มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖ มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗

๓) ตำแหน่งในชุมชน มีตำแหน่งเป็นสมาชิกชุมชน จำนวน ๒๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๙ มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒ และเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

๕.๑.๒ ข้อมูลปัจจัยเชิงสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

๑) จำแนกตามการเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เคย จำนวน ๒๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘ และตอบว่า ไม่เคย จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒

๑.๑ จำแนกตามที่เคยได้รับการเรียนรู้/อบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้จากวิทยุ,โทรทัศน์,อินเทอร์เน็ต จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑ จากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒ จากแหล่งเรียนรู้ชุมชน จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕ จากสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๘ และจากหน่วยงานของเอกชน จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒

๒) จำแนกตามการเป็นสมาชิกชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เป็นสมาชิกชุมชน จำนวน ๒๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๙ กรรมการชุมชน จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๕ รองประธานชุมชน จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓ และเป็นประธานชุมชน จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๓

๓) จำแนกตามการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เคย จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕ ตอบว่า ไม่เคย จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕

๔) จำแนกตามความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า มีความมุ่งมั่นจะปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตลอดชีวิต จำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ เป็นครั้งคราวตามโอกาส จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๙ ตลอดทุกเดือน จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ และมากกว่า ๑ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙

๕.๑.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑) ด้านความพอประมาณ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓.๙๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีการประหยัดอดออม ในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ ๔.๑๑ มีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริมและลดรายจ่าย

ในสิ่งที่ไม่จำเป็น ๓.๙๘ มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เช่น ทำอาหารเพื่อการบริโภคเอง เป็นต้น ๓.๙๘ มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและครอบครัวให้แบ่งทรัพยากรในการใช้จ่ายโดยใช้ ๓ ส่วน เก็บออม ๑ ส่วน ๓.๙๗ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ไม่ใช้เงินกู้ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ๓.๙๑

๒) ด้านความมีเหตุผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความมีเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๐๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนทำการใด ๆ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น ๔.๑๒ มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมของครัวเรือน ๔.๑๐ มีการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายภายในครัวเรือน ๔.๐๘ มีการดำเนินชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่สภาพของตน ๔.๐๖ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกภายในครอบครัว ๔.๐๐

๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลนและขัดสน ๔.๒๘ มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัว ในการลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง เช่น การเลิกดื่มสุรา เป็นต้น ๔.๑๔ มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น เจ็บป่วย เป็นต้น ๓.๙๗ มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวให้แข็งแรง เพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย ๓.๙๔ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนที่เกิน ๓.๗๔

๔) ด้านความรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการสนทนาพูดคุยด้วยความรักและความห่วงใยภายในครอบครัวเพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ ๔.๑๒ มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ๔.๐๘ มีการนำความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม ๔.๐๔ มีการนำความรู้ที่ได้มาวางแผนการใช้จ่ายภายในครัวเรือน ๔.๐๐ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ๔.๐๐

๕) ด้านคุณธรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ด้านคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๔.๑๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการรักษาศีล ๕ หรือข้อปฏิบัติของ ศาสนาของตน เป็นประจำ ๔.๒๐ มีการกระทำโดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ๔.๒๐ มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยสันติวิธี ๔.๑๘ มีจิตใจเอื้ออาทร และช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวและชุมชน ๔.๑๘ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการสร้างความรู้ รักสามัคคีรวมพลังกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ๔.๐๘

๕.๑.๔ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน และจำแนกตามปัจจัยเชิง สังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การตอบสนองสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

๑) เพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

๒) อายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านภูมิคุ้มกัน แตกต่างกัน ส่วนด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๒.๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง

๔๑ - ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป กับประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๓) ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านภูมิคุ้มกัน แตกต่างกัน ส่วนด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า กับประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๓.๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า กับประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๓.๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า กับประชาชนที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๔) สถานภาพ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๕ ด้านพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕) อาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แตกต่างกัน ส่วนด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง

ทั่วไป และประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๕.๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย กับประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๖) รายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทุกด้าน แตกต่างกันทุกด้าน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๖.๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน

๖.๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท กับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า

๗) ตำแหน่งในชุมชน พบว่า ประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีตำแหน่งในชุมชนแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๘) การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนที่มีการเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีการเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

๙) การเป็นสมาชิกในชุมชน พบว่า ประชาชนที่เป็นสมาชิกในชุมชนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่เป็นสมาชิกในชุมชนแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๑๐) การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนที่มีการการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ และด้านความรู้ แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

๑๑) ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนที่มีความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๕ สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานครครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑) ด้านความพอประมาณ จากการศึกษพบว่า การออมและการทำบัญชีในครัวเรือน ทำให้ก่อเกิดการประหยัด อดออม รู้จักพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ และการส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชนเพื่อไปเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒) ด้านความมีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม และการอบรมโดยมีการเชิญวิทยากรหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพเสริมจากวัสดุภายในพื้นที่ เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๔) ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ และการส่งเสริมให้ประชาชนได้ฝึกออกมทุกรูปแบบ การส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๕) ด้านคุณธรรม การส่งเสริมศาสนาอย่างถูกต้อง คือหมู่บ้านศีล ๕ การส่งเสริมจัดกิจกรรมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และการส่งเสริมให้ประชาชนยกย่องเชิดชู บุคคลที่มีคุณธรรมในชุมชนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และสุจริตอาสาพัฒนา เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๕.๑.๖ สรุปผลการสัมภาษณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

สรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๙ คน เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใน ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑.ด้านความพอประมาณ ๒.ด้านความมีเหตุผล ๓.ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔.ด้านความรู้ ๕.ด้านคุณธรรม และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านอื่น ๆ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใน ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๑) ความพอประมาณ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น คือ เราต้องถามตนเองก่อนว่า ตรงไหนหรือจุดไหนคือความพอเพียงของเรา เพราะแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน ความ

พอประมาณ ตามฐานะของตนเอง ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมหรือชุมชน เมื่อมีความพอประมาณเป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือพัฒนาครอบครัวและสังคม ผลที่ได้ก็คือความสุข ความพอประมาณวัดค่าที่ความสุข ความพอประมาณที่สัมผัสได้ด้วยตนเอง ทำอย่างไร ถึงจะพอเพียงกับตัวเรา หลักการตรงนี้เราจะต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำมาบูรณาการไว้ในชีวิตประจำวันให้ได้ อยากจะเน้นหนักที่สถาบันครอบครัวมากกว่า ถ้าครอบครัวมีความพอประมาณ หรือที่เรียกว่าความพอเพียงนี้ การประพटीหรือการปฏิบัติก็จะถูกถ่ายทอด ไม่จำเป็นที่จะต้องมานั่งฟังการบรรยายหรือการอบรมเรื่องความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง เพราะตนเองมีการประพटीปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลัก

๒) ด้านความมีเหตุผล พอประมาณ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น คือ เราไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น เราจะใช้แต่สิทธิของเราไม่ก้าวล่วงในสิทธิประโยชน์ของผู้อื่น จะทำอะไรก็แล้วแต่ต้องใช้เหตุผลเป็นหลัก ความระลึกถึงเสมอ เวลาเขาจะทำอะไรก็จะมีเหตุมีผลมีความพอเพียง การจะพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ต้องยึดหลักการมีเหตุผลไว้ประกอบกันในทุก ๆ หลักการมีเหตุผลต้องมีตั้งแต่แรก ก่อนจะจับจ่ายใช้สอยก็ต้องคิดพิจารณาแล้ว ว่าดีหรือไม่ดีของที่เราจะซื้อ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เวลาที่จะใช้จ่ายก็ต้องมีเหตุผลเพียงพอ

๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอประมาณ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น คือเราจะไม่ใช้เงินของอนาคต เงินจากอนาคตก็คือเงินกู เหล่านี้เป็นการสร้างภาระที่เพิ่มขึ้นไม่ก่อให้เกิดความพอเพียง ด้านความมีเหตุผลวัดค่าที่ความสุข หากจะถามว่าเงินมีความจำเป็นไหม ก็มี ความจำเป็นแต่ความจำเป็นของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ไม่พุ่มเพอญไม่วังตามค่านิยม เปรียบเทียบให้เห็นภาพในด้านนี้ เหมือนการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เมื่อฉีดวัคซีนแล้วโรคก็จะเป็น คือคล้าย ๆ กันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อเรานำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น คือถ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ยังงี้ก็ดีขึ้นแน่นอนความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่รู้แค่ความพอเพียง ยังต้องรู้ถึงการบริหารจัดการด้วย เช่นการที่เราจะใช้เงินในอนาคตหรือเงินกู เราต้องมีความรู้เรื่องการใช้จ่าย การผ่อนชำระคืน ถ้าเราไม่มีความรู้ก็เจ๊งอย่างเดียว

๔) ด้านความรู้ พอประมาณ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น คือ ความพอประมาณเป็นเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากความพอประมาณเป็นผล ด้านความรู้ ประเทศไทยเข้าสู่ยุค ๔.๐ อยากให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการสนับสนุนเทคโนโลยีแก่ชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ประชาชนได้เข้าถึงมากกว่าที่เป็นอยู่เดิมเด็กอยู่กับโทรศัพท์มือถือมากกว่าการจับหนังสืออ่าน ใช้สื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ฉะนั้นต้องใช้สื่อโซเชี่ยวให้เป็นประโยชน์ ในเมื่อเด็กชอบสื่อก็ต้องเอาข้อมูลที่เป็นประโยชน์เข้าไปในสื่อเหล่านั้นด้วย ภาครัฐก็ต้องมีส่วนช่วยในการให้ความรู้ในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก อะไรที่ปลูกฝังตั้งแต่

เด็ก พอโตขึ้นเขาก็จะทำอย่างงั้น ไม่ต้องบังคับ ในเมื่อเป็นสิ่งที่เขาทำอยู่ประจำก็ไม่ใช่เรื่องยากสำหรับเขา

๕) ด้านคุณธรรม พอประมาณ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น คือ พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว มีจิตใจไม่ท้อแท้ และพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงชีวิตให้เป็นไปในทางสุจริต ขยันหมั่นเพียรในสัมมาอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัว ทั้งรู้จักควบคุมจิตใจตนเองได้ ไม่อยากมีอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตนเองจนเกินไปซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤติดุจจริตทุกอย่างตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเลย คือสละให้ก่อน และเราจะได้สิ่งที่ดีกว่ากลับมา สำคัญที่สุดคือความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะหน่วยงานไหนหรือองค์กรไหน จะขาดความกตัญญูกตเวทีไม่ได้ ต้องมีคุณธรรมประจำตน สิ่งที่ต้องทำคือความดี สิ่งที่ต้องมีคือคุณธรรม การอยู่ร่วมกันของคนต้องรู้จักการวางตน เขาสูงกว่าเราก็อยาพิ้งไปตีเสมอ หรือเขาต่ำกว่าเราก็อยาพิ้งไปรังเกียจดูถูกเขา คนต้องดูจากภายในไม่ใช่ภายนอก

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านคุณธรรม รองลงมา คือ ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความพอประมาณ จะเห็นได้ว่า ประชาชนในชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรมมากที่สุด ส่วนด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ ด้านความพอประมาณ ถึงจะมีค่าเฉลี่ยต่ำรองลงมาตามลำดับ แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้านคุณธรรม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการรักษาศีล ๕ หรือข้อปฏิบัติของศาสนาของตน เป็นประจำ มีการกระทำความดี การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชน ด้วยสันติวิธี มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวและชุมชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ

ที่สุด คือ มีการสร้างความรู้สึกสามัคคีรวมพลังกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถี่ก่อนทำการใด ๆ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองครอบครัวและผู้อื่น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมของครัวเรือน มีการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายภายในครัวเรือน มีการดำเนินชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่อัตภาพของตน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกภายในครอบครัว และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการสนทนาพูดคุยด้วยความรักและความห่วงใยภายในครอบครัวเพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการนำความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม มีการนำความรู้ที่ได้มาใชวางแผนการใช้จ่ายภายในครัวเรือน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลนและขัดสน มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัว ในการลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง เช่นการเลิกดื่มสุรา เป็นต้น มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นเจ็บป่วย เป็นต้น มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวให้แข็งแรง เพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนที่เกิน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีการประหยัดอดออม ในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ มีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริมและลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เช่น ทำอาหารเพื่อการบริโภคเอง เป็นต้น มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและครอบครัวให้แบ่งทรัพย์สินในการใช้จ่ายโดยใช้๓ส่วน เก็บออม๑ส่วน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ไม่ใช้เงินกู้ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม**^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโสภ จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโสภ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโสภ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยม

^๒ ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโสภ จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๗), (บทคัดย่อ)

ไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมมอโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของนางสาวจารุวรรณ บัวทุม^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร” ผลจากการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ **ลภัสรดา ทองนที**^๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการ: กรณีศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการอยู่ในระดับสูง คุณภาพชีวิตของข้าราชการโดยรวมอยู่ในระดับสูง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของข้าราชการได้แก่ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านความพอประมาณ และด้านความมีเหตุผล ซึ่งแตกต่างกัน

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งในชุมชน จำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ๔ ข้อ คือ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ ตำแหน่งในชุมชน และประชาชนมีปัจจัยเชิงสังคม ได้แก่ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกในชุมชน การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน ไม่

^๓ นางสาวจารุวรรณ บัวทุม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), (บทคัดย่อ).

^๔ ลภัสรดา ทองนที, “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการ: กรณีศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร”, สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๘), (บทคัดย่อ).

แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นวพร เบญจวรรณ^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดนครปฐม: กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดนครปฐม; กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ออมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงทุกด้าน แตกต่างกันทุกด้าน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปริญญญา จิตธมโม (จันทะมงคล)^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษารายงานพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ ตำแหน่ง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:
กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า

๑) ด้านความพอประมาณ จากการศึกษพบว่า การออมและการทำบัญชีในครัวเรือนทำให้ออกเกิดการประหยัดอดออมรู้จักพอเพียงพออยู่พอกินพอใช้และการส่งเสริมการพัฒนาแกนนำแต่ละชุมชน เพื่อไปเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒) ด้านความมีเหตุผล จากการศึกษพบว่า การส่งเสริมการสร้างค่านิยมให้ชุมชนยอมรับคุณค่าความดีของบุคคลจากคุณธรรม จริยธรรม และการอบรมโดยมีการเชิญวิทยากรหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพเสริมจากวัสดุ

^๕ นวพร เบญจวรรณ, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดนครปฐม: กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๒), (บทคัดย่อ).

^๖ พระปริญญญา จิตธมโม (จันทะมงคล), “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ :พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), (บทคัดย่อ).

ภายในพื้นที่ เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนสร้างค่านิยมในการพึ่งตนเอง ลดละเลิกอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมชุมชนให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยภูมิปัญญา เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๔) ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ และการส่งเสริมให้ประชาชนได้ฝึกอบรมทุกรูปแบบ การส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๕) ด้านคุณธรรม การส่งเสริมศาสนาอย่างถูกต้อง คือหมู่บ้านศีล ๕ การส่งเสริมจัดกิจกรรมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และการส่งเสริมให้ประชาชนยกย่องเชิดชู บุคคลที่มีคุณธรรมในชุมชนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และสุจริตอาสาพัฒนา เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) ภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมกับบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียง กับด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ แบบผสมผสานกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในยุค Thailand 4.0

๒) ภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ลดรายจ่ายของครอบครัว และสร้างความตระหนักรู้ถึงการมีวางแผนรายรับ-รายจ่ายไว้ล่วงหน้า

๓) ภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือวัตถุดิบอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

๔) สถาบันครอบครัว ต้องปลูกฝังเรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครอบครัว ชุมชน และสังคมภายนอก

๕) ตัวของประชาชนเองควรส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนรู้จักสามัคคี ประองดองกัน มีความห่วงใย เอื้ออาทร และคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในยามทุกข์และสุข

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้

๑) ประชาชนควรมีองค์ความรู้เรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมคุ้มค่า มีความเพียงพอตามความต้องการ และใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๒) ประชาชนควรสร้างความพอประมาณของตนเองให้เกิดขึ้นก่อน และประกอบอาชีพที่มั่นคงมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย ทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

๓) ประชาชนเมื่อมีปัญหา ระหว่างครอบครัว ชุมชน ควรแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา ยึดหลักสันติวิธีเป็นที่ตั้งในการแก้ไขปัญหา

๔) ประชาชนต้องมีธรรมประจำใจตน เช่นมีศีล๕เป็นต้น หรือหลักปฏิบัติประจำศาสนาของตนที่เน้นสันติสุข สร้างสันติภาพให้เกิดแก่ชุมชนหรือสังคม

๕) สมาชิกในครอบครัวทุกคน ต้องมีการพูดคุยสอบถามและรับฟังปัญหาของกันและกัน เพื่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวและสามัคคีกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑) ควรศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ที่เน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒) ควรศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพที่ดียิ่งขึ้น และเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง หรือใหญ่กว่าเดิม

๓) ควรศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม และบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมให้ใช้ได้จริง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๔๙.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. "คำปรารภ" ใน คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพระดาบส, ๒๕๕๑.

จุมพล วิเชียรศิลป์. "ระบบเศรษฐกิจพอเพียง Sufficiency Economy". ใน เอกสารการสัมมนาในการประชุมทางวิชาการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ของสมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, (เชียงใหม่: สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐).

ทศ คณนาพร. พลิกกลยุทธ์ฝ่าวิกฤตเศรษฐกิจ สไตล์เจ้าสัวธนินท์ เจียรวนนท์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลิน, ๒๕๕๒.

ธนพชร นุตสาระ, มานุษยวิทยาทางดนตรี. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด. ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สดัฒน, ๒๕๔๑.

_____. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.

_____. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
สื่อตะวัน, ๒๕๔๕.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมล คีมทอง,
๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

_____. **การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: บ.เอส อาร์พริ้นติ้ง
แมสโปรดักจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๓.

_____. **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระ
ราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพระดาบส, ๒๕๕๗.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. **“การสร้างองค์การชุมชนและเครือข่ายการพัฒนาชุมชน” “เอกสาร
ประกอบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม”**. กรุงเทพมหานคร คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

_____. **การพัฒนาชุมชนประยุกต์: แนวคิดและการบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร: โครงการ
เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. บริษัทดีไซน์ ดีไลท์, ๒๕๕๕.

พระอาจารย์ชา สุภทฺโท. **นอกเหตุเหนือผล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. **แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์ เพื่อการพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พัฒน์มาศ พิษิตกุล และคณะ. **ขอบข่ายภูมิศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. **เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงอะไร**. สถาบันไทยพัฒน์: มูลนิธิบูรณะชนบท
แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๐.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. **ประทีปแห่งแผ่นดิน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เทวณัติ
เซ็นจูรี, ๒๕๓๖.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. **ยุทธศาสตร์การพัฒนา: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก**. นนทบุรี: บัณฑิต
วิชาการ, ๒๕๕๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.

วิรัช เตียหงษากุล. **การพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนักปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียน
สโตร์, ๒๕๒๙.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. **คุณภาพชีวิต การทำงานและความสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖.

ศุภชัย เจริญวงศ์. **ถอดรหัสการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๔.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. **คุณภาพชีวิตของคนในเขตเมืองภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร:
ทิพเนตร์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
๒๕๓๓.

สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,
๒๕๔๗.

สมพร เทพสิทธา. **ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๙.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **เรียนรู้หลักการทรงงาน ใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: คณะทำงานจัดทำ
หนังสือเรียนรู้หลักการ ทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๔.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. **คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ
พอเพียงต้นแบบ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอสเพรส จำกัด, ๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อ
ประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง,
๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **เรียนรู้หลักการทรงงานใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: คณะทำงานจัดทำ
หนังสือเรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **เรียนรู้หลักการทรงงานใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔, ๒๕๖๐

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจ

พอเพียงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ ๙, ๒๕๔๔.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐.

กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์, ๒๕๕๐.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. แนวทางการจัดตั้งและพัฒนา

อาชีพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สโตร์สรีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด, ๒๕๖๐.

สุเมธ ตันติเวชกุล, **ใต้เบื้องพระยุคลบาท.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลาง

และขนาดย่อม. กรุงเทพมหานคร: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์: การวิเคราะห์สังคมไทยในแนวมานุษยวิทยา.

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

_____. วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กันตยา มานะกุล, การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านจอม

จันทร์ หมู่ที่ ๒ ตำบลสันทราย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย. **ปริญญานิพนธ์ กศ.ด.**

(การศึกษาผู้ใหญ่). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

จิตติวัจน์ พัฒน์เจริญ และคณะ, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก” **หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต.**

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๗.

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

ชุมชนปฐมอโคก จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.**

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๗.

นวพร เบ็ญจวรรณ. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน
จังหวัดนครปฐม: กรณีศึกษาหมู่บ้านพาดหมอน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามปราน
จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม,
๒๕๕๒.

นางสาวจารุวรรณ บัวทุม. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:
กรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๖.

พระปริยญา ฐิตธมฺโม (จันทะมงคล). “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอกงหรา จังหวัด
เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระศราวุธ ปญญาวุโธ (คำมัน). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ใน
เขตเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระเอกพล กิตติปัญญา (กันทะยวง). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชน
ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๖๐.

ลภัสสรดา ทองนที. “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการ:
กรณีศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร”. **สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก ๒๕๕๘.

วรรณภา กุมารจันทร์. “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตภาคใต้ตอนบน”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

อำนาจ เจริญสุข. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖
จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๓) บทความ

ดวงศักดิ์ ชื่นสินธุ. “หมู่บ้านต้นแบบดีเด่นเศรษฐกิจพอเพียง ๗๕ จังหวัด”. **หนังสือพิมพ์มติชน**. (๓๐
มิถุนายน ๒๕๕๙), ๓๓.

วันชัย ทรงเมตตา. “พุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๓๙.

ศิริพร เหล่าเมือง,บุปผา แสงวงผล. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๓.

สุเมธ ตันติเวชกุล, “ชีวิตพอเพียง”. **พุทธธรรม**. ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๓๓๘ (ตุลาคม ๒๕๕๔): ๒๒-๒๔.

สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ “เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุดย่อ ๑๐๐ ตัวชี้วัด และ ๒๖ ตัวชี้วัด”. **วารสารกรมสุขภาพจิต**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (มิถุนายน-กันยายน ๒๕๕๑): ๑๐-๑๑.

อุษณีย์ เกษมสันต์ฯ. “ศาสตร์แห่งธรรมภิบาล สร้างคุณค่าแห่งชีวิต”. **นิตยสารข่าวทางเดิน**. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑๔๙ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๓): ๕๑-๕๒.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. การแพร่กระจาย. [ออนไลน์]. <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/35> [๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ภูษณิศ นวลสกุล. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการทำงาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.ubu.ac.th/web/files_up/46f2013061213054435.doc [๒ เมษายน ๒๕๖๑].

มานพ นักการเรือน. **พระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิต**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/gemkk/word-of-the-week/schadenfreudeshah-dn-froi-duhnoun> [๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

_____. **การแบ่งเขตการปกครอง กรุงเทพมหานคร**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://th.wikipedia.org/wiki/เขตการปกครอง กรุงเทพมหานคร](https://th.wikipedia.org/wiki/เขตการปกครอง_กรุงเทพมหานคร) [๒ เมษายน ๒๕๖๑].

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=6582 [๒๘ ก.ย. ๒๕๖๑].

อาทิตยา มาคงเฮียง. **ทบทวนวรรณกรรม "การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต"**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/480595> [๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑].

(๔) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์. ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่องแผ้ว. อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัครวิน. หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร. ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางเพียงใจ ผ่องแผ้ว. วิทยาการเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุศล. ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์. ที่ปรึกษาประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม/อดีตประธานชุมชน วัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ. อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ. อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books

Kim, M. and Cho, K.H. "Quality among government employees". Social Indicators Research, 2003.

Rogers, E. M. **Diffusion of Innovations**. (3rd ed). (New York: The Free Press of Macmillan Publishing, 1983.

T.R. Batten. **Community and Their Development**. London: Oxford University, 1959.

Irwin T. Sanders. **The Community, an Introduction to a Social System**. Second Edition. New York: Published by Ronald Press Company, 1966.

Dicaprio, Nicholas S. **Personality Theories: guide to Living**. London: W.B. Saunders Company, 1974.

- Zhan, L. "Quality of Life: Conceptual and Measurement issues". **Journal of Advanced Nursing**, 17 (July 1992): 795-800.
- Clifford, James and George E. Marcus. **Writing culture: the poetics and politics of ethnography**. Berkeley: University of California Press, 1986.
- Tylor, Edward, *Ancient Society*, **Primitive Culture**. Vol 1. New York: J.P. Putnam's Sons. (1920): 33.
- Boas, Franz. **The Mind of Primitive Man**. (New York: Free Press, 1911.
- Kroeber, Alfred L. "Stimulus diffusion.", **American Anthropologist** 42(1), (Jan.–Mar 1940): 1–20.
- Robert H. Wintrop. **Dictionary of Concepts in Cultural Anthropology**. Greenwood Press, New York, 1991.
- Berry, John W, "Immigration, Acculturation, and Adaptation", **Applied Psychology**, Vol 46 No.1 (1997): 10.
- Redfield, Robert; Linton, Ralph; Herskovits, Melville J, "Memorandum for the Study of Acculturation", **American Anthropologist** 38 (1) (1936): 149–152.
- Rudmin, Floyd. "Critical history of the acculturation psychology of assimilation, separation, integration, and marginalization.". **Review of General Psychology** 7 (1) (2003): 3.
- Winthrop, Robert H. **Dictionary of Concepts in Cultural Anthropology**. Greenwood Press, New York, 1991.
- "Innovation: The Basis of Cultural Change" (1953).
- Rogers, Everett. **Diffusion of innovations**. New York: Free Press of Glencoe. Macmillan Company, 1962
- Baker, Chris; Pasuk Phongpaichit, **A history of Thailand** (2nd ed. ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

๑.แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒.แบบสอบถามมีทั้งหมด ๓ ส่วน

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้านๆละ๕ข้อรวมเป็น ๒๕ ข้อ

๑. ด้านความพอประมาณ

๒. ด้านความมีเหตุผล

๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๔. ด้านความรู้

๕. ด้านคุณธรรม

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้โปรดระบุปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๓. แบบสอบถามฉบับนี้จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามทัศนะของท่าน ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๔. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้นไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อสถานภาพของท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามชุดนี้ให้ครบถ้วน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณทุกคนที่ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

พระมหาชาญชัย จิตเมธี

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงลงในช่องว่างที่กำหนด

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๑ เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๑.๒ อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐ ปี

☐ สูงกว่า ๖๑ ปีขึ้นไป

๑.๓ ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๑.๔ สถานภาพ

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หม้าย/หย่า

☐ แยกกันอยู่

๑.๕ อาชีพ

☐ รับจ้างทั่วไป/บริการ

☐ ประกอบธุรกิจส่วนตัว

☐ รับราชการ

☐ ค้าขาย

☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐ ข้าราชการบำนาญ

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๑.๖ รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท

☐ ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท

☐ ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท

☐ ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท

☐ ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท

☐ สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

๑.๗ ตำแหน่งงานในชุมชน

☐ เจ้าพนักงานของรัฐ

☐ สมาชิกชุมชน

☐ คณะกรรมการชุมชน

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๒. ปัจจัยเชิงสังคม

๒.๑ การเรียนรู้/อบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ท่านเคยเรียนรู้และเข้ารับการอบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งมีพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม เป็นอยู่เดิม

☐ เคย

☐ ไม่เคย

๒. ในกรณีเคย ท่านเคยเรียนรู้และเข้ารับการอบรมเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากหน่วยงานไหน หรือสื่ออื่น ๆ ในช่องทางใด

☐ หน่วยงานภาครัฐ

☐ หน่วยงานของเอกชน

☐ แหล่งเรียนรู้ชุมชน

☐ วิทยุ, โทรทัศน์, อินเทอร์เน็ต

☐ สื่อสิ่งพิมพ์

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๒.๒ การเป็นสมาชิกในชุมชน

ท่านมีบทบาทหรือหน้าที่อะไรในชุมชน หรือท่านเคยดำรงตำแหน่งอะไรในชุมชน

☐ ประธานชุมชน

☐ รองประธานชุมชน

☐ เลขานุการ/เหรัญญิก ชุมชน

☐ กรรมการชุมชน

☐ สมาชิกผู้อยู่อาศัยในชุมชน

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๒.๓ การศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ท่านเคยศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

☐ เคย

☐ ไม่เคย

๒.๔ ความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ท่านคิดว่าจะดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้นานเท่าไร

☐ ตลอดชีวิต

☐ มากกว่า ๑ ปี

☐ ตลอดทุกเดือน

☐ เป็นครั้งคราวตามโอกาส

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง จากข้อความในแต่ละข้อ โปรดพิจารณาว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของท่าน อยู่ในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ มาก
- ๓ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
	๑.ด้านความพอประมาณ					
๑	มีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม และลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น					
๒	ไม่ใช้เงินกู้ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน					
๓	ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีการประหยัดอดออม ในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ					
๔	มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เช่นทำอาหารเพื่อการบริโภคเอง เป็นต้น					
๕	มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและครอบครัวให้แบ่งทรัพย์สินในการใช้จ่ายโดยใช้๓ส่วน เก็บออม๑ส่วน					
	๒. ด้านความมีเหตุผล					
๖	มีการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายภายในครัวเรือน					

ข้อ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๗	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมของครัวเรือน					
๘	มีการดำเนินชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่สภาพของตน					
๙	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกภายในครอบครัว					
๑๐	มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนทำการใด ๆ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองครอบครัวและผู้อื่น					
	๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี					
๑๑	มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนที่เกิน					
๑๒	มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นเจ็บป่วยเป็นต้น					
๑๓	มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัว ในการลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง เช่นการเลิกดื่มสุราเป็นต้น					
๑๔	มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวให้แข็งแรง เพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย					
๑๕	มีการยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลนและขัดสน					
	๔. ด้านความรู้					
๑๖	มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง					
๑๗	มีการนำความรู้ที่ได้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพภายในครัวเรือน					
๑๘	มีการนำความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม					

ข้อ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑๙	มีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ					
๒๐	มีการสนทนาพูดคุยด้วยความรักและความห่วงใยภายในครอบครัว เพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ					
	๕. ด้านคุณธรรม					
๒๑	มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวและชุมชน					
๒๒	มีการกระทำโดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก					
๒๓	มีการสร้างความรู้รักสามัคคีรวมพลังกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน					
๒๔	มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยสันติวิธี					
๒๕	มีการรักษาศีล ๕ หรือข้อปฏิบัติของศาสนาของตนเป็นประจำ					

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้โปรดระบุปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

๑. ด้านความพอประมาณ

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๒. ด้านความมีเหตุผล

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๔. ด้านความรู้

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

๕. ด้านความคุณธรรม

ปัญหาและอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

๑.แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๒.แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน

๑. ด้านความพอประมาณ

๒. ด้านความมีเหตุผล

๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๔. ด้านความรู้

๕. ด้านคุณธรรม

๓. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามทัศนะของท่าน ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๔. กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้นไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อสถานภาพของท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ให้ครบถ้วน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณทุกคนที่ตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

พระมหาชาญชัย จิตเมธี

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ประเด็นในการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

สถานที่.....

วัน/เดือน/ปี.....

ผู้สัมภาษณ์..... พระมหาชาญชัย จิตเมธี (ผู้วิจัย)

การบันทึกข้อมูล..... จัดบันทึก, บันทึกเสียง, บันทึกวิดีโอ, บันทึกภาพถ่าย

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ เป็นอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น ?

.....

.....

.....

๒. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล เป็นอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น ?

.....

.....

.....

๓. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น ?

.....

.....

.....

๔. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ เป็นอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น ?

.....

.....

.....

๕. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม เป็นอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น ?

.....

.....

ภาคผนวก ค

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ข้อ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑.ด้านความพอประมาณ								
๑	มีการเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม และลดรายจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ไม่ใช้เงินกู้ ทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีการประหยัดอดออม ในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เช่น ทำอาหารเพื่อการบริโภคเอง เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	มีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งตนเองและครอบครัวให้แบ่งทรัพยากรในการใช้จ่าย โดยใช้๓ส่วน เก็บออม๑ส่วน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านความมีเหตุผล								
๖	มีการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายภายในครัวเรือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมของครัวเรือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	มีการดำเนินชีวิตตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ สมควรแก่อัตภาพของตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๙	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกภายในครอบครัว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	มีการพิจารณาอย่างถ่วงถ่วงก่อนทำอะไรใด ๆ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองครอบครัวและผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี									
๑๑	มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และค่าใช้จ่ายส่วนที่เกิน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นเจ็บป่วยเป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	มีการสร้างจิตสำนึกภายในครอบครัวในการลดละเลิกอบายมุขทุกอย่าง เช่นการเลิกดื่มสุราเป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวให้แข็งแรงเพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	มีการยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลนและขัดสน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ด้านความรู้									
๑๖	มีความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	มีการนำความรู้ที่ได้มาใช้อย่างแผนการใช้จ่ายภายในครัวเรือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน วัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑๘	มีการนำความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	มีการศึกษาและเพิ่มทักษะความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	มีการสนทนาพูดคุยด้วยความรักและความห่วงใยภายในครอบครัว เพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. ด้านคุณธรรม									
๒๑	มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งครอบครัวและชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	มีการกระทำความดีโดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	มีการสร้างความรู้รักสามัคคีรวมพลังกัน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยสันติวิธี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	มีการรักษาศีล ๕ หรือข้อปฏิบัติของศาสนาของตน เป็นประจำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.904	25

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
A1	3.87	1.008	30
A2	3.20	1.584	30
A3	4.03	.718	30
A4	3.77	.971	30
A5	3.77	1.104	30
B6	3.87	1.074	30
B7	4.07	.907	30
B8	4.03	.718	30
B9	3.70	1.022	30
B10	3.83	1.085	30
C11	3.10	1.125	30

C12	3.97	1.098	30
C13	4.17	.950	30
C14	3.63	1.098	30
C15	4.17	.986	30
D16	3.87	1.106	30
D17	3.97	.850	30
D18	3.77	.935	30
D19	3.87	1.008	30
D20	3.93	.828	30
E21	4.13	.860	30
E22	4.13	.819	30
E23	4.00	1.050	30
E24	4.03	1.098	30
E25	4.10	1.062	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	93.10	182.714	.424	.902
A2	93.77	177.771	.355	.907
A3	92.93	187.306	.379	.902
A4	93.20	175.407	.735	.895
A5	93.20	183.959	.337	.904
B6	93.10	177.886	.567	.899
B7	92.90	180.714	.563	.899
B8	92.93	189.720	.255	.904
B9	93.27	181.099	.477	.901
B10	93.13	184.051	.341	.904

C11	93.87	178.809	.505	.900
C12	93.00	182.414	.393	.903
C13	92.80	181.269	.512	.900
C14	93.33	184.437	.323	.904
C15	92.80	184.097	.382	.903
D16	93.10	179.748	.482	.901
D17	93.00	179.310	.669	.897
D18	93.20	180.303	.561	.899
D19	93.10	176.645	.657	.897
D20	93.03	181.895	.569	.899
E21	92.83	177.523	.742	.896
E22	92.83	180.144	.657	.898
E23	92.97	175.413	.674	.896
E24	92.93	177.375	.571	.899
E25	92.87	177.154	.601	.898

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
96.97	195.275	13.974	25

ภาคผนวก จ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
(Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑. พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.ดร.

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

รองคณะบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ดร.สุวัฒน์ รักขันโท

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ดร. นกตล ดิไทยสงค์

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน...ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา...โทรศัพท์...๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐...ภายใน...๘๒๗๙
 ที่...ศธ.๖๑๐๕.๔/๖.๕๕...วันที่...๘ ตุลาคม...๒๕๖๑
 เรื่อง...ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ รศ.ดร.

ด้วย พระมหาชาญชัย ลูตเมธิ์ (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๐๖๖๐๖๖

(พระมหา ญาณวิเศษ รศ.ดร.)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน...ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา...โทรศัพท์...๐๓๕-๒๔๘-๐๐๑ ภายใน...๘๒๗๙

ที่...ศธ.๖๑๐๕.๔/ว.๕๕...วันที่...๕ ตุลาคม...๒๕๖๑

เรื่อง...ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร. ภัทรพล ไจเย็น

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(ผศ.ดร. ภัทรพล ไจเย็น)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน...ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา...โทรศัพท์...๐๓๕-๒๔๘-๐๐๑ ภายใน...๘๒๗๙

ที่...ศธ.๖๑๐๕๔/ว.๕๕...วันที่...๘ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง...ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร **พศ.ดร.เจิมศักดิ์ ทองอินทร์**

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

อ.อภินันท์
อ.อภินันท์ นุรักษ์
(พศ.ดร.อภินันท์ นุรักษ์ ทองอินทร์)
๑๐ ต.ค. ๒๕๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน...ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา...โทรศัพท์...๐๓๕-๒๔๘-๐๑๑...ภายใน...๘๒๗๙

ที่...ศธ.๖๑๐๕.๔/ว.๕๕...วันที่...๕ ตุลาคม...๒๕๖๑

เรื่อง...ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร **ดร.สุวัฒน์ รักชนิภา**

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ขอรับ
จากคุณสุวัฒน์ รักชนิภา
1๕ ต.ค. ๖1

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน...ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา...โทรศัพท์...๐๓๕-๒๔๘-๐๐๑ ภายใน...๘๒๗๙

ที่...ศธ.๖๑๐๕.๔/ว.๕๕...วันที่...๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง...ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร **ดร. นพดล ธีรพงษ์**

ด้วย พระมหาชาญชัย รุติเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ด้วยตนยินดี
ดร. นพดล ธีรพงษ์
(ดร. นพดล ธีรพงษ์)

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง
ของแบบสอบถาม (Try Out)

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔๖๐๐.๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ (Try out)

เจริญพร คุณสิริยา บำรุงสิน ประธานชุมชนหมู่บ้านพัฒนาคลองหลุมไผ่

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลใน
การทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

๑๕๓๓๓๓๓๓
๑๕๓๓๓๓๓๓
(๑๕๓๓๓๓๓๓๓๓)
๑๕ ๓๓. ๖๑

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย จิตเมธี (หนูทอง) เบอร์โทรติดต่อ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๖๕๗

ภาคผนวก ซ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่แบบสอบถามเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีที่จะ ให้ความอนุเคราะห์ตามที่
-เพื่อจกเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป.

(นายสมบัติ กุดตัน)

(นายสมบัติ กุดตัน)

ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม

๒๙ / ๙.๑. / ๕๑

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๓๖ ๐๒๔๗

ภาคผนวก ณ
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร พลอากาศเอก ดนัย นันทะศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย วุฒิมณี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

- มีความยินดีที่จะให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
- เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป.

(พล.อ.อ. *AN*)

(พลอากาศเอก ดนัย นันทะศิริ)

๓๑ / ๑๐.๑๐.๒๕๖๑

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย วุฒิมณี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๖๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร พ.อ.สมพงษ์ สุดเกตุ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีให้ความอนุเคราะห์ตามที่
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

()
(พ.อ.สมพงษ์ สุดเกตุ)
๓๑ / ๑๐ / ๖๑

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย รุติเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป.

(.....)

(ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์)

...../...../.....

(พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อนิสิต : พระมหาชาญชัย รุติเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัสวิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย รุติเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไทรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีที่จะให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป.

(.....)
ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัสวิน

๓ / ๑๐๘๖๖ ๖๘๖๖

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย รุติเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๓๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๖๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร.วลัยพร ผ่องแผ้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย รุติเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

- มีความยินดีที่จะให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
- เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

(.....*วลัยพร ผ่องแผ้ว*.....)

ดร.วลัยพร ผ่องแผ้ว

29 / ๑๐ / ๖1

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย รุติเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๙๗๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๖๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณพรพรรณ ศุภนคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย วุฒเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีที่จะให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

(.....
(คุณพรพรรณ ศุภนคร)

๒ / ๒๕.๐๖ / ๖๑

(พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อนิสิต : พระมหาชาญชัย วุฒเมธี เบอร์โทรติดต่อนอ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/๖๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณเพียงใจ ผ่อนผัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีที่จะให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป.

(.....)
(คุณเพียงใจ ผ่อนผัน)
...../...../.....

(พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/๖๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณสมบัติ กุดัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีที่จะให้ความอนุเคราะห์ตามที่
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป.

(.....)
(คุณสมบัติ กุดัน)

29 / ๓.๓. / ๖1

(พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๒๔๗

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/๖๒๓

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙๘ ๖๓๔๒๙๖๒
www.mcu.ac.th, E-mail : kasawaa42@gmail.com

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณสัมพันธ์ มโนรัตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาชาญชัย วุฒิมณี (หนูทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๘๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๖ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา
ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทางหลักสูตรฯ
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

-มีความยินดีให้ความอนุเคราะห์ตามนี้
-เพื่อจักเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

(.....)

(คุณสัมพันธ์ มโนรัตน์)

29 / ๑๐ / ๕1

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
ติดต่อ นิสิต : พระมหาชาญชัย วุฒิมณี เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๔๗๖ ๐๖๔๗

ภาคผนวก ญ

ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาพที่ ๑

สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ
อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม

ภาพที่ ๒
สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ
อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ผ่อนผัน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ ๔

สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์

ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพที่ ๕

สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัครวิน

หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

ภาพที่ ๖
สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร
ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

ภาพที่ ๗

สัมภาษณ์ นางเพ็ญใจ ผ่อนผัน

วิทยากรเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

กรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๘
สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน
ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๙

สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์

อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:พระมหาชาญชัย จิตเมธี นามสกุล หนูทอง
วัน เดือน ปีเกิด	:วันพุธ ที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๓
ภูมิลำเนา	:บ้านเลขที่ ๒๐๙ หมู่ ๗ ตำบลหนองขาม อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๒๔๐
บรรพชา	:วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พระครูรัตนภิรักษ์ วัดไตรรัตนาราม เป็นพระอุปัชฌาย์
อุปสมบท	:วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔ ณ วัดพระร่วงประดิษฐ์ แขวงอ้อเงิน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พระพรหมดิลก วัดสามพระยา เป็นพระอุปัชฌาย์ พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระราชปริยัติโมลี วัดสามพระยา เป็นพระอนุสาวนาจารย์
การศึกษา	:นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร :เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร :มัธยมศึกษาตอนปลาย กศน.แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ :ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปป.ส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส :พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง)
ประสบการณ์ทำงาน	:ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชฎ์ วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
สังกัดวัด	:วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
ปีที่เข้าศึกษา	:๑ มิถุนายน ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	:๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	:วัดไตรรัตนาราม เลขที่ ๑๓๑ ถนนรามอินทรา ซอย ๘ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๒๐

ภาพที่ ๑

สัมภาษณ์ พลอากาศเอก ดนัย นันทศิริ
อดีตเจ้ากรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม

ภาพที่ ๒
สัมภาษณ์ พันเอก สมพงษ์ สุดเกตุ
อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระดาบส

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์ ดร.วลัยพร ฝ่อนพันธ์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ ๔

สัมภาษณ์ ดร.ธนภณ ธรรมรักษ์

ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพที่ ๕

สัมภาษณ์ ดร.อุ้มบุญ สิงห์อัครวิน

หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

ภาพที่ ๖
สัมภาษณ์ นางพรพรรณ ศุภนคร
ที่ปรึกษาประสิทธิภาพประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

ภาพที่ ๗

สัมภาษณ์ นางเพ็ญใจ ผ่อนผัน

วิทยากรเศรษฐกิจพอเพียง/ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

กรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๘
สัมภาษณ์ นายสมบัติ กุตัน
ประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๙

สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ มโนรัตน์

อดีตประธานชุมชนวัดไตรรัตนาราม ๔ สมัย เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:พระมหาชาญชัย จิตเมธี นามสกุล หนูทอง
วัน เดือน ปีเกิด	:วันพุธ ที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๓
ภูมิลำเนา	:บ้านเลขที่ ๒๐๙ หมู่ ๗ ตำบลหนองขาม อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๒๔๐
บรรพชา	:วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พระครูรัตนภิรักษ์ วัดไตรรัตนาราม เป็นพระอุปัชฌาย์
อุปสมบท	:วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔ ณ วัดพระพรหมประสิทธิ์ แขวงออเงิน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พระพรหมดิลก วัดสามพระยา เป็นพระอุปัชฌาย์ พระเทพวิสุทธิดิลก วัดสามพระยา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระราชปริยัติโมลี วัดสามพระยา เป็นพระอนุสาวนาจารย์
การศึกษา	:นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร :เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร :มัธยมศึกษาตอนปลาย กศน.แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ :ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปป.ส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส :พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง)
ประสบการณ์ทำงาน	:ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชฎ์ วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
สังกัดวัด	:วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
ปีที่เข้าศึกษา	:๑ มิถุนายน ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	:๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	:วัดไตรรัตนาราม เลขที่ ๑๓๑ ถนนรามอินทรา ซอย ๘ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๒๐